

RIITTA MÄKINEN

Maakunta ja metropoli

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto 1963–2013

Ulkoasu: Rinna Saramäki
ISBN 978-952-99411-8-6
Suomen Kulttuurirahasto 2013

TAUSTA

Suomalaiskansallisen kulttuurin ja maakuntien Suomen puolesta	7
Uusimaa – ”rikkinäinen maakunta”?	10

KETKÄ, MITEN

Toiveikas alku	15
<i>Aloite Hyvinkäältä, Maakuntaliitto valmisteli; Hoitokunta, perustamistilaisuus ja alkurahoitus; Kansalaiskeräykset ja lahjoitajien motivointi; Ensimmäinen apurahajako ja vuosijuhla loivat mallin; Kunnat rahoittajiksi; Ensimmäiset nimikkorahastot; Hoitokuntavaihdos, Salosen poismeno, nimikkorahasto ja seuraaja Vahermo</i>	
Vaikeasti vastattavia haasteita	42
<i>Julkishallinto mukaan kulttuurin tukemiseen; Uusimaa-problematiikkaa vuosijuhlissa ja maakuntahistoria-hankkeena</i>	

1980-LUVUN NOUSUKAUSI

Arvovaltaisempi hoitokunta ja vihdoinkin kasvavat volyymit	48
<i>Pitäisikö maakuntarahastot lakkauttaa? Nousukäänne 1982; Projektituki ja juhla-iljoona; Helsinkiläisetkin hakijoiksi; pääkaupunkiseutu oli syntynyt</i>	
Organisaatioelämää	59
<i>Asiamies Tärkka-Tierala keskusrahaston esityksestä, naisistakin vaikuttajia; Pääkaupunkia lähestyttiin myös vuosijuhlissa</i>	

LAMAN JÄLKEEN LAAJENEMINEN

Asiamies Virtanen ja kolme puheenjohtajaa	66
<i>Uusia nimiä ja Uudenmaan liitto; Muuttuvia tapoja; Hakemusten ja mahdollisuuksien ristiriita paheni – Helsinki tueksi; 1990-luvun uudet nimikkorahastot</i>	

RÄJÄHDYSMÄINEN KASVU JA STRATEGIAN ETSINTÄÄ

Uudenlaista väkeä hoitokuntaan	77
<i>Väriä ja uutta vastuuta rahastoelämään – puheenjohtaja Larkio; Korhosen ja Leppäsen aika alkoi 2005</i>	
Keskusrahaston kehitystä ja sen heijastuksia Uudellamaalla	83
<i>Hoitokunnan valinta itsetäydentäväksi; Luopuminen aktiivisesta varainhankinnasta; Jakosummaräjähdys ja sen hallinta; Asiantuntijoiden käytön ja valintamenettelyn vaiheita; 2000-luvun linjaukset ja identiteettikriisi; Puheenjohtaja Toivanen-Koiviston ja</i>	

asiamies Hovinheimon kauteen; Rekrytointi hoitokuntaan ja kokemukset

Yhteistyötä	100
<i>Muut rahoittajat; Kannatusyhdistys ja neuvottelupäivät; Kulttuuriympäristöseminari? Hautausmaakulttuuri; Linnankoski-mitalit; Uudenmaan liiton kulttuuriohjelma – paluu rahaston lähtökohtaan?</i>	

NIMIKKORAHASTOKEHITYSTÄ

Vaikuttajia onnitellen tai muistoa kunnioittaen	105
<i>Aluelehdet ja niiden rahastot – merkittävä osa maakuntarahaston historiaa; Einar ja Anna Winqvistin rahasto; Markku Salosen - ; Heikki von Hertzenin - ; Kauko Kammosen - ; Sirkka, Kauko ja Matti Holman - ; Joonas Kokkosen- ; Tuusulan rantatien rahasto – Tuusulanjärven taiteilijayhteisön 100-vuotisrahasto, Orimattila-rahasto</i>	
Uudemmat, testamentteihin perustuvat rahastot	114
<i>Impi Heinosen rahasto; Veera Kaartolan -; Jaakko Koskikallion - ; Lempi ja Johannes Hämmäläisen -; Sanni ja Anneli Strandströmin -; Marjo Kaarina Hetemäen rahasto</i>	

KEILLE, MIHIN?

APURAHOJEN JAKAUMIA JA TULOKSIA

Jakoperusteiden valintoja	119
<i>Ammattilaiset ja harrastajat; Lastenkulttuuri ja julkinen sektori; Nuorille naisille? Kotipaikka kriteerinä; Entä ruotsinkieliset? Pieniä, suuria, varmoille vai riskihankkeille?</i>	
Esimerkkejä apurahakohteista ja apurahojen merkityksestä	130
Alkuvuosikymmenet: Rohkaisua taiteilijaksi	
Taiteilija-apurahoja myös pitkäjänteiseen työskentelyyn	
<i>Kuvataide rahoitettuin taiteenala; Säveltaiteen apurahoja varsinkin opintoihin ja musiikkijuhliin; Maakunnalliset soittimet; Teatteria harrastaja- ja ammattilaisvoimin; Tanssi ja sirkus nousussa</i>	
Uusmaalaisille tutkijoillekin hiukan tukea	140
Tietoa kotimaakunnasta, Kansanperinteen jalostukseen	142
Huomionosoituksia, Suurin vaikuttavuus maakuntajärven maisemissa?	144

ARJEN PUURTAJIEN RAHASTO

LÄHTEET

LIITTEET

Puheenjohtajat ja asiamiehet; Hoitokunnan jäsenet; Vuosijuhlat

Lukijalle

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston historia on yksi niistä 17 julkaisusta, jotka on tehty tai ovat tekeillä jokaisesta maakuntarahastosta. Niitä on tehty maakuntarahastojen omien merkkipäivien yhteydessä – Uudenmaan rahaston 50-vuotismerkkivuosi on 2013 – mutta sarja juhlistaa myös Suomen Kulttuurirahaston 75-vuotisjuhlavuotta 2014 ja tukee koko rahaston uuden historian kirjoittamista.

Maakuntarahastojen historioille ei ole annettu mitään yhteistä mallia, vaan kukin hoitokunta ja kirjoittaja ovat voineet valita oman linjansa. Uudenmaan rahaston historian ohjausryhmä toivoi ”kasvoja” ja tarinallisuutta, ristiriitojenkin näkymistä ja kontekstointia. Näitä ominaisuuksia olen yrittänyt tavoittaa, noin viiden kuukauden työpanoksen rajoissa. Koska Uudellamaalla maakuntarahasto ei ole ollut sellainen vaikuttaja kuin jossain muualla, en ole niinkään tavoitellut maakuntanäkökulmaa, vaan ensisijaisesti pyrkinyt kertomaan rahaston entisille, nykyisille ja tuleville toimijoille, millaisen jatkumon osia he olivat tai ovat, ja valottamaan miten toisten toimikausien vaikuttajat ovat ratkaisseet pysyviä kysymyksiä. Sähköinen muoto tukee yksittäistenkin tietojen etsintää käytännön tarpeisiin.

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahastolla on ollut muutama oma pitkäaikainen keskustelunaihe: Miten saataisiin mahdolliset lahjoittajat todelliseksi lahjoittajiksi? Merkittävien yksityislahjoittajien kannalta Helsingissä toimiva päärahasto on ollut vahva kilpailija. Entä mikä onkaan maakunnallisen rahaston merkitys alueella, jossa maakunnallisuus ei suurestikaan kiinnosta. Ja mikä on rahaston suhde maakunnan ”käenpoikaan” Helsinkiin ja siellä vaikuttavaan tieteen ja taiteen ammattilaisten keskittymään. Lisäksi uusmaalaisia koskee kaikkien maakuntarahastojen problematiikka kuten suhteet keskusrahaston ja muiden toimijoiden kanssa, apurahojen jakamisen periaatteet ja käytäntö sekä kulttuuripoliittisen vaikuttamisen mahdollisuudet.

Paljosta pysyvyydestä huolimatta Uudenmaan rahaston luonne on muuttunut suuresti varsinkin 2000-luvulla. Ensinnäkin: rahasto perustettiin vastavoimaksi pääkaupungin ylivoimaisuudelle, mutta nyt enemmistö apurahansaajista on helsinkiläisiä. Toiseksi: Neljä vuosikymmentä hoitokunnan ja asiamiehen mur-

heena oli vähävaraisuus kaikkien maakuntarahastojen hännillä. Tehtiin yhä uusia yrityksiä nostaa jakovaraa, mutta se mitä saatiin, tuli pääasiassa kunnilta. Viidenellä vuosikymmenellä epäsuhte haettujen apurahojen ja myöntömahdollisuuksien välillä on edelleen huikaa, mutta hoitokunta ja asiamies voivat rauhassa keskittyä rahojen hyvään jakamiseen, ei niiden hankkimiseen – eikä ainakaan kunnilta! Kolmanneksi: Aiempina vuosikymmeninä hoitokunta koostui paikallisista yhteiskuntavaikuttajista ja alueellinen tasapuolisuus oli merkittävä jakoperuste. Nyt hoitokunnan enemmistö on eri taiteenlajien asiantuntijoita ja ensisijainen jakoperuste on rahoitettavan työn laatu.

Kymmenet aktiivit ovat näinä vuosikymmeninä käyttäneet kunnioitettavassa mitassa aikaansa ja hengenvoimiaan oman maakunnan kulttuurin hyväksi, korvauksetta tai vaatimattomin asiamiespalkkioin. Kiitos teille kaikille, jotka auliisti kaivoitte muistilokeroitanne!

Lämmin kiitos myös nykyisestä hoitokunnasta kootulle ohjausryhmälle Sanna-Kaisa Spoof, Liisa Suvikumpu ja Jaakko Tapaninen hyödyllisistä evästyksistä ja kommenteista, sekä asiamies Petja Hovinheimolle, sihteeri Maiju Putkoselle sekä vaivamalleni keskusrahaston henkilökunnalle avuliaasta yhteistyöstä. Sinikka Aarniolle erityiskiitos aina ystävällisestä vastaanotosta Kulttuurirahaston arkistossa.

Juhannusviikolla 2012

Riitta Mäkinen

TAUSTA

Suomalaiskansallisen kulttuurin ja maakuntien Suomen puolesta

Suomen Kulttuurirahasto perustettiin 1930-luvun jälkipuoliskon nousukaudella. Nousukautta eli silloin myös ”kansasta lähtenyt” sivistyneistö. Se halusi muutosta siihen asiantilaan, että tieteen ja kulttuurin apurahat olivat suurelta osalta ruotsinkielisen kansanosan hallinnoimia ja vain ruotsinkielisten tueksi. Lehtikirjoituksin osoitettiin, että ”jokaista suomalaista kohti on kulttuurirahoja 40 markkaa, jokaista ruotsalaista kohti 800 markkaa”¹. Suomen Kulttuurirahaston kannatusyhdistys perustettiin 1937. Se järjesti perustamiskeräyksen, johon sisältyi laaja kansakoululaisten toimittama ovelta ovelle -listakeräys, ja itse säätiön toiminta alkoi 27.2.1939. Tarkoituksena oli määritetty suomalaiskansallisen henkisen ja taloudellisen kulttuurin vaaliminen. Rahastosta tuli merkittävä tekijä niin rahoittajana kuin kulttuuripoliittisena vaikuttajana. *Kulttuurin kansanomaistaminen* oli yksi alkuaikojen johtoajatuksia.

Toista vuosikymmentä Suomen Kulttuurirahaston perustamisen jälkeen maan pohjoisimmissa maakunnissa sekä Keski-Suomessa haluttiin perustaa oma kulttuurirahasto tukemaan oman maakunnan tarpeita. Näytti nimittäin siltä, että pääkaupungista käsin toimiva Suomen Kulttuurirahasto laiminlyö etäisempiä seutuja. Muutoinkin, kuten professori Yrjö Blomstedt kuvaili myöhemmin, ”syntyi meidän maassamme voimakas maakunnallinen ’herätysliike’, joka suuntautui Helsingin jatkuvaan kasvua ja ylivaltaa, valtakunnan helsinkiläistä vesipäisyyttä vastaan”². Myös Suomen Kulttuurirahaston taustavaikuttaja, Suomalaisuuden Liitto muutti painopistettään kielipolitiikasta maakuntapolitiikkaan.

Ensiksi syntyneet Pohjois-Suomen maakuntarahasto ja Keski-Suomen maakuntarahasto liitettiin Suomen Kulttuurirahaston organisaatioon 1954 ja 1958. Näin ne saivat tukevan henkisen ja myös taloudellisen selkänogan. Suomen Kulttuurirahaston yhteydessä ne voivat luvata verovapauden tietyn rajan ylittävälle lahjoituksille, mikä oli selvä etu varainhankinnassa.

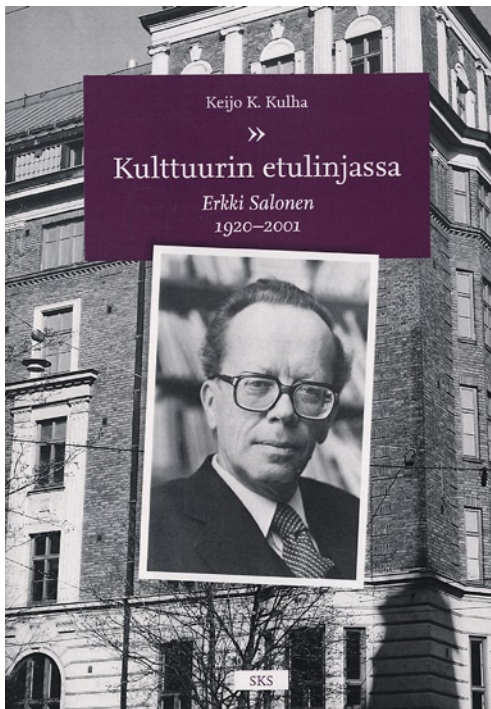
Uudenmaan vaakuna tunnetaan vuodesta 1599. Vene on rannikkoseutujen tunnus ja kaksi hopeavirtaa viittaavat todennäköisesti maakunnan jokiin, jotka olivat tärkeitä kulkuväyliä. Suomen Kulttuurirahaston ensimmäisen logon piirsi Kalle Carlstedt.

¹ Suomen Kuvalehti 13.2.1937 / Pohls s. 32.

² Sitaatti Blomstedtin puheesta Uudenmaan maakuntarahaston vuosijuhlassa 1970, julkaistu mm. Keski-Uusimaa 30.4.1970. Vesipäisyys oli Matti Kuusen termiä.

Ensimmäiset maakuntarahastohankkeet olivat hetken aikaa hiukan hankala ilmiö Suomen Kulttuurirahastolle, mutta sitten se ottikin maanlaajuisen verkoston suoranaiseksi tavoitteekseen. Olihan yleiseksi keskustelunaiheeksi tullut talouden ja sivistyksen elvyttäminen koko valtakunnan alueella. Erityisesti rahaston yliasiamies vuodesta 1957, nuori valtiotieteiden maisteri Erkki Salonen, oli lämmin maakuntien Suomen suosija. Salonen oli helsinkiläinen, mutta tutustui kotimaahan jo nuoruutensa pyöräretkillä ja sai sotavuosina lisää aineksia valtakunnalliseen ajatteluun.

Edellisen työpaikkansa, Valtakunnansuunnittelutoimiston peruina Salosella oli toverillisia suhteita maakuntaliittojen johtomiehiin, ja juuri maakuntaliitot olivat omiaan käynnistämään rahasto-projektia alueellaan.³ Maakuntaliittoja oli perustettu 1920-luvulta lähtien kotiseutuhengen kehittämiseksi ja 1940-luvulta lähtien ne olivat kuntien vapaaehtoisia yhteenliittymiä erilaisten yhteishankkeiden ajamiseksi.

Monipuolinen yhteiskuntavaikuttaja Erkki Salonen työskenteli Suomen Kulttuurirahaston yliasiamiehenä 1957–1980 ja rohkaisi lämpimästi maakuntarahastojen perustamista ja kehitystä. Elämäkerran taustakuvana Helsingin Bulevardi 5:n kivitalo, jossa sijaitsevat keskusrahaston toimitilat sekä vuodesta 2010 myös Uudenmaan maakuntarahaston toimistohuone.

³ Kulha, passim.

Huhtikuussa 1963 perustettu Uudenmaan maakuntarahasto oli sarjan yhdestoista. Vuosina 1959–1962 oli syntynyt kahdeksan maakuntarahastoa, Pohjanmaalle, Satakuntaan, Hämeeseen, Kymenlaaksoon, Pohjois-Karjalaan, Pirkanmaalle ja Etelä-Savoon. Vuonna 1964 perustettiin Varsinais-Suomen maakuntarahasto. Uusia syntyi vielä muutamien rahastojen jakautuessa niin, että vuodesta 1971 lähtien maakuntarahastoja on ollut 17. Niiden alueet vastasivat pääpiireissään maakuntaliittojen alueita.

Kunkin täysi nimi on Suomen Kulttuurirahaston ...:n rahasto. Käytössä on myös lyhyempi muoto, esim. Uudenmaan kulttuurirahasto. Sujuvuuden vuoksi tässä tekstissä puhutaan myös Uudenmaan rahastosta tai vain rahastosta. Suomen Kulttuurirahasto lyhennetään tässä usein keskusrahastoksi.

Maakuntarahastojen perustamista siivitti alueen me-henki, jota saattoi tukea tunne sivuun tai alakynteen jäämisestä, jollei itse olla aktiivisia, jopa vähän aggressiivisia myös kulttuuriasioissa. Erityisesti ensimmäiset maakuntarahastot lähtivät liikkeelle tällaisessa hengessä, ja niitä käynnistivät maakuntien johtohahmot.⁴

⁴ Suomen Kulttuurirahaston ja nimenomaan maakuntarahastojen yhteiskunnallisesta taustasta ja alkuvaiheista tarkemmin esimerkiksi Jarmo Mäkisen Alue ja kulttuuri -teoksessa tai Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahaston historiassa (Julkunen). Ks. myös Kulha.

Uusimaa – ”rikkinäinen maakunta”?

Uudellamaalla ei voitu saada käyttövoimaa hengestä ”ei oikeutta maassa saa, ken itse sit’ ei hanki”. Esimerkiksi Keski-Suomea ja Pirkanmaata oli innostanut oman läänin ja korkeakoulun aikaansaaminen; Uudellamaalla ne olivat itsestään selvyksiä ja vuodesta 1911 oli laulettu ylipästä ”Täällä kukkaan puhkeaapi, tiede, taidekin”. Toisaalta, kuten toistuvasti on muistutettu, kaikki osat Uttamaata eivät ole vauraita.

Uusmaalaisuuteen kuuluu myös varsin heikko maakuntaidentiteetti. Maakuntalaulussa kyllä hehkutetaan Suomen kruunun kirkkainta helmeä, mutta sellaista yhteisyyttä kuin tuntevat vaikkapa Savo tai Pohjanmaa, ei koeta Uudellamaalla. Näin siitä huolimatta, että se on yksi Suomen historiallisista maakunnista, jonka venevaakuna tunnetaan 1500-luvun lopulta lähtien.⁵

Historialliset maakunnat tosin voidaan määritellä parilla eri tavalla. Myöhäis-keskiaikaiset linnaläänit ovat yksi maakuntien historiallisista juurista, mutta myöhemmän Uudenmaan alue koostui kahdesta, Raaseporin ja Porvoon linnaläänistä ja osia kuului Hämeenlinnankin linnalääniin. Läänijakoa harvennettiin 1634, jolloin Häme ja Uusimaa yhdistettiin. Kansanomaisessa ajattelussa suomenkielistä Uusimaata onkin pidetty Hämeenä, mistä hahmotuksesta ”Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä” on tunnettu esimerkki. Kirkollisessa hallinnossa Uusimaa jakautui Turun ja Viipurin/Porvoon hiippakuntiin.

Kun Helsinki määrättiin Suomen suuruhtinaskunnan pääkaupungiksi 1812, maakunta sai uuden tärkeän elementin. Vuonna 1831 Uudenmaan ja Hämeen läänit taas erotettiin. Sen jälkeen tapahtui joitain kuntasiirtoja, mutta ei suuria muutoksia, ennen kuin Suomen läänit taas harvennettiin viideksi 1997 ja lakkautettiin 2009.

Vuoden 1831 jälkeenkään Uudenmaan läänistä ei tullut mitään yhtenäistä kokonaisuutta, vaan Porvoon linnaläänin alueesta hahmottui ajan mittaan kielenkäytössä itäinen Uusimaa ja Raaseporin läänin tienoista läntinen Uusimaa. Rautatien myötä alkoi vahvistua asemapaikkakuntien ketju, jota myöhemmin alettiin kutsua

⁵ Uudenmaan varhaishistoriaa esim. Matti Klingen teoksessa *Kaksi Suomea* (1982); artikkeli Suomen pää ja sydän on julkaistu myös Uudenmaan maakuntaliiton 50-vuotisjuhlakirjassa (1984). Ks. myös saman teoksen artikkeli Uudenmaan paikallishistoriallinen tutkimus ja maakuntahistorian tarve, jonka on kirjoittanut professori Toivo J. Paloposki.

Keski-Uusimaaksi. Keski-Uusimaa voidaan myös määritellä suunnilleen entisen Suur-Tuusulan alueeksi.

Vuonna 1949 läänin itäisimmät kunnat siirrettiin uuteen muodostelmaan, Kymenlaakson lääniin, jonka toinen puoli koostui entisen Viipurin läänin läntisimmistä kunnista. Orimattila on laskettu Hämeeksi, vaikka se kuului Uudenmaan lääniin⁶. Kun läänejä harvennettiin 1997 alusta, mutta virallistettiin maakunnat, Orimattila liittyi Päijät-Hämeeseen ja Orimattilaan yhdistynyt Artjärvi seurasi myöhemmin perässä.

Uudenmaan epäyhtenäisyyttä kuvaa sekin, että suomenkieliselle Uudellemaalle on mahtunut sekä lounaisia että neljän lajin hämäläismurteita. Läänin ruotsinpuhujat jakautuvat hekin itäisiin ja läntisiin uusmaalaisiin sekä helsinkiläisiin, mikä kuuluu murteissa ja näkyy erilaisissa yhteistyömuodoissa.

Ei siis ole ihme, että Uudenmaan maakuntarahaston alkuaikoina erilaisissa puheissa ja kirjelmissä vedottiin usein ”maantieteellisesti rikkinäisen maakuntamme” yhdistämiseen.

Oli toki aiempia yhteenliittymiä koko Uttamaata varten. Niin kauan, kun yliopiston ja sen opiskelijoiden kieli oli vain ruotsi, vuonna 1643 perustettu *Nylands Nation* yhdisti maakuntaa omalla tavallaan. Suomenkielisten opiskelijoiden määrä lisääntyi 1800-luvun lopussa, mutta *Nylands Nation* päätti pysyä ruotsinkielisenä, jolloin suomenkieliset 1905 perustivat *Eteläsuomalaisen osakunnan*. Sitä edelsi kansanvalistukseen tähdännyt *Uusmaalainen ylioppilasyhdistys*. Samanlainen kielellinen jakaantuminen tapahtui, kun 1850-luvulla perustetun *Nylands och Tavastehus Läns lantbrukssällskapetin* rinnalle perustettiin 1897 suomenkieliset *Hämeen läänin ja Uudenmaan läänin maanviljelysseurat*. Muutakin suomenkielisten uusmaalaisen kansalaistoimintaa syntyi kielellisten oikeuksien vaatimisen hengessä, yhtenä johdohahmona lehtimies ja kirjailija Johannes Linnankoski (oik. Vihtori Peltonen).

Uudenmaan maakuntaliitto perustettiin 1934 lähinnä henkilöjäsenin. Välillä hiljentynyt liitto käynnistyi uudelleen 1959 ja perustui nyt kuntajäseniin. Se tähtäsi maakunnan olojen kehittämiseen erilaisin yhteistyömuodoin. Uudenmaan alue-suunnittelua varten perustettiin 1940–1960 -luvuilla kolme eri seutukaavaliittoa.⁷

⁶ Uusi tietosanakirja, osa 22, 1966, hakusana Uudenmaan lääni. SVT 1964.

⁷ Behm ja Kallio, Uudenmaan maakuntaliitto ry. 1934–1984.

Vuonna 1963, jolloin Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto perustettiin, ei vielä tunnettu käsitettä pääkaupunkiseutu. Helsinki 488.000 asukkaineen oli maan ylivoimaisesti suurin kaupunki ja oma kokonaisuutensa. Naapuri Espoo 70.000 asukkaallaan muuttui juuri 1963 kauppalaksi. Helsingin maalaiskunta 53.000 asukkaallaan oli nimensä mukaisesti maalaiskunta. Vuonna 1972 siitä tuli Vantaan kauppala ja pian kaupunki.

Uusimaa 1960-luvun alussa

Asukkaita 900.000, ruotsinkielisten osuus 20 %.

Kaupungit 1963: Hanko, Helsinki, Hyvinkää, Loviisa, Porvoo ja Tammisaari.

Kauppalat: Espoo, Järvenpää, Karjaa, Karkkila, Kauniainen, Kerava ja Lohja.

Maalaiskuntia 35, joista kaksikielisiä tai kokonaan ruotsinkielisiä 27.

Helsingillä, Hyvinkäällä, Karjaalla, Lohjalla, Porvoolla ja Tammisaarella oli viereiset tai ympäröivät maalaiskunnat.

Taajamaväestöksi laskettiin 83 % asukkaista.

Maatalouden osuus elinkeinorakenteessa Helsingin ulkopuolella melkein 20 %.

Uudenmaan kulttuurista

”Uudenmaan kansanperinne ei Varsinais-Suomesta, Hämeestä, Karjalasta ja Virossa saatujen vaikutteiden johdosta ole saavuttanut mainittavaa omaleimaisuutta, vaan se edustaa yleistä eteläsuomalaista talonpoikaiskultturia. Johannes Linnankosken yritys maakuntahengen elvyttämiseksi ei johtanut pysyvään tulokseen tässä eri puolilta Suomea muuttavan väestön sulatusuunissa.

Helsinki ei ole pääkaupunkiasemansa vuoksi voinut pysyä pelkkänä maakunnallisena keskuksena, vaan se on päinvastoin osittain ehkäissyt Uudenmaan muidenkin keskusten kehittymistä esim. sivistyselämän aloilla. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt mm. teatteriharrastuksen vireyttä Uudenmaan lähes kaikissa kunnissa (mm. Nurmijärven Kivi-juhlat). Itsenäistä taidetoimintaa on kuitenkin vasta maakunnan äärialueilla Hyvinkäällä ja Lohjalla. Toisaalta pääkaupungilla, eri heimojen perinteiden sulautumisella ja suomen- ja ruotsinkielisen kulttuurin vuorovaikutuksella on ollut ratkaiseva merkitys Uudenmaan johtoaseman syntymiseen Suomen sivistyselämässä.”

Uusi tietosanakirja 1966

Maakuntaliitot

”Maakuntaliitot on yleensä järjestetty talousalueittain. Alkuaan niiden tehtävänä oli edistää alueidensa kulttuurin, historian ja kansatieteen erikoispiirteiden tutkimista ja vanhojen tapojen säilyttämistä sekä elvyttää maakunnan yhteishenkeä. Nykyään maakuntaliittojen tehtävien painopiste määrytyy niiden edustaman alueen tarpeiden mukaan. Maakuntaliitot ovat muodostuneet yhä enemmän kuntien yhteiselimiksi. Ne ovat kiinnittäneet huomiota mm. taloudelliseen suunnittelutoimintaan, luonnonsuojeluun ja maisemanhoitoon sekä matkailu- ja urheilutoiminnan kehittämiseen. Vuonna 1963 maakuntaliittoja oli 16.”

Uusi tietosanakirja 1963.

Seutukaavaliitot

Seutukaavaliitot perustettiin sodan jälkeen valmistelevaan ja päättämään alueellisia seutukaavoja. Uudellamaalla oli 1960-luvun alussa Helsingin, Länsi-Uusimaan ja Itä-Uusimaan seutukaavaliitot. Vuonna 1993 seutukaavaliitot ja maakuntaliitot fuusioitiin alueittain. Esim. Uudellamaalla yhdistämisen tuloksena syntyi **Uudenmaan liitto**.

Kuntien valtakunnalliset järjestöt

Maalaiskuntien liitto oli perustettu 1921 ja vuodesta 1969 sen nimi oli **Suomen kunnallisliitto**. Liitto suoritti kunnallista suunnittelutyötä, antoi neuvontaa ja valvoi kuntien itsehallinnon etuja. Järjestön Kunnallisopisto perustettiin 1950-luvulla Gustavelundin kartanoon Tuusulassa.

Suomen kaupunkiliiton alkumuoto oli perustettu jo 1912. Ruotsinkielisen kunnalliselämän tukena toimi **Finlands Svenska Kommunalförbund**. Vuonna 1993 nämä kolme järjestöä yhtyivät nimellä **Suomen Kuntaliitto**.

KETKÄ, MITEN?

Ylhäällä Uudenmaan kunnallispäivä marraskuussa 1961 Helsingin kaupunginvaltuuston istuntosalissa. Vuotta myöhemmin vastaava kokous päätti perustaa maakunnalle kulttuurirahaston; etualalla muutamia sen tulevia vaikuttajia. Alakuvassa rahaston vuosijuhla 2011. Kuvapari havainnollistaa ilmapiirin kehitystä: sodankäyneiden miesten ja noottikriisin vakavuus – 50 vuotta myöhemmin vaurastunut ja vapautunut ”leikkivä ihminen” (Huizinga).

Toiveikas alku

Aloite Hyvinkäältä, maakuntaliitto valmisti

Ensimmäinen virallinen aloite Uudenmaan maakuntarahaston perustamiseksi kirjattiin Hyvinkään kaupungin kulttuurilautakunnan kokouksessa marraskuussa 1961.

”R. Kinnaro esitti NVL:n Hyvinkään kerhon kirjelmän, jossa esitetään perustettavaksi maakuntarahasto. Sen tarkoituksena olisi avustaa taiteen ja tieteen alalla toimivia ja myöskin opiskelijoita. Varat koottaisiin kansalaiskeräyksellä. Ehdotetaan, että kaupungin hallitukselle lähetetään kirjelmä, jossa asiaa selostetaan ja jos se saa myönteisen vastaanoton, niin sitten kaup. hall. nimissä lähetetään kutsu kuntien edustajille kokoontua Hyvinkäälle neuvottelemaan perustamisesta.”⁸

Itse Nuoren Voiman Liiton kerhon kirjelmää ei ole tallessa eikä tietoa siitä, ketkä ja miten siellä olisivat asian keksineet. Yliasiamies Erkki Salonen liikkui ahkerasti puhujamatkoilla, joten on mahdollista, että hän olisi kohdannut ja inspiroinut hyvinkääläisiä kulttuurin harrastajia. Tai ehkä aikaansaapa, kerhon vetäjiin kuuluva opettaja Reino Kinnaro keksi ajatuksen itse, seurattuaan maakuntarahastojen perustamista muualla.

Kinnaron aktiivisuutta osoittaa, että hänen seuraava operaationsa kulttuurin hyväksi oli viedä oman paikkakunnan kuvanveistäjä Terho Sakki esiintymään Helsingin nuorvoimaleisten Panu-kerholle ja tuoda sitten nämä kerholaiset, useita nuoria kirjailijoita, Sakin ateljeehen Hyvinkäälle. Muutenkin Hyvinkään kulttuurielämä näyttää vireältä, oli taideviikkoa, kuoroja, teatteri, henkisiä kilpailuita ja myönnettiin kaupungin ensimmäinen kulttuuriapuraha. Yleistä ilmapiiriä talvella 1962 sähköistivät ensin presidentin- ja heti perään eduskuntavaalit edellissyksyn noottikriisin varjossa.⁹

⁸ 23.11.2011, Hyvinkään kaupungin arkisto / Kulttuuritoiminta. Hyvinkään Uutiset 19.1. ja 25.1. 1962. Sitaatit, joissa kuuluu Uudenmaan - tai keskusrahaston ”ääni”, on tässä julkaisussa kursivoitu.

⁹ Ks. Hyvinkään Sanomat talvikausi 1961–62. Vierailevissa kirjailijoissa Väinö Kirstinä, Kalevi Seilonen, Max Rand, Erno Paasilinna. Kinnaro oli myöhemmin taideasiainsihteri, ks. googlehaku nimellä. Rahaston käynnistäjistä ainakin Winqvist, Pinnioja, Helle ja Vakuri olivat ehdokkaina vähintään toisissa vaaleista, siis poliittisesti aktiivisia.

Hyvinkään kulttuurilautakunnan ehdotus annettiin eteenpäin salamavalon loisteessa. Ei siis mikään satunnainen ajatus.

Aloitteen vastaanottanut Hyvinkään kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Oiva Pinnioja valittiin puheenjohtajaksi myös Uudenmaan rahastoa valmistelevaan toimikuntaan. Hän on esimerkki niistä vastuuntuntoisista paikallisvaikuttajista, jotka lähtivät rakentamaan maakuntarahastoja kansakoulun ja oman kulttuuriharrastuksen pohjalta.

Pinnioja oli pitkän linjan mies työväenliikkeessä. Työskenneltyään osuusliikkeiden konttoriapulaisena ja kirjanpitäjänä eri puolilla maata hänet kutsuttiin 1944 hyvinkääläisen Ol. Ahjon konttoripäälliköksi. Pian hänet valittiin sosialidemokraattina kaupunginvaltuustoon ja 1951 sen puheenjohtajaksi. Uudenmaan maakuntaliiton hallitukseen hän kuului vuodesta 1959 ja maakuntarahaston hoitokuntaan sen perustamisesta alkaen.

50-vuotiskirjoitus *Suomen Sosialidemokratissa* 1.9.1963 tiesi, että ”Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston perustamiseen ja sen toiminnan alkuun pääsyyn on Pinnioja antanut oman panoksensa. Myös teatterin toimintaan osallistumiseen on Pinniojan aika riittänyt”. Lukuisat luottamustehtävät jäivät kesken

Merkittävän aloitteen on tehnyt Hyvinkään kaupungin kulttuurilautakunta ehdottaessaan, että Hyvinkään kaupunki tekisi ehdotuksen Uudenmaan Maakuntarahaston perustamisesta Suomen Kulttuurirahaston yhteyteen palvelemaan Uudenmaan maaseudun kulttuuritarpeita. Ehdotetaan, että Hyvinkää lahjoittaisi rahastoon peruspääoman. Kuvassamme kulttuurilautakunnan puheenjohtaja, op. Uolevi Kemppainen (edessä vasemmalla) jättää asiaa koskevan kirjelmän kaupunginhallitukselle. Oik. valt. puheenjoht. konttoripäällikkö Pinnioja, takana kaupunginjoht. Eino Luukkonen ja op. Reino Kinnaro.

monipuolisen kunnallismiehen kuollessa 1969.¹⁰

Maakuntarahastoasia eteni Hyvinkään kaupunginhallitukseen, joka koko maakuntaa koskevana siirsi ja lähetti sen Uudenmaan maakuntaliitolle¹¹. Maakuntaliitto oli vuoden 1959 elvyttämisestä huolimatta vielä varsin vaatimaton yhteenliittymä, mitä kuvaa Uudenmaan rahaston asiakirjoihin eksynyt pöytäkirja neljän hengen kokouksesta 17.2.1961. Silloin ”keskusteltiin maakuntaliiton toiminnan uudelleen henkiin herättämisestä ja lähiajan toimintasuunnitelmista.” Se, että pöytäkirja on eksynyt rahaston arkistoon, osoittaa yhteyksien läheisyyttä.

Henkiin herättäminen onnistui ja Hyvinkään esitykseen tartuttiin. Maakuntaliiton hallitus nimesi kulttuurirahastotoimikunnan, puheenjohtajanaan Hyvinkään kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Oiva Pinnioja ja muina jäseninä kansanopistonjohtaja Matti Kähäri Lohjan maalaiskunnasta, Kunnallisopiston johtaja Markku Salonen Tuusulasta ja Suomen Kulttuurirahaston yliasiamies Erkki Salonen.

Ratkaiseva päätös rahaston perustamisesta tehtiin Uudenmaan maakuntaliiton syyskokouksessa 27.11.1962¹². Kokoukseen, joka pidettiin ”Uudenmaan kunnallispäivän” päätteeksi, oli kutsuttu edustajat kustakin suomen- ja kaksikielisestä kunnasta, paitsi Helsingistä. Maakuntaliiton toimintaa uudelleen käynnistettäessä oli pidetty tärkeänä, ettei Helsingin kaupunki olisi mukana, ”koska maan pääkaupungin edustus voisi vaikuttaa haitallisesti varsinaisten maakunnallisten kysymysten käsittelyyn.”¹³

Maakuntarahasto oli vain yksi päivän monista teemoista, joskin juuri se nostettiin näkyviin lehti uutisissa ja myös maakuntaliiton myöhemmässä historia-artikkelissa. Erkki Salosen alustus¹⁴ sijoittui rautateiden sähköistys- sekä vajaamielisten huolto -esitelmien väliin. Salonen lähestyi käytännöllisesti asennoituneita kunnallismiehiä korostamalla kulttuurin yhteiskunnallista ja taloudellista merkitystä. Kulttuurirahastossa ”kulttuuri käsitetään yhdeksi kokonaisuudeksi, jonka henkiset ja aineelliset elementit ovat erottamattomin sitein kietoutuneet toisiinsa ja keskinäiseen vuorovaikutukseen. Taloudellisella alalla ei voida saada toivottua tulosta aikaan, ellei

10 Suomen Sosialidemokraatti 1.9.1963/Työväen arkiston henkilöhakemisto. Matrikkeli Osuuskauppiamiehiä.

11 Hyvinkään kaupunginvaltuuston pöytäkirja 28.2.1963. Keski-Uusimaa 30.4.1970 /

12 Uudenmaan maakuntaliiton kirje Suomen Kulttuurirahaston hallitukselle, SKRark 16.3:1. 11.1.1963. Kunnallispäivän järjestivät lääninhallitus, maakuntaliitto, Kaupunkiliitto ja Maalaiskuntien liitto.

13 Kokouspuheenvuoroista Behm ja Kallion mukaan, s. 67.

14 16.8:18, Uudenmaan rahaston perustamisvaiheen kirjeenvaihtoa ja tiedotteita.

lisätä henkistä panosta ja päinvastoin.” Yhteiskuntapoliittisten ongelmien käydessä yhä monimutkaisemmiksi nämä rahastot voivat tukea omaan maakuntaan kohdistuvaa tieteellistä tutkimusta ja järjestelmällistä kehittämistyötä. Loppunousussa alustaja vakuutti kokemukseen vedoten, että rahaston avulla ”taloudellinen yrittäjämieli ja luovan henkisen työn harrastus voidaan tehokkaasti kanavoida oman maakunnan henkisen ja aineellisen kulttuurin kehittämiseen”.

Oli selvää, ettei pääkaupunki kuulu rahastonkaan toimialueeseen, vaikka istuttiinkin Helsingin kaupungintalossa. Pääkaupunki ja muu Uusimaa olivat kerta kaikkiaan eri asia, mutta Salonen ei lietsonut vastakkainasettelua. *”Maakunnalla ei ole mitään syytä nousta taisteluun Helsingin kasvua ja vaikutusvaltaa vastaan. Mutta sen täytyy tehostaa sisäistä yhteistyötään päästäkseen harjoittamaan tehokasta ja tarkoituksenmukaista yhteiskuntapoliitiikkaa, rauhallisen rinnakkaiselon esimerkillistä ystävyysspolitiikkaa mahtavan naapurinsa Helsingin kanssa”,* ehdotti Salonen varmaankin hiukan hymyillen ja kehaisi Helsingin ylipormestaria Lauri Ahoa. Tämä oli *”maakunnan oma poika, joka aikanaan ylioppilasaktivistina oli perustamassa myös Uudenmaan maakuntaliittoa.”* Selvää oli sekin, että Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto keräisi varoja ja rahoittaisi vain suomenkielisesti. Rajausta ei tarvinnut perustella, mutta kielikysymyksestä ei enää saatu käyttövoimaa, kuten oli saatu 1930-luvulla.

Jo tässä tilaisuudessa maakuntaliitto hyväksyi rahaston säännöt omasta puolestaan. *”Uudellamaalla kehitettävä rautateitä ja perustettava oma kulttuurirahasto”,* ot-sikoitiin lehdistä. Suomen Kulttuurirahasto hyväksyi säännöt 10.1.1963. Hyvinkään kulttuurilautakunta pääsi kirjaamaan, että sen esitys oli tuottanut tuloksen. *”Uusimaa onkin ollut ainoa maakunta Etelä-Suomessa, jossa ei k. o. rahastoa ole vielä ollut.”*¹⁵

Maakuntarahastojen säännöt eivät kovin suuresti poikenneet toisistaan. Jokaiseen nimettiin hoitokunta ja asiamies ja lainattiin Kulttuurirahaston tarkoituspä-kälää, *”henkisen ja taloudellisen kulttuurin vaaliminen ja kehittäminen”.*

Kulttuurirahastotoimikunta päätti, että perustamistilaisuus pidetään Hyvin-käällä Mikael Agricolan ja Eliaksen (Lönnroten) päivänä 9.4. Erkki Salosen ehdotus oli, että kukin rahasto valitsisi jonkin maakunnallisesti merkittävän nimikkopäivän, johon vuosijuhla pyrittäisiin sovittamaan. Perustajajäseniksi pääsivät kaikki yhtei-

15 SKR:n hallitus hyväksyi säännöt jo ennen kuin maakuntarahaston perustamises-ta kertova kirje oli lähtenyt. Yliasiames tiedotti asiasta Uudenmaan maakuntaliitolle 19.1.1963. SKRark 16.9:18. Uudenmaan Sanomat 28.1.1962 ym. leikkeet SKR:n leike-kansioissa. Kulttuuriltk:n pöytäkirja 30.11.1962; Hyvinkään kaupungin arkisto / Kult-tuuri-toiminta

söt, jotka lahjoittivat ennen vuoden päättymistä 100 markkaa ja yksityishenkilöt 50 markalla¹⁶. Sovittiin lehdistötilaisuudesta ja suurelle yleisölle tarkoitettu kirjelmästä.

Markku Salosen valmistelutyö oli käytännöllistä, nimiluetteloiden keruuta ja yksityiskohtien sopimista. Onneksi oli jo esikuvia. Kollega Mikkelistä lähetti nuo-remmalleen tämän pyytämiä kokemuksia kirjeessä: Juhlaan on kutsuttava kolmin-kertainen määrä väkeä odotettuun nähden, jotta sali lehtikuviissa näyttää hyvältä. Puhuja Kulttuurirahastosta varattava noin kolme kuukautta etukäteen. Maakunnal-lisiin osuuskassojen ja säästöpankkien liittoihin olisi hyvä luoda suhteet. Jokaises-ta vähänkin suuremmasta lahjoituksesta kannattaa uittaa uutinen lehtiin. Juhlasta yritetään tehdä ohjelmaltaan niin arvokas, ettei sille ole maakunnassa kilpailijaa.¹⁷ Vaikea haaste Uudellamaalla!

Ensimmäinen hoitokunta

”Rahaston asioita hoitaa ja sitä edustaa sekä sen päättämisvaltaa käyttää hoitokunta”, todettiin kaikkien maakuntarahastojen säännöissä. Se oli koottava jo ennen perus-tamispäivää, vaikka juridiset toimet hoidettiin vasta sen jälkeen. Suomen Kulttuu-rirahasto oli päättänyt, että se itse valitsee osan hoitokunnan jäsenistä, maakunta-liitto suunnilleen saman verran ja kaksi jäsentä edustaa suoraan Kulttuurirahastoa. Haluttaessa voidaan vielä antaa maakuntaa edustavan ylioppilasosakunnan valita yksi jäsen. Kaikilla oli henkilökohtainen varajäsen (Luettelo seur. sivulla). Jäsenistä voitiin valita pienempi työvaliokunta.

Kulttuurirahaston valitsemien vaikuttajien varamiehet olivat profiililtaan varsi-naisen jäsenen kaltaisia. Uudenmaan maakuntaliitto puolestaan nimesi aktiiviansa joukosta neljä kunnallismiestä. Näiden varahenkilöt oli koottu täydentävin aspek-tein – esimerkiksi maalaisliitto-henkisen Einar Winqvistin varamies oli sosialide-mokraattinen kansanedustaja Veikko Helle. Maakuntaliittojen edustajat kaikkialla heijastelivat maakunnan poliittista kirjoa¹⁸. Vaaleissa valittujen voimasuhteita nou-dattamalla katsottiin hoitokuntiin saatavan maakunnan koko väestön edustus.

16 Vuosien 1963–1964 markat merkitsivät melkein kaksinkertaista määrää vuoden 2011 euroja.

17 SKRark 16.9:18. Perustamiseen liittyviä asiakirjoja, käytetty myös seuraavissa kap-paleissa.

18 Ks. Markku Salonen keskusrahastolle 10.8.1968.

Ensimmäisen hoitokunnan jäsenet ja varajäsenet olivat seuraavat:

MAAKUNTALIITON VALITSEMINA

Varsinainen

Päätoimittaja Waldemar Hakama,
Orimattila
Kunnanjohtaja Lauri Lairala,
Helsingin mlk
Kauppalanjohtaja Toivo Peltonen,
Lohja
Konttoripäällikkö Oiva Pinnioja,
Hyvinkää
Agronomi Einar Winqvist,
Tuusula

Varajäsen

Herastuomari Pekka Sirén,
Mäntsälä
Osuuskassanjohtaja Erkki Horttanainen,
Järvenpää
Rouva Paula Koskimies,
Nurmijärvi
Kaupunginjohtaja Osmo Anttila,
Hyvinkää
Kansanedustaja Veikko Helle,
Vihti

ETELÄSUOMALAISEN OSAKUNNAN VALITSEMINA

Hum.kand. Ulpu Riola,
Tuusula
Maisteri Irma Nirvi-Blomqvist,
Helsinki

SUOMEN KULTTUURIRAHASTON VALITSEMINA

Toimitusjohtaja Erkki Haarla,
Lohja
Päätoimittaja Heimo Huotari,
Porvoo
Kansanopistonjohtaja Matti Kähäri,
Lohjan mlk
Toimitusjohtaja Kai Vakkuri,
Hyvinkää
Dipl.ins. Onni Rentto,
Hyvinkää
Päätoimittaja Yrjö Soramies,
Kerava
Kouluneuvos Olli Sampola,
Kerava
Toimitusjohtaja Kalle Valasma,
Järvenpää

SUOMEN KULTTUURIRAHASTON EDUSTAJINA

Pääjohtaja Yrjö A. Jäntti,
Helsinki
Fil.tri L.A. Poijärvi,
Helsinki
Yliasiamies Erkki Salonen,
Helsinki
Valt. maisteri Matti Ilmanen,
Espoo

Maakuntaliiton varajäsen ja Eteläsuomalaisen osakunnan edustaja varajäsenineen olivat naisia. – Osakunnan jäseniä kiinnosti Pariisi enemmän kuin Pornainen, muistelee silloinen kuraattori Matti Klinge, mutta osakunnassa oli myös kotiseutusihteeri ja juuri hänet lähetettiin hoitokuntaan.¹⁹ Vain Kulttuurirahaston edustajat ja osakunnan varaedustaja olivat helsinkiläisiä ja jälkimmäinenkin oli kasvanut Askolassa. Muiden jäsenten valinnassa oli kiinnitetty huomiota alueelliseen edustavuuteen, joskin keskiseltä Uudeltamaalta oli vahvin edustus. Kukaan hoitokunnan jäsenistä ei ollut taiteen tai tieteen harjoittaja.

Kausi kesti silloin ja kestää edelleen kolme vuotta ja sama henkilö voidaan valita korkeintaan kolmeksi kaudeksi peräkkäin.

Perustamistilaisuus 9.4.1963 ja alkurahoitus

Perustamistilaisuudesta saatiin kuin saatiinkin Uudenmaan oloihin nähden arvokas. Siihen osallistuivat esiintyen Kulttuurirahaston puheenjohtaja L. A. Puntila, opetusministeri Armi Hosia ja maaherra Väinö Meltti. Piispa näyttää peruneen tulonsa viime hetkellä. Paikallista kulttuuria edustivat Hyvinkään orkesteri, yksinlaulaja ja kaksi mieskuoroa.

Juhlaa edelsi perustamiskirjan allekirjoitustilaisuus, mikä merkitsi myös lahjoituksen kirjaamista. Osakunnan lahjoittaman kauniisti tekstatun perustamiskirjan allekirjoittivat Suomen Kulttuurirahaston puolesta L. A. Puntila ja Erkki Salonen, Uudenmaan maakuntaliiton puolesta Einar Winqvist ja Markku Salonen sekä Eteläsuomalaisen osakunnan puolesta Matti Klinge ja Voitto Liukkonen²⁰.

Yli 80-vuotias maanviljelysneuvos Ilmari Auer kirjoitti listaan nimensä, mutta ei summaa. Sisäiset asiakirjat kertovat, että juuri hän oli se tuntematon, joka oli tehnyt suurimman lahjoituksen, 10.000 markkaa. (Saman suuruinen oli Suomen Kulttuurirahaston vuoden kunniapalkinto.) Lempääläissyntyinen Auer oli monipuolisesti ansioitunut maatalousmies, poliitikko, kunniatohtori ja Uudenmaan läänin maanviljelysseuran kunniapuheenjohtaja. Hän ja Rauha-puoliso olivat menettäneet ainoan lapsensa ja edellisvuonna he olivat luopuneet Seutula-nimisestä kartanostaan Järvenpäässä. Auer lahjoitti varoja myös nimeään kantavaan maatalouskoulutusta

¹⁹ Matti Klinge ja Ulpu Lehden (os. Riola) tiedonannot. Osakunnan jäsen kutsuttiin muita myöhemmin. Uudenmaan maakuntaliiton /M. Salonen kirje Eteläsuomalaiselle osakunnalle 16.2.1963. Osakunnan edustajat olivat perinnetieteiden opiskelijoita ja Riola jatkossa myös ylioppilaskunnan kotiseutusihteeri. Myös kotikunnassaan Tuusulassa Riolla oli kotiseutuhenkisiä luottamustehtäviä.

²⁰ Voitto Liukkosesta tuli urheilutoimittaja, joka työskenteli TV2:ssa 1973–2002.

Työpari Markku Salonen ja Einar Winqvist

Uudenmaan maakuntarahaston primus motor oli ensimmäiset 15 vuotta yhteiskuntatieteiden maisteri Markku Salonen. Hoidettuaan maakuntarahaston perustamistoimia hän jäi sen asiamieheksi.

Salonen oli aloittanut työuransa Suomen pankkimiesliitossa, siirtynyt 1961 Kunnallisopiston apulaisjohtajaksi ja nimitetty seuraavana vuonna sen johtajaksi. Vuonna 1961 kolmissakymmenissä oleva Salonen oli nimitetty myös sivutoimiseksi toiminnanjohtajaksi Uudenmaan maakuntaliittoon. Siihen rooliin maakuntarahaston käynnistäminen soveltui hyvin.

Uudenmaan maakuntaliiton puheenjohtajasta, agronomi-maanviljelijä Einar Winqvististä tuli puolestaan maakuntarahaston ensimmäinen puheenjohtaja. Hän kuului Suomen Kunnallisliiton johtomiehiin ja oli ollut aktiivinen Kunnallisopiston aikaansaamisessa omaan kotikuntaansa Tuusulaan. Tuusulalaiseksi, myös kunnallispoliitikoksi, asettui Salonenkin, joten yhteisiä asioita oli kätevä hoitaa. Samalla rahaston ikään kuin kotiseuduksi vakiintui Keski-Uusimaa, mikä olikin sijainniltaan keskellä maakuntaa. Tuusula sitä paitsi oli kulttuuristaan, kuten Rantatien taiteilijayhteisöstä tunnettu maalaiskunta.

Einar Winqvist oli Tuusulan kirkonkylässä sijaitsevan perinteikkään Saksan tilan isäntä 18-vuotiaasta asti. Perintötalo kantoi monenlaisia kulttuurimuistoja ja Winqvist jatkoi vanhempiensa sukuperinteitä myös toimimalla Tuusulan johtotehtävissä. Lisäksi hän vaikutti kuntien yhteisjärjestöissä ja maatalouden luottamustehtävissä. Myös kotiseudun ja maakunnan kulttuuri kiinnostivat. Winqvist ehti toimia Uudenmaan rahaston puheenjohtajana kuusi vuotta. Hän kuoli äkillisesti syksyllä 1968, 51-vuotiaana maanviljelysneuvoksena.

Uudenmaan maakuntarahaston historiaan sisältyy tragiikkaa, sillä useita sen keskeisiä henkilöitä on kuollut ennenaikaisesti. Myös Markku Salonen kuoli odottamatta 46-vuotiaana 1977. Tällöin hän oli ensimmäisen kauden kansanedustaja.

Winqvisteistä ja Salosista tuli perheystäviä ja omaiset muistavat, että kyläillessä miesten vakituksia puheenaiheita olivat kunnan, Maalaiskuntien liiton ja maakuntarahaston asiat. Pojan mieleen jäi, että maakuntarahaston suhde Helsinkiin oli toistuva keskustelunaihe, mutta aina loppupäätelmänä oli, "no ei, sittenhän Helsinki valtaa kaiken".²¹

21 Maanviljelysneuvos Einar Winqvist, www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat. Liisa Salonen ja Lars Winqvist haastattelussa.

Einar Winqvist ja Markku Salonen. Kuva: Uudenmaan liitto

UUDENMAAN HYVÄKSI

Me allekirjoittaneet tuemme täten Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston perustamista tähän merkityin lahjoituksin maakuntamme henkisen ja taloudellisen vaurastumisen hyväksi.

Lahjoittaja	Arvo tai ammatti	mk	p
1. M. Laitinen	puhemies	20	-
2. M. Laitinen	kamreeri	10	-
3. L. Pullinen	kamreeri op.	10	-
4. L. Lippälähti	edustaja	50	0
5. M. Laitinen	Maas.	10	-
6. M. Laitinen	"	5	-
7. V. Kuita	puhev.	5	-
8. V. Jorsamo	"	3	-
9. S. Salonen	siimusti	5	-
10. Y. Kiviranta	johtaja	10	-
11. M. Laitinen	"	20	-
12. O. Laitinen	puhemies	2	-
13. R. Sariola	maas.	2	-
14. L. Laitinen	johtaja	2	-
15. M. Laitinen	puhemies	10	-
16. M. Laitinen	puh.	10	-
17. I. Laitinen	maas.	1	-
18. Y. Kunnamo	maas.	1	-
19. M. Laitinen	maas.	20	-
20. M. Laitinen	maas.	1	-
Yhteensä mk		147	50

Koululaisten Maija Laition ja Sirkka Sariolan listakeräys "maakuntamme henkisen ja taloudellisen vaurastumisen hyväksi" oli poikkeuksellisen menestyksellinen. Kolme Nummen silmäätekevää lahjoitti 20 markkaa, samoin Mannerheimin lastensuojelu-liiton osasto. Viimeiselle riville Maija merkitsi oman markkansa.

Tyttöjen opinahjo Lohjan yhteiskoulu oli erityisen aktiivinen kerääjien mobilisoi- ja, sieltä tuli viidenes teinikeräyksen tuotosta. Uudenmaan teinikeräyslistat täyttävät kymmensenttisen arkistokansion Kulttuurirahaston arkistossa.

Perustamistilaisuuteen mennessä oli tiedossa 41.962,28 markkaa, mikä oli vielä vähänlaisesti.²⁵ Niinpä varainhankintaa jatkettiin perustamiskeräyksen nimellä ensimmäiseen vuosijuhlaan asti. Sekä etua että ongelmaa merkitsi se, että myös keskusrahasto oli organisoimassa maanlaajuista keräystä alkuvuodelle 1964. Sen tuoton oli määrä tulla osaksi keskus-, osaksi maakuntarahastoille, mutta Uudenmaan tuotto vain maakuntarahastolle, Helsingin tuotto vain keskusrahastolle. Vähäksi aikaa onnistuttiin saamaan osa-aikaiset keräyspäälliköt, toinen itäiselle ja toinen läntiselle Uudellemaalle.

Vuoden 1964 keräyksessä käytettiin pienten panosten keräyslistojen asemesta painettuja, täytettäviä lahjakirjoja. Niissä ilmoitetut lahjoitukset liikkuivat 10 ja 200 markan välillä. Noin 140 lahjoittajan joukossa kunnat olivat omassa luokassaan. Muut lahjoittajat näyttävät olleen paljolti paikkakuntien johtavaa sivistyskerrosta. Useat lahjoituksista oli tehty opettajayhdistysten tai opettajakuntien nimissä.²⁶

Kun kesäkuussa 1964 vertailtiin vuoden keräystulosta eri maakuntarahastoissa, Uudenmaan summa oli pienin, 23.400 markkaa. Varsinais-Suomessa oli koottu miltei seitsenkertaisesti, jota pitkälle selittivät kahden maakunnallisen liikelaitoksen suurlahjoitukset. Uudellamaalla liike-elämän lahjoitukset olivat harvassa ja niistäkin osa seurausta Pohjoismaiden Yhdyspankin, SOK:n, Hankkijan sekä osuuskassa- ja säästöpankkijärjestöjen ratkaisusta tukea nimenomaan maakuntarahastoja.

Vuoden 1964 henkilölahjoituksista suurin oli WSOY:n pääjohtajan Y. A. Jäntin 2.500 markkaa. Jäntti oli Uudenmaan rahaston hoitokunnassa keskusrahaston edustaja. Hän asui Helsingissä, mutta oli kiinnittynyt myös kustantamon perinteiseen toimipaikkaan Porvooseen. Auerin, Hjeltin, Vakkurin ja Jäntin panokset olivat huomattavat. Pirkanmaan kulttuurirahaston historiassa pidetään jo yhtä 1.500 markan lahjoitusta "yksityishenkilön lahjoitukseksi merkittävänä".²⁷ Kuntien tuki oli Uudellamaalla suopeampaa kuin muualla ja siitä tuli Uudenmaan rahaston erityispiirre 1990-luvun lamaan asti. Vuonna 1964 rahasto sai kunnilta 15.340 markkaa, mikä kylläkin jäi pitkäksi aikaa ennätykseksi.

Sääntöjen mukaan rahasto jakautui kantarahastoon ja käyttörahastoon. Jälkimmäiseen siirtyi kantarahaston tuotto ja sinne voitiin tehdä suoria lahjoituksia. Keskusrahasto oli sitoutunut siirtämään käyttöön "yhtä suuren määrän kuin siitä jaettavaksi on samana vuonna kerätty, kuitenkin enintään 5.000 nykymarkkaa".

²⁵ Kokeneen kansakoulunopettajan kuukausipalkka oli n. 1.000 markkaa.

²⁶ SKRark HL 2.6:6_7.

²⁷ Peltola s. 42. Lahjoitusilmoitukset SKRark 16.9:20.

Uudenmaan rahaston aktivistit koettivat pitää huolta sanoman levittämisestä lehdistön välityksellä ja jopa tuhannen kappaleen tiedottein²⁸. Miten lahjoittajia motivoitiin uuteen hankkeeseen? Eihän voitu vedota sosiaaliseen omaantuntoon, kuten vaikkapa invalidikeräyksissä tai oman ideologian tukemiseen, kuten vaikkapa puolueiden varainhankinnassa. Tiedotteen perusmallissa kerrottiin ensin Suomen Kulttuurirahaston aloitteesta luoda koko maan käsittävä maakuntarahastojen verkko.

*”Tämän toiminnan tarkoituksena on toisaalta tukea entistä tehokkaammin kunkin maakunnan alueella asuvia tieteen harjoittajia sekä esittäviä ja luovia taiteilijoita ja toisaalta saada etenkin tiedemiehiä yhä enemmän suuntaamaan tutkimuksiansa kunkin maakunnan oloja koskeviksi. Suomen Kulttuurirahaston tarkoituksena on tällä toiminnalla ollut luoda kyvykkäille henkilöille toimintamahdollisuuksia maaseudulla-kin ja rajoittaa maan aktiivisimman ja luomiskykyisimmän sivistyneistön keskittymistä nimenomaan maan pääkaupunkiin.”*²⁹

Sitten todettiin maakuntarahastoja olevan jo yksitoista ja selostettiin Uudenmaan hankkeen alkuvaiheet toimihenkilöineen ja ohjesäännön pääpiirteet. *”Erikoksesti on huomattava, että kaikki rahastolle kertyneet varat käytetään siis oman maakunnan tieteen, taiteen, tutkimustyön ja oman kulttuuritoiminnan hyväksi.”* Kirjelmissä – versioita oli muutama – saatettiin myös huomauttaa, että apurahoja jaettaessa otetaan huomioon *”mistä osista maakuntaa on taloudellisesti lahjoituksin tuettu rahastoa”*. Kunnallisvaltuustoille lähettyssä kirjelmässä vedottiin maakuntaliiton yksimieliseen perustamispäätökseen.³⁰

Selostettiin myös aineellisen ja henkisen kulttuurin suhdetta, Kulttuurirahastossahan ne nähtiin vuorovaikutukselliseksi. *”Tietenkään ei aineellisen hyvinvoinnin kehittämistä sovi unohtaa, mutta on muistettava, että Uudenmaan rahaston toiminta tulee suuntautumaan myös läänin taloudellisen nousun tukemiseen, koska rahasto myöntää myös tähän tarkoitukseen tarpeellisia tutkimusapurahoja. Tärkeätä on myös huomata, että me emme elä yksinomaan leivästä, vaan henkiset arvot tuovat tarpeellisen ja välttämättömän suolan leivällemme.”*³¹

28 Maalaiskuntien Liiton silloisen toimistosihteerin Irma Törnströmin kertomaa / Liisa Salosen haastattelu. Oli päätelty, että käsinkirjoitetut allekirjoitukset tekisivät vaikutuksen, mutta kun niitä tarvittiin sadoittain, puheenjohtajan ja asiamiehen nimiä ahkeroivat myös toimiston naiset.

29 Päiväämätön tiedote, SKRark 16.9:18.

30 Perustamistilaisuudesta etukäteen kertova tiedote. Kunnallisvaltuustoille 22.2.1963. SKRark 16.9:18.

31 Kirjelmä: Tuusulassa 26.2.1964.

Rahaston merkitys sidottiin jopa kansallisiin kohtalonaikoihin. *”Nykyisenä epävakaisena aikana emme voi koskaan liiaksi vahvistaa henkistä kestävykkyämme. Voimakas omaleimainen kulttuurimme on pimeimpinäkin aikoina pitänyt meidät koko maailman tietoisuudessa.”*³² Vedottiin oman kotiseudun ja maakunnan kehittämiseen, mihin kuuluivat taiteilijoiden ja tutkijoiden työskentelymahdollisuudet myös pääkaupungin ulkopuolella. Lisäksi muistutettiin *”omasta kulttuuritoiminnasta”* tai valistusharrastuksista. Vielä perusteltiin rahaston tukemista *”riikkinäisen maakuntamme kulttuurielämän vaalimisella ja kehittämisellä”*.³³

Joissain muissa maakuntarahastoissa, kuten Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa, tavoitteena oli oman korkeakoulun edellytysten parantaminen. Uudellamaalla tällainen ei ollut relevanttia; Helsingin yliopisto ja Espoon Otaniemeen muuttava Teknillinen korkeakoulu kuuluivat aivan omaan sarjaansa. Mutta omaan maakuntaan suuntautuvia tutkimuksia saattoi sentään toivoa. *”Teollisuuden tukiessa kulttuurirahastoa otetaan se tietenkin huomioon myös apurahoja jaettaessa. Tällä tavalla alueen teollisuus voi tukea oman alansa tutkimustyötä.”*³⁴

Enimmät perustelut koskivat rahaston hyötyä maakunnalle, mutta ensimmäisessä vuosijuhlissa hoitokunnan jäsen Waldemar Hakama vetosi suoraan lahjakkaiden yksilöiden puolesta:

”Yhteiskunnalla ja sen jäsenillä on olemassa vissi määränsä sosiaalista mieltä aineellisen hädän lievittämiseksi. Paljon harvinaisempaa on sellainen sosiaalinen mieli, joka kohdistuu jonkun lahjakkuuden hyväksi. Henkiseen pääomaan kohdistuva sosiaalisuuden puute on helposti havaittavissa. Voidaan sanoa, että kansamme arvokkaimman omaisuuden – henkisen pääoman – esille tunkeutuminen on tapahtunut murheellisen usein sekä sattumanvaraisesti että ympäristön voimakkaasta jarrutuksesta huolimatta.”

Velvoittavaa kaikupohjaa tälle sanomalle antoi vuosijuhlan päivä, huhtikuun yhdeksäs. Silloinhan muistetaan lahjakkaita uusmaalaisia maalaispoikia Mikael Agricola ja Elias Lönnrotia. Hakama oli toiveikas, sillä olihan rahaston toimialue maan vaurainta seutua.³⁵

Ensimmäisten apurahojen jakotilaisuus 1964 antoi pientä osviittaa, mitä rahastolla voitaisiin saada aikaan.

32 Uudenmaan maakuntaliiton kirjelmä, Tuusulassa maaliskuussa 1963.

33 Esim. sama, Kirjelmä 31.1.1964 Uusmaalaisille; SKRark Hm 16:9:1.

34 TvK 28.1.1967; Kirjelmä Uudenmaan teollisuuslaitoksille 25.2.1967, 16.9:1.

35 SKRark, 16:9:16, Luovutettua/Vuosijuhlat.

Ensimmäinen apurahajako ja vuosijuhla loivat mallin

Vuosijuhlissa 1964 oli jaettavissa 15.000 markkaa. Uutisten lisäksi kymmenkunnassa Helsingin ulkopuolisessa paikallislehdessä oli julkaistu pieni ilmoitus. Helmikuussa lähetettyjä anomuksia kertyi 40 ja haettujen summien keskiarvo oli 2.300 markkaa.³⁶

Työvaliokunta, joka oli valittu hoitokunnan järjestäytymiskokouksessa 9.4.1963, sijoitti 15 anomusta ykkösrhmään hoitokunnan edelleen seulottavaksi. Kriteereinä pidettiin nuoruutta ja kyvykkyyttä, vaikuttamista Uudellamaalla, ja sitä, ettei huomattavia apurahoja ole saatu äskettäin. Keskusrahastolta pyydettiin asiantuntijatukea ennen kuin hoitokunta teki päätöksensä.³⁷ Varmaan pidettiin silmällä myös alueellista tasapuolisuutta. Suosittelijoina näkyy paikallisia vaikuttajia vähintään yhtä lailla kuin alojen auktoriteetteja.

Ensimmäinen vuosijuhla pidettiin Orimattilan yhteiskoulun juhlasalissa 9. huhtikuuta 1964. Hoitokunnan jäsen, paikallislehden päätoimittaja Waldemar Hakama oli hoidellut järjestelyjä. Arkistoon on jäänyt tieto, että kutsuja lähetettiin kaikkiaan 252 kappaletta. Harkinnassa oli ollut ruotsinkielistenkin kuntien sekä Helsingin hallintoelinten kutsuminen, mutta niiden yli oli vedetty henkselit. Ylipormestari Lauri Aho kuitenkin pysyi listalla.³⁸

Stipendien jakoon saivat astella seuraavat: Birger J. Blom Lohjalta, Heikki J. Koski Hyvinkäältä, Leena Mattila Orimattilasta, Inkeri Nieminen Tuusulasta, Antti Vainio Mäntsälästä, Eino Vesalainen Hyvinkäältä, Esko S. Vierikko Espoosta, Merja Wirkkala ja Mauri Virtanen Porvoosta ja Leo Vuotila Keravalta. Blom sai stipendinsä palkintona teatterityöstä, kylläkin ulkomaanmatkaa varten, muut olivat apurahoja, joista kolme oli tarkoitettu tieteentekoon, kolme musiikkiin, kaksi kuvataiteisiin ja yksi kirjalliseen työskentelyyn.

Juhlaesitelmä oli tilattu lohjalaiselta tohtori Johannes Virolaiselta, joka käsiteli Uudenmaan asemaa valtakunnansuunnittelussa. Ministerinäkin jo toiminut kansanedustaja Virolainen oli valtakunnansuunnittelun ideologeja. Musiikista vastasivat Orimattilan yhteiskoulun yhtye ja paikkakunnan mieslaulajat sekä musiikkistipendin saava Inkeri Nieminen. Teatteristipendin saaja Birger J. Blom lausui Unto Kupiaista.

³⁶ 1.000 mk n. 1.800 euroa/2011.

³⁷ Markku Salonen Erkki Saloselle, 16.9;1.

³⁸ SKRark UU, kansio Luovutettua / nippu Vuosijuhlat.

Rahastolla on ollut ilo vastaanottaa toimintavuoden aikana seuraavat lahjoitukset:	OHJELMA																																
<table> <tr><td>Helsingin maalaiskunta</td><td>1.000,—</td></tr> <tr><td>Helsingin Osuuskauppi</td><td>1.000,—</td></tr> <tr><td>Pääjohtaja Y. A. Jäntti</td><td>2.500,—</td></tr> <tr><td>Kansallis-Osake-Pankki</td><td>1.500,—</td></tr> <tr><td>Karkkilan kaupala</td><td>500,—</td></tr> <tr><td>Keravan kaupala</td><td>500,—</td></tr> <tr><td>Lohjan kunta</td><td>1.000,—</td></tr> <tr><td>Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki</td><td>1.500,—</td></tr> <tr><td>Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki</td><td>3.000,—</td></tr> <tr><td>Vihdin kunta</td><td>1.105,—</td></tr> <tr><td>Hyvinkään maalaiskunta</td><td>500,—</td></tr> <tr><td>Järvenpään kaupala</td><td>1.313,70</td></tr> <tr><td>Orimattilan kunta</td><td>500,—</td></tr> <tr><td>Porvoon kaupunki</td><td>500,—</td></tr> <tr><td>Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta</td><td>500,—</td></tr> <tr><td></td><td><u>16.918,70</u></td></tr> </table>	Helsingin maalaiskunta	1.000,—	Helsingin Osuuskauppi	1.000,—	Pääjohtaja Y. A. Jäntti	2.500,—	Kansallis-Osake-Pankki	1.500,—	Karkkilan kaupala	500,—	Keravan kaupala	500,—	Lohjan kunta	1.000,—	Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki	1.500,—	Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki	3.000,—	Vihdin kunta	1.105,—	Hyvinkään maalaiskunta	500,—	Järvenpään kaupala	1.313,70	Orimattilan kunta	500,—	Porvoon kaupunki	500,—	Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta	500,—		<u>16.918,70</u>	SIBELIUS / IMPROMPTU SIBELIUS / SUITE MIGNONNE Lohjan Orkesteri johtaa Erkki Aaltonen
Helsingin maalaiskunta	1.000,—																																
Helsingin Osuuskauppi	1.000,—																																
Pääjohtaja Y. A. Jäntti	2.500,—																																
Kansallis-Osake-Pankki	1.500,—																																
Karkkilan kaupala	500,—																																
Keravan kaupala	500,—																																
Lohjan kunta	1.000,—																																
Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki	1.500,—																																
Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki	3.000,—																																
Vihdin kunta	1.105,—																																
Hyvinkään maalaiskunta	500,—																																
Järvenpään kaupala	1.313,70																																
Orimattilan kunta	500,—																																
Porvoon kaupunki	500,—																																
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta	500,—																																
	<u>16.918,70</u>																																
sekä alle 500,— suuruisia lahjoituksia 120 kpl. 8.664,04 ja kansankeräyslahjoituksia 49.183,64 eli lahjoituksia yhteensä <u>74.766,38</u>	TERVEHDYSSANAT kauppalanjohtaja Toivo Peltonen SIBELIUS / LASTU LAINEELLA SIBELIUS / ON KAUNIS MAA Olavi Naalisvaara säestää Mauri Hongisto																																
Kello 18.00—18.30 perustamiskirjan allekirjoitus ja lahjoitusten vastaanotto jatkuu.	JUHLAESITELMÄ Tiede, raha ja tutkimuksen vapaus akateemikko Erkki Laurila																																
Lohjan kaupala ja Lohjan maalaiskunta tarjoavat vuosijuhlaan osallistuville kahvit ennen tilaisuuden alkua juhlapaikalla.	WAGNER / Aaria oopp. Tannhäuser VERDI / Aaria oopp. Macbeth Antti Kaleva säestää Mauri Hongisto																																
	APURAHJOJEN JAKO Uudenmaan rahaston hoitokunnan puheenjohtaja, agronomi Einar Winqvist																																
	PESOLA / SUOMEN MAA ELOKAS / KUUTAMOLLA PALMGREN / HIIDENORJEN LAULU																																
	Lohjan Miehet johtaa Vilho Ryymin																																
	UUSMAALAISTEN LAULU																																

Vuosijuhlien peruskaava säilyi pitkään samankaltaisena kuin esimerkiksi vuoden 1965 ohjelma. Aluksi isäntäkunta tarjosi kahvit kaikille ja tilaisuuden jälkeen päivällisen tai iltapalan hoitokunnalle sekä apurahansaajille. Vuosijuhlissa 1965 julkistettiin perustamiskeräyksen jatkon tuotto. Vuoden nuoriin stipendiaatteihin kuului 24-vuotias Juhani Peltonen, joka esikoisrunokokoelman ja Erkon proosapalkinnon jälkeen oli päättänyt ryhtyä vapaaksi kirjailijaksi.

Stipendiaateille ilmoitettiin myöntökirjeessä painokkaasti, että ”hoitokunta edellyttää läsnäoloanne tässä tilaisuudessa.”³⁹ Muita vieraita kutsuttiin koko maakunnasta ja erityisesti juhlapaikkakunnalta. Lohjalla 1965 suunniteltiin kutsuja 40 yritykselle. Porvoon vuosijuhlapapereihin 1967 sisältyy opettajien osoiteluetteloita. Vieraita kertyi 100–150. – Vuosijuhlien paikat on lueteltu liitteessä.

Myös stipendien kohteet vakiintuivat: muutama tutkija, joiden aihe mieluiten liittyi Uuteenmaahan, ainakin yksi kuvataiteilija, yhdestä kolmeen apurahaa musiikille, teatterille ja tai kirjallisuudelle ja kenties johonkin paikalliseen erityistarkoitukseen. Apurahat pysyivät alkuaikoina suhteellisen pieninä, koska kuntien lahjoituskiinnostuksen ylläpitämiseksi niitä piti jakaa laajalle. Ensimmäisenä vuonna stipendikertomus haluttiin jo puolen vuoden päästä.⁴⁰

Kunnat rahoittajiksi

Toisessa vuosijuhlissa 1965 voitiin jakaa 1.000 markkaa enemmän kuin ensimmäisessä. Hakijoita oli nyt vain 27. Niinpä koettiin yksi rahaston ennätys: melkein puolet eli 13 hakijaa sai apurahan. Vuosina 1966–1969 hakemuksia tuli 30–40 ja 10–11 tahoja sai jakaa n.15.000 markkaa. Vuonna 1968 jakovara oli kuitenkin vain 10.500 ja työvaliokunnassa jo keskusteltiin apurahattoman välivuoden pitämisestä⁴¹.

Jakovara ei noussut toiveitten mukaisesti. Vuonna 1969 työvaliokunta suunnitteli keräystä kansa- ja kansalaiskoulujen oppilaiden avustuksella, mutta tämä ei näytä toteutuneen⁴². Vuosijuhlissa 1970 puheenjohtaja Lairala joutui toteamaan rahaston toiminnan taantuneen. Se ei vastaa alkuunkaan sitä, mitä maamme varakaimman ja elinvoimaisimman maakunnan osalta voitaisiin odottaa. Rahasto on ollut lähes yksinomaan alueen määrättyjen kuntien ja Suomen Kulttuurirahaston myöntämien vuotuisten avustusten varassa.⁴³

Rahasto todella oli elänyt ”määrättyjen kuntien” turvin. Vuonna 1966 pyyn-

39 Ainakin myöntökirjemallissa 1964. Alkuvuosina kutsua noudatettiin hyvin, mutta muuan taiteilija ilmoitti 1967: ”Arvoisa Hoitokunta Tyhjäänpäiväisten ohjelmien ja turhien matkakulujen välttämiseksi pyydän lähettämään ne pennokset osoitteellani postitse. Skaalaa janalle ... [allekirjoitus]”

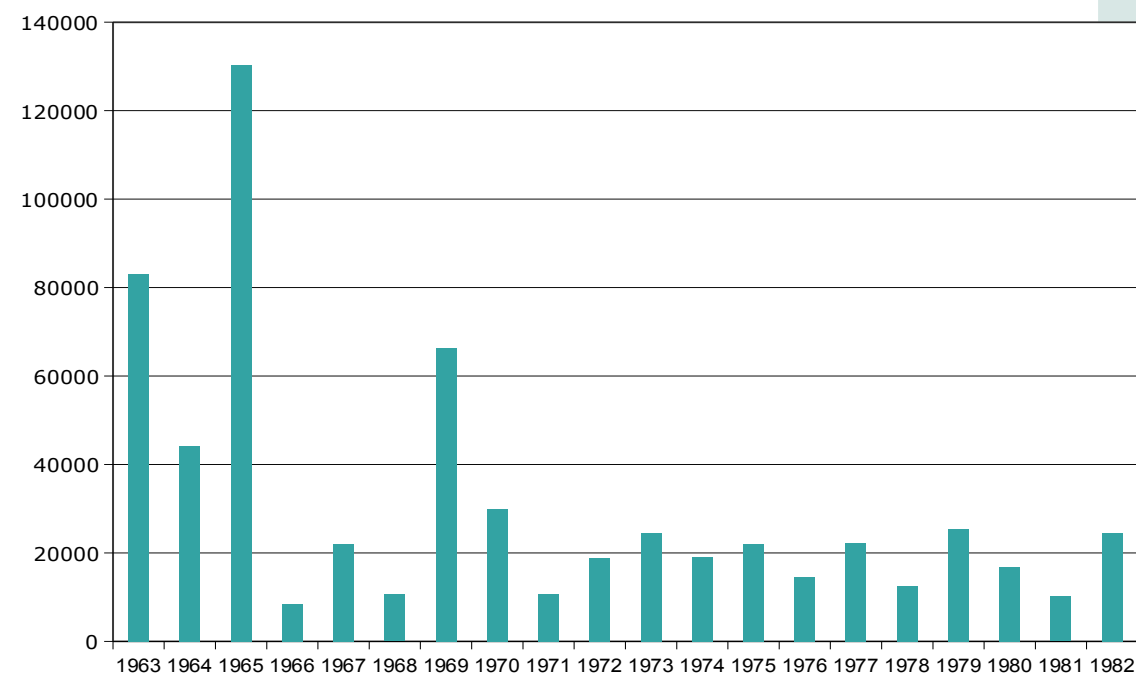
40 Ks. esim. tvk 10.3.1965. Kirje stipendiaateille 30.10.1964 (16:9:1).

41 TvK 2.2.1968. Jakosummista saattaa pöytäkirjassa, myöntökirjeessä ja vuosikirjassa esiintyä hiukan erilaisia tietoja

42 TvK 15.10.1969.

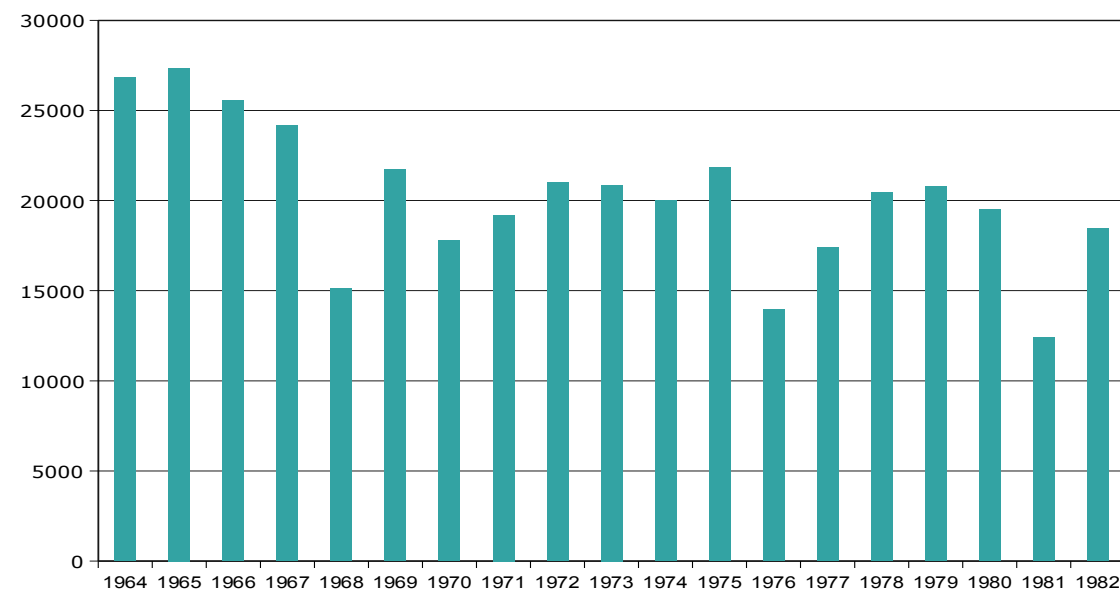
43 Keski-Uusimaa 30.4.1970 Vuosijuhla oli lehden pääuutinen.

Lahjoitukset 1963–1982

Uudenmaan rahaston perustamiskeräys ei saanut suuria liikelaitosten lahjoituksia, kuten monet sisarrahastot. Vuoden 1969 piikki johtuu ensimmäisten nimikkorahastojen perustamisesta. Einar Winqvistin muistokeräyksen tuotto toi kaksi kolmannesta sen vuoden lahjoitussummasta, Keski-Uusimaan rahaston perustaminen kymmenyksen.

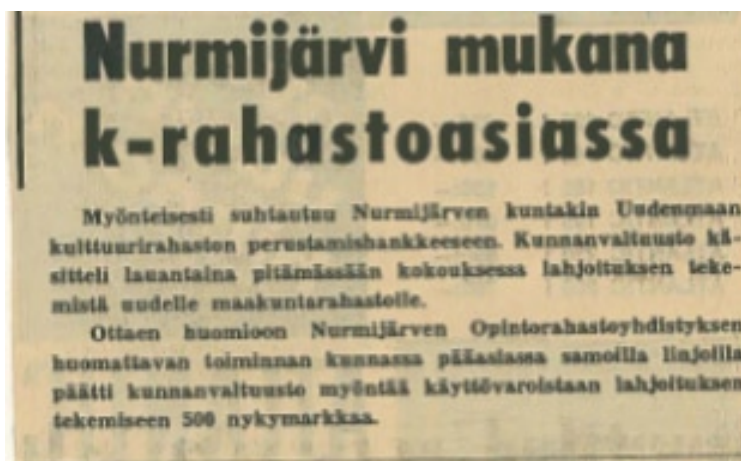
Apurahasummat 1964–1982

Apurahojen yhteenlaskettu määrä vuoden 2011 euroiksi muutettuna.

tökirjeen sai 11 kuntaa ja seitsemän tuki. ”*Teollisuus ja liikelaitokset eivät monista pyynnöistä huolimatta ole esittäneet mitään kiinnostusta Helsingin lähellä olevaa Uudenmaan rahastoa kohtaan*”. Näin jouduttiin huokaamaan kerrasta toiseen, mm. keväällä 1968. Vaikka kuntia oli välillä yritetty säästää anomuksilta, niiden puoleen oli taas käännättävä. Maakuntaliiton tuella laadittiin suunnitelma, jossa kultakin kunnalta pyydetään joka kolmas vuosi 10 penniä suomenkielistä asukasta kohden⁴⁴. Jotkut eivät vuorostaan piitanneet, toiset maksoivat pyytämättäkin. Uskollisimpia olivat Hyvinkää, Kerava, Tuusula, Helsingin mlk. ja Järvenpää. Talousarviovalmistelun yhteydessä 1968 Hyvinkäällä heräsi jo kapinamieli. Kunnanhallitus ilmoitti miettineensä muita muotoja paikallisten kulttuuripyrkimysten tukemiseen ainakin siihen asti, että muutkin maakuntaliiton jäsenkunnat aktivoituvat kunnolla.⁴⁵

Osassa kuntia ei aktivoiduttu. Yhtään kertaa eivät rahastoa sen ensimmäisen vuosikymmenen aikana muistaneet Hanko, Karjaa, Karjalohja, Kauniainen, Loviisa, Pernaja, Porvoon maalaiskunta, Ruotsinpyhtää eikä Tammisaari.⁴⁶

Paikkallislehdet seurasivat rahaston rakentumista aktiivisesti. Keski-Uusimaa 2.4.1963

44 Ks. kirje Uudenmaan maakuntaliiton kirje kymmenelle kunnanhallitukselle 24.8.1968, allekirjoittajina johtokunnan puheenjohtaja Winqvist ja toiminnanjohtaja Salonen. SRK ark 16.9:1.

45 Hyvinkään kunnanhallituksen kirjelmä Uudenmaan rahastolle 12.9.1968 tvk:n ptk:n liitteenä 16.9:24.

46 Lahjoitusilmoitukset 16.9:20. Uudenmaan lahjoituskirjat 1964 SKRark 2.6:6–7.

Pernajasta ilmoitettiin 1965, ettei se liioin tue Svenska kulturfonden -nimistä rahastoa. Kaksikielinen Porvoon kaupunki kyllä oli myötämielinen. Lapinjärveltä selitettiin samana vuonna: ”Talousarvio oli erittäin kireä, josta johtuen kaikki kulttuuritoiminnan tukemiseen liikenevät varat päätettiin tällä kertaa keskitetysti jakaa oman kunnan alueella toimiville järjestöille.”⁴⁷ Kuitenkin Lapinjärvi, Pukkila, Myrskylä ja moni muukin pikkukunta lahjoitti ainakin joskus.

Kuntalahjoitusten sarakkeessa Uudenmaan rahasto kunnostautui, vaikka muutoin sijoittui maakuntarahastotilastojen häntäpäähän. Niinpä maakuntarahastojen neuvottelukokouksessa 1970 asiamies Markku Salosta oli pyydetty kertomaan tästä hankintakanavasta. ”*Rahasto on vedonnut kuntiin kiertokirjein, maakuntarahastoa mainostavin puhein maakuntaliiton kokouksissa, käyttämällä puheita myös monistaina, anomalla kunnilta täsmällisiä, jyvitettyjä osuuksia sekä pitämällä asiaa vireillä puhelinsoitoin ja henkilökohtaisin selvityksin myös kunnanhallituksen kokouksissa*”. Hoitokunnan kunnallismiesten oli tietysti puhuttava asian puolesta omissa päätöksentekokelemissään, ja Salonen lähetti henkilökohtaisia kirjeitä maakunnan muille luottamusmiehille.⁴⁸

Kunnat eivät lahjoitelleet varoja selvityksittä. Arkistossa on useita milloin mitäkin paperia peräviä kunnanvirastojen karhukirjeitä. Maakuntarahaston oli alistuttava lähettämään riittävät selvitykset aivan kuten mikä tahansa paikallinen yhdistys ja sen omat apurahansaajat.

Yksityisiä lahjoituksia karsi 1960-luvun lopulla se, että valtiovalta nosti lahjoitusten verovapauden alarajan 3.000:sta 10.000 markkaan. Vuonna 1968 hoitokunta haki kompensoivaa tukea opetusministeriöltä. Tuesta oli neuvoteltu keskusrahaston ja ministeriön kesken – Kulttuurirahaston myöhempien linjausten valossa erikoinen toimenpide! Tuloksena oli 10.000 markkaa ”käytettäväksi apurahoihin”.⁴⁹ Seuraavana vuonna anomus ministeriölle ei enää tuottanut tulosta, mutta yritysten verovapausrajakin palasi taas 3.000 markkaan. Niinpä hoitokunta suunnitteli vuodelle 1971 liikekeräystä niin, että kaikkien yritysten puoleen käännettäisiin alkuvuodesta ja vielä muistutettaisiin syksyllä.

47 Vastaukset 10.2.1965 kunnille lähetettyyn tiedusteluun.

48 Muistio maakuntarahastojen neuvottelukokouksen keskusteluista 9.10.1970, 16.9:2; Salosen kirjekopioita 1968 16.9:1. Esim. H.V. -kirje [joukukuu1968] Espooseen ”että voisit vaikuttaa vielä tässäkin vaiheessa ko. määrärahan saamiseen Espoon tulevan vuoden budjettiin”.

49 16.9:2 kirje opm.ltä. Hk 26.3.1969. Muistio maakuntarahastojen kokouksesta 20.5.1968; SKRark, kansio Maakuntarahastot, yleistä 1960-.

Kaikenlaista muutakin yritettiin ideoida. Hankittiin mm. luettelo manttaalisäätiöistä, ja joku ehdotti keksittäväksi Uuteenmaahan liittyvää, myytävää lahjaesineitä. Vuonna 1979 lähetettiin avustuspyyntö kaikkiin maakunnan yli 50 työntekijän yrityksiin. Osoitteet oli saatu kuntien kautta, sikäli kuin virkamiehet olivat vaivautuneet. Loppuvuodesta todettiin taas kerran, että ”*yritykset saada toiminta-avustuksia yrityksiltä ja liikelaitoksilta eivät olleet tuottaneet sanottavaa tulosta.*”⁵⁰

Keskusrahasto oli vuosittain tukenut maakuntarahastoja summalla, joka suhteutettiin kunkin rahaston itse keräämään toimintarahoitukseen. Vuonna 1973 se ryhtyi lisäksi tukemaan maakuntien hankkeita projektituin. ”Projektituki palvelee osittain ideointia, mutta pääosin sen avulla kuitenkin toteutetaan kulttuurillisia tavoitteita, joihin aloite tulee rahaston ulkopuolelta”, määritteli historiankirjoittaja Marita Pohls.⁵¹ Usein projektitukea on käytetty johonkin aluetta palvelevaan soveltavaan tutkimushankkeeseen tai suurempaan kulttuuritapahtumaan, esimerkiksi 1980 Lahden urkuvuokkaan ja Avointa korkeakoulua Kanta-Hämeessä koskevaan selvitykseen. Uudellamaalla projektituella ei vielä 1970-luvulla löytynyt paljoakaan käyttöä.

Rahoja kerättiin useisiin pankkeihin ja pankkikirjojen hallinnointi oli oma vaiheensa. Varojen sijoituksesta kukin hoitokunta vastasi itse. Keskusrahastolta saatiin vaihtoehtoisia ehdotuksia, joko suuremmin tahi varmemmin tuotto-odotuksin. Toiminnanjohtaja Matti Ilmanen tarjosi myös mahdollisuutta maakuntarahastojen investoida oman alueen kohteisiin, mutta tällaiseen ei mikään rahasto tarttunut ainakaan 1966 mennessä. Tuolloin Uudenmaan työvaliokunta valitsi Ilmanen ehdottamista seitsemästä vaihtoehdosta ensimmäisen, jossa noin puolet varoista sijoitettiin korkeakorkoisille tileille sekä KOPin, Rauma-Repolan ja Huhtamäen osakkeisiin, osakkeet siis noudattivat kolmijakoa pankit – kotimarkkinateollisuus – vientiteollisuus. Vuonna 1973 Ilmanen kirjoitti asiamies Saloselle: ”Lähetän oheisena ehdotuksen Uudenmaan rahaston merkinnöiksi Rauma-Repolan osakeannissa. Pyydän sinua keskustelemaan asiasta työvaliokunnan tai ainakin puheenjohtajan kanssa ja saanen kuulla aikanaan, mihin tulokseen olette päätyneet.”⁵²

Koska taloudelliset asiat painottuivat niin vahvasti hoitokunnan tehtävissä, ei ole ihme, että jäsenet – toisin kuin 2000-luvulla – valittiin ensisijassa talouselämää ja kunnallistaloutta tuntevista henkilöistä ja varsinkin suuria linjoja vetävän Maakuntaliiton luottamushenkilöistä. Muissa maakunnissa saatettiin hoitokuntaan

50 Hk 10.11.1977. TvK 19.1.1979, ks myös kokouskutsu 16.9.3. TvK 18.12.1979.

51 Pohls s. 363.

52 TvK 2.2.1966 ja hk 22.3.1966. Kirje 10.4.1973, kansio 16.1:3.

saada myös alueen teollisuuden sekä kulttuurilaitosten johtoporrasta, ja he loivat lisäluottamusta lahjoittajien keskuudessa⁵³. Uudellamaalla vastuu jäi vähemmän näkyville henkilöille ja tunnettujen nimien puute saattoi olla yksi este Uudenmaan rahaston vaurastumiselle.

Ensimmäiset nimikkorahastot

Nimikkorahastot ovat olleet Suomen Kulttuurirahaston ja sen maakuntarahastojen menettelytapa, joilla huomattavampi lahjoittaja saa nimensä näkyviin ja halutessaan myös määritellä tuotosta saatavan apurahoituksen käyttötarkoituksen. Uudellamaalla ensimmäiset nimikkorahastot perustettiin talvikaudella 1968–1969.

Keski-Uusimaan rahasto oli ensimmäinen, mikä heijasti pääkaupungin ulkopuolisen Uudenmaan sanomalehtien tärkeyttä rahaston elämässä läpi vuosikymmenten. Ensimmäiseen hoitokuntaan oli valittu porvoolaisen Uusimaa-lehden päätoimittaja Heimo Huotari ja hänen varamieheksensä Keski-Uusimaa -lehden toimitusjohtaja Yrjö Soramies. Soramies sai aikaan sen, että 1968, lehden täyttäessä 50 vuotta onnittelut pyydettiin lahjashekkeinä Uudenmaan rahaston hyväksi, ”kulttuurin tukemiseksi Keskisellä Uudellamaalla”. Vastaavasti Soramies suunnitteli, että lehtitalon itse onnitellessa muita se suorittaisi ”kukkarahat” rahastolle.⁵⁴

Samassa marraskuussa 1968, jolloin Keski-Uusimaa -lehti juhli 50 vuottaan, kuoli rahaston puheenjohtaja Einar Winqvist. Markku Salonen ehdotti perheelle, että Winqvistin muistoa voisi kunnioittaa lahjoituksilla, jotka tulisivat hänen nimeään kantavaan rahastoon⁵⁵. Näin toimittiin. Nimikkorahastojen perustaminen oli asiamiehelle uusi tehtävä. Matti Ilmanen keskusrahastosta lähetti muutamia ohjesääntömalleja. Tässä tapauksessa ohjesääntöön sisällytettiin perheen ja Tuusulan kunnan kuuleminen.

Vantaalainen Kauko Kammonen johti yritystään Korson Rautavalu ja menestyi saaden talousneuvoksen arvonimen. Hän kuului myös mm. kaupunginvaltuustoon ja lehtiyhtiö Keski-Uusimaan hallitukseen. Vuonna 1972 Kammonen rekrytoitiin Uudenmaan Kulttuurirahaston hoitokuntaan ja valittiin saman tien puheenjohtajaksi. Kammonen tunnettiin kulttuuripersoonana, varsinkin mieskuorolaulajana. Hän oli mukana myös Suomen Taidegraafikot ry:n toiminnassa.

53 Juha Korppi-Tommolan huomio tekijälle.

54 Keski-Uusimaa oy / Yrjö Soramies SKR:lle 29.11.1968

55 Lars Winqvistin haastattelu.

Sanomalehti Keski-Uusimaan vaikuttajia, jotka ovat toimineet myös Uudenmaan rahaston puheenjohtajina. Vas. Yrjö Soramies (pj. 1982–1987), Kauko Kammonen (pj. 1972–1980) ja Eero Lehti (pj. 1994–2001). Kuva on Lehden 60-vuotisjuhlasta 1978. Onnittelut toivottiin lahjoituksina lehden nimikkorahastoon. Kuva: Suomen Lehtiyhtymän arkisto.

Kauko Kammonen kuoli 1983 ja hänen muistolleen perustettiin Uudenmaan rahastoon sijoittuva *Kauko Kammosen nimikkorahasto*.⁵⁶

⁵⁶ Nimikkorahastokortin painamaton teksti / Markus Kivistö, Osuuskunta Sigillum. Olli Virtasen haastattelu.

Uudenmaan rahaston vuosijuhla 1969 pidettiin edesmennyttä puheenjohtaja Winqvistiä muistaen Kunnallisopistossa. Hautajaiset olivat olleet pienimutoiset, joten vuosijuhlalla oli myös muistotilaisuuden luonnetta.

Eturivissä taiteilija Anna Winqvist, joka luovutti nimikkostipendin säveltäjä Jouko Linjamalle, ja lapset vas. Anna Kaarina, Markku, Lars ja Klaus. Einar Winqvistiä muistamassa oli myös johtavia maatalousmiehiä, kuten MTK:n puheenjohtaja Veikko Ihamuotila, kansanedustaja Matti Mattila, Metsäliiton toimitusjohtaja Ville Kytölä ja MTK:n toiminnanjohtaja Heikki Haavisto. Maaherra Pitsinginkin muistellaan olleen mukana.

Stipendiaatti Jouko Linjama muistaa valmisteilleensa kiitospuheen, mutta mykistyneensä, kun se olisi pitänyt esittää arvovaltaisen ja liikuttuneen yleisön edessä.

– Kuva Lars Winqvistiltä.

Hoitokuntavaihdos, Salosen poismeno, nimikkorahasto ja seuraaja Vahermo

Hoitokunta muuttui vain hiukan ensimmäisen kolmivuotiskauden jälkeen. Suurimmat muutokset se koki puheenjohtaja Einar Winqvistin ja puolen vuoden päästä hänen seuraajansa Oiva Pinniojan kuollessa. Tuusulalainen yrittäjä Tauno Valo valittiin Winqvistin paikalle varsinaiseksi jäseneksi ja varapuheenjohtajaksi. Pinniojan jälkeen puheenjohtajuutta hoiti vuoden verran Helsingin mlk:n kunnanjohtaja Lauri Lairala, sitten Hyvinkään kaupunginjohtaja Osmo Anttila.

Vuoden 1972 alussa hoitokunta vaihtui melkein kokonaan. Kolminkertainen kolmivuotiskausi oli tullut täyteen monella ja neljä jäsentä luopui muuten. Vain kolme henkilöä 24:stä jäsenestä ja varajäsenestä jatkoi, yksi keskeinen hahmo heistä oli 1969 aloittanut Järvenpään kaupunginjohtaja Einar Pyykkö. Asiamiehenä sentään pysyi sama Markku Salonen.

Vuoden 1972 alkajista pitkäaikaisia vaikuttajia tuli ainakin kunnanjohtajista Tapio Hyyryläisestä (Mäntsälä) ja Ahti Haukkavaarasta (Tuusula), toimitusjohtaja Kauko Kammosesta (Vantaa), joka valittiin puheenjohtajaksi, ja tämän varamiehestä kaupunginjohtaja Kaarle Salmivuoresta (Järvenpää). Keskusrahaston hallituksen edustajiksi valittiin professori Yrjö Blomstedt ja toiminnanjohtaja Jaakko Itälä. Blomstedt oli peräti koko Kulttuurirahaston hallituksen puheenjohtaja, viraltaan historian professori Helsingin yliopistossa. Jaakko Itälä johti Mannerheimin lastensuojeluliittoa, ja hänellä oli runsaasti koulualan komiteataustaa. Maakuntaliiton nimeämiin, vuonna 1972 aloittaneisiin hoitokunnan varajäseniin kuului mm. kansanedustaja ja uuden Vantaan kauppalan valtuutettu Veikko Saarto (SKDL), joka oli toiminut myös liikenneministerinä.

Yhteiskuntatieteiden maisteri Markku Salonen oli toiminut Uudenmaan rahaston asiamiehenä alusta asti. Sivutoimi oli myös Uudenmaan maakuntaliiton toiminnanjohtajuus. Päätoimenaan Salonen johti Kunnallisopistoa edelleen ja Kunnallisopisto oli rahastonkin osoitteena. Salosen alaiset hoitivat osan rahaston tehtävistä. ”Irma huolellisesti kuten aina teet MS” oli Salosen terveinen eräänkin keskusrahaston lähettämän talousasioita koskevan tehtäväluettelon mukana neiti Irma Törnströmille.⁵⁷

Salonen luopui Uudenmaan maakuntaliiton toiminnanjohtajan tehtävästä 1974, mutta seuraavana vuonna hänestä tuli kansanedustaja (kok.), mikä taas vaikutti

⁵⁷ SRKark 16.9;2.

ajankäyttöön. Esimerkiksi maakuntarahastojen kokoukseen 1976 osallistui Uudeltamaalta vain rouva Pirkko Kilpi, Kunnallisopiston kirjanpitäjä. Kulttuurirahaston yliasiamiehellä olisi ollut Pekka Halosen museoon liittyvää asiaa, mutta sukunimikaiman tavoittaminen oli hankalaa: ”Ensin odotin Sinua tyyneesti maakuntarahastojen neuvottelukokoukseemme ja sen jälkeen olen soitellut, kun olen omilta askareiltani ehtinyt, opistoon, kotiin ja eduskuntaan. Toistaiseksi ei ole tärpännyt”⁵⁸. Kiireistään huolimatta Markku Salonen oli erinomainen asiamies, erityisesti yhteyksiensä vuoksi, vakuuttaa rahastoveteraani Kaarle Salmivuori.

Helmikuussa 1977 asiamies Salonen kutsui hoitokuntaa kokoon maaliskuun 16. päiväksi. Hän kuoli kutsun lähettämisen ja kokouksen välillä 11. maaliskuuta. Markku Salosenkin muistolle perustettiin nimikkorahasto.

Syksyyn 1977 asti asiamiehen tehtäviä hoiti Pirkko Kilpi Kunnallisopistosta. Syyskuun lopussa työvaliokunta kutsui Salosen seuraajaksi Kunnallisopiston kouluttajan, 34-vuotiaan fil. kand. Martti Vahermon.

Uusi asiamies toi uutta virtaa ainakin tiedonvälitykseen. Kunnat ja apurahahakijat saivat informatiivisia kirjeitä ja lehdistö monipuoliset materiaalit. Tapojen muuttumisesta voi mainita, että vuonna 1980 stipendikertomuksia karhuavissa kirjeissä siirryttiin sinutteluun. Seuraavana vuonna uudistettiin stipendikirja ja sen piirsi taitelija Martti Reunanen. Vahermo hoiti asiamiehen tehtäviä reilut kolme vuotta. Vaihtaessaan työpaikkaa hän katsoi asialiseksi luopua asiamiehen tehtävistä vuoden 1981 tammikuusta lähtien.

Fil.kand., Kunnallisopiston kouluttaja Martti Vahermo toimi asiamiehenä syksystä 1977 vuoden 1980 loppuun. Kuva: SKR

⁵⁸ Erkki Salonen Markku Saloselle 11.6.1976. Salosen kok. KA.

VAIKEASTI VASTATTAVIA HAASTEITA

JULKISHALLINTO MUKAAN KULTTUURIN TUKEMISEEN

Sen jälkeen, kun sodan kärsinyt kansakunta oli suoriutunut välttämättömmistä jälleenrakennuksesta ja infrastruktuurin parantamisesta ja elintaso oli hienokseltaan nousussa, oli julkisvallalla mahdollisuus pitkästä ajasta kääntää katse myös kulttuurielämän edistämiseen. 1960-luvulla istui parikin perusteellisesti työskentelevää komiteaa, jotka hahmottelivat taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmiä.⁵⁹ Monella kunnalla oli jo kulttuurilautakunta – kuten maakuntarahastoaloitteen tehneellä Hyvinkäällä. *Laki taiteen edistämisen järjestelyistä* astui voimaan 1968 ja merkitsi taidetoimikuntien perustamista sekä valtion että läänien tasolle.

Vastaperustettu Uudenmaan läänin taidetoimikunta teki ensitöikseen selvityksen läänin kuntien kulttuuriaktiivisuudesta. Ilmeni, että vapaaehtoisen kulttuuritoiminnan hyväksi kunnat käyttivät vajaan promillen menoistaan.⁶⁰ Julkisvallan roolin kuitenkin odotettiin kasvavan oleellisesti. Yliopisto-opintoihin, joita niitäkin maakuntarahastot olivat jossain määrin saattaneet rahoittaa, oli tulossa valtion takaama lainajärjestelmä ja vähävaraisimmille pieni tukikin. Myös tieteen julkinen rahoitus koheni. Olisiko yksityisten rahastojen toimintaa suunnattava uudelleen?

Uudenmaan rahaston vuosijuhlapuhuja L. A. Puntila hahmotteli 1966 maakuntarahastojen asemaa koulutusyhteiskunnassa. Jatkossa niitä tarvitaan mm. ”maakunnallisten, erityisesti nuorten lahjakkuuksien tukemiseen, yleisten ajan virtausten vaatimien kulttuuriharrastusten suunnitteluun ja kehittämiseen, yksityistä aloitteellisuutta vaativan tutkimus- ja kehittämistyön suunnitteluun, jopa johtamiseen. Rahasto voi olla vapaa virastokankeudesta ja ottamalla yksilön kohdalla enemmän riskejä kuin mitä valtion varojen jakajat katsovat voivansa tehdä, maakuntarahastot voivat tehdä ’arvaamattomia löytöjä’ ja palveluksia maan kulttuurielämälle”, muistutti Puntila.⁶¹

⁵⁹ Ks. esim. Taiteen edistämistä varten.

⁶⁰ Maisteri Kalevi Hentilä Uudenmaan maakuntaliiton kevätkokouksessa 27.4.1970. Esitelmäteksti kansiossa 16.9:19.

⁶¹ SKRark 16.9:16.

Vuonna 1970, jolloin oltiin erityisen pettyneitä Uudenmaan rahaston varallisuuden kehitykseen, vuosijuhlapuheen piti keskusrahaston hallituksen puheenjohtaja Yrjö Blomstedt. Puhe ehkä lohdutti hiukan, mutta asetti myös suorastaan mahdottomia tavoitteita. ”Maakuntarahaston ei tarvitse eikä se muuttuneissa oloissa saakaan olla pelkästään maakunnan ”kordeliini”, perinteellisin muodoin toimiva sivistysrahasto.” Tehtävänasetteluun vaikuttaa myös voimakas teknologinen kehitys, muistutti Blomstedt.

”Ja juuri tästä näkökulmasta aukeaakin laaja, mittaamaton työkenttä maakuntarahastoille. Niiden tulisi olla mukana paneutumassa maakuntansa kehityksen syviin perusprobleemeihin, toisaalta tutkimus- ja kehittämisprojektien rahoittajina, toisaalta ehkä suoranaisesti yksin tai muiden kanssa ongelmia pohtivina, suunnitelmia tekevinä, tutkijoita ja selvittäjiä etsivinä ja värväävinä organeina.”

Blomstedt tuntui varovasti kritisoivan siihenastista apurahapolitiikkaa ja arvelen, että lahjoitukset siksi suuntautuivat muualle. Hän ehdotti toiminnan laajentamista tulevaisuuden suunnitteluun.⁶²

Millähän mielellä Uudenmaan rahaston hoitokunta kuunteli Blomstedtin haasteita? Ehkä ehdotus tulevaisuuden suunnittelusta nosti kysymyksen, eikö se ole pikemminkin Maakuntaliiton ja joiltain osin alkavan taidetoimikunnan tehtävä? Seuraavassa asiamieskokouksessa Markku Salonen silti tiedusteli, voisiko keskusrahasto tukea esimerkiksi kulttuuripoliittisten seminaarien järjestämistä. Vastaus oli epäävä.⁶³

Kaiken kaikkiaan, resurssit ja asianharrastus Uudenmaan rahastossa eivät riittäneet muuhun kuin entisenlaiseen jakotoimintaan ja vuosijuhlaan, eikä Blomstedtin jäsenyys hoitokunnassa vuosina 1972–1980 voinut tilannetta muuttaa. Muunlaisia toimintoja oli oikeastaan hoidettu vain kerran: Vuonna 1964 maakuntarahasto vastasi Uudenmaan osalta valtakunnallisesta aloitekilpailusta, jolla etsittiin paikallista harrastus- ja kulttuuritoimintaa tukevia ideoita.⁶⁴

⁶² Puheteksti: Keski-Uusimaa 30.4.1970, otsikolla ”Nuotioita on sytytettävä omista puista, ei Helsingistä lentelevistä lastuista”.

⁶³ Muistio maakuntarahastojen neuvottelukokouksesta 1970. 16.9:2. Kokous taisi olla lajissaan ensimmäinen ja mukana olivat myös puheenjohtajat ja sihteerit. SKR:n kirje Saloselle, ptk 15.9.1970.

⁶⁴ Kilpailun järjestäjinä olivat Maalaiskuntien Liitto, Suomen Kansakoulunopettajain Liitto ja Suomen Kulttuurirahasto yhdessä maakuntaliittojen kanssa. Uudellamaalla ensimmäisen palkinnon sai opettaja Oiva Siirto Kirkkonummelta yhdeksän erityyppisen ehdotuksensa nipulla. Kilpailun aineisto kansiossa 16.9:18.

Blomstedt hahmotteli maakuntarahastolle laajempia tehtäviä, mutta pian keskusrahasto itse supisti toimialojaan asettuen ensisijaisesti mesenaatiksi. Maakuntarahastojenkin kulttuuripoliittinen toiminta laimeni.⁶⁵ Laimeneminen ei kyllä näytä olleen tarkoitus. Maakuntarahastojen neuvottelukokouksessa 1976 yliasiamies Salonen pohdiskeli, että ilman Pohjois-Suomen maakuntaliittojen omatoimista aloitusta ”*me emme olisi osanneet tarjota Valtion taidekomitealle ajatusta läänien taidetoimikuntajärjestelmästä, jollaista ei ole muissa pohjoismaissa ja josta on tullut kenties ratkaiseva väline maakuntien taide-elämän kehityksessä.*” Salonen oli ollut jäsen Valtion taidekomiteassa ja ajanut sielläkin maakuntien asiaa⁶⁶. Toisaalta taidetoimikunnat suurine rahoineen merkitsivät myös ongelmaa maakuntarahastoille. ”*Sitä suurempi syy on viipyä maakuntarahastojen kulttuuripoliittisessa toiminnassa,*” rohkaisi Salonen.

Yksityisistä maakuntarahastoista ja valtiollisista läänien taidetoimikunnista tuli melko rinnakkaisia järjestelmiä, mutta taidetoimikunnat todellakin olivat paremmin resursoituja. Esimerkiksi 1980 Uudenmaan maakuntarahaston jakosumma oli 41.000 ja läänin taidetoimikunnan 567.000 markkaa.

Uusimaa-problematiikkaa vuosijuhlissa ja maakuntahistoria-hankkeena

Vaikka Uudenmaan rahaston voimavarat eivät riittäneet kulttuuripoliittiseen toimintaan, vuosijuhlaesitelmä oli tapa osallistua keskusteluun. Ainakin referaatti julkaistiin alueen lehdissä.⁶⁷

1970-luvulla toistuvia teemoja olivat aluepolitiikka ja hajasijoitus. Esitelmöijä Jaakko Itälän (1972) teesien mukaan ”*Helsingin ja Uudenmaan jatkuva kasvu ei ole täällä asuvien eikä tänne muuttavien etujen mukaista. Uudenmaan ja kehitysalueiden asukkaiden edut ovat yhteiset ja niiden ajamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista aluepolitiikkaa ja uutta yhdyskuntapolitiikkaa.*” Samansuuntaisesti puhui kaksi vuotta myöhemmin valtion Hajasijoituskomitean sihteerä Ilpo Takanen. Vuonna 1977, kun konkreettisia hajasijoitusehdotuksia oli esitetty, eduskunnan puhemies Veikko Helle oli kriittisempi. Puheen otsikkokin oli ”Uusmaa hajasijoituksen kourissa”. Helle muistutti maakunnan syrjäalueiden väliinpuotoaja-asemasta. Saman asian oli puheenjohtaja Kammonen ottanut esiin edellisvuoden jakopuheessaan ja toivoi Uudenmaankin väestötappiokuntia pääsevän uuden aluekehityslain mukaiseksi

65 Pohls s. 353-354; 363.

66 Saman komitean jäsenen Marjatta Väänäsen tiedonanto.

67 Puhetekstejä ja referaatteja eri kansioissa.

Eduskunnan puhemies Veikko Helle (keskivasemmalla) oli hänen kotikunnassaan Vihdissä pidetyn vuosijuhlan puhuja 1977. Alkuvuosikymmeninä vuosijuhlatiloina toimivat usein koulujen yhdistetyt juhla- ja voimistelusalit. Asukoodina oli tumma puku. Kuva: SKR.

Kansanedustaja **Veikko Helle** (1911–2005) oli rahaston perustamiskirjan allekirjoittaja ja ensimmäisen hoitokunnan varajäsen. Hän oli vuosikymmenet maan johtavia sosialidemokraatteja.

Toini ja Veikko Hellen (heidän itsensä suosima taivutusmuoto) nimikkorahasto perustettiin Kansan Sivistysrahaston Uudenmaan rahastoon vuonna 1980. Aluksi se itsessään oli KSR:n Uudenmaan rahasto ja monet kunnat alkoivat pitää Hellen rahastoa ja Uudenmaan kulttuurirahastoa* rinnakkaisina rahoituskohteina niin, että molempia tuettiin samalla summalla. 2010-luvulla Hellen rahastosta jaetaan vuosittain 3.000–4.000 €, mikä on noin kolmannes Kansan Sivistysrahaston Uudenmaanrahaston jakosummasta.

Kansan Sivistysrahaston toiminnan tarkoituksena on tukea apurahoin ja tunnustuspalkinnoin yhteiskunnallisesti suuntautunutta kulttuuri- ja sivistystyötä, tutkimusta, opiskelua ja valistustoimintaa ja se toimii läheisessä yhteistyössä ammatti- ja työväenjärjestöjen kanssa.

* Esim. avustusanomus Järvenpään kaupungille 1994: ”Toimintamme nojautuessa voimakkaasti Uudenmaan kuntien avustuksiin on Järvenpäässä niin kuin muissakin Uudenmaan kunnissa perinteisesti ollut käytäntönä, mikäli avustuksia on myönnetty, että ne on puolitettu Veikko Helteen rahaston ja Uudenmaan kulttuurirahaston kesken.” Myös Järvenpään kulttuuri- ja vapaa-aikaltk:n ptk. 23.8.1994, UUark, Raha-anomukset kunnille. Kansan Sivistysrahaston asiamies Heikki Kajannon tiedonanto.

Vuosijuhlat maaseutupaikkakunnilla olivat koko pitäjän juhlaa. Orimattilassa 1976 jakosumma oli pieni, mutta ammattikoulutusta käsittelevä esitelmä pitkä ja muu ohjelma monipuolinen. Samalla kiitettiin tunnustuspalkinnolla paikallista kulttuurivaikuttajaa fil.maist. Alli Hosiaisuus-Karppista. Kukkittajina Mallusjoen nuorisoseuran naperoryhmän tytöt, jotka myös esiintyivät.

Kuva: Pitäjänsanomat / SKR.

tukialueiksi. Vuosijuhlan 1968 esitelmöijä oli pääjohtaja Esko Rekola ja aiheena VR ja Helsingin seudun paikallisliikenne. Rekola peräsi seudulle päättävälaista hallinto-organsaatiota. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta perustettiin 1970.

Esimerkit osoittavat, että vuosijuhlissa tartuttiin yhteiskuntapoliittisiin pikemmin kuin kulttuuriaiheisiin. Vuosijuhlat ehkä palvelivat sivutoimisina Uudenmaan maakuntaliiton esitelmätilaisuuksina, mutta yleisyhteiskunnallisuus leimasi myös keskusrahaston vuosijuhlien esitelmiä. Alalla kuin alalla kiinnitettiin huomiota poliittis-yhteiskunnallisiin kytkentöihin. Sitä paitsi liikenne- ja aluepolitiikka olivat 1970-luvulla neutraalimpia aiheita kuin kulttuuripolitiikka, kun erityisesti vähemmistökommunistiset kulttuuriaktivistit haastoivat muun kulttuurikentän.

Vuonna 1977 alkoi rahastolla uusi hanke, Uudenmaan maakuntahistorian valmistelu. Silloinen asiamies Martti Vahermo muistaa ajatuksen nousseen identiteettikeskustelusta, joka puolestaan nousi pääoman kasvattamisen vaikeudesta. Hoitokunnan pöytäkirjoihin asia tuli Jaakko Itälän aloitteena. Hän kertoi, että Uusimaa on ainoa maakunta, jolla ei ole omaa historiategoa. Sellainen voisi painottua 1800- ja 1900-lukuihin ja erityisesti asutukseen, elinkeinoihin ja liikenteeseen.⁶⁸

⁶⁸ Vahermon haastattelu; hoitokunta 10.11.1977.

Hanke työllisti Vahermon muistioiden ja tiedotteiden laadintaan, joita käsiteltiin melkein joka kokouksessa. Työryhmä, jossa oli edustajat Uudenmaan rahastosta, suomen- ja ruotsinkielisestä maakuntaliitosta sekä Paikallishistoriallisesta toimistosta, valmisteli suunnitelman ja alustavan synopsiksen. Kirjoittajaksi ryhmä kaavaili fil.tri Antti Rosenbergia, joka oli hiljattain kirjoittanut Suur-Tuusulan historian.

Rahoituksen puuttuessa ajatus jäi leijumaan ilman päätöstä suuntaan tai toiseen. Kun maaherra Kaarlo Pitsingistä oli tullut hoitokunnan puheenjohtaja 1981, hän otti heti puheeksi maakuntahistorian, olihan lääninhallituskin täyttämässä 150 vuotta. Seuraavan kerran hanke näkyy asiakirjoissa 1987, jolloin valtionarkistonhoitaja Toivo Paloposki otti sen esille ensin hoitokunnassa ja sitten vuosijuhlissa.⁶⁹ ”On mahdollista, että joskus harkitut ajatukset tuollaisen teossarjan kustannuksista ovat herättäneet epäilyksiä. Vertaa: 6–7 -osainen maakuntahistoria, n. 3000 sivua = 3 miljoonaa, jolla saa puoli kilometriä, ehkä 300 metriä moottoritietä Uudenmaan hyväpohjaiseen maastoon. Tällä tavoin tarkasteltuna maakuntahistorian toteuttaminen olisi kustannuksiltaan sangen vaatimaton projekti tuottaakseen perustavan laatuksen laajennuksen ja syvennyksen tietämyksemme siitä, mikä on oman maakuntamme olemus ja karakteri.”

Muualla maakuntahistorioita on tehty, oman kulttuurirahaston tuella tai ilman. Keski-Suomesta kerrottiin 1970-luvun lopulla, että henkilöyhteyksiä kyllä on, mutta muutoin hoitokunta ei ole tekemisissä maakuntahistorian kanssa. Keski-Pohjanmaalla taas esim. 1993 puolet kirjoittajan apurahasta myönnettiin itse, toinen puoli keskusrahastosta. Uudellamaalla ei ehkä tuntunut olevan varaa siihen puolikkaaseenkaan. Etelä-Pohjanmaan historian vuonna 2006 valmistunut seitsemäs osa taas tehtiin pääasiassa vauraan maakuntarahaston apurahoin.⁷⁰

Vielä tammikuussa 2002 historia-asia oli esillä hoitokunnassa. Uudenmaan liiton henkilökuntaan kuuluva jäsen Pirkko Sukselainen kysyi rahaston mahdollisuuksia sitoutua useaksi vuodeksi Uudenmaan historian rahoitukseen, mutta sitä ei pidetty mahdollisena. Asiamies lupasi selvittää asiaa keskusrahaston kanssa, mutta uusia merkintöjä ei tullut.

Uudellamaalla ei vuonna 2012 edelleenkään ole maakuntahistoriaa.

⁶⁹ Hk ja tvk pöytäkirjat 1978–1979, muistio lähetetty Uudenmaan liitolle 14.8.1980. Hk 10.2.1987. Myös: artikkeli ”Uudenmaan paikallishistoriallinen tutkimus ja maakuntahistorian tarve” teoksessa Uudenmaan maakuntaliitto ry:n 50-vuotisjuhlakirja.

⁷⁰ Hk 29.10.1979. Keski-Suomen kolmiosainen historia valmistui 1988–1999. Kulttuurissa on lakeuden voima s. 86.

1980-LUVUN NOUSUKAUSI

Vuosi 1972 oli ollut huomattava muutosvuosi ja samankaltainen tuli vuodesta 1981, kun monella hoitokunnan jäsenellä olivat kaudet tulleet täyteen. Asiamies vaihtui Martti Vahermosta Paavali Kääriäiseen. Lisäksi ohjesääntö oli muuttunut siten, että hoitokuntaan ei enää valittu varajäseniä eikä osakunnan edustajia.

Keskusrahastossa yliasiamies Erkki Salonen oli jäänyt eläkkeelle 1980 ja hänen paikalleen siirtyi Salosen tähänastinen työpari, asiamies, fil.maist. Matti Ilmanen. Asiamieheksi puolestaan nimitettiin Salosta neljännesvuosisadan nuorempi fil. tri Paavo Hohti, ja Ilmasen jäätyä eläkkeelle 1989 Hohdista tuli yliasiamies. Hän oli antiikin tutkija ja siirtyi rahastoon Tampereen yliopiston latinan lehtoraatista. Hohti oli siis laadultaan yliopistomies. Salonen taas oli ollut yhteiskuntavaikuttaja ja Ilmanen oli tullut keskusrahastoon pankista. Akateemisuudestaan huolimatta Hohdilla ei ollut samanlaista osakuntataustaa kuraattorina tai inspektorina kuin oli ollut monilla edellisen polven Kulttuurirahaston miehillä⁷¹. Hänen taustaansa taas kuului perinteikäs Jyväskylän lyseo eli vanhin suomenkielinen oppikoulu.

ARVOVALTAIMPI HOITOKUNTA JA VIHDOINKIN KASVAVAT VOLYYMIT

1980-luvulla hoitokunnan jäsenten keskimääräinen yhteiskunnallinen asema oli aiempaa korkeampi ja mukaan tuli enemmän helsinkiläisiä. Kylläkin, kun rahaston hoitokunnan jäsenvalintaa pohjustettiin työvaliokunnan kokouksessa keväällä 1980, päätettiin, että kun kukin tuo seuraavaan kokoukseen kaksi nimeä, kriteereinä on syytä käyttää alueellista tasapuolisuutta sekä kunnallishallinnon ja liike-elämän tuntemusta. Lisäksi pidettiin tärkeänä Espoon ja Vantaan edustuksen säilymistä.

Nämä kirjaukset mahdollisesti liittyivät siihen, että Helsinginkin oli pari vuotta aiemmin liittynyt Uudenmaan maakuntaliiton jäseneksi. Liitto oli muuttanut suhtautumistaan, pääkaupunkikin haluttiin jäseneksi. Muutos tapahtui 1970-luvun puolivälissä, kun liiton toimintaa laajennettiin ja toiminnanjohtajasta tuli päätoiminen. Helsingin haluttiin mukaan varmaan jo jäsenmaksun vuoksi, mutta se lämpeni

⁷¹ Edeltäjien osakuntataustaan kiinnitti huomiota Matti Klinge viestissään.

kutsulle vasta muutaman vuoden päästä. Vuodesta 1979, kun muutama kaksikielinen kunta oli vielä liittynyt mukaan, maakuntaliitto edusti kaikkia Uudenmaan läänin kuntia.⁷²

Vuoden 1981 alussa aloittaneen hoitokunnan jäseneksi ja puheenjohtajaksi valittiin Uudenmaan läänin maaherra, Kaarlo Pitsinki, mikä Uudellamaalla merkitsi uudenlaista statuksen nostoa, mutta monessa muussa maakunnassa oli tuttu käytäntö. Uusi asiamies Paavali Kääriäinen oli Markku Salosen seuraaja Uudenmaan maakuntaliiton toiminnanjohtajana, mutta päätoiminen. Yhdistelmä maakuntaliiton johtaja – maakuntarahaston asiamies oli sekin varsin yleinen käytäntö.

Uuden ohjesäännön mukaisesti Suomen Kulttuurirahastosta tuli vain yksi edustaja. Hän oli rahaston hallituksen jäsen, kirjailija, professori Tuomas Anhava. Anhava oli Uudenmaan hoitokunnassa ensimmäinen valtakunnallisesti tunnettu taiteenharjoittaja. Muita uusia jäseniä olivat valtionarkistonhoitaja, professori Toivo Paloposki Kirkkonummelta, Helsingin Sanomien helsinkiläinen päätoimittaja, professori Keijo Kylävaara sekä Yleisradion viihdepäällikkö, musiikkimies Tapio Lipponen Helsingistä. Vantaalta tuli apulaiskaupunginjohtaja Maunu Kankaanpää, Tuusulasta kunnanjohtaja Ahti Haukkavaara ja Lohjalta apulaisjohtaja Olavi Utukka. Poliittista kirjoa täydensi Keskustapuolueen Uudenmaan piirin toiminnanjohtaja, juuri Helsingistä Nurmijärvelle muuttanut valt. lis. Antti Tuomikoski. – Suurin osa Uudenmaan rahaston poliittisesti aktiivisista vaikuttajista on aivan alun jälkeen ollut kokoomuslaisia⁷³. Nyt kuitenkin sekä puheenjohtaja Pitsinki että asiamies Kääriäinen olivat sosialidemokraatteja.

Uutta kierrosta aloitti talousneuvos Yrjö Soramies Keravalta. Hän oli ollut alikirjoittamassa perustamiskirjaa Keski-Uusimaa Oy:n puolesta ja kolme kaikkein ensimmäistä kautta hoitokunnan varajäsen. Soramies oli sekä toimitusjohtaja että päätoimittaja Keski-Uusimaa -lehdessä. Myös uusi jäsen fil.kand. Heikki S. von Hertzen oli helsinkiläinen, tulipa hänestä seuraavana vuonna Helsingin apulaiskaupunginjohtaja. Valituksi tullessaan hänen työpaikkansa oli pääkaupunkiseudun yhteistyövaliokunta YTV ja hän oli myös maakuntaliiton puheenjohtaja, mutta apulaiskaupunginjohtajaksi tultuaan hän erosi maakunnallisista tehtävistä. Kylävaara oli

⁷² Maakuntaliiton historia-artikkeli juhla kirjassa, von Hertzenien haastattelut, Kääriäisen tiedonanto.

⁷³ Esim. Markku Salonen, Kauko Kammonen, Yrjö Soramies, Eero Lehti, Markku von Hertzen, Ritva Markkula, Päivi Varpasuo ja Annukka Larkio. Einar Winqvist oli maalaisliittolais-keskustalainen, Oiva Pinnioja, Einar Pyykkö ja Kaarle Salmivuori sosialidemokraatteja.

Kulttuurirahaston kiintiöstä, von Hertzen maakuntaliiton, jonka valintoihin kuului myös kouluhallituksen osastopäällikkö Mauri E. Virtanen, rahaston ensimmäisiä stipendiaatteja. Hän pyysi pian eroa ja tilalle tuli Porvoon apulaiskaupunginjohtaja Kalevi Tontti.

1970-luvun loppu ja 1980-luvun alku olivat poliittisten mandaattien vahvinta kautta ja puoluekantoja tarkkailtiin innokkaasti, mikä ei välttämättä merkinnyt

Uudenmaan maakuntaliiton johtoporrasta, josta rekrytoitiin myös maakuntarahaston vaikuttajia: Vas. toiminnanjohtaja ja asiamies Paavali Kääriäinen, liiton ja rahaston puheenjohtaja Heikki S. von Hertzen sekä Kaarle Salmivuori, joka vuonna 1982 kuvaa otettaessa oli maakuntaliiton varapuheenjohtaja ja myöhemmin samassa tehtävässä rahastossa.

kiistoja. Paavali Kääriäinen tunnettiin hyvänä yhteistyömiehenä. Hänen ylläpitämänsä puolueiden piirijärjestöjen toiminnanjohtajien tapaamisrinki ajoi uusmaalaisten asioita esimerkiksi valtion budjettiin⁷⁴. Epäilemättä Kääriäinen näki maakuntarahaston yhdeksi työmuodoksi Uudenmaan hyväksi. Kuvaavaa on, että maakuntaliiton 50-vuotisjuhlakirjaan (1984) sisältyy lyhyt luku Uudenmaan maa-

kuntarahaston historiasta, juuri Kääriäisen kirjoittamana. Instituutiot nähtiin tietyllä tavoin rinnakkaisina.

Maaherra Pitsingin puheenjohtajakausi jäi alle kaksivuotiseksi. Hän pyysi eroa lokakuussa 1982 tultuaan erotuksi 15 vuotta hoitamastaan maaherran virasta. Presidentti Mauno Koivisto oli tehnyt erottamispäätöksen ”yleisen edun” eli lääninhallituksen huonontuneiden henkilösuhteiden vuoksi. Hoitokunnassa ei tietävästi esiintynyt mitään henkilöongelmia. Pitsingin tilalle hoitokuntaan ja samalla varapuheenjohtajaksi valittiin kaupunginjohtaja Toivo Peltonen Lohjalta, ja puheenjohtajaksi nousi varapuheenjohtajan paikalta talousneuvos Yrjö Soramies.

Vuoden 1984 alusta Paavali Kääriäinen jatkoi kyllä asiamiehenä, mutta ei enää samanaikaisesti hoitokunnan jäsenenä, vaan paikalle tuli kunnanjohtaja Tapio Hyyryläinen Mäntsälästä. Hyyryläinen oli kokenut jäsen, sillä hän oli istunut hoitokunnassa jo täydet yhdeksän vuotta 1972–1980. Porvoolaisjäsenen vaihdettua työpaikkaa hänen tilalleen hoitokuntaan tuli Rauno Velling, joka oli *Uusimaa*-lehden päätoimittaja

Maaherra Kaarlo Pitsinki on saanut maakuntaliitolta Uusimaa-viirin 1977. Taustalla Mauri E. Virtanen. Kuvat: Uudenmaan liitto.

⁷⁴ Tuomikosken haastattelu.

ja seuraavasta vuodesta Helsingin yliopiston tiedotuspäällikkö. Tapio Lipponen vaihtui järvenpäläiseen pankinjohtaja Olli Virtaseen ja Olavi Utukka vihtiläiseen valt. maist. Päivi Varpasuohon. Varpasuoli oli Suomen Kunnallisliiton tiedottaja ja kotikuntansa kunnanvaltuutettu (kok.), joka seuraavana vuonna nousi varapaikalta eduskuntaan.

Heikki S. von Hertzenin kolmivuotiskauden jälkeen hänen tilalleen tuli 1984 nuorempi veli Markku, joka oli vielä selvästi alle neljäkymmenen ikäinen. Markku von Hertzen työskenteli Ekonomiliitossa ja oli Espoon kaupunginvaltuutettu. Muutaman vuoden päästä hän siirtyi Espoon kauppakamarin toimitusjohtajaksi. Molempien von Hertzenien isä oli asuntopoliitikko ja Espoon Tapiolan kaupunginosan ideoija varatuomari Heikki von Hertzen, jonka 1983 perustettu nimikko-rahasto toi huomattavan lisän maakuntarahaston varoihin.

Pitäisikö maakuntarahastot lakkauttaa?

Taite-toimintavuoden 1980–81 lahjoitukset jäivät vaatimattomiksi ja jakosumman reaaliarvo oli rahaston historian alin, alle 13.000 euroa (2011). Maaliskuussa 1981 sanomalehti *Uusimaa* oli jo kysynyt ”Pitäisikö maakuntarahastot lakkauttaa”.

Sysäyksenä oli ollut keskusrahaston vuosijuhla ja havainto, että keskusrahaston apurahasummat, inflaatiokorjattuina, olivat pysyneet samalla tasolla 1960-luvun alkupuolelta lähtien.⁷⁵ *Uusimaan* pääkirjoittaja käsitteli myös maakuntarahastoja. ”Vaikka Suomen Kulttuurirahaston keskusrahastokin tukee maakuntarahastoja, ei tästä Kulttuurirahaston ja maakuntaliiton yhteisestä unelmasta ole ainakaan Uudellamaalla syntynyt sellaista yhteistä ja kokoavaa stipendijärjestelmää, jolla olisi jotain ns. maakunnallista merkitystä.” Kirjoittaja, todennäköisesti Rauno Velling, ehdottikin, että kukin kunta harkitsisi lahjoittamiensa roposten käyttöä itse, ilman välikäsiä.

Uusi asiamies Paavali Kääriäinen ryhtyi yrittämään varainhankintaa tosissaan, mistä kerrottiin lehdistössäkin. ”*Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto on tyytymättömän nykyiseen tilaansa ja on aloittanut kampanjan vuosittain jaettavan apurahamäärän saamiseksi vähintään muiden maakuntarahastojen tasolle*”. Käytännössä kampanja näkyi esimerkiksi Kirkkonummella valtuutettu Raili Leideniuksen aloitteena, jossa esitettiin, että Kirkkonummikin lahjoittaisi maakuntarahastolle 10 penniä suomenkielistä asukasta kohden. ”Aloitteeseen ovat yhtyneet muut demarit”, kertoi paikal-

⁷⁵ *Uusimaa* 4.3.1981. Kansio 16.9:22. SKR:n jakamat stipendit ja palkinnot 1939–1987, Pohls s. 340.

lislehti.⁷⁶ Liike-elämää Kääriäinen lähestyi eri tavoin, mm. ehdottaen määrävuosia saavuttaville yrityksille lahjoitusta merkkipäivän kunniaksi.⁷⁷ Uusi asiamies sai ensimmäisessä kokouksessa hoitokunnan jäsenet sopimaan myös henkilökohtaisesta vaikuttamisesta, mutta joutui vuoden päästä turhautuneena kirjaamaan, että ”yhtään kohdetta ei ole hankittu”.

Nousukäänne 1982

Mutta sittenkin, vuonna 1982 jakovaraa alkoi kertyä Uudellamaallakin. Lahjoitukset hyppäsivät 24.000:sta 64.000 markkaan. Seuraavalla kaudella tulot, osinkoineen ja korkoineen, kaksinkertaistuivat. Miltei kaksinkertaistuminen toistui toimintavuonna 1984–85.⁷⁸

Mikä sai aikaan tämän kasvun? Suurin merkitys oli muutamilla uusilla nimikkorahastoilla. Lisäksi uskolliset tukijakunnat ja vähemmänkin aktiiviset muistivat. Espoo lahjoitti 5.000 markkaa, Tuusula peräti 7.200, Vantaa 22.000, Pukkila 300 ja Kauniainen 500. Maakuntaliiton suositus 10 pennistä suomenkielistä asukasta kohden kohotettiin vuonna 1984 15 penniin.

Toimintavuonna 1982–1983 ainoa suurempi yrityslahjoitus oli Huhtamäki Oy:n 5.000 markkaa. Huhtamäki oli perinteinen Suomen Kulttuurirahaston tukija. Mutta seuraavina vuosina ilmaantui sittenkin myös muita yrityslahjoittajia, kuten Suur-Helsingin osuuspankki, Otto Wuorio, Osuuskunta Tuottajan maito ja WSOY. Summat vastasivat yhtä isompaa tai pienempää apurahaa, mutta mikään korvamerkintä ei kuulunut asiaan. Merkkipäivälahjoitusten hankkijana Kääriäinen toimi itse esimerkkinä: Uudenmaan maakuntaliiton täyttäessä 50 vuotta 1984, onnittelukeräys tuli maakuntarahaston hyväksi.⁷⁹

Vuonna 1984 keskusrahaston tuore toiminnanjohtaja Timo Arjas tuli hoitokuntaan keskustelemaan ”passiivisesta ja aktiivisesta varainhankinnasta”.⁸⁰ No kumpaa-kin muotoa oli yritetty jo kaksi vuosikymmentä ja vihdoinkin alettu onnistua. Yleinen noususuhdanne oli tietysti tukena.

⁷⁶ Pääkaupunki (B-painos) 9.5.1981. Kirkkonummi 9.6.1981, SKRArk, Leikekirjat.

⁷⁷ SKRArk 16.9:22.

⁷⁸ 100 mk 1981 = 40 euroa, 1985 = 30 euroa /2011.

⁷⁹ 16.9:20, Lahjoitusilmoitukset.

⁸⁰ Hk 7.6.1984

Projektituki ja juhlamiljoona

Lisäksi osattiin jo käyttää keskusrahaston projektitukea, jota hakuilmoituksessakin mainostettiin erikseen. Tuki myönnettiin taiteilija Lauri Kanervalle dokumenttiohjelman ja valokuvanäyttelyn valmistamiseen Uudenmaan vanhoista teollisuusmiljöistä. Kun mukana oli myös Uudenmaan rahaston omaa tukea, apuraha oli kaksinkolminkertainen suhteessa muihin yhdeksään apurahaan. Projektitukea myönnettiin sellaisiinkin tutkimuksiin, joiden otsikko ei suoraan viitannut Uuteenmaahan, kuten maataloustöiden konetapaturmia käsittelevään lisensiaatintyöhön 1991. Toinen saman vuoden projektituki meni Kvartettilaulun ystävät ry:lle. Muiden maakuntarahastojen projektitukikohteet olivat yleensä maakuntakeskeisempiä⁸¹.

Loppuvuodesta 1985 yliasiamies Matti Ilmanen muistutti asiamiehille, että aiemmin keskustellun mukaisesti jokaisen asiamiehen toivottiin ideoivan kolme toimintamuotoa tai -hanketta seuraavalle viisivuotiskaudelle. ”*Voi joukossa olla hiukan utopistisiakin, kun tässä on kysymys jonkinlaisesta kirjellisestä aivoriihestä.*”⁸² Tiedossa ei ole kehittäkö Paavali Kääriäinen tai hoitokunta tällaisia.

Projektituet olivat kuitenkin pientä verrattuna siihen kokonaiseen miljoonaan, joka saatiin vuonna 1987. Suomen Kulttuurirahaston kannatusyhdistys, eli koko Kulttuurirahaston käynnistäjä, räyhti 50 vuotta helmikuussa 1987 ja päätti juhlakokouksessaan merkittävästä varojen siirrosta maakuntarahastoille. Maanlaajuisen perustamiskeräyksen tuottoa ”*palautettaisiin nyt maan eri puolille maakuntarahastojen kautta alueellisen kulttuurityön tueksi.*” Paavo Hohdin mukaan tämä tukimenettely lähensi siihen asti melko itsenäisten maakuntarahastojen sekä keskusrahaston välejä, sillä näille tuille piti saada keskusrahaston hyväksyntä.⁸³ Jokainen maakuntarahasto sai saman yhden miljoonan arvosta osakkeita, käytännössä Huhtamäen. Uudenmaan hoitokunta päätti jakaa osakkeet pääasiassa yleisrahastoon, mutta myös Kammosen ja Salosen rahastoja muistettiin. Lahjoitus merkitsi huomattavaa pääoman kasvua pienessä rahastossa: ennen lahjoitusta yleisrahaston arvo oli n. 650.000 mk, sen jälkeen puolitoista miljoonaa⁸⁴.

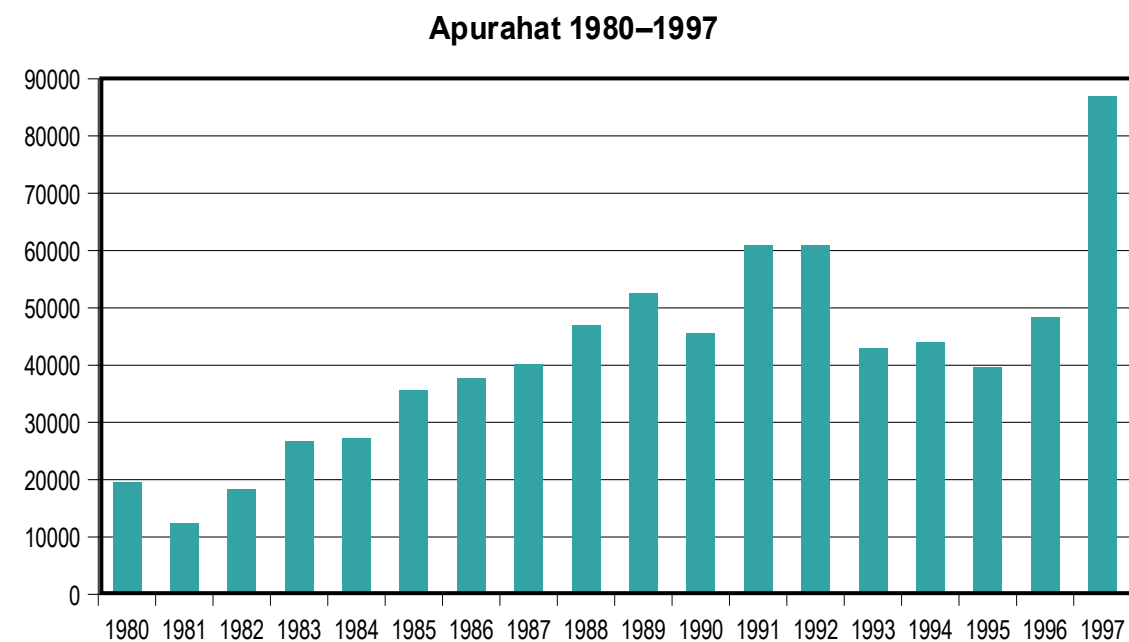
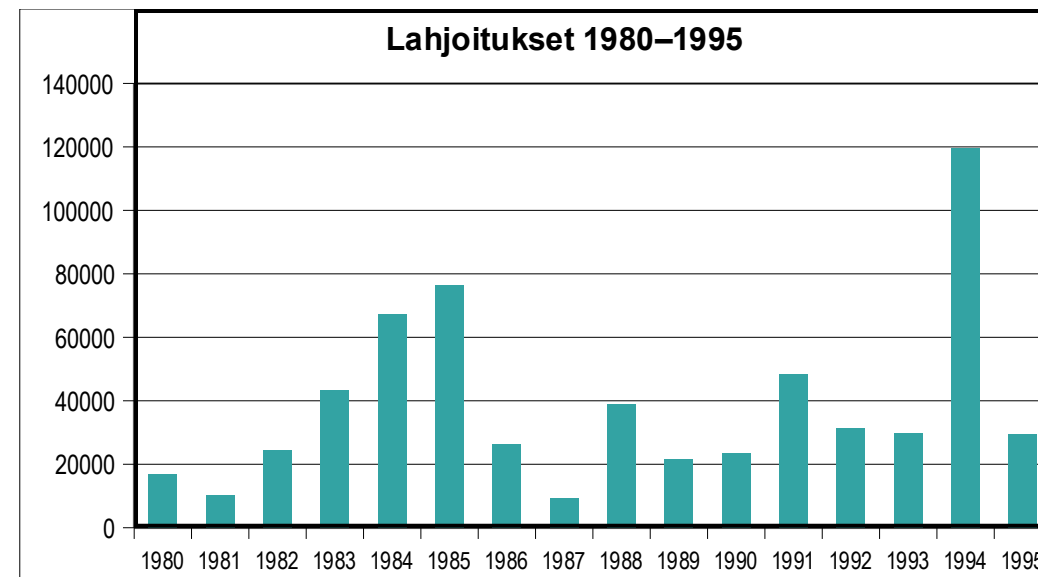
1980-luvulla sijoitukset päätettiin vielä hoitokunnassa, vaikka keskusrahaston ehdotuksesta, mutta vuonna 1992 hoitokuntien sijoittajavastuu päättyi. Kulttuurirahaston sijoitustenhoito keskitettiin yhteiseen tuottorahastoon. Kukin alarahasto

81 Ks. esim. Suomen Kulttuurirahaston toimintakertomus 1992–1993.

82 Ilmanen asiamiehille 27.12.1985.

83 Kannatusyhdistyksen kirje hoitokunnalle 28.2.1987, SKRark, UU Kooditon kansio 85-2001. Tase 30.8.1987. Hohti teoksessa Kulttuurissa on lakeuden voima s. 106.

84 Alle 200.000 – yli 400.000 € / 2011.

Lahjoitukset 1980-1995: 1980-luvulla lahjoituksia alkoi kertyä, varsinkin nimikkorahastojen kautta. Vuonna 1983 pidettiin Kauko Kammosen muistokeräys, 1984 Heikki von Hertzenin syntymäpäiväkeräys ja perustettiin Sanomalehti Uusimaan rahasto, 1985 perustettiin Holman rahasto ja Keski-Uusimaan rahasto sai lisäyksen. Summat vuoden 2011 euroina.

Apurahat 1980-1997: Vuonna 1981 Uudenmaan rahaston jakovara oli reaalisesti alhaisimmillaan, mistä lähdettiin tasaiseen nousuun. Vuonna 1993 lamakausi laski omaisuuden tuottoa, joten apurahatkin laskivat.

Tulot kaudella 1986–1987

Sijoitusten tuotto	74.000*
Kunnilta (toimintavuonna ei muilta)	30.000
SKR:n sääntömääräinen tuki	5.000
Rahastojärjestelyistä, myyntituotot	19.000 siirretty pääomaan.
SKR:n kannatusyhdistykseltä	911.000 siirretty pääomaan

Menot

Henkilöstö ja toimistokulut	16.000
Toimisto ja muu hallinto	11.000
Hallintokorvaus nimikkorahastoilta SKR:lle	2.700
Stipendit	112.000
Hakuilmoitukset	5.000
Vuosijuhla ja stipendien jako	3.000

* 1000 mk = n. 300 €/2011.

saa tuottorahaston tuotoista saman, sinne sijoitettua pääomaa vastaavan suhteellisen osuuden. Keskusrahasto ilmoittaa maakuntarahastoille vuosittain, mitä nimikkorahastoja voidaan jakaa ja mitkä ovat käytettävissä olevat summat.

Kauden 1986–1987 tuloslaskelmasta poimitut (pyöristetyt) luvut yllä havainnollistavat Uudenmaan rahaston tulo- ja menorakennetta kansantalouden vahvoina vuosina. Tällöin saatiin kannatusyhdistyksen miljoona, jonka arvo ilmeisesti ehti laskea ennen omaisuudeksi kirjaamista. Lisäksi kuuteen eri pörssiyhtiöön sijoitettu omaisuus tuotti hyvin. Stipendeihin oli käytetty täsmälleen sijoitusten tuotto, kuntien toimintalahjoitukset sekä SKR:n sääntömääräinen tuki.

Oleellinen lisä tuli neljästä uudesta nimikkorahastosta. Heikki von Hertzenin rahasto aloitti vuonna 1983 120.000 markan pääomalla, Kauko Kammosen rahasto 36.000 markalla ja Sanomalehti Uusimaan rahasto melkein samalla varallisuudella. Kauko ja Matti Holman rahasto perustettiin 1985 noin 46.000 markan alkupääomalla. Sanomalehti Keski-Uusimaa, joka oli muutenkin vähitellen kartuttanut nimikkorahastoaan, lisäsi sen pääomaa 50.000 markalla. Silti nimikkorahastojen osuus Uudenmaan rahaston varallisuudesta oli pienimpiä koko maakuntarahaston perheessä, vaikka yleisrahasto nyt oli suurimpia.⁸⁵

⁸⁵ SKR:n toimintakertomus, Maakuntarahastot, pääoma 30.8.1985. 1000 mk = n. 330 e/2011.

Helsinkiläisetkin hakijoiksi; pääkaupunkiseutu oli syntynyt

Jakovaran kasvua kaivattiin kipeästi jo sen vuoksi, että hakemusten luku oli moninkertaistunut. Määrään vaikutti se, että vuodesta 1981 hakuilmoitus julkaistiin myös Helsingin Sanomissa. Siihen asti se oli lähetetty enimmillään 15 paikallis- ja maakuntalehteen⁸⁶. 1980-luvulla vakiintui seitsemisen ilmoituslehteä: Helsingin Sanomat, Uusimaa, Keski-Uusimaa, Hyvinkään Sanomat, Loviisan Sanomat ja Länsi-Uusimaa. Pienille lehdille tieto hakuajasta lähetettiin vain uutisena.

Vuoden 1981 ilmoituksessa rahaston tehtäväksi ilmaistiin ”tukea uusmaalaisia tieteen- ja taiteenharjoittajia sekä edistää Uudenmaan maakuntaan kohdistuvaa tieteellistä työtä”. Mitään ei mainittu siitä perinteisestä rajauksesta, että Helsinkiä ei tässä yhteydessä lasketa Uuteenmaahan, ei liioin suomenkielisyydestä.

Kun vuonna 1980 hakijoita oli ollut 83, vuoden 1981 laajennettu ilmoittelu toi 140 hakijaa ja 920.000 markan hakusumman. Jakosumma 29.500 markkaa taas oli reaaliarvoltaan kaikkien aikojen alin. Vuonna 1983 lyötiin kaikkien aikojen ennätys hakija – saaja -suhteessa: 0,4. Kaksi kolmasosaa 332 hakijasta oli helsinkiläisiä.⁸⁷ Osa hakijoista näyttää kopioineen anomuksiaan rutiininomaisesti ja luuli Uudenmaan rahastoa todellisuutta paljon vauraammaksi. Eräs espoolainen säveltäjä haki markkamäärää, joka olisi merkinnyt yli puolta vuoden 1983 koko jakosummasta.

Vuodeksi 1985 hoitokunta sitten jo muotoili rajauksen: ”Päätetään, että helsinkiläinen hakija voi saada apurahan vain siinä tapauksessa, että apurahan käyttötarkoitus kohdistuu Helsingin ulkopuolelle muuhun Uuteenmaahan. Helsingin kaupunkiin ei ole tukenut Uudenmaan rahastoa.”⁸⁸ Missään ei näy perustellun eikä tehdyn tietoista päätöstä siitä, että vastedes Uudenmaan rahaston alueeseen lasketaan myös Helsinki. Tavallaan ilmoitus Helsingin Sanomissa kuitenkin merkitsi sitä – ja kuitenkin helsinkiläiset eivät voineet apurahoja saada. Miksi siis rajaamaton ilmoitus maan suurimpaan lehteen ja vielä ennätysalhaisen jakovaran vuonna 1981?

Julkilausumattomana tavoitteena oli laajentaa rahastoa ja houkutella Helsinkiä mukaan maksajaksi tiedoilla suuresta helsinkiläishakijoiden määrästä.⁸⁹ Helsingin

⁸⁶ 1976: Pitäjänsanomat, Espoon Sanomat, Hyvinkään Sanomat, Loviisan Sanomat, Luoteis-Uusimaa, Länsi-Uusimaa, Nurmijärven Sanomat, Uusimaa, Jokelan Seutu, Mäntsälän seutu, Mäntsälä-lehti, Karkkilan Tienoo, Helsingin Seutu, Keski-Uusimaa, Tuusulanjärven Viikkouutiset.

⁸⁷ Mm. tiedote Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto 20 vuotta. (5.4.1983) Kansio 16.9.22.

⁸⁸ Hk 3.12.1984, ks myös esim. lehdistötiedote 7.1.1988.

⁸⁹ Paavali Kääriäinen hyväksyy tulkinnan kommentissaan käsikirjoitukseen.

tavoittelu rahaston tukijaksi näyttää olleen jatkoa sille, että se oli saatu Uudenmaan maakuntaliiton jäseneksi 1978. Pääkaupungin mukanaolo vahvisti liittoa sekä rahallisesti että toiminnallisesti, samaa varmasti odotettiin tapahtuvaksi maakuntarahastossa. Mutta Helsingin mukaan tavoittelulla kumpaankin yhteisöön voi nähdä aivan demograafisetkin perusteet.

Pääkaupungin erityisyys ja raja olivat liudentumassa naapurien kasvettua. Vuonna 1960 espoolaisia oli ollut 53.000, vuonna 1980 134.000. Vastaavat luvut Helsingin maalaiskunnasta eli Vantaalta olivat 42.000 ja 130.000. Samalla kuntien luonne oli muuttunut. Vanhan, paljolti ruotsinkielisen asutuksen lomaan ja päälle oli rakennettu yhä uusia asuinlähiöitä ja teollisuusalueita. Yhdyskuntarakenne kytkeytyi Helsinkiin. Käsité pääkaupunkiseutu tuli käyttöön viimeistään 1970, jolloin perustettiin Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta hoitamaan mm. joukkoliikenteen ja jätehuollon suunnittelua. Helsingin ja naapurikuntien ero ei enää ollut samalla lailla jyrkkä kuin se oli vielä maakuntarahastoa perustettaessa. Samalla Espoo ja Vantaa ottivat kaulaa maakunnan muista kunnista.

Se, että koko maakuntarahasto perustettiin paljolti vastavoimaksi luovat kyvyt imevälle pääkaupungille, näyttää tämän kehityksen myötä unohtuneen. Unohtamista havainnollistaa lause kirjeessä, jonka keskusrahaston asiamies Ralf Sunell oli lähettänyt jollekulle nimikkorahastoa harkitsevalle. ”*Käytännön syistä* (kursivointi RM) on Uudenmaan rahaston osalta jouduttu päätyämään sellaiseen ratkaisuun, että Uudenmaan rahasto ei jaa helsinkiläisille.”⁹⁰ Maakuntarahaston omassa piirissä valittiin näinä vuosina Helsingin ylenkatsetta. Tuntoja ilmaisi esimerkiksi *Uusimaan* pääkirjoitus 1984. Moitittuaan Itä-Uusimaan kaksikielisiä kuntia rahoittamattomuudesta kirjoittaja jatkoi: ”Toisaalta sama ällistyttyvä tilanne tulee ilmi Helsingin kaupungin vähättelevästä suhtautumisesta läänin pääkaupunkina oman maakunnan kulttuuririentoihin. Joskus tuntuu siltä, että Helsingissä ei nähdä Pasilan ratapihaa kauemmaksi.”⁹¹

Miksi Helsinki ei sitten halunnut maakuntarahaston tukijaksi? Silloinen espoolainen Markku von Hertzen viittaa Helsingin ja Espoon huonoihin väleihin, ”kuin kissa ja koira”. 1980-luvulla suhteita rasittivat mm. länsimetrokysymys, joukkoliikenteen yhteistariffi, Leppävaaran aluerakentaminen ja jätejärjestelyt, joissa kaikissa Espoon kunnallisväki koki, että Helsinki pyrkii hyötymään ja vielä katsomaan heitä

90 Sunell 10.10.1996 Espooseen. SKRark/UU Nippu kirjeenvaihtoa 1987–1996, kooditon kansio 1987–2001.

91 Uusimaa 13.4.1984.

nenän vartta pitkin maalaisiksi. Paavali Kääriäinen muistaa, että hän jo luopui yrittämästään Helsinkiä maakuntaliittoon, mutta asian ratkaisi Teuvo Aura ylipormestarivuosiensa viime vaiheessa. Vasta tämän jälkeen alettiin maakuntarahastossa tosissaan toivoa Helsinkiä myös omaksi rahoittajaksi.⁹²

Helsingin päättäjät eivät katsoneet edes tarvitsevana maakuntarahastoa. Näin tulkitsee Markku von Hertzen: ”Helsinkiläiset saavat suoraan Keskusrahastosta eivätkä tarvitse maakuntarahaston almuja”. Heikki S. von Hertzen puolestaan muistaa omasta näkökulmastaan, että muiden kuntien edistäessä jotain hanketta Helsingin apu kelpasi kovasti, mutta kun Helsinki olisi tarvinnut vastavuoroista apua, sitä ei herunut. Veljesten eriävät, kylläkin hirtehisesti esitetyt muistot kuvaavat kuvion monitulkintaisuutta. Maakuntarahaston tukijaksi Helsinki ryhtyi vasta 1997.

Arkistoon jäänyt karjalohjalaisen taiteilijan purkaus helmikuulta 1977 kuvastaa sekä poliittisia että maakunta – pääkaupunki jännitteitä: ”Mitä järkeä on pyytää suosittajain lausuntoa, mielestäni se lisää entisestään maaseudun ja kaupungin asukkaiden eriarvoisuutta, koska ne auktoriteetit, jotka yleisesti tunnustetaan asuvat ja toimivat lähinnä Helsingissä, ja heidän puoltolauseensa hankkiminen on huomattavasti helpompaa heidän kanssaan jatkuvassa kosketuksessa oleville. En kerta kaikkiaan pysty näkemään koko asiassa muuta järkeä kuin että suosittajan perusteella on vaivattomampaa paikallistaa anojan poliittinen väri.”

ORGANISAATIOELÄMÄÄ

Uudenmaan rahasto helsinkiläistyi 1980-luvulla siinäkin mielessä, että osoite ja tavanomaisin kokouspaikka siirtyivät Paavali Kääriäisen työpaikan myötä ensin Helsingin Runebergin-, sitten Lönnrotinkadulle. Monena vuonna riitti yksi työvaliokunnan ja yksi hoitokunnan kokous, mutta huolimatta keskeisestä kokouspaikasta osanotto näihin vähiinkin saattoi olla niukkaa. Helmikuussa 1988 Kääriäinen kokouskutsusaan vetosi, että kaikki tulisivat päättämään apurahoista, laittoipa listankin edellisten kokousten läsnäolijoista, joulukuusta 1984 lähtien. Ilmeni, että kaikkiin viiteen oli osallistunut vain kaksi jäsentä ja yksi ei ollut mukana kertaakaan. Läsnäololistojen kertoma on tuttua monessa yhteisössä; nimekkäät luottamushenkilöt kohottavat arvovaltaa ja edesauttavat yhteyksiä tärkeisiin tahoihin, mutta he eivät välttämättä ehdi käytännön toimiin.

92 Kääriäisen tiedonanto.

Kiinnostavaa on, että keskusrahaston edustaja Tuomas Anhava oli kiitetyn aktiivinen Keski-Pohjanmaan rahaston hoitokunnassa⁹³, mutta passiivinen Uudellamaalla. Tätä SKR:n varsinaista edustajaa korvasi usein toiminnanjohtaja Timo Arjas. ”Timo oli sellainen kävelevä tietopankki ja hänellä oli selkeitä näkemyksiä asioista”, kiittelee Markku von Hertzen.⁹⁴

Puheenjohtaja, talousneuvos Yrjö Soramies oli luonnollisesti osallistunut useimpiin kokouksiin. Hän oli todellinen rahaston veteraani oltuaan varajäsenenä kolme kautta heti alusta lähtien ja puheenjohtajana vuodesta 1982. Hän oli myös hoitamassa osuutensa kevään 1987 vuosijuhlassa. Vähän ennen juhannusta hän kuoli. Soramies oli keskusrahaston kiintiöstä, joka valitsi hänen seuraajakseen apulaiskaupunginjohtaja Ritva Markkulan Vantaalta. Puheenjohtajaksi hoitokunta valitsi Tuomas Anhavan. Tammikuun jälkipuoliskolla 1987 asiamies oli joutunut muistuttamaan, että keskusrahasto ei ollut nimennyt jäseniään uudeksi kaudeksi ja kuitenkin Uudenmaan rahaston hakuaika oli jo meneillään.⁹⁵

Soramiehestä seuraava kuolemantapaus oli hoitokunnan jäsenen Tapio Hyyryläisen poismeno maaliskuussa 1988. Hän oli jo saavuttamassa eläkeikää Mäntsälän kunnanjohtajana. Maakuntaliitto nimesi hänen tilalleen Orimattilan kunnanjohtajan Aulis Aaltosen.

Asiamies Tarkka-Tierala keskusrahaston esityksestä; naisistakin vaikuttajia

Paavali Kääriäisen asiamieskausi päättyi 1.12.1988. Hän pyysi eroa jäätyään eläkkeelle Uudenmaan maakuntaliitosta. Samalla hän ehdotti seuraajakseen liiton uutta toiminnanjohtajaa Markku J. Jääskeläistä sillä perustelulla, että maakuntarahastojen asiamiehinä toimivat pääsääntöisesti maakuntaliittojen toiminnanjohtajat ja kunnat ovat keskeinen rahoittaja. Pöytäkirja kertoo edelleen, että asiamiehen valintaa oli valmisteltu myös keskusrahaston toimesta ja että ehdokkaaksi oli suostunut Helsingin Sanomien toimittaja, fil.maist. Hannele Tarkka-Tierala.

Hoitokunta valitsi Tarkka-Tieralan.⁹⁶ Toiminnanjohtaja Jääskeläisestä tuli pian hoitokunnan jäsen, mutta vain pariksi vuodeksi, työpaikan vaihdokseen asti.

93 Määttä s. 149.

94 Markku von Hertzenin haastattelu.

95 Kääriäinen Hohdille 23.1. 1987, SKRark 16.9:22

96 Hk 19.10.1988.

Se, että myös keskusrahasto oli ryhtynyt valinnan valmisteluihin, liittyi ilmeisesti sen pyrkimykseen ottaa etäisyyttä maakuntaliittoihin ja olla vastaavasti itse vahvempi tekijä maakuntarahastoissa. Tämä oli varsinkin uuden yliasiamies Paavo Hohdin pyrkimys, mutta prosessi oli ”pitkä ja kivulias”⁹⁷. Uudellamaan tunnoista on niukasti suoraa tietoa, mutta kaksi erilaista asiamies-ehdotusta kuvastaa, että Uudenmaankin maakuntaliitosta haluttiin edelleen olla vaikuttajana. Kääriäinen muistetaan taitavana neuvottelijana, joten hänen epäonnistumisestaan päätellen keskusrahasto todella panosti oman ehdokkaansa valintaan.⁹⁸

Miksi juuri 32-vuotias Tarkka-Tierala? Ainakin hän jo tunsia rahastoa, sillä hän oli edustanut kaksi kautta Eteläsuomalaista osakuntaa hoitokunnassa. Mahdettiin-ko ajatella myös hänen asemaansa *Helsingin Sanomien* toimittajana? Leikekirjoista, joita keskusrahastossa on tehty SITA-leikepalvelun lähetyksistä, näkee että Uudenmaan rahasto kiinnosti hyvin vähän maan valtalehteä. Helsingin Sanomien leikkeet ovat pieniä uutisia otsikoiden Apurahoja tai Nimityksiä alla. Jopa *Hufvudstadsbladet* on löytänyt enemmän kiinnostavaa rahaston aiheista. Paavo Hohti muistelee, että Tarkka-Tieralan asema aluetoimittajana oli ainakin yksi peruste. Kirjeenvaihto osoittaa hänen olleen läheisessä ja luottamuksellisessa yhteistyösuhteessa keskusrahaston johdon kanssa.⁹⁹

Hannele Tarkka-Tieralan asiamieskausi jäi alle kaksivuotiseksi. Elokuussa 1990 hän ilmoitti keskusrahaston johdolle irtisanoutumisestaan: ”Uudenmaan kahden jakoruletin suomalla kokemuksella joudun nyt toteamaan, että muuttuneessa elämäntilanteessani en enää kykene hoitamaan asiamiehen tehtäviä.” Toimistotyön tekeminen Helsingin Sanomien toimituksessa ei sujunut ongelmitta. ”Uskoisin, että tehtävästä selviytyy parhaiten henkilö, jolla on mahdollisuus hoitaa sitä myös työpaikaltaan virka-aikana ja jolla on vapaassa käytössään toimistopalvelut monistuskoneineen ja mappihyllyineen, mahdollisuuksineen käyttää myös postitus- ja konekirjoitusapua.” Kotityöskentelyä rajoitti vauva, totesi irtisanoutuja, jonka puhelinnumeron vieressä rahaston kirjepaperissa silti luki ”ilt.”

97 Heikkilä, s. 116. Ks. myös alaluku Hoitokunnan valinta itsetäydentäväksi.

98 Erokirjeessään Virtaselle 18.11.1991 Markku J. Jääskeläinen kirjoitti: ”Pidän tärkeänä, että Uudenmaan rahaston tiivis yhteys Uudenmaan maakuntaliittoon säilyy. Toivon, että tämä näkökohta otetaan huomioon hoitokuntaa täydennettäessä.” Tuomikosken haastattelu.

99 SKRark Leikekokoelma. Paavo Hohdin tiedonanto. Ks. nippu kirjeenvaihtoa, UU-ark, kooditon kansio 1985–2001. Markku von Hertzen tunsia Tarkka-Tieralan hyvänä journalistina, mutta haastateltuna muistaa yllättyneensä tämän asiamiesehdokkaudesta.

Edelliset asiamiehet olivat voineet delegoida tehtäviä. ”*Monilla on takanaan lähes korvauksetta työskentelevä maakuntaliiton toimisto*”, totesi 1986 asiamieskokouksessa Kymenlaaksonkin asiamies, kylläkin epäillen järjestyksen jatkuvuutta.¹⁰⁰ Olettikohan keskustuimisto, joka oli halunnut irrottaa kytkennän maakuntaliittoon, että juuri nuori nainen olisi venynyt kaikkeen vai uskottiinko, että suuri lehtitalo tarjoaisi tarvittavan toimistoavun.

Työsuhde rahastoon merkittiin päättyneeksi 30.9.1990. Paikkaa ei tällä kertaa täytetty heti, vaan keskusrahaston toiminnanjohtaja Timo Arjas ja toimisto hoitivat asiamiehen velvollisuuksia seuraavaan maaliskuuhun asti.¹⁰¹

Hannele Tarkka-Tierala jatkoi toimittajan uraa eri tiedotusvälineissä, kaikkein pisimpään Helsingin Sanomien Espoo-toimittajana. Hän kuoli vuonna 2008.¹⁰²

Tarkka-Tieralaa voinee pitää maakuntarahaston ensimmäisenä varsinaisena vaikuttajana, vaikka hän ei ollutkaan aivan ensimmäinen naispuolinen toimija. Osakuntaedustajissa oli ollut naisia ja jokunen varajäsenissä. Ensimmäinen maakuntaliiton valitsema nainen oli psykologi Eevi Lindholm Hyvinkäältä 1978–1980.

Uudenmaan rahaston ehdotuslistalla oli ollut muutama nainen 1980, mutta silloin keskusrahasto ei valinnut heistä ketään. Ensimmäinen Kulttuurirahaston valitsema nainen oli Päivi Varpasuo Vihdistä (1984–1992). Vantaan Ritva Mark-

Fil.maist. Hannele Tarkka-Tierala toimi asiamiehenä joulukuusta 1988 syyskuuhun 1990. Pääammatiltaan hän oli Helsingin Sanomien toimittaja.

¹⁰⁰ Tarkka-Tierala 20.8.1990, Kansio 1985–2001, UUark. Kauko Niinisalon puheenvuoroteksti, kansio Asiamieskokoukset 1968–2001, SKRark.

¹⁰¹ Hk 4.3.1991.

¹⁰² Muistokirjoitus (2008) <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/2364/hannele-tarkka-tierala>

kula (1988–1995)¹⁰³ ja Espoon Ritva Erkama (1990–1999) saavuttivat jo keskeisen aseman.

1990-luvulla naisten valinta erilaisiin elimiin tuli tavanomaiseksi eikä heitä enää liki automaattisesti käsitetty organisaatioiden emännöitsijä- tai sihteerityövoimaksi tai erityiseksi ”naisten edustajaksi”. Vuosikymmenen lopulla hoitokunnassa oli viisi naista ja keskusrahaston toimistostakin tuli kokouksiin naispuolisia asiantuntijoita.

Pääkaupunkia lähestyttiin myös vuosijuhlissa

Hannele Tarkka-Tieralan jäljiltä löytyy kirje, joka osoittaa keskusrahaston Timo Arjaksen olleen mukana myös vuoden 1989 vuosijuhlan valmisteluissa. Vantaalta oli alun perin varattu Tikkurilan kirjaston kamarimusiikkisali, mutta sitten asiamies oli tavannut tiedekeskuksen johtajan Hannu I. Miettisen, joka ”*innostui juhlastamme ja tarjosi paitsi puhetta (...) myös Heureka auditoriota. Olisiko Heureka innostavampi juhla-areena?*”¹⁰⁴

Vuosijuhlapaikoista ja -ohjelmasta keskustellaan hoitokunnan kokouksissa, mutta toisinaan lopullinen ratkaisu poikkeaa alkuideasta. Lopputulokseen voi vaikuttaa sellainenkin seikka, kuin pianon kuljetus. Kun asia Heurekassa järjestyi, päätös oli selvä.

Pääkaupunkiseutu valikoitui 1980-luvulla aiempaa useammin vuosijuhlapaikkakunnaksi. Helsinkiläistymisen vuonna 1981 juhla pidettiin Helsingin kaupungintalon Valkoisessa salissa. Esitelmöijä, Espoon kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Erik Olander pohti problematiikkaa Pääkaupunkiseutu – muu Uusimaa. Tällä kertaa Uusmaalaisen laulu sujui hyvin, sillä apurahoitettu tenori oli velvoitettu esilaulajaksi.¹⁰⁵

Vuonna 1982 kansliapäällikkö Jaakko Numminen esitteli Espoossa ajankoh- taista keskiasteen koulutus uudistusta. Seuraavana vuonna rahasto täytti 20 vuotta ja sitä muistettiin perustamispaikkakunta Hyvinkäällä. Päätoimittaja Rauno Velling käsitteli persoonallisesti ja haastavasti teemaa Uusimaa ja kulttuuri. ”*Täällä*

¹⁰³ Jostain syystä Ritva Markkula esiintyy työvaliokunnan jäsenenä elokuussa 1981, vaikkei kuulunut hoitokuntaan. Ilmeisesti hän sijaisti vantaalaisjäsen Mauno Kankaan-päätä. Tämä osoittaa tuolloista kuntamandaattien merkitystä.

¹⁰⁴ Tarkka-Tierala Airakselle, päiväämätön, nippu Kirjeenvaihtoa, kooditon kansio SKRarkUU.

¹⁰⁵ Vuosijuhlatiedot ohjelmista, vuosikertomuksista ja edeltävien hoitokuntakokousten pöytäkirjoista. Tenori-muisto Paavali Kääriäiseltä.

Uudellamaalla on hajanaisia ja keskenään ristiriitaisia osa- ja alakulttuureja, joiden olemassaoloa ei haluta tunnustaa, puhumattakaan, että niille tietoisesti suotaisiin kasvualustaa. [...] Itsenäisesti ajattelevia ihmisiä on alettu nimittelemään toisinajattelijoina. [...] Liituraita on karkottanut farkkukansan autiolla saarelle. Tällä nuorisolla ei ole maihinnousulupaa yhteiskunnan elämään.” Vuonna 1984 liikenneministeri Martti Puhakka puhui liikenneoloista kulttuurin edellytyksenä. Kahteen seuraavaan vuosijuhlaan puhujat kutsuttiin Helsingin yliopistosta. Vantaalla 1985 suunnitelupäällikkö Seppo Lahti agitoi kuntia mukaan yliopistollisen täydennyskoulutuksen ylläpitoon. Seuraavana vuonna Kirkkonummella vararehtori Risto Ihamuotila esitteli puheessaan yliopiston näkymiä. Aiemmin maakuntarahastossa ei juuri ollut vilkuiltu niin mahtavan organisaation suuntaan.

Vuosijuhlaesitelmät olivat 1980-luvulla edelleen sillä tavoin painavia, että niiden kautta voitiin tuoda asioita yleiseen tietoisuuteen ja keskusteluun. Esimerkiksi Ihamuotilan esitelmä julkaistiin Suomen Kuvalehdessä ja sen Helsinki-painotukset herättivät huomiota Rovaniemellä asti¹⁰⁶.

106 Leikekokoelma, SKRark.

Uudenmaan rahaston vuosijuhlissa on viimeistään 2000-luvulla luovuttu laulamasta yhdessä vaikeaa maakuntalaulua, mikä hämmästyttää muiden maakuntarahastojen juhlanjärjestäjiä. Uutiskuvan teksti ilmaisee epäsuorasti laulamisen haasteellisuutta: ”Ohjelmaan merkitty uusmaalaisen laulu sujui hienosti kansanedustaja Päivi Varpasuolta (vas.), apulaiskaupunginjohtaja Ritva Markkulalta ja rahaston hoitokunnan varapuheenjohtajalta Toivo Peltoselta.” Professori Toivo Paloposki (kesk.) näkyy vain kuunnelleen. Kerava 10.4.1989.

LANAN JÄLKEEN LAAJENEMINEN

ASIAMIES VIRTANEN JA KOLME PUHEENJOHTAJAA

Maaliskuun 1991 alussa hoitokunta kokoontui kuulemaan kahta asiamiesehdokasta, omaa jäsentään, pankinjohtaja Olli Virtasta sekä nuorta miesmaisteria. Valinta kohdistui Virtaseen, jonka kausi alkoi 1.3.1991. Hän pysyi tehtävässä kymmenkunta vuotta.

Olli Virtanen oli kuulunut hoitokuntaan vuodesta 1984. Maakuntarahastosta hän oli kuullut jo aiemmin, rotary-toveri Kauko Kammoselta, joka oli tuttu myös työn puolesta. Virtasen työpaikka oli tuolloin Kansallis-Osake-Pankissa Korsossa, siis Kammosen yrityksen naapurustossa. Hoitokuntaan Virtasen, joka tällä välin oli muuttanut Järvenpäähän, kuitenkin houkutteli Yrjö Soramies. Tämä lupaili mielenkiintoista mutta vähätöistä luottamustointia, ja nämä odotukset olivat täyttyneet. Sen sijaan asiamiehen tehtävä yllätti työläydellään.

Vuoden päästä Virtanen tiedusteli hoitokunnan kantaa ”mikron tai kirjoittimen hankkimiseksi rahaston käyttöön. Mikro on välttämätön hakemuslomakkeiden käsittelyssä.” Hakemusten käsittelyyn Virtanen löysi kyllä apua: keskusrahaston toimistosihteeri Lipe Palotie kirjasi hakemukset rutiinilla ja sai ruusukimpun kiitokseksi. Muutenkin Virtanen loi suhteet keskusrahaston henkilökuntaan järjestämällä tutustumisillanvieton. Kuitenkin puhelinkyselyihin saattoi vastata vain asiamies ja niinpä hän oli hakukauden illat kiinni kotonaan. Virtasen aikana tuli tavaksi käyttää myös ulkopuolisia asiantuntijoita hakemusten arviointiin, mikä merkitsi lukuisien nipujen kuljetteluä pitkin Uttamaata; postiin niitä ei laitettu. Asiamiesmuistoihin kuuluu mukavia kohtaamisia, mutta myös yksi hissiin juuttuminen tällaisella matkalla. Seuraaja Juhani Airas pääsi jo käyttämään kuljetusliikettä, jonka asiakkaaksi keskusrahastokin oli siirtynyt.¹⁰⁷

Virtanen aloitti asiamiestyönsä Markku von Hertzenin ollessa puheenjohtaja. Tämä oli 1984 seurannut hoitokuntaan veljeään Heikki S. von Hertzeniä, joka Helsingin apulaiskaupunginjohtajaksi tultuaan jättäytyi pois maakunnallisista luottamustoimista. Edellisvuonna rahasto oli saanut melko huomattavan Heikki

¹⁰⁷ Virtasen ja Airaksen haastattelu.

Yliasiemies Paavo Hohdin 50-vuotisvastaanotto pidettiin lokakuussa 1994 Suomen Kulttuurirahaston Taidekoti Kirpilässä Pohjois-Hesperiankadulla Helsingissä. Onnittelemassa maakuntarahastojen asiamiehiä, vas. Keski-Pohjanmaan Viljo S. Määttälä, Uudenmaan Olli Virtanen ja Etelä-Pohjanmaan Irma Rewell. Pankinjohtaja Olli Virtanen on ollut Uudenmaan rahaston pitkäaikaisin asiamies 1991–2001. Hoitokunnan jäsenenä hän vaikutti 1984–1991.

Sekä asiamiehenä että puheenjohtajana toiminut maakuntaneuvos Määttälä oli suorastaan Keski-Pohjanmaan rahaston henkilöitymä ja Rewell maakuntansa kulttuurin ”First Lady”, joka sai professorin arvonimen. Näin voimakkaat yksittäiset henkilöt ovat kuitenkin olleet maakuntarahastoissa poikkeuksia.

von Hertzenin nimikkorahaston ja Markku von Hertzenin mukaan hän tuli hoitokuntaan ikään kuin isän nimikkorahaston ”päällekatsojaksi”. Vuonna 1989 hänet valittiin puheenjohtajaksi tehtävää yhden välivuoden hoitaneen Tuomas Anhavan jälkeen.

Maaliskuun 1992 kokouksessa hoitokunta kuuli yllätyksen: *”Puheenjohtaja kiitti hoitokunnan jäseniä miellyttävästä työskentelystä yhdeksän toimintavuoden aikana ja toivotti hoitokunnalle ja sen jäsenille kulttuuririkasta tulevaisuutta.”* Syytä äkilliseen eroon ei kirjattu. Haastattelussa Markku von Hertzen muistutti silloisesta huomattavasta työtehtävien ja luottamustointien sumastaan; luultavasti hän havahdutti tehtävien liiallisuuteen. Hän pohti myös, ettei ehkä ollut kovin aktiivinenkaan puheenjohtajana; asiamies valmisti asiat kokoukseen. Monitoimisella miehellä oli kuitenkin laaja suhdeverkosto tarvittaessa käytettäväksi.

Loppuvuoden 1992 hoiti varapuheenjohtaja Aulis Aaltonen ja seuraavana vuonna tämä valittiin puheenjohtajaksi. Aaltonen erosi koko hoitokunnasta vuoden päästä jäädessään eläkkeelle Orimattilan kunnanjohtajan virasta. Orimattilalla oli ollut aktiivinen rooli Uudenmaan rahastossa, mutta sen sijainti Hämeen ja Uudenmaan rajakuntana johti siihen että läänien harventuessa ja maakuntajaon virallistuesssa Orimattila siirtyi osaksi Päijät-Hämeen maakuntaa ja Päijät-Hämeen maakuntarahaston alueelle.

Aaltosta seurasi puheenjohtajana toimitusjohtaja, sittemmin kansanedustaja

Ekonomi Markku von Hertzen oli puheenjohtajaksi tullessaan Espoon kauppakamarin toimitusjohtaja sekä Espoon kaupunginvaltuutettu. Aloittaessaan uutta puheenjohtajakautta 1992 hän toimi myös kaupunginhallituksen sekä Suomen Ekonomiliiton puheenjohtajana. Kuva: Tuomo Soveri.

Eero Lehti, joka pysyi tehtävässä vuodet 1994–2001. Asiamies Virtaselle ja puheenjohtaja Lehdelle kertyi yhteistä kautta noin seitsemän vuotta, jotka pitkästä ajasta merkitsivät kohtalaista toimijavakautta rahaston elämässä. Virtanen oli Lehten rekrytoijakin.

Uusia nimiä ja Uudenmaan liitto

Vuoden 1990 alusta maakuntaliitto nimesi hoitokuntaan kärkimiehensä: toiminnanjohtaja Markku Jääskeläisen sekä puheenjohtaja Paavo Koskijoen, joka ammatiltaan oli Hyvinkään kaupungineläinlääkäri. Heidän, samoin kuin vantaalaisen Kaupunkiliiton kulttuuriasiainsihteeri Ismo Pornan kaudet jäivät yhteen, mutta täydet yhdeksän vuotta vaikuttivat kärkeäjätuomari, sittemmin henkilöstöpäällikkö Ritva Erkama Espoosta sekä kaupunginsihteeri Sampo Suihko, jolla oli monta roolia. Hän oli kunnallinen luottamushenkilö Vantaalla, kulttuurista ja vapaa-ajasta vastaava kaupunginsihteeri Espoossa sekä musiikkimies itsekin, soittaja Köyhät ritarit -yhtyeessä. Keskusrahaston edustajaksi tuli professori Antti Ahlström, jonka linkki maakuntaan oli inspektorin virka Eteläsuomalaisessa osakunnassa. Vuonna 1992 Jääskeläisen korvasi Uudenmaan maakuntaliiton viimeinen toiminnanjohtaja Matti Tukiainen ja asiamieheksi siirtyneen Virtasen paikalle tuli johtaja Juhani Airas.

Vuonna 1993 hoitokunnassa aloitti kuusi uutta jäsentä. Eero Lehti oli uusista yksi, ennen puheenjohtajuuttaan siis vuoden verran rivijäsenenä. Loviisalaisesta museointendentti Marketta Tammisesta tuli täysien yhdeksän vuoden jäsen. Toisen rahastoon hyvin kiinnittynyt henkilö oli kaupunkineuvos, Järvenpään kaupunginjohtajan tehtävästä juuri eläkkeelle jäänyt Kaarle Salmivuori. Hänet oli valittu hoitokunnan varajäseneksi 1972, jolloin Salmivuori oli myös sosialidemokraattien kansanedustaja, ja 1975 hänestä tuli varsinainen jäsen vuoteen 1980 asti. Nyt Uudenmaan liitto valitsi pitkäaikaisen vaikuttajan Salmivuoren toiselle kierrokselle ja hänet valittiin varapuheenjohtajaksi. Tehtävä jatkui kuusi vuotta. – Salmivuoren muistaman mukaan mitään oleellista ei ollut muuttunut, eri asiamiehet kyllä aina tuovat oman sävynsä työhön¹⁰⁸.

Valitsijan nimi oli todella *Uudenmaan liitto*. Vuonna 1993 oli tapahtunut fuusio, jossa Uudenmaan maakuntaliitto ja Uudenmaan alueen seutukaavaliitot yhdistyivät Uudenmaan liitoksi, kuitenkin niin että itäinen Uusimaa muodosti oman liittonsa. Vastaavat yhdistymiset tapahtuivat valtiovallan ohjauksessa muisakin maakunnissa. Uudet liitot viranomastehtävineen – mm. aluekehitysvarojen

108 Kaarle Salmivuoren puhelinhaastattelu.

hallinnointi – olivat julkisoikeudellisempia, kuin aiemmat kuntien omaehtoisesti muodostamat maakuntaliitot.¹⁰⁹ Tästä tuli vielä erityinen syy Suomen Kulttuurirahaston vähentää kytköksiä.

Maakuntarahastojen ohjesääntöjä muutettiin 1996 niin, että maakunnallisten liittojen nimitysvalta väheni. Uudenmaan liitto nimesi tästä lähtien kolme jäsentä, hoitokunta itse kaksi ja keskusrahasto kuusi, joista yhden sen suorana edustajana. Itä-Uudenmaan liitolla ei ollut edustusta, mikä herätti keskustelua varsinkin, kun Porvoossa vietettiin vuosijuhlaa 1998. Hoitokunnalle olisi kyllä sopinut sikäläisenkin liiton nimeämä jäsen¹¹⁰, mutta keskusrahastossa haluttiin päästä vähitellen irti kaikista ulkopuolisista mandaateista.

Muuttuvia tapoja

1990-luvulla hoitokunnan kokouksia oli harvoin kahta enempää vuodessa ja vuosina 1995–1997 vain jakopäätöskokous. Puheenjohtaja Eero Lehti on paitsi värikkääksi tunnettu, myös rivakka mies, joten kokoukset nuijittiin läpi tunnissa, jollei puolella, ja asiamies teki pöytäkirjan lyhimmän kaavan mukaan. Tämä oli tehokasta ajankäyttöä, mutta osa hoitokunnasta koki roolinsa varsin muodolliseksi, etenkin kun apurahapäätökset nojasivat aiempaa vahvemmin ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoihin. Niiden keskuudessa, jotka itse toimivat asiantuntijoina, muistetaan asia positiivisemmin: ainakin oman alan läheiset hakemukset tutkittiin hyvin ja siis oltiin osallisia. Toisten mielipiteitä kunnioitettiin, joten aikaa ei mennyt kiistelyynkään.

Kokouspaikkana Kääriäinen oli suosinut Maakuntaliittoa. Markku von Hertzenin kaudella voitiin tavata Espoon kauppakamarissa. Eero Lehti järjesti kokoukset mielellään oman yhtiön tiloissa Hyrylässä tai, kautensa loppupuolella, Kulttuurirahaston toimistossa Bulevardilla. Virkistäviä poikkeuksiakin harrastettiin: syyskuussa 1994 kokoonnuttiin Sanomalehti *Uusimaan* tiloissa Porvoossa ja luovutettiin sa-

109 Kuntayhtymä Uudenmaan liiton jäsenkunnat 1993/1994 alkaen: Espoo, Hanko, Helsinki, Hyvinkää, Inkoo, Järvenpää, Karjaa, Karjalohja, Karkkila, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Lohja, Mäntsälä, Nummi-Pusula, Nurmijärvi, Pohja, Pornainen, Sammatti, Siuntio, Tammisaari, Tuusula, Vantaa, Vihti. Uudenmaan ja Turunmaan kaksikielisillä kunnilla on lisäksi Sydkustens landskapsförbund r.f., jonka toiminnan painopisteinä ovat kulttuuri- ja koulutuskysymykset. Nylands svenska landskapsförbund lopetti toimintansa samalla kuin Uudenmaan maakuntaliitto.

110 Hk 28.3.1998. *Uusimaa* 6.4.1998: ”Eero Lehti nykykäytännön kannalla. Maakuntajako syytä unohtaa kulttuurirahaston yhteydessä.”

malla lehdelle 100-vuotisjuhlan onnittelija-adressi. Mutta osallistujia oli puheenjohtaja ja asiamies mukaan lukien vain viisi. Näin huolimatta lisäohjelmasta, johon sisältyi mm. tutustuminen Kain Tapperin näyttelyyn sekä Suomen Paperitaiteen keskuskeskseen. Ehkä jäsenillä ei ollut mahdollisuutta melkein koko päivän retkeen. Viimeinen Lehden vetämä kokous pidettiin hänen toisessa kodissaan Sipoossa.

Aiempi suuri tehtävä, varainhankinta, oli 1990-luvulla jäämässä kuntarahoitusta lukuun ottamatta pois agendalta. Asiakirjoissa ei näy lahjoituslistoja eikä keräyskampanjasuunnitelmia. Eero Lehti pohti haastattelussa, että yritykset alkoivat tuolloin mieluummin sponsoroida näkyviä tapahtumia kuin tukea esimerkiksi Kulttuurirahastoa, jossa parhaimmillaan saa firman nimen johonkin listaan. Oma nimikkorahasto on sitten toinen asia. Eipä ihme, että 1990-luvunkin lehtiutisissa oli otsikkoja tyyliin ”Kulttuurirahasto toivoo lisää kuntien panostusta”¹¹¹.

Muutoksia tapahtui myös vuosijuhlainstituutiossa. Vuosijuhlat 1990 ja 1991 Orimattilassa ja Karkkilassa noudattivat vielä vanhaa perinnettä kahvitarjoiluun, paikallisin ohjelmansuorittajin ja kohtuullisen nimekkäin puhujin. Mutta tilaisuudet eivät enää oikein vetäneet väkeä, ei stipendiaatteja eikä entiseen tapaan kuntien kermaakaan. Oikeastaan näkyvien juhlien järjestäminen oli vaikeutunut jo Vahermon aikana ja muissakin maakunnissa. Aiheesta keskusteltiin asiamiesten kokouksessa, jossa neuvottiin välttämään liikaa juhlavuutta sekä sitomaan vuosijuhla johonkin muuhun tapahtumaan.¹¹²

Vuonna 1992 Espooseen aiottiin kysyä puhujaksi maaherraa, mutta lopputuloksena oli tilaisuus, joka sisälsi kaksi Sibeliuksen kappaletta viululle ja pianolle, koruttoman apurahojen jaon ja sitten sai siirtyä Tapiola Sinfoniettan konserttiin. Samoin meneteltiin seuraavana vuonna: konsertoijana Järvenpää-talossa oli Tapiolan kuoro. Keskusrahastonkaan edustus ei ollut varmaa. Arkistossa on SKR:n tiedottaja Virpi Wuoren faksi-teksti professori Antti Ahlströmille. ”*Ilahtuisin syvästi, jos soittaisit minulle ja kertoisit meneväsi to 22.4. klo 18.00 Järvenpäähän Uudenmaan rahaston jakojuhlaan. Muuten jää keskusrahaston edustus olemattomaksi.*”¹¹³

Konserttityyppinen oli myös vuoden 1994 taideohjelma Lohjalla. Lohjan kunta ja kaupunki olivat kutsuneet rahaston viettämään vuosijuhlaansa sen kunniaksi, että sata vuotta aiemmin juuri Lohjalla oli käynnistetty suomalainen kotiseutuliike.

111 Länsi-Uusimaa 26.3.1994.

112 Virtasen ja Vahermon haastattelut; TvK 18.12.1979; Asiamiesten neuvottelukokouksen ptk. 14.3.1979.

113 Päiväämätön, nippu Kirjeenvaihtoa, Kooditon kansio SKRarkUU.

Juhlapuhujaksi oli pyydetty ylipormestari Helsingistä; Kari Rahkamon aiheena oli Kotiseutu ja muuttuva maailma. Lehtireferaatin mukaan esitelmän pääpaino oli kuitenkin Euroopan (taloudellisissa) muutoksissa ja niihin vastaamisessa.¹¹⁴ Vaikkei sitä esitelmätekstissä mainittukaan, kansanäänestys EU:sta lähestyi. Puhujan kutsumiseen Helsingistä ilmeisesti vaikutti toive saada vihdoinkin pääkaupunkikin lahjoittajaksi. Sitten voitaisiin vastata apurahojen suureen helsinkiläiskysyntään.

Hakemusten ja mahdollisuuksien ristiriita paheni – Helsinki tueksi

Lahjoitusten kasvu 1980-luvun alussa heijastui parin vuoden viiveellä apurahoissa, joskin tempoilevasti. Lamaansukellusvuonna 1991 jaettiin siihenastinen ennätyssumma 265.000 markkaa¹¹⁵. Poliitikaksi oli valittu suurempia apurahoja harvemmille, joten saajia oli vain 15. Samat luvut toistuivat 1992. Pienimmillään lamavuosien jakosumma oli 180.000 markkaa vuonna 1995. Hankalaa on, että taloudellisesti heikkoina aikoina apurahojen kysyntä kasvaa entisestään samalla kun säätiöiden ja rahastojen pääomatulot laskevat.

”Se koettiin tuskaiseksi”, oli professori Antti Ahlströmin spontaani kommentti haastatteluyhteydenoton aluksi. Jakovara oli pieni, hyviä hakemuksia jouduttiin hylkäämään ja helsinkiläiset hakijat torjumaan. Tilasto kertoi, että vauraimman maakunnan rahasto oli maakuntarahastojen heikoimpia. ”Tämä kaikki oli äärettömän turhauttavaa”.

Helmikuussa 1993 ”Ahlströmin aloitteesta syntyneessä vilkkaassa keskustelussa pyrittiin keksimään keinoja rahaston pääoman kartuttamiseksi. Viime vuonna Uudenmaan maakuntarahasto oli jakosummaltaan maan pienin. Salmivuori toivoi asiamiehen lähtevän kiertämään Uudenmaan kuntia ja tapaamaan päättäviä luottamus- ja virkamiehiä mahdollisesti yhdessä lehdistön edustajan kanssa kertoen tilanteesta. Sopiva summa voisi olla 50 p /as. Arjas esitti ajatusta myydä joidenkin apurahan saaneiden toimesta annettavaa lehdistöpuffia.” Täyttä päivätyötä pankinjohtajana tekevä asiamies ei varmaankaan lamakuntien kiertämisestä innostunut. Juuri vuonna 1993 saatiin kuitenkin tuntuva, toki tarkoitukseltaan rajattu merkkipäiväkeräystuotto Juhani Kolehmainen kautta. Omat 60-vuotispäiväonnittelunsa 1992 Virtanen oli ohjannut suoraan yleisrahastoon¹¹⁶.

Varainhankintaan oli keksitty vielä aivan uusi idea, jonka alkulähdettä ei muis-

114 Länsi-Uusimaa 26.3.1994.

115 1000 mk 1993 = 215 €/ 2011.

116 Virtasen haastattelu.

teta, mutta sen oli määrä liittyä Uudenmaan juhluvuoteen 1992. Maaherran virka oli täytetty ensi kerran 160 vuotta aiemmin, Helsinki oli toiminut pääkaupunkina 180 vuotta ja itsenäinen Suomi oli 75-vuotias. Uudenmaan maakuntaliitto lanseerasi tunnussanan *Upea Uusimaa* ja kehitteli monenlaisia tapahtumia. Yksi suunnitelma oli nimeltään *Protestigaala*. Se oli maakuntaliiton, läänin taidetoimikunnan ja maakuntarahaston yhteinen hanke. Gaalaa valmistelevalle Protestiryhmälle veti Marjatta Leppänen ja sen ytimeen kuuluivat mm. Severi Blomstedt, Eeva Joenpelto, Klaus Järvinen, Pentti Kaskipuro, Joonas Kokkonen ja Jorma Uotinen. ”Ryhmän tavoitteena on kiinnittää laajaa huomiota Uudenmaan taiteiden harjoittamisen tilaan ja tukemiseen. [...] Varsinaisen juhlan tuotto luovutetaan Kulttuurirahaston Uudenmaan rahastolle”, kertoi *Suomen Kunnallislehti*.¹¹⁷

Olli Virtanen muisti kysyttäessä, että idea todella oli etenemässä hyvin Marjatta Leppäsen johdolla. Mutta kun keskusrahastolta pyydettiin tukea tapahtuman markkinointiin, vastaus oli jyrkkä ei. Virtasen sanoin: ”Kulttuurirahasto ei kerjää”. Hanke jäi siihen. Protestigaalaa koskevan uutinen oli julkaistu muutama viikko ennen puheenjohtajan äkillistä eroa; idean kaatumisen ja eron välillä saattoi hyvinkin olla yhteys; von Hertzen ei kuitenkaan ole tätä oletusta vahvistanut.

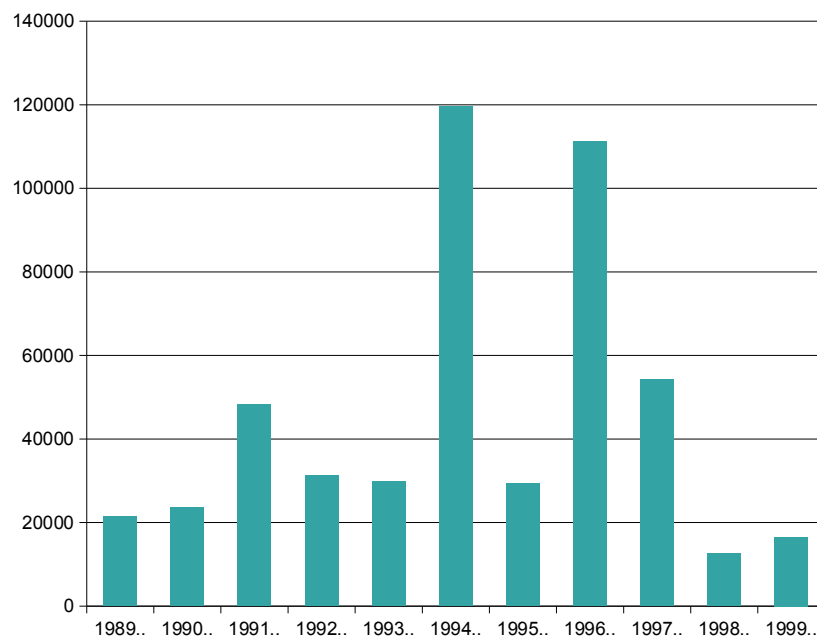
Toki keskusrahastolta tuli edelleen sekä vakiintunut 5.000 markan vuosivastus että projektitukea. Vuodelle 1995 luvattiin merkittävä tuki, jos maakuntarahasto tahtoo toteuttaa jonkin maakuntaan liittyvän tutkimuksen tai koko maakuntaa koskevan tapahtuman.¹¹⁸ Hoitokunnan jäsenten oli määrä kartoittaa sopivia hankkeita, mutta tällaisia ei ilmeisesti löydetty. Muutenkin keskusrahasto siirsi 1990-luvun lopulla maakuntarahastojen käyttöön merkittäviä summia yhtä tai muutamaa kunnollisen kokoista stipendiä varten. Tämä näkyi Uudenmaankin apurahaluetteloissa. Esimerkiksi 1998 kaksi lastenkulttuurihanketta, toinen Karkkilassa, toinen Vihdissä, saivat kumpikin 50.000 markkaa, mikä merkitsi vuoden suurimpia apurahoja.

Vuonna 1997 hoitokunta sai tuskaansa aivan oman helpotuksen keskusrahastolta, joka päätti suunnata yhden suuren nimikkorahastonsa, Paavo Koskisen rahaston tuottoja Uudenmaan rahaston käyttöön. Lääketieteen ja kirurgian tohtori Paavo Koskinen (1904–1972) oli vaurastunut sijoittamalla 1930-luvulta lähtien lääkintäalan yrityksiin ja 1950-luvulla hän päätti testamentata jo huomattavat varansa

117 Suomen Kunnallislehti 4/1992, SRK:n leikekokoelma. Rahaston omissa asiakirjoissa ei ole mainintoja suunnitelmasta, mutta juhluvuoteen ja yhteistoimintaan oli kyllä kiinnitetty huomiota hoitokunnassa marraskuussa 1991.

118 Hk 27.9.1994.

Lahjoitukset 1989-1999

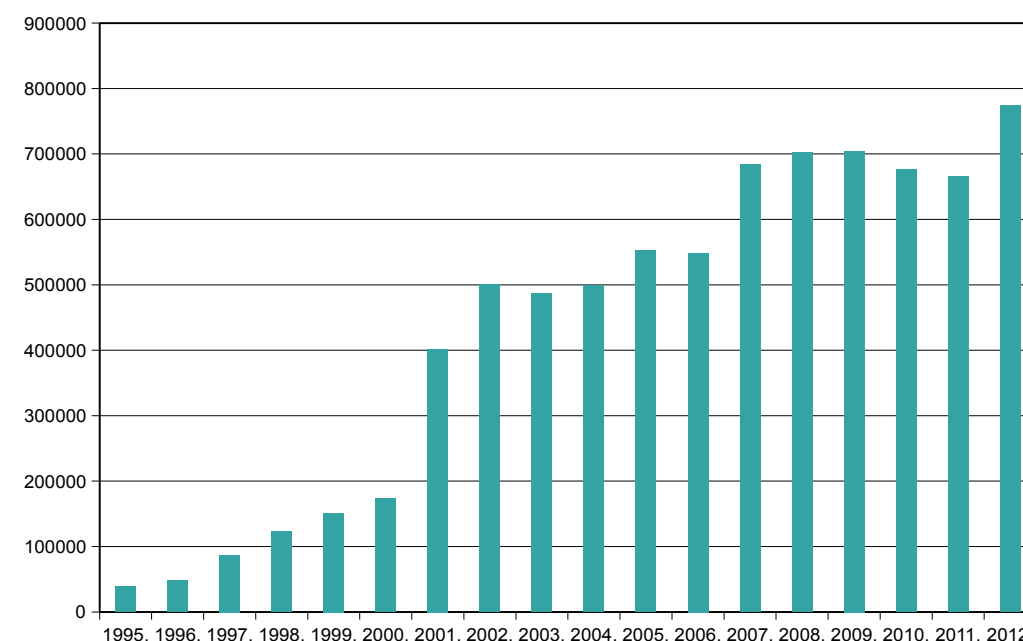
1990-luvun lahjoituksissa näkyvät piikkeinä Joonas Kokkosen syntymäpäiväkeräys 1991 sekä Impi Heinosen, Vera Kaartolan ja Jaakko Koskikallion testamentit (1994, 1996 ja 1997). Helsinki alkoi maksaa avustusta 1997.

tieteen tukemiseen. Myöhemmin Koskinen lisäsi käyttötarkoituksiksi myös taiteen ja julkaisutoiminnan. Nimikkorahasto perustettiin 1973. Paavo Koskisen apurahat Uudellemaalle ovat jääneet pysyväksi käytännöksi. Niitä jaetaan myös keskusrahastosta, mutta ei muissa maakuntarahastoissa.¹¹⁹

Helsingiläiset eivät edelleenkään voineet saada maakuntarahaston apurahoja, ellei työ kohdistunut muualle maakuntaan. Se oli oikeudenmukaista, koska apurahat perustuivat niin vahvasti kuntalahjoituksiin, ja Helsinki ei lahjoittanut. Rajaus merkittiin hakuilmoituksiin, mutta hakemuksia tuli silti. Vuonna 1997 rahaston puheenjohtaja Eero Lehti kääntyi asiamiehen usuttamana uudestaan Helsingin kaupungin puoleen ja pääsi puheisiin rahoitusjohtaja Tapio Korosen kanssa. Neuvon mukaan asiamies Virtanen sen perään kirjelmöi kaupunginhallitukselle ja ehdotti sopivaksi vuosivastukseksi 50.000 markkaa. ”Olemme varmoja että tämä summa

119 Ralf Sunellin tiedonanto.

Apurahat 1995-2012

Kuvio havainnollistaa Uudenmaan kulttuurirahaston apurahoituksen ja merkityksen kasvua 1990-luvun lopusta lähtien, jolloin keskusrahasto alkoi lisätä tukeaan. Nousukausi ja taantuma näkyvät muutaman vuoden viiveellä. Summat vuoden 2011 euroina.

vuosittain palautuu helsinkiläisille hakijoille suurempana summana jakautuen useille hakijoille.” Eero Lehti otti yhteyttä myös uuteen ylipormestariin Eva-Riitta Siitoseen, ja nyt Helsinki myönsi ehdotetun summan.¹²⁰

Ensimmäinen suoritus tuli käytettäväksi vuonna 1998. Neljä helsinkiläistä sai silloin yhteensä 110.000 markkaa, mutta 40.000 markkaa Aino Sibeliuksen kirjekokoelman järjestämiseen olisi ehkä myönnetty Uusimaa-hengessä muutenkin ja 25.000 markkaa rakennushistorialliselle väitöskirjalle oli Koskisen apurahaa. Pää joka tapauksessa oli avattu. Vuonna 2000 jo 17 helsinkiläistä taiteilijaa sai apurahan, kun muualle Uudellemaalle meni kaksi tieteen ja 10 taiteen henkilökohtaista apurahaa.

Helsinki maksoi vuosittaiset 50.000 markkaa tai suunnilleen vastaavan määrän euroja vuoteen 2005 asti. Harvat kunnat enää avustivat rahastoa; esimerkiksi toi-

120 Lehden ja Virtasen haastattelu + HK 2.4.1997, kirje Helsingin kaupunginhallitukselle 24.4.1997; UUark kansio 5, Lahjoitukset, hakemukset.

mintavuonna 2002–2003 Helsinki lahjoitti 8.000 ja muut tahot yhteensä n. 13.500 euroa.

1990-luvun uudet nimikkorahastot

1990-luvulla Uudenmaan rahasto sai useita uusia nimikkorahastoja. Pari niistä perustui uusmaalaisten henkilöiden testamentteihin, joita he olivat tehneet keskusrahastolle, joka puolestaan siirsi ne Uudenmaan rahaston käyttöön. Silti nimikkorahastojen osuus sen pääomista jäi pienemmäksi kuin useimmissa muissa maakunnissa. Muualla löytyi myös miljoonalahjoittajia, kun taas Uudenmaan nimikkorahastot pysyivät tasoltaan lähellä hyväksyttävää alarajaa.

Joonas Kokkosen nimikkorahasto perustui syntymäpäiväkeräykseen 1991 ja se täydentyi muistokeräyksellä 1996. *Tuusulan rantatien rahasto* sai alkunsa fil.maist. Juhani Kolehmaisen syntymäpäiväkeräyksestä 1993. Vuonna 1998 sen ohjesääntö uusittiin ja nimeksi tuli *Tuusulanjärven taiteilijayhteisön 100-vuotisjuhlarahasto*. *Orimattilarahasto* koostui koulumatrikkelihankkeen ylijäämästä, mutta sieltä ei ehditty jakaa yhtään apurahaa ennen kuin rahasto siirrettiin Päijät-Hämeen maakuntarahastoon.

Hyvinkääläisen kotiseutuaktiivin ja maakuntarahaston perustajakirjan allekirjoittajan *Impi Heinosen* testamentti oli tehty nimenomaan Uudenmaan rahastolle, mutta helsinkiläisen *Veera Kaartolan* rahasto perustui keskusrahaston siirtoon, samoin *Jaakko Koskikallion rahasto*. Näiden ohjesäännöt hyväksyttiin vuosina 1994–1997.

RÄJÄHDYSMÄINEN KASVU JA STRATEGIAN ETSINTÄÄ

UUDENLAISTA VÄKEÄ HOITOKUNTAAN

Uudenmaan rahasto siirtyi 2000-luvulle tutulla hoitokunnalla, mutta heti oven takana oli tulossa monia muutoksia. Ensinnäkin asiamies Olli Virtanen ilmoitti syksyllä 2000 kymmenen vuotta palveltuaan eroavansa seuraavan hakukierroksen jälkeen¹²¹. Samanaikaisesti puheenjohtaja Eero Lehden kaudet olivat tulossa täyteen.

Nyt uuden asiamiehen etsiminen oli keskusrahaston vastuulla. Valituksi tuli hoitokunnan jäsen, ohjelmajohtaja Juhani Airas. Hoitokuntaan hänet oli houkuttellut Virtanen. ”Kulttuurirahaston hommat ovat sellaisia, ettei niistä kulttuuri-ihminen voi kieltäytyä”, toteaa Airas.¹²² Hän oli työskennellyt Järvenpään-talon ensimmäisenä johtajana vuodesta 1986, ja ohjelmajohtajan vakanssilla vuodesta 1996. Sitä ennen hän oli Kuopion kaupunginorkesterin intendentti ja musiikki oli keskeistä Järvenpää-talossakin. Airas otti asiamiehen tehtävät vastaan 1.8.2001. Maakuntarahasto sai vuokrata Järvenpää-talolta erillisen toimistohuoneen.

Vuoden 2002 alussa vaihtui noin puolet hoitokuntaa. Edellisestä kokoonpanosta jatkoivat 1996 aloittanut Annukka Larkio sekä yhden kauden palvelleet keskusrahaston kulttuuriasiamies Eija Kurki, arkkitehti Pirkko Sukselainen (valitsijana Uudenmaan liitto), taidegraafikko Marjatta Hanhijoki (SKR) sekä professori Mikko Paalanen (SKR). Teknillisen korkeakoulun Kylmälaboratorion johtaja Mikko Paalanen taisi olla ensimmäinen ”kovien tieteiden” tutkija hoitokunnassa. Näidenkin alojen hakemuksia oli alkanut tulla.

Ylipäänsä hoitokunnan jäsenistössä yhteiskuntavaikuttajien osuus väheni, eri alojen asiantuntijoiden osuus vahveni. Taidegraafikko Marjatta Hanhijoen valinta 1999 oli ollut ensimmäinen askel siihen suuntaan. Nyt 2002 tuli myös näyttelijä, useista elokuva- ja tv-rooleista tunnettu Timo Torikka. Musiikkiasiantuntemusta edusti Keskisen Uudenmaan musiikkiopiston rehtori Seppo Tuominen, joka oli tullut korvaamaan asiamieheksi siirtynyttä Juhani Airasta.

¹²¹ Virtanen Hohdille 10.11.2000. SKRark UU, kooditon kansio, nippu Pöytäkirjoja,

¹²² Virtasen ja Airaksen haastattelu. – Yksi kirjailija, jonka hoitokunta halusi kutsua 2001, kieltäytyi. Varmasti kieltäytymisiä on muitakin, mutta ne eivät näy asiakirjoissa.

Asiamies Juhani Airas (2001–2004) ja puheenjohtaja Annukka Larkio (2002–2004) jakavat apurahoja vuosijuhlissa 2002 Helsingin kaupungintalolla. Kuva: Heikki Tuuli

Uusista jäsenistä konsulttiyrityksen toimitusjohtaja, sittemmin konsernijohtaja Jukka Virta jatkoi yhtäältä Tuusulan ja toisaalta Keski-Uusimaa -yhtiön perinteiseksi muodostunutta edustusta ja hän oli myös aktiivinen taiteenharrastaja. Dosentti Teppo Korhonen opetti Helsingin yliopistossa kansatiedettä. Uudenmaan Liiton nimeämä toimittaja ja tietokirjailija Pirjo Hämäläinen-Forslund (myöh. Hämäläinen) oli erikoistunut varsinkin taidehistoriallisiin julkaisuihin. Opettaja Sirkka Lekmanin Uudenmaan liitto nimesi varmaan ensisijaisesti eduskunnankin tuntevana helsinkiläispoliitikkona, mutta hänellä oli kiinnostava sivuharrastus: leikata sil-

huetteja Linnanmäellä, missä hän oli saavuttanut kansainvälistäkin mainetta. Kaksi jäsentä sekä asiamies ja sihteeri tulivat Keski-Uusimaalta. Muista toimijoista kuusi oli helsinkiläisiä, kaksi Espoosta ja yksi Vantaalta.

Puheenjohtajaksi hoitokunta valitsi kasvatustieteen maisteri Annukka Larkion. Hän oli pääosan virkaurastaan työskennellyt päiväkodinjohtajana ja tunsikin lastenkulttuuria, joka oli nousemassa koko Kulttuurirahaston yhdeksi erityiskohteeksi. Lisäopintojen jälkeen Larkio siirtyi opettamaan kasvatusaineita Espoon terveys- ja sosiaalialan oppilaitoksessa. Hän osallistui myös kunnallispolitiikkaan ja tuli hoitokuntakautensa jälkeen valituksi Vantaan kulttuurijohtajaksi.

Väriä ja uutta vastuuta rahastoelämään – puheenjohtaja Larkio

Annukka Larkio toivoi hoitokunnalle aiempaa aktiivisempaa roolia.¹²³ Tästä eteenpäin se, että hoitokunnan jäsenillä oli omat erikoisalansa, merkitsi uudenlaista vastuuta ja velvoitteen esitellä oman alan kärki ainakin työvaliokunnassa. Joulukuussa 2002 käytiin myös pitkä ja perusteellinen keskustelu maakuntarahaston tehtävästä ja kirjattiin, että uusmaalainen maakunnallisuus ja paikallisuus nostetaan esille rahaston toiminnassa.

Uudenlaista aktiivisuutta Larkion ja Airaksen kaudella merkitsi myös kokouspaikkojen vaihtelu ja tutustuminen kohteiden toimintaan tai erikoispiirteisiin. Hoitokunta teki tutustumisretkiäkin Uudenmaan kulttuurikohteisiin Sirkka Lekmanin leikatessa siluetteja ja laulattaessa maakuntalauluja. Joskus kokoonnuttiin Kulttuurirahaston tiloissa Bulevardilla, mutta muutoin keskusrahasto jäi aika vieraaksi. Niinpä puheenjohtaja Larkio arvosti hoitokunnan keskusrahastoedustajan Eija Kurjen neuvoja ja rohkaisevaa otetta.

Vuosijuhlat alkoivat taas vetää väkeä, jo sen vuoksi että apurahansaajien määrä lisääntyi. Ohjelmaa modernisoitiin. Esitelmästä luovuttiin tai ainakin se pidettiin lyhyenä. Soolotanssiperformanssi saattoi alkaa heti alkumaljojen aikaan ja yllättäen yleisön keskeltä. Puheenjohtaja nautti tilaisuuksista jo etukäteen, oli ihana kirjoittaa puhetta, kun oli niin paljon myönteistä kerrottavaa.

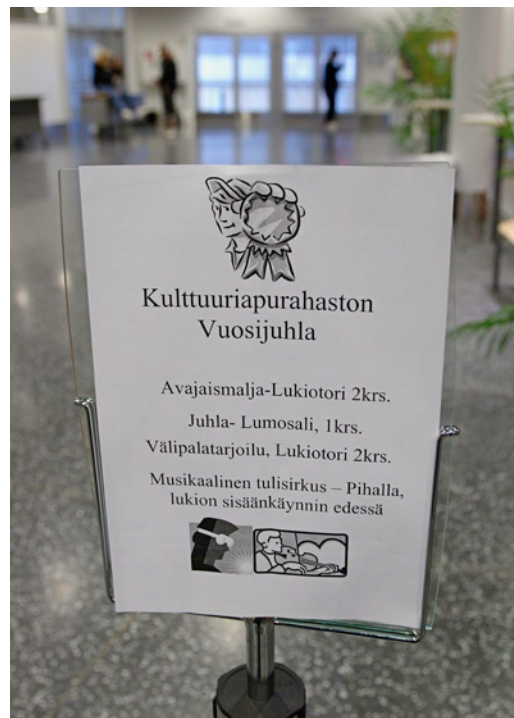
Asiamies Airas joutui parin apurahakierroksen jälkeen toteamaan työn ylivoimaiseksi sivutoimeksi, varsinkin kun päätoimeen kuuluvien Järvenpään musiikkijuhlien kiivaimmat valmistelut ja apurahakausi osuivat päällekkäin. Elokuussa 2004 hän pyysi hoitokuntaa ja keskusrahastoa aloittamaan uuden asiamiehen etsinnät. Myös Järvenpään kaupunki oli yksi neuvotteluosapuoli. Marraskuussa asiaa valmis-

¹²³ Osuus perustuu pääasiassa Annukka Larkion haastatteluun.

Vuosijuhla 2002 pidettiin Helsingin kaupungintalon juhlasalissa. Samassa talossa Uudenmaan maakuntaliiton kokous päätti marraskuussa 1962 perustaa rahaston, mutta tätä ei taidettu muistaa. Esiintymässä Philomela-kuoro, joka sai konserttimatka-apurahan Japaniin. He esittivät laulun, jonka suomennettu teksti oli stipendiaatti, runoilija Amran Mohamedin työtä. Kuva: Heikki Tuuli

Vuosijuhla 2004 Korson Lumo-keskuksessa oli monipuolinen ja värikäs kulttuuritapahtuma. Airaksen ja Larkion kaudella ohjelman kiinnostavuuteen ja näytävyyteen alettiin uudestaan panostaa. Kuva: Heikki Tuuli

tellut työryhmä esitti hoitokunnan sihteerin, fil. kand. Elina Leppäsen valintaa. Hän aloitti asiamiehenä 1.12.2004. Samalla valittiin sihteeriksi ekonomi Aila Tikkala.

Korhosen ja Leppäsen aika alkoi 2005

Samalla, siis vuoden 2005 alusta vaihtui myös puheenjohtaja. Kolme kautta hoitokunnassa vaikuttaneen Annukka Larkion jäljiltä nuijaan tarttui edelliskaudella jäsenenä aloittanut dosentti Teppo Korhonen. Uudet valinnat toteutettiin edellisvuonna muutetun ohjesäännön mukaan. Hoitokunnan omasta esityksestä keskusrahasto nimesi uusiksi jäseniksi seuraavat: arkkitehti Heikki Kukkonen, lehtori Katariina McAlester ja rehtori Pirjo Olsson sekä hallituksen puheenjohtaja Maarit Toivanen-Koivisto. Kulttuurirahaston edustajan Eija Kurjen siirryttyä toisaalle häntä seurasi lakimies Raija Kiesi ja tämän jälkeen itse yliasiamies Antti Arjava. Puheenjohtaja Korhonen näki tyytyväisenä, että keskusrahastossa oltiin kiinnostuneita Uudenmaan rahastosta¹²⁴.

Kukkosessa yhdistyi arkkitehtuurin ja kaupunginsuunnittelun tuntemus sekä kotiseutuharrastus, sillä hän oli Suomen Kotiseutuliiton vaikuttajia. McAlester toi hoitokuntaan tanssin asiantuntemusta – se oli nouseva ala apurahoissa. Pirjo Olsson oli Vantaan lasten ja nuorten kuvataidekoulun rehtori, jolla oli kokemusta myös animaation teosta. Maarit Toivanen-Koiviston työkehys oli perheyhtiö Onninen Oy. Kesken kautta eronneen taidegraafikko Marjatta Hanhijoen tilalle oli tullut porvoolainen taidemaalari Antti Linnovaara 2003.

Lokakuussa 2007 (nyt hoitokuntakaudet seurasivat rahaston toimintavuotta lokakuusta syyskuuhun) alkoi kolmen uuden jäsenen kausi: He olivat säveltäjä Eero Hämeenniemi Keravalta, kulttuurisihteeriksi Arja Keränen Vantaalta ja sivistysjohtaja Simo Juva Lohjalta. Hämeenniemi oli Antti Linnovaaran ehdotus – näin saataisiin ammattitaiteen puolta pitävä jäsen¹²⁵. Keränen jatkoi Vantaan kulttuurivaikuttajien sarjaa, ja Juva oli pitkästä aikaa Länsi-Uudenmaan edustaja, joka oli ”löydetty” Lohjalla 2007 pidetyn vuosijuhlan yhteydessä. Katariina McAlesteria seurasi tanssija Lotta Kuusisto, joka asuu Sipooissa.

Teppo Korhonen tarttui puheenjohtajuuteen aikaa säästelemättä. Ehkä myös asiamiehen aktiivisuuden vuoksi kokouksia pidettiin useita vuodessa. Kaikki hakeemuksetkin Korhonen luki läpi kahtena ensimmäisenä vuonna päästäkseen sisään eri alojen tarpeisiin. Hän itse saattoi toimia asiantuntijana perinnetieteiden alalla;

¹²⁴ Korhosen haastattelu.

¹²⁵ Hämeenniemen haastattelu.

Dosentti, kansatieteen yliopistolehtori Teppo Korhosen erikoisaloja ovat kansanomainen rakentaminen ja vanha maatalous. Kuva on Suomen Kulttuurirahaston vuosikertomuksesta 2006–2007, jossa Korhonen esittelee rahaston DVD-muodossa julkaisemia 1930-luvun dokumenttielokuvia ”Isien työt”. Korhonen oli hoitokunnan jäsen vuodesta 2002 alkaen ja puheenjohtaja 2005–2010.

Kuva: Tuomas Pietinen

muihin tieteenaloihin hän etsi asiantuntijan yliopistoista. Tiedehakemuksia tuli kuitenkin vähänlaisesti taidehakemuksiin verrattuna.

Keravalla asuva Elina Leppänen oli jo hoitokunnan sihteerinä miettinyt asiamies Airaksen avuksi rahaston linjauksia.¹²⁶ Hän paneutui innostuneesti Kulttuurirahas-

Asiamies Elina Leppänen vuosijuhlassa 2006 Lohjalla. Hän toimi rahaston sihteerinä vuodesta 2002 ja asiamiehenä 2005–2009. Päätyönään Leppänen toimi filosofian ja kulttuuripolitiikan opettajana ja kansanopistotoiminnasta vastaavana lehtorina Pekka Halosen akatemiassa Tuusulassa. Ennestään Leppäsellä on kokemusta myös mm. Jyväskylän kaupungin kulttuurihallinnon johtamisesta.

Kuva: Heikki Tuuli

¹²⁶ Airaksen haastattelu. ”Paikallisen kulttuurin ja tieteen asialla. Uudenmaan rahaston asiamies Elina Leppänen kutsuu itseään elämän ihmettelijäksi” – *Keski-Uusimaa*

ton maailmaan. Äkkiä kasvaneet taloudelliset mahdollisuudet ja suuri hakupaine olivat haasteellinen yhdistelmä, ja apurahoituksen painopisteistä keskusteltiin koko Leppäsen melkein nelivuotinen työkausi.

KESKUSRAHASTON KEHITYSTÄ JA SEN HEIJASTUKSIA UUDELLAMAALLA

Toinen hoitokunnan aiemmista päätehtävistä oli päättymässä: Lahjoituksia ei ollut määrää enää kerätä. Taustalla oli muutos keskusrahaston taloustilanteessa ja politiikassa.

Yliasiamies Paavo Hohti oli jäämässä eläkkeelle ja asettumassa *Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n* toimitusjohtajaksi. Uutena yliasiamiehenä aloitti lokakuussa 2003 filosofian tohtori, dosentti Antti Arjava. 42-vuotias Arjava oli Hohdin tapaan taustaltaan antiikin tutkija, mutta hänellä oli monipuolisia näyttöjä myös hallinnollisista tehtävistä Helsingin yliopistossa.

Hoitokunta itsetäydentäväksi

Vuosina 2003–2005 aikana viimeisteltiin ja toteutettiin keskusrahaston suuri organisaatiomuutos, jossa säätiön ja kannatusyhdistyksen työnjako järjestettiin uudelleen. Nämä järjestelyt eivät juuri vaikuttaneet maakuntarahastojen elämään. Suurempi merkitys oli kaikkien maakuntarahastojen ohjesääntöjen muutoksella: Hoitokunnat itse esittävät kaikki uudet jäsenet ja heidät nimittää Suomen Kulttuurirahasto. Loputkin muut mandaatit siis lakkautettiin kokonaan. Uudenmaan rahaston ohjesääntö muutettiin tämän mukaiseksi kesäkuussa 2004.

Ulkopuolisista mandaateista irrottautuminen oli ollut keskusrahaston toimivan johdon pitkäaikainen pyrkimys. Paavo Hohti on selostanut, että hoitokuntien jäseniä haluttiin nyt etsiä itsetäydentävästi, ”*viiteen ja taiteen taustoista. Minun mielestäni täytyy lähteä kvaliteettipohjalta, ja asian ymmärtämisen ja tukemisen arvoisuuden harkitsemisen pohjalta. Ettei tämä voi olla mitään pitäjien välistä rahan jakoa.*” Ja: ”*Olemme riippumattomia – myös politiikasta ja valtiosta.*” Poliittis-yhteiskunnalliset valinta- tai nimitysperusteet olivat jo muutenkin olleet huonossa huudossa. Talouselämän tunte-musta hoitokuntiin on kuitenkin haluttu edelleen, ”*jo senkin takia, että sieltä tulevat henkilöt tuovat rahankäytön dynamiikan keskusteluun*”¹²⁷

[joulukuun loppupäivinä] 2004. UUark, Kansio Tiedotteet, lehtileikkeet.

¹²⁷ Heikkilä s. 116. Hohdin lähtöhaastattelu SKR:n vuosikertomuksessa 2002–2003.

Hoitokunnan itseään täydentävä valinta noudattaa yleistä säätiötapaa ja Säätiörekisterikin oli kiinnittänyt huomiota Kulttuurirahastoperheen sääntöjen ristiriitoihin. Aluepohjaista toimintaa vieroksevat sanamuodot esimerkiksi Hohdin haastatteluissa ovat ymmärrettäviä. Toisaalta, ilman paikallispoliitikkojen vaivannäköä ja alueellisen tasapuolisuuden pyrkimystä ei ainakaan Uudenmaan rahastoa olisi saatu edes pystyyn ja tuskin vähäistäkään rahoitusta kootuksi. Uudellamaalla maakuntaliiton nimitysoikeuden menetys ei kuitenkaan, tiettävästi, aiheuttanut pahaa mieltä. Joissain muissa maakunnissa tilanne oli toinen.¹²⁸

Sinänsä Paavo Hohti arvosti Kulttuurirahaston maakuntapainotusta. ”Maakuntarahastojärjestelmä on edeltäjäni Erkki Salosen mestariluomus”¹²⁹. Erkki Salonen kuoli 20 aktiivisen eläkevuoden jälkeen marraskuussa 2001, joten hän ei nähnyt maakuntaliittokytken lopullista purkamista.

Luopuminen aktiivisesta varainhankinnasta

Uutta ohjesääntöä voi pitää muutoksena maakuntarahastojen alkuperäiseen ideaan, mutta voidaan myös tulkita, että maakuntaliittojen kautta mobilisoitujen aktiivien työ oli 2000-luvulla tullut suoritetuksi. Maakuntarahastojen vetovastuu voitiin siis luovuttaa saavan osapuolen edustajille. Maakuntarahastot tunnettiin jo hyvin ja ennen kaikkea koko Suomen Kulttuurirahasto oli vaurastunut. Pääomat olivat kymmenvuotiskaudella 1993–2003 kasvaneet kuusinkertaisiksi¹³⁰, ennen kaikkea hyvän taloudellisen kehityksen vuoksi. Vaikka kasvun toivottiin edelleen jatkuvan, varsinaisesta rahoituksen keruusta alkoi olla mahdollista luopua. Testamentteihin liittyviä menettelyjä keskusrahasto ohjeisti aiempaa täsmällisemmiksi ja tiukemmiksi vuoden 2004 aikoihin saamansa ikävän julkisuuden jälkeen.

Paavo Hohti korosti lähtöhaastattelussaan Kulttuurirahaston riippumattomuutta. ”Hallituksen jäsenet edustavat vain itseään, eivät mitään tiettyä tahoa. Tämä edellyttää heiltä integriteettiä ja subjektiivisuutta. Kulttuurirahasto tarvitsee persoonallisuuksia, joiden mielipiteet ovat tasapainoisia ja laatutietoisia. Vain siten säilyy perusajatuksemme: intohimo kvaliteettiin.”¹³¹

Maakuntarahastoissa, ainakaan Uudellamaalla, ei kuitenkaan voitu noin vain purkaa kuntien lahjoitusten, kuntamandaattien ja apurahansaajien yhteyttä. ”Pitäji-

128 Esim. Pirkanmaalla, Peltola, s. 95. Luvussa myös organisaatiomuutoksen taustaa Kulttuurirahaston johdon näkökulmasta.

129 SKR:n vuosikertomus 2002–2003, Yliasiamiehen katsaus.

130 SKR:n vuosikertomus 2003–2004.

131 SKR:n vuosikertomus 2002–2003.

en välinen rahanjako” (vrt. Hohti edellä) oli toimintapoliittinen ja kuntien kannalta oikeastaan juridinenkin välttämättömyys niin kauan kuin kunnat olivat rahaston pääasiallinen lahjoittaja. Kuntalain mukaan ”kunta voi toimialansa puitteissa tukea [vain] sellaista yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaa, joka kohdistuu kuntalaisiin tai ainakin hyödyttää kuntalaisia”.¹³² Aiemmin pieniä avustuksia kyllä oli jaettu mm. poliittisille sivistysjärjestöille, mutta niillä varmasti oli toimintaa kussakin kunnassa. 1970–1980-luvuilla järjestöavustukset saattoivat herättää valtuustoissa kiihkeäkin keskustelua piilopuoluetuesta. Niinpä Nurmijärven kunta joskus edellytti avustamiltan yhteisöiltä sitoumusta palauttaa saatu summa, jos myöntöpäätös valituksen seurauksena kumotaan¹³³.

Ainakin Uudellamaalla lahjoitusten ja apurahojen tietynasteista yhteyttä pidettiin selvänä, vaikka se ei ollut mikään matemaattinen automaatti. Markku Salonen kirjoitti espoolaiselle kunnallispoliitikolle 1968: ”Apurahoja jaettaessa on aina kiinnitetty huomiota myös siihen, onko asianomaisen hakijan kotikunta ollut taloudellisesti tukemassa rahastoa. Mm. Espoon kohdalla on tähän asti tehty poikkeus ja annettu myös espoolaisille.”¹³⁴ Vuosijuhlauutisissa 1998 mainittiin, kuinka ”Eero Lehden mukaan kunnat ja seudun yritykset voivat lahjoittamalla varoja rahastoon vaikuttaa siihen, että kulttuurirahaston apurahoja tulisi myös omalle paikkakunnalle.” Anomuskirjeessä Keravan kaupungille todettiin 1999: ”Viime vuosina olemme jakaneet noin 600.000 mk uusmaalaisille tieteen ja taiteenharjoittajille apurahoina eikä keravalaiset taiteilijat ole yhtenäkkään vuonna puuttuneet saajien joukosta. Tänä vuonna mm. Keski-Uudenmaan Teatteri sai 50.000. [...] Toivomme anomukseemme positiivista suhtautumista, jotta jatkossakin turvataan keravalaisen hakijoiden pysyminen saajien joukossa.” Kaksi vuotta myöhemmin aina uskollisesti avustanut Hyvinkää peräsi tietoa, missä määrin omat asukkaat ovat saaneet apurahoja. Juuri sinä vuonna hakijoiden kotipaikkoja ei ollut talletettu, joten asiamies lähetti stipendiaattiluettelon ”jos niistä joku sattumalta olisi tunnistettavissa hyvinkääläiseksi”. Helsingin kaupungille muistutettiin vuonna

132 Kuntalain selitystä osoitteessa Kunnat.net. Kuntien harkinnanvaraiset avustukset yleishyödylliseen toimintaan.

133 UUark: Asiamiehen kirjeet, Lähteneet 1985–1988. – Tarkkaan ottaen osakeyhtiöidenkään ei pitäisi lahjoittaa voittovarojaan, osakeyhtiölain mukaan yhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa, huomautti Eero Lehti haastattelussa. Niinpä hänen hallitsemissaan yrityksissä lahjoitukset kootaan mieluiten merkkipäiväkeräyksissä, nehän eivät ole yhtiön omaa rahaa.

134 Päiväämätön [joulukuu]. SKRark 16.9:1. Tärkeimpien lahjoittajakuntien muistaminen tuli esiin myös Virtasen ja Airaksen haastattelussa.

2003, että edellisen jaon 95 apurahasta 48 suuntautui helsinkiläisille.¹³⁵

Muualla maassa oli kunta-avustuksista melkein jo luovuttu.¹³⁶ Hyvinkään hakemuksetta myönnetty 1.500 euroa vuonna 2006 oli viimeinen kunta-avustus Uudenmaan rahastolle, joka puolestaan oli ollut viimeinen tämän lajin anoja Hyvinkäällä. Sopi tietysti hyvin, että kaupunki, joka rahaston perustamista oli ehdottanut, oli myös sen viimeinen tukija.

Hoitokunta oli päättänyt lopettaa kunta-avustuksen anomisen heti ensimmäisessä uuden kokoonpanon kokouksessa 2005 perustellen tätä kuntien taloudellisen tilan heikkenemisellä ja niiden omienkin kulttuurimäärärahojen vähenemisellä. ”Tästä periaatteesta on keskusteltu päärahaston edustajien ja hoitokunnan puheenjohtajan kanssa.” Antti Arjavan sanoin, pienten summien anominen kunnilta ei edes ollut oikein Kulttuurirahaston periaatteiden mukaista. Rahastossa oli tultu samaan päätelmään, mikä joissain kunnissa oli tehty alun pitäen: pienet rahat kannattaa mieluummin käyttää suoraan. Ainakin Kymenlaakson maakuntarahastossa kunta-avustuksia oli vältelty jo vanhastaan.¹³⁷

Pääoman kartuttamista hoitokunta silti toivoi. Toimintasuunnitelman 2003–2004 mukaan ”Uudenmaan rahasto on käytännössä jäänyt keskusrahaston varjoon ja suurelle yleisölle tuntemattomaksi. Se kuvastuu myös hakijamäärään suhteutettuna vähäisessä omassa pääomassa.” Pääoman kartuttamiseksi suunniteltiin teettää rahaston esite ja kehittää tiedottamista yhdessä kulttuuri-, yrittäjä- sekä Lions- ja Rotaryjärjestöjen kanssa. Esite valmistettiin reippaassa tahdissa, unohtamatta valko-voikkoja; kunkin maakuntarahaston oli määrä huomioida oma maakuntakukka painotuotteissaan. Kävi kuitenkin niin surullisesti, että esimerkkinä käytetty apurahansaaja kuoli pian esitteen valmistumisen jälkeen, joten sitä ei tohdittu levittää.

135 Uusimaa 6.4.1998. Keravan kaupungille 30.8.1999, Hyvinkään kaupungille 21.5.2001 (Hyvinkäälle ei mennyt yhtään apurahaa v. 2000), anomus Helsinkiin 28.4.2003, UUark, kansio Lahjoitukset, anomukset.

136 Esim. SKR:n vuosikertomuksen 2002–2003 mukaan neljä kaupunkia avusti maakuntarahastoa, näistäkin yksi ilmeisesti kertaluonteisesti.

137 Arjavan haastattelu. Kymenlaakson edustaja asiamieskokouksessa 1981: ”[...] muuten on pelättävissä, että siitä automaattisesti jaetaan jokaiseen lahjoittavaan kuntaan. Rahaston tulee olla yksityisellä pohjalla toimiva valtiosta ja kunnista riippumaton rahasto, vaikka hoitokunnan jäsenenä toimiikin kuntien edustajia.” Tosiasiassa Kymenlaakssossakin muutamat kaupungit kyllä lahjoittivat ainakin juuri 1980-luvun taitteessa.

Vuonna 2005 Uudenmaan (ja kolmen muun maakuntarahaston) pääomarivillä seisojia pyöreeä nolla, kun Lapin rahasto oli saanut miljoonatestamentin ja Pohjois-Savokin puolimiljoonaisen. Mutta nyt ei liike-elämänsä puoleen kääntyminen ollut enää suotavaa, kuuli yllätykseksen puheenjohtaja Korhonen, joka asiamiehen kanssa jo oli tutkinut puhelinluettelon Yritykset-osaa. Pääoman kasvattamista pohdittuun perustettu työryhmä ei sitten tainnut koskaan kokoontua, muistelee sen jäsen, yritysmaailmaa edustava Maarit Toivanen-Koivisto.¹³⁸

Koko Kulttuurirahasto oli kerta kaikkiaan vaurastunut niin, että varainhankinta saattoi jäädä sivuosaan. ”Linjana on, että rahasto ei ano eikä pyydä lahjoituksia. Uusien lahjoittajien kiinnostus voidaan herättää huolehtimalla oman toiminnan asianmukaisuudesta, luotettavuudesta ja uskottavuudesta.”¹³⁹ Uudenmaan rahaston panos kiinnostuksen herättämiseen oli haastattelu Kulttuurirahaston toimintakertomuksessa 2004–2005. Suomen Lehtiyhtymän (laajentuneen Keski-Uusimaa Oy:n uusi nimi) toimitusjohtaja Jorma Hämäläinen kertoi yhtiön nimikkorahastosta. Kerrottiin myös Elina Leppäsen solmineen suhteita uusmaalaisiin yrityksiin.

2010-luvulla asiamiestä työllistää rahanhankinnan ja lahjoituslistojen asemesta rahan allokointi. Hänen pitää sihteerin kanssa laskea nopeassa tahdissa alakohtainen jakovara siihen mennessä, kun anomukset lähetetään arvioijille. Näidenhän on tiedettävä, mihin summaan asti myöntöehdotuksia voi tehdä.¹⁴⁰ Vähäisten hakemismäärien aikaan tämä ei ollut kovinkaan suuri laskutoimitus.

2000-luvulla Uudenmaan rahasto sai kaksi uutta nimikkorahastoa, Lempi ja Johannes Hämäläisen vuonna 2001 ja Sanni ja Anneli Strandströmin vuonna 2008. Talvella 2012 hyväksyttiin ohjesääntö Marjo Kaarina Hetemäen rahastolle. 2010-luvulle tultaessa Uudenmaan rahaston yleis- ja nimikkorahastojen yhteenlaskettu pääoma oli noin kolme miljoonaa euroa, mikä oli toiseksi pienin Kainuun jälkeen. Yhteenlasketut jakosummat olivat kuitenkin kuudennella sijalla, sillä pääosa niistä tulee keskusrahaston avustuksena.

Jakosummaräjähdys ja sen ballinta

Asiamiehen vaihtuessa vuonna 2002 Virtasesta Airakseen Uudenmaan rahaston hakijamäärät olivat kasvaneet niin, että oli haettava uusia ratkaisuja sekä jakosummaepäsuhtaan että hakemusten fyysiseen käsittelyyn.

138 Hk 18.1.2005. Toivanen-Koiviston ja Korhosen haastattelut.

139 Hk joulukuun 2005.

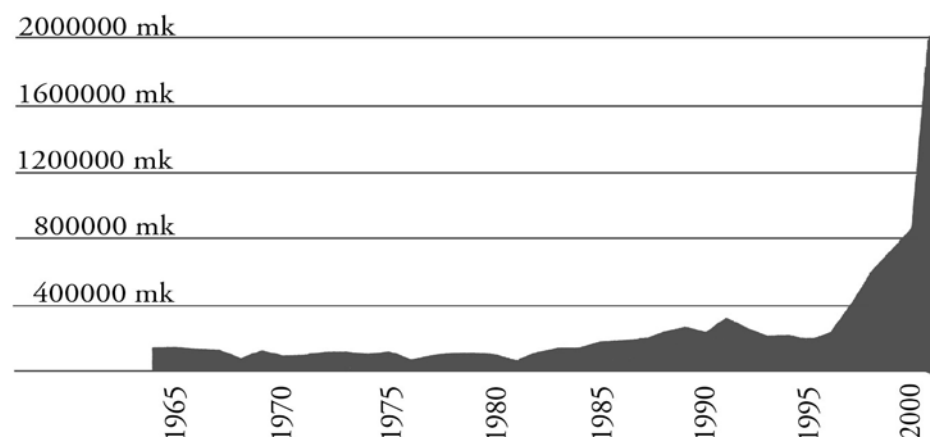
140 Petja Hovinheimon haastattelu.

Vuonna 2001 keskusrahasto oli oma-aloitteisesti alkanut antaa Uudenmaan rahastolle ylimääräistä tukea, minkä seurauksena jakovara melkein kaksinkertaistui. Sen myötä kasvoivat maine ja edelleen hakijamäärät ja taas keskusrahaston panostus. Vaikka apurahan esim. 2002 sai vain 11 % hakijoista, keskusrahaston myöntämä lisätuki herätti kateutta muissa maakuntarahastoissa, ilmeni asiamiestapaamisissa¹⁴¹. Uudenmaan erityistukia on kuitenkin ollut helppo perustella sillä, että lahjoitukset ja testamentit, jotka muissa maakunnissa annetaan omalle maakuntarahastolle, menevät Uudellamaalla usein suoraan keskusrahastoon. Lisäksi pääkaupunkiseudulla on muitakin kiinnostavia kohteita, kuten pitkien perinteiden Liikesivistysrahasto.

Hakemusruuhihien hoidon ensimmäinen uusi ratkaisu oli palkata osa-aikainen sihteeri. Tehtävään valittiin fil. kand. Elina Leppänen, myöhempi asiamies. Hakemusten kuljettamisessa käytettiin jo kuljetusliikettä. Kyselyihin vastaaminen oli ajankäytöllisesti ongelmallista edelleen, mutta sähköposti vapautti asiamies Airaksen jokailtaisesta puhelimen orjuudesta. Jo Virtasen viimeisenä vuonna 2000 oli hoitokunnassa keskusteltu hakemuskäsittelyn teknisestä kehittämisestä. Muutaman vuoden päästä käyttöön tuli myös sähköinen hakulomake ja sen lataamisesta omalle koneelle hakijoiden vallitseva käytäntö.

Kaikkien maakuntarahastojen hakuajat yhtenäistettiin ensin ajalle 15.1.–15.2., sitten ajalle 10.1.–10.2. Uudenmaan rahastossa se ei juuri muuttanut totuttuja aikatauluja.

Apurahat 1964–2001 SKR:n vuosikertomuksen 2000–2001 mukaan

141 Virtasen ja Airaksen haastattelu. Hk 3.1.2005.

Asiantuntijoiden käytön ja valintamenettelyn vaiheita

Taidegraafikko Marjatta Hanhijoki oli vuodesta 1999 hoitokunnan ensimmäinen taiteilijajäsen, ellei keskusrahaston edustaja Tuomas Anhavaa lasketa. Uudenmaan rahaston hakemuksissa korostui juuri kuvataide. Hanhijoki toivoi toverikseen toista taiteilijaa 2001 aloittavaan hoitokuntaan, mutta sellaista ei valittu, vaan arkkitehti Pirkko Sukselainen ja taiteenkerääjä Jukka Virta jakoivat urakkaa. Silti Hanhijoki luopui työlästyneenä koko hoitokunnan jäsenyydestä.¹⁴² Elettiin murrosaikaa hakemusten arvioinnissa.

Rahaston alkuaikoina työvaliokunnan ehdotus lähetettiin yliasiamies Salosen kautta joidenkin keskusrahaston asiantuntijoiden katsastettavaksi ja Salonen palautti hoitokunnalle oman selontekonsa näiden lausunnoista.¹⁴³ Vuonna 1971 hoitokunta oli vielä keskustellut jaosta ”varsin pitkään” ja lisännyt päätoimittaja Soramiehen esityksestä tunnustuspalkinnon Keski-Uusimaan rahastosta Korson Mieslaulajille.

Näyttää siltä, että Salosen jäätyä eläkkeelle 1981 lausunnotmenettely päättyi. Vuoden 1982 työvaliokunnan kokouksessa ”*päätettiin esittää hoitokunnalle liitteen mukainen luettelo, josta hoitokunta voi valita.*” Mahdollisesti oli jo muutettu asiamiehen pohjaehdotusta. Hoitokunnassa keskustelua jatkettiin ja asiamies laski taskulaskimella, mihin yhteissummaan ollaan joutumassa. Koetettiin myös pitää huolta, että hakija ei saanut yli verotusrajan, mikä olisi merkinnyt ”verottajan tukemista”.¹⁴⁴

Vuonna 1989 apurahahakemukset olivat viikon ajan puheenjohtajan työpaikalla Espoon kauppakamarin tiloissa hoitokunnan jäsenten tutkittavissa. Eri jäsenet olivat ottaneet kantaa ja Ahti Haukkavaara (Tuusulan kunnanjohtajana toimiva hoitokunnan jäsen) oli ollut yhteydessä Winqvistin perikuntaan ja Sirkka Holmaan nimikkorahasto-jaoista. ”*Keskustelun jälkeen hoitokunta hyväksyi yksimielisesti työvaliokunnan esityksen pienin muutoksin.*”

Asiamies Olli Virtanen kertoo, että hänen aloittaessaan työnsä 1991 alkuohjauksessa ei puhuttu mitään asiantuntijoista, asiaa ei tunnettu. Sitten jossain vaiheessa

142 Hoitokunta 24.1.2002; Hanhijoen kirjeen kopio 27.8.2002. UUArk Asiamiehen kansio/Hoitokunnan jäsenet.

143 Salonen Saloselle maaliskuussa 1968: ”*Taas on tullut se aika, jolloin Uudenmaan rahasto uskaltaa vaivata yliasiamiestä. Pidimme 9.3. työvaliokunnan kokouksen, jossa totesimme rahaston taloudellisen pohjan heijastavan tämänhetkistä valtioneuvostoa. Siitä huolimatta päätimme jakaa 10.000 markkaa ja työvaliokunnan alustava ehdotus seuraa Sinulle oheisena. Uskaltaisimme pyytää Sinulta entiseen tapaan omaa painavaa, asiantuntijoiden höystämää lausuntoasi (16.3 mennessä). Veljellisin terveisin...*”. SKRark 16.3:1.

144 Tuomikosken haastattelu.

Uudenmaan rahaston aloittain järjestettyjä hakemuspinoja helmikuussa 2012. Hakemuksia tuli noin 1600. Kuva: Anna Bui/SKR.

kirkastui, että keskusrahasto käyttää asiantuntijoita. Kauden puheenjohtaja Eero Lehti muistaa, että alettiin pelätä ”munaamista”, että väärälle henkilölle annetaan väärä summa ja sitten taiteilijapiireissä nousee meteli. Nyt ruvettiin hankkimaan asiantuntijoiden nimiä keskusrahastolta, mutta myös Helsingin yliopiston verkkosivuja muistetaan tutkitun. Asiantuntijoiden käyttäminen lisääntyi vuodesta vuoteen ja hoitokunnan jäsenten tehtävänä alkoi yhtä lailla olla löytää uusia arvioijia kuin toimia sellaisina itse. He kuitenkin toimivat asiantuntijaryhmän vetäjinä ja esittelijöinä eteenpäin. Joillain aloilla ”oma väki” voi riittää. Kertaalleen esimerkiksi Eero Hämeenniemi arvioi, luvan saatuaan, kaikki musiikkihakemukset itse.¹⁴⁵

Asiantuntijuuden vahvistaminen oli maakuntarahastojen yhteinen pyrkimys, vaikka jännite asiantuntijoiden arvioiman laadun ja aluekorostuksen välillä on monille tuttua. Satakunnan rahastosta kerrotaan, että asiantuntijoita arvostettiin alkuvuosina, mutta jo 1960-luvun puolivälissä menettely jäi pois, kunnes 2000-luvulla hoitokunta alettiin valita tieteen ja taiteen harjoittajista. Etelä-Savossakin

¹⁴⁵ Airaksen ja Virtasen haastattelu. Hämeenniemen haastattelu.

asiantuntijuus painottui 2000-luvun alusta alkaen. Pirkanmaalla muutoksen on nähty liittyvän vuoden 2004 sääntömuutokseen, joka lopetetti maakuntaliitojen nimitysvallan.¹⁴⁶

2000-luvun linjaukset ja identiteettikriisi

Rahamäärien kasvaessa niiden suuntaaminen vaati aivan uudenlaista, perusteellista harkintaa. Vaikka aiemminkin oli alkuesityksiä muutettu, usein alueellisin perustein, pienistä apurahoista ei syntynyt varsinaisia erimielisyyksiä¹⁴⁷. Nyt hakijamäärien ja jakovaran kasvaessa kasvoi myös vastuu ja tarve tehdä selviä linjauksia jakopolitiikkaa varten.

Niinpä alkoi keskustelu, jota ensimmäisen kerran vedettiin yhteen joulun alla 2002. Asiamies Airas kirjasi: *”Hoitokunnan edellisissä kokouksissa on tullut esille tarve paneutua perusteellisesti rahaston tehtävään. Esille nousseita kysymyksiä ovat olleet mm. mahdollisesti vuosittain vaihtelevat painopistealueet apurahojen jaossa, maakunnallisuus – valtakunnallisuus, tieteen apurahojen rajaaminen maakunnallisiin aiheisiin ja kohteisiin, apurahapäätösten vaikuttavuus, hakemusten realistisuus ja toteuttamiskelpoisuus, poikkitaiteelliset hankkeet ja taiteen uudet alueet, palkintojen ja palkintomitalien jakaminen.”* Tässä vaiheessa keskustelu johti maakunnallisuuden ja paikallisuuden korostamiseen. Rahaston 40-vuotisjuhlan nimissä hoitokunta varasi n. 40.000 € edistämään nimenomaan paikallista kulttuuritoimintaa. Tieteen apurahoissa oli määrä antaa etusija Uuteenmaahan kohdistuvalle tutkimukselle ja antaa apurahat riittävän suurina vaikka harvempina.¹⁴⁸

Tietoisemman suunnittelun osoituksena vuotuisen toimintasuunnitelmaan alettiin kirjata aiempaa pidempi ”Tausta ja tavoitteet” alkukappale. Esimerkiksi kautta 2003–2004 varten kuvailtiin, kuinka rahaston alueella ovat *”pääkaupunkiseudun suuret taiteilijoiden, taidelaitosten ja -oppilaitosten keskittymät. Taidekorkeakouluilla on omat koulutusosastonsa, jotka pitävät huolta taiteenalan kehittämisestä.”* Tästä johdettiin linjaus: *”Siksi Uudenmaan rahaston ei pidä ottaa kulttuuripoliittisen kehittäjän tehtävää.”*

Aloittaessaan sihteerikauden jälkeen asiamiehenä Elina Leppänen ehdotti heti

¹⁴⁶ Heikkilä s. 51, 156. Peltola s. 98. Julkunen s. 81–82, jossa lainaus asiamiehen kirjeestä 2007: ”Kentältä olen kuullut puheita kahdenlaisista maakuntarahaston apurahoista: ihan oikeasti tiukkaan asiantuntijuuteen perustuvista ja sitten ns. ’rantasalmen apurahoista’.”

¹⁴⁷ Ensimmäinen äänestys apurahasta saattoi tapahtua vasta 2000-luvulla. Silloin ei ollut kyse paikkakunnasta. – Larkion ja Hämeenniemen haastattelut.

¹⁴⁸ Hk 17.12.2002.

tammikuussa 2005 hakemusten vähentämistä rajoittamalla seuraavalla kierroksella hakualoja. Vastaavan ajatuksen oli asiamies Virtanen esittänyt jo 1991¹⁴⁹ eikä menettely ollut vieras keskusrahastossakaan. Kesällä 2005 päätettiin yksimielisesti, että rahasto lopettaa tieteen rahoittamisen, poikkeuksena paikallisperinteen ja kotiseututyön tutkimus. Tiedehakemuksiahan tuli vähän, mutta monille aloille, ja kaikki piti hoitaa asianmukaisesti. Mutta varsinkin puuttui kilpailua. Parempi oli siis, että kaikki tiedeanomukset joutuvat vertaiskilpailuun keskusrahastoon. Keskusrahaston kanssa sovittiin, että niiden parin nimikkorahaston apurahat, jotka oli tarkoitettu lääketieteen tukemiseen, jaettiin keskusrahaston toimesta uusmaalaisille hakijoille.¹⁵⁰

Tästä eteenpäin Uudenmaan rahasto on määritelty *Uusmaalaisen taiteen ja kotiseututyön tukijaksi*. Välillä jälkimmäinen tarkoitus on ilmaistu sanalla *paikallis-kulttuuri*. Taiteen alojen vuorottelussa nähtiin niin paljon ongelmia, että sitä ei ole ruvettu yrittämään.

Hoitokunta teki yksimielisesti vielä joitain pienempiä linjauksia, kuten että yli yksivuotisia apurahoja ei tarjota. Mutta keskusteltavaksi jäi, nähdäänkö maakuntarahasto ensisijaisesti sen alkuperäisessä valossa, vastavoimana Helsingin ylivoimaisuudelle kulttuurin kentällä, vai panostetaanko ensisijaisesti laadukkaimmille taiteilijoille, riippumatta heidän asianpaikastaan Uudellamaalla. Joka tapauksessa tunnistettiin tavoite, joka oli kirjattu esityslistaan 3.11.2005: *”Uudenmaan rahaston roolin selkiyttäminen uusmaalaisen taiteen tukijoiden joukossa”*.

Syyskuussa 2006 hyväksytty seuraavan kauden toimintasuunnitelma sisälsi tavoitteen myöntää Helsingin ulkopuolelle yli 50 % apurahoista. Hoitokunta oli tällöin vain niukasti päätösvaltainen ja jälkipuheita seurasi. Niinpä huhtikuudessa jakokokouksessa 2007 käynnistettiin uusi keskustelu rahaston roolista.

Myös keskusrahastossa oli tunnistettu tarve selvittää maakuntarahastojen toimintaperiaatteita ja auttaa niiden kehittymistä. Se merkitsi maakunta-asiamiehen palkkaamista keskusrahastoon, suositusta strategiatyöhön tarttumisesta sekä selvitystyötä otsikolla Maakuntarahastojen toimintaedellytysten vahvistaminen. Valtiolisella taholla puolestaan alettiin tehdä selvitystä alueellisesta taiteen edistämisestä, ts. kartoittaa toimijakenttää ja sen keskinäistä yhteistyötä.¹⁵¹

Lokakuussa 2007 Uudenmaan rahaston hoitokunta päätti asettaa strategia-työ-

149 Keski-Uusimaa 6.4.1991.

150 Hk 30.8.2005, Korhosen haastattelu.

151 Uuark, Leppäsen Strategia-kansio. Selvitys s.a., Pertti Palttilan kirje ja kalvot 2008.

ryhmän. Keskustelun tarpeen lisäksi sysäyksenä olivat äsken valmistunut Kulttuurirahaston raportti omasta kulttuuritoiminnastaan ja uusien hoitokuntalaisten tulo uuden toimintavuoden myötä. Yksi heistä oli Keravalla asuva, mutta kansainvälisesti suuntautunut säveltäjä Eero Hämeenniemi. Hämeenniemi kertoo, että kun hoitokunnan taiteilijajäsen alustavasti kysyi häntä mukaan, perusteluna saada mukaan enemmän että ammattimaisten taiteen harjoittajien ja laatukriteereiden näkökulmaa.¹⁵² Strategiaryhmään nimettiin puheenjohtaja Korhonen, Eero Hämeenniemi, Simo Juva sekä Antti Linnovaara. Marraskuussa 2008 keskusrahasto nimesi ryhmään vielä Maarit Toivanen-Koiviston ja sihteeriksi keskusrahaston juristin Raisa Kiesin.

Ensimmäisessä kokouksessa *”todettiin, että laadulliset kriteerit ovat ainoat mahdolliset. Hakemuksia arvioimaan ei saada hyviä asiantuntijoita, jos edellytetään varojen jakamista alueellisin perustein.”* Hämeenniemi muistaa muotoilleensa laadun käsitteen: Rahaston tarkoituksena olisi *”tukea uusmaalaisen kulttuurielämän laatua kokonaisuutena sisältäen ikä-, sukupuoli-, monikulttuurisuus- ja alueelliset näkökohdat. Tämä tarkoittaa hakijoiden, hankkeiden sekä toteutuvan hankkeen Uudenmaan kulttuurin kehittämiseksi antaman panoksen laatua.”*

Vaihtoehtoiseksi malliksi ilmaantui seuraavaan kokoukseen ehdotus kolmesta nimenomaan Uudenmaan rahaston omasta painopisteestä: kotiseututyö, kulttuuriympäristöjen ja alueiden kehittäminen, taiteen soveltava käyttö sekä lasten ja nuorten taidetoiminnan kehittäminen ja edistäminen.

Erityisesti lasten taidetoiminta herätti ryhmässä vastustusta. *”Vähäiset resurssit tulee kohdentaa kirkkaimmille ja nouseville tähdille eli taiteilijoille heidän työnsä mahdollistamiseksi. Kuvataidepuolella on ylikoulutusta, joten hakemuksia ao. alalle tulee runsaasti ja rahaston tehtävänä on valita niistä parhaat.”* Mainittiin myös innovatiiviset ja uudet hakijat ja sellaiset, joita keskusrahasto ei tukisi. Jatkossa muistioihin kirjattiin mm., että Uudenmaan rahasto saisi olla *”mainstreamin vastakohta tai sivu-uloke päärahaston hoitaessa mainstreamia”*. Riskinottoa suositeltiin. *”Karkeasti kuvattuna: jos paria apurahaa ei vuosittain myönnetä pieleen, niin tukeminen ei ole ollut innovatiivista.”*

Raisa Kiesin tuella strategia-asiakirja muokattiin eräiden välivaiheiden jälkeen hoitokunnan hyväksyttäväksi. *”Tarkoitusta toteutetaan esimerkiksi edistämällä lahjoittajien tahdon toteutumista, korkeatasoista taiteellista toimintaa, innovatiivisia*

152 Hämeenniemen ja Korhosen haastattelut; Leppänen ei ollut haastateltavissa. Strategiaryhmän kirjallinen aineisto omassa kansiossa UUark.

hankkeita, monikulttuurisuutta ja monikulttuurista toimintaa, kotiseututyötä ja kulttuuriympäristön vaalimista sekä hankkeita, joiden vaikuttavuus ulottuu useamman Uudenmaan kunnan alueelle.” Vielä kirjattiin ja päätettiin, että kun rahaston toiminnan ensisijainen kriteeri on laatu, kumotaan aiempi 50 %-50 % periaate. Kuitenkin, siinä tapauksessa, että tuen kohteena on kaksi laadultaan tasa-arvoista saajaa, tehdään ratkaisu muun kuin helsinkiläisen hyväksi.

Eero Hämeenniemi oli tyytyväinen. Tehtävä, johon hän oli tullut, oli suoritettu ja kuitenkin laatu-käsite muotoiltu kokonaisuutta ajatellen. ”Jos kaikki hakijat ja saajat on Eirasta, ei se palvele koko maakuntaa.” Teppo Korhonen taas pahoittelee, että ”maakuntasarjaa ei sen jälkeen enää ollut. Voitto Suomen kuvataiteelle, mutta tappio aatteellisuudelle”. Työryhmään kuulunut Simo Juva, josta syksyllä 2008 oli

*Vuoden 2005 vuosijuhlaväki seurustelee loppulasillisilla Porvoon lyseon aulassa.
Kuva: Heikki Tuuli*

Lohjan kaupunginjohtaja, oli luopunut hoitokunnasta huhtikuussa. Elina Leppänen erosi asiamiehen tehtävästä 1.10.2009 alkaen.

Kevään 2009 jaossa helsinkiläiset saivat 58,6 % apurahasummasta ja heitä oli 55,9 % hakijoista. Edellisvuonna, jolloin 50 %:n päätös oli voimassa, helsinkiläisiä saajia oli 66 henkilöä tai ryhmää 116:sta, siis silloinkin yli puolet saajista.

Strategiatyö on ollut agendalla muissakin maakuntarahastoissa. Asiamieskokouksessa 2008 aihe oli esillä erityisesti apurahojen vaikuttavuuden näkökulmasta. Ehdotetun mukaisesti Keskusrahasto tilasi ulkopuolisen pilottiselvityksen. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore tutki kahta erilaista maakuntarahastoa ja totesi, että valittavissa on kaksi roolia tai niiden välimuoto: Tietoisesti aktiivinen vaikuttaja maakunnassaan tai laadukas ja luotettava apurahojen jakaja. Kummin tahansa, selvittäjät suosittelevat linjaratkaisuja, joiden toteutumista myös seurataan.¹⁵³ Uudellamaalla oli jo suuntauduttu apurahojen jakajaksi, joten selvitys ei aiheuttanut varsinaisia toimenpiteitä.

Vuoden 2009 strategia-asiakirja ei merkitse mitään lopullista vastausta apurahoituksen rajankäynteihin. Esimerkiksi joulukuussa 2010 hoitokunta keskusteli suhtautumisesta väitöskirjatöihin ja seuraavassa helmikuussa eläkeläisistä apurahan hakijoina.

Puheenjohtaja Toivanen-Koiviston ja asiamies Hovinheimon kauteen

Syyskuussa 2009 asiamiehetön hoitokunta kokoontui Järvenpää-talossa sihteerinään Raisa Kiesi ja valitsi uudeksi asiamieheksi fil.maist. Petja Hovinheimon.

Petja Hovinheimo oli Antti Arjavan ehdotus – tullut tietoon aiemmista yhteyksistä. Hovinheimo on taidehistoritsija ja kuraattori joka työskennellyt Ateenumin taidemuseossa näyttelytehtävissä on sittemmin valmistellut useamman vuoden Helsingin yliopistossa väitöskirjaansa. Tutkijan työ mahdollistaa ajankäytöllisen jouston, joka on tarpeen rahaston ruuhka-aikoina. Sihteeriksi nimitettiin fil.maist. Maiju Putkonen, joka tuolloin oli keskustoimiston palveluksessa niinikään sihteerinä. Rahaston toimistoa ei enää ollut järkevää pitää Järvenpää-talossa. Bulevardin 5:ssä, siis samassa talossa keskusrahaston kanssa oli vapaa toimistohuone, jonne Uudenmaan rahasto muutti maaliskuussa 2009.

Vuosi 2010 oli viimeinen hoitokuntavuosi viidelle jäsenelle. Asiamies muistutti asiasta jo syksyllä 2009 ja huhtikuussa 2010 keskusteltiin avoimesti tarvittavasta asi-

¹⁵³ Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore, loppuraportti 26.4.2010. Maakuntarahastojen neuvottelupäivien 25.8.2010 muistio.

Puheenjohtaja Maarit Toivanen-Koivisto hymyilee vuosijuhlassa 2012 Vantaankosken partaalla. Hän johtaa merkittäväksi rakennus- ja teknisen alan tukkuliikkeeksi kehittyntä perinteistä perheyritystä, Onninen Oy:tä ja sen emoyhtiötä Onvest-konsernia. Näiden hyvä menestys oli yksi peruste hänen vuorineuvos-arvonimelleen 2008. Lisäksi Toivanen-Koivistolla oli monipuolista kokemusta hallitus- ja järjestötehtävissä myös oman talon ulkopuolella, kaudesta 2009–2010 alkaen Suomen Kulttuurirahaston hallituksessakin.

antuntemuksesta ja esiin etsityistä ehdokkaista. Kahden eroavan ja asiamies Hovinheimon työryhmä valtuutettiin esittämään kandidaatit keskusrahaston hallitukselle.

Terveysyistä pois jääneen Pirjo Hämäläisen tilalle oli jo tullut toimitusjohtaja Jaakko Tapaninen, kustannusalan asiantuntija. Kansatieteilijän paikalle tuli 2011 dosentti Sanna-Kaisa Spoof, jonka asiantuntemukseen sisältyy myös tieteen etiikka ja tuusulalaisena paikallinen kulttuuritoiminta. Kuvataiteilija Katarina Reuter, näyttelijä Irina Pulkka ja Sibelius-Akatemian professori Marcus Castrén edustavat omien taiteenalojensa kärkeä. Dosentti Liisa Suvikumpu on monipuolinen kulttuurihistorioitsija. Puheenjohtajaksi valittiin vuorineuvos Maarit Toivanen-Koivisto. Tapanisen koti on Åminneforssissa, Reuterin Fiskarsissa ja muiden uusien Helsingissä.

Elina Leppänen opasti seuraajansa alkuun ja Toivanen-Koivistolla oli hoitokuntatyöskentelyyn jo hyvä tuntuma, joten vaihdot 2009 ja 2011 tapahtuivat sujuvasti.

Kokoontumisia on huippukaudesta maltillistettu muutamaan kertaan vuodessa ja ne pidetään tavallisesti keskusrahaston hallituksen huoneessa.

Suomen Kulttuurirahaston periaatteisiin kuuluu varovainen rahankäyttö hallinnossa. Luottamushenkilö- ja asiantuntijapalkkioita ei tunneta ja oikeastaan vain vuosijuhlissa panostetaan puitteisiin. Uudenmaan maakuntarahasto on noudattanut samaa pidättyväisyyttä, tiukasti tai vielä tiukemmin. 2010-luvulla hoitokunta virkailijoihin on kuitenkin ruvennut nauttimaan kerran vuodessa yhteisen, hyvin kohtuuhintaisen päivällisen, ja kokouksissa tarjotaan kahvit kunnon voileipien, pikkumakean ja hedelmien kera. Keskustoimistossa on oma emäntä, joka henkilökuntalounaan lisäksi huolehtii kokoustarjoiluista. Koska apurahahakemuksia ei rohjeta jättää postin kuljetettavaksi, asiamies autoili niitä lausunnoille pitkin Uttamaata, kunnes käyttöön otettiin kuriiripalvelu. Kuitenkin Hyvinkäällä asuva autoton hoitokunnan jäsen joutui vielä 2000-luvulla matkustamaan junalla Järvenpäähen ja takaisin kahta painavaa oman alansa hakemuksilla pakattua pahvilaatikkoa kantaen¹⁵⁴. Tämäkin kertoo rahastoperheen säästäväisyyden kulttuurista.

Rekrytointi hoitokuntaan ja kokemukset siellä

Miten vuonna 2011 hoitokunnassa toimivat jäsenet on rekrytoitu ja miten työ on vastannut sitä kuvaa, joka heillä oli ennen ensimmäisiä kokouksia?¹⁵⁵

Itsetäydentävyyden periaatteen mukaisesti on tavallista, vaikka ei välttämättä suositeltua, että hoitokunnan jättävä jäsen tiedustelee itselleen jatkajaa. Vaihtoehtoisesti asialla on asiamies. Tällainen keskustelu ei tietenkään vielä merkitse valintaa, vaan vasta suostumusta. Kun tehtävä on palkkioton, on vedottava vastuuntuntoon. Toiset ehdottajat tekevät tämän innostavalla tyyllillä, toiset pikemminkin inhorealistisesti. Joka tapauksessa rekrytoija voi mainostaa, että tehtävä on mielenkiintoinen ja näköalapaikka koko Uudenmaan kulttuuriin. Rekrytoija on myös voinut muistuttaa, että asianomaisella on juuri sellaista asiantuntemusta, mitä nyt tarvitaan oman alan edistämiseen. Mikä saa suostumaan? Jäsen, joka oli juuri saanut (toiselta taholta) kolmivuotisen apurahan, tunsin sen vuoksi velvoitusta. Kulttuurialan viranhaltija katsoo tällaisten tehtävien kuuluvan rooliin.

Ehdokkaat joutuvat miettimään mm. jääviyden merkitystä. Itse ja lähipiiri eivät voi hakea oman rahaston apurahaa, keskusrahastolta kyllä. Jos sattuu kuulu- maan taiteilijasukuun ja vielä toimimaan erilaisissa kulttuuriyhteisöissä, voi joutua

¹⁵⁴ Pirjo Hämäläisen tiedonannosta.

¹⁵⁵ Perustuu haastatteluun hoitokunnan kokouksen yhteydessä 15.11.2011.

Uudenmaan rahaston hoitokunta huhtikuussa 2012. Takana vas. Heikki Kukkonen, Antti Arjava, Marcus Castrén, Jaakko Tapaninen, edessä vas. Sanna-Kaisa Spoof, Lotta Kuusisto, Irina Pulkka, puheenjohtaja Maarit Toivanen-Koivisto, Katarina Reuter. Kuvasta puuttuvat Arja Keränen ja Liisa Suvikumpu. Kuva: Marika Aspila

sulkemaan oven aika monelta potentiaaliselta hakijalta. Valtakunnallisen järjestön puheenjohtaja varmisti, että uusmaalaiset jäsenyhdistykset voivat saada apurahoja; voivat kyllä, sillä liiton ja yhdistyksen välissä ei ole käskysuhdetta. Opettajan oli selvitettävä, voiko entisten oppilaiden hakemuksia käsitellä; päätös oli myönteinen.

Suostumusta miettivää voi huolestuttaa myös kollegojen kohtaaminen. Päätöksenteon tuskaa ovat helpottaneet mm. asuminen Helsingin ulkopuolella, kymmenkunta ikävuotta yli keskimääräisen hakijan iän ja oman aktiiviuran lopettaminen. Nämä piirteet merkitsevät etäisyyttä kollega-hakijoihin. Ja se, että kantaa otetaan hakemuksiin, ei ihmisiin sinänsä, on ollut helpottavaa verrattuna siihen huoleen, mitä asiasta tunsin ennen ensimmäistä käsittelykierrosta. Omia asiantuntijahdotuksiaan on kyllä pohdittava; valitsenko nimiä saman- vai erikaltaisten joukosta?

Virkatyötä Helsingin ulkopuolella tekevällä on vaikeuksia ehtiä kokouksiin; muuten mielenkiintoinen luottamustehtävä! Useita hoitokunnan jäseniä innostaa

Asiamies Petja Hovinheimo ja sihteeri Maiju Putkonen vuoden pääurakan loppusuoralla vuosijuhlassa 2012. Vielä pitää postittaa ne apurahakansiot, joiden saajat eivät osallistuneet juhlaan. Kuva: Heikki Tuuli

varsinkin se näköalojen laajeneminen, mitä kokouskeskustelut itselle vieraista aloista merkitsevät. Suhteellisen pitkät kaudet mahdollistavat myös paremman syventymisen kuin joidenkin ammatillisten järjestöjen lyhyet vastuuperiodit. Apurahakäsittelyn työläys ja päätöksenteon vaikeus on yllättänyt monia, toisia taas se, että kyse on muustakin kuin konkreettisesta apurahakäsittelystä.

Vuorineuvos Maarit Toivanen-Koivisto, joka aloitti hoitokunnassa 2005, kertoo tunteneensa itsensä aluksi hieman vieraaksi taide- ja tiedeväen kesellä. Parin vuoden päästä keskusrahasto pyysi häntä puheenjohtajaksi Alvar Aalto -säätiön museotoimen johtokuntaan. Sen myötä yritysjohtajan taloudellis-hallinnollinen ja yhteiskunnallinen osaaminen tuli käyttöön ja Toivanen-Koivisto kotiutui. Hänet valittiin myös Kulttuurirahaston hallitukseen ja kaudesta 2010–2011 Uudenmaan rahaston puheenjohtajaksi.

YHTEISTYÖTÄ

Kulttuurirahaston alkuaikoina monipuoliset yhteydet erilaisiin vaikutusvaltaisiin tahoihin olivat tärkeitä. Yhteistyön avulla perustettiin myös maakuntarahastot. Vakiinnuttuaan instituutiona Kulttuurirahasto alkoi korostaa riippumattomuuttaan. Erityisesti on haluttu varoa riippuvaisuutta valtiovallasta, myös taidehallinnosta. Esimerkiksi vuonna 2006 asiamieskokouksessa todettiin: *”Nähtiin tärkeäksi, että Kulttuurirahaston yksityisenä säätiönä tulee pitää kiinni omasta itsenäisyydestään ja sen mukaisesta julkisesta imagosta. Sen sijaan hyvä vuorovaikutus taidetoimikuntiin on paikallaan ja kannatettavaa paremman koordinaation aikaan saamiseksi.”*¹⁵⁶ Protestigaala-suunnitelma 1992 olisi ollut kolmen tahon yhteinen hanke, mutta keskusrahasto oli muistelun mukaan kielteinen, kenties liiallista läheisyyttäkin eikä vain ”kerjuuta” karttaen.¹⁵⁷

Uudenmaan rahasto ja maakunnallinen taidetoimikunta tapasivat vuosina 2003 ja 2008. Opetusministeriön tilaama kansainvälinen arviointipaneeli oli vuosituhannen alussa suositellut Kulttuurirahaston ja taidetoimikuntalaitoksen kiinteämpää vuoropuhelua.¹⁵⁸ Vuoropuhelu ei ole kuitenkaan muodostunut kovin tiiviiksi.

Taidehallinnon uudelleen organisointi on valmisteilla, ja vuosina 2011–2012 siitä on julkisuudessa käyty vilkasta keskustelua. Näköpiirissä on erilaisia vaihtoehtoisia malleja, mutta tuskin suurta muutosta Kulttuurirahaston yhteydenpidossa.

Kannatusyhdistys ja neuvottelupäivät

Kannatusyhdistys on Kulttuurirahaston oma instituutio, joka on jäänyt vähälle huomiolle Uudellamaalla ja muuallakin. Vuonna 1978 se oli kertaalleen esillä hoitokunnassa ja kun vuonna 2004 keskusrahasto toivoi kannatusyhdistystä täydennettävän maakunnittain, puheenjohtaja ja asiamies tekivät yhdeksän uuden nimen listan perusteluineen.¹⁵⁹ Kaikki uusmaalaiset jäsenet listattiin helmikuussa 2009, jolloin heitä oli 48.

Jäsenet saavat Tammenlastuja-lehden ja kutsun vuosijuhliin. Sinänsä tämä vastaa asiaa pohtineen keskusrahaston työryhmän ajatusta: Jäsenten ensisijainen tehtävä *”on saada tietoa Kulttuurirahastossa ja välittää sitä eteenpäin omassa ympäris-*

¹⁵⁶ Muistio asiamiesten tapaamisesta 25.8.2006.

¹⁵⁷ Vrt. alaluku Hakemusten ja mahdollisuuksien ristiriita paheni.

¹⁵⁸ Hk 16.9.2003.

¹⁵⁹ Arjava maakuntarahastojen asiamiehille 13.12.2004 ja liitteet, ”Elinan kansio”

UUark.

tössään.” Suomen Kulttuurirahaston kannatusyhdistyksen pohjalaisjäsenet järjestäytyivät Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahaston kannatusseuraksi 2003, joka on tehnyt jonkin verran aloitteita.¹⁶⁰

Kulttuurirahaston sisällä yhteistyötä ovat maakuntarahastojen ja keskusrahaston edustajien yhteiset tapaamiset, yleensä neuvottelupäivien nimellä. Uudenmaan rahasto sai järjestämisvuoron elokuussa 2006. Vieraille esiteltiin kuvataiteen koulutustilannetta ja kuvataiteilijain arkea Pekka Halosen akatemiassa, Aleksis Kiven haudalle laskettiin seppelä ja tehtiin kiertoaajelu Tuusulan Rantatien kohteisiin Keski-Uudenmaan Teatterin näyttelijöiden johdattamana.¹⁶¹

Puheenjohtaja Korhosen mukaan yliasiamies Arjavan kanssa puhuttiin useampaan kertaan mahdollisuuksista nostaa Uudenmaan rahaston yleistä tunnettua ja imagoa jonkin näkyvän tapahtuman myötä. Ongelmaksi jäi, että käytännön syistä seminaari pitäisi järjestää Helsingissä, jolloin se taas hukkuisi tarjontaan.

Kulttuuriympäristöseminaari? Hautausmaakulttuuri

Oli kuitenkin näköpiirissä yksi lupaava mahdollisuus: Usea valtakunnallinen keskusjärjestö oli päättänyt viettää vuonna 2010 Kulttuuriympäristövuotta tunnuksella JOY eli Jokaisen Oma Ympäristö. Hoitokunta valtuutti jäsenensä Antti Linnovaa-
ran sekä Heikki Kukkosen tekemään ehdotuksen rahaston omasta projektista. Kukkosella Kotiseutuliiton puheenjohtajana oli jo taustaa aiheelle.

Miehet kehittivät suunnitelman korkeatasoisiin esiintyjiin nojautuvasta kutsutilaisuudesta, jonka paikaksi kaavailtiin vanhaa Porvoota tai Suomenlinnaa alkusyksyllä 2010. Juuri Uudellemaalle seminaari soveltuisi siksi, että täällä ovat kulttuuriympäristöjen uhat lähes päivittäisiä keskustelun ja päätösten kohteita. *”Myös on huomattava Uudenmaan ja erityisesti pääkaupunkiseudun keskeinen rooli valtakunnallisena mielipiteen muodostajana.”* Suunnitelmasta kuitenkin tuli liian suurisuuntainen toteutettavaksi. Esimerkiksi melkein jo pyydetyn korkean tason brittivieraan oheiskustannukset olisivat ylittäneet budjetin kerralla. Ajatuksesta oli luovuttava.¹⁶²

Asiamies Petja Hovinheimo on tuonut hoitokuntaan ja keskusrahastolle idean hautausmaiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden osien tutkimuksesta ja suoje-

¹⁶⁰ Hovinheimon ja Korhosen tiedonannot. Kannatusyhdistyksen jäsenkunnan täydentämistä pohtivan työryhmän kokousmuistio 9.9.2004. Kulttuurissa on lakeuden voima s. 88–89.

¹⁶¹ Maakuntarahaston toimintakertomus.

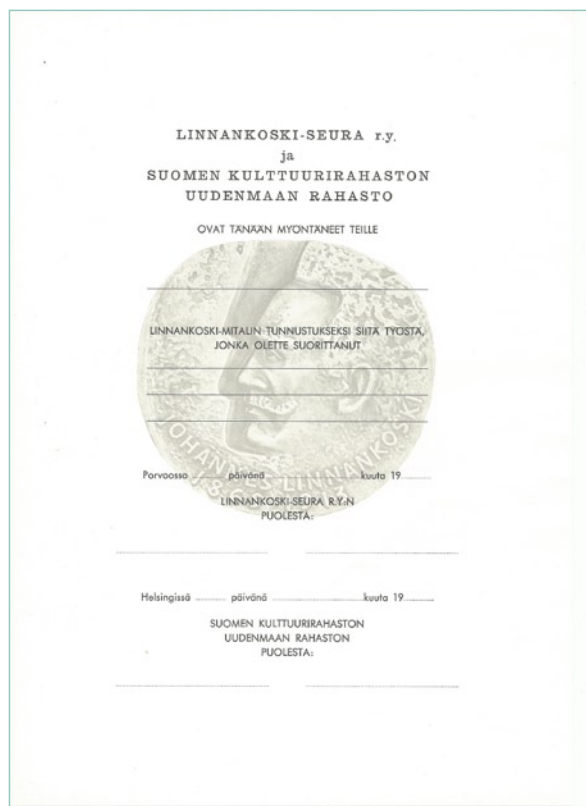
¹⁶² Hk ptk:t 2009–2010. Muistio 7.1.2010. Kukkosen haastattelu.

lusta. Sellaiseen on hautojen haltijoilta, seurakunnilta tai kirkkohallitukseltaan vaikea löytää rahoitusta, joten Kulttuurirahasto voisi tehdä pilottitutkimuksen ja -hankkeen, alustavina kohteina kaksi uusmaalaista hautausmaata. Asia on kesällä 2012 etenemässä lupaavasti. Toteutuessaan se lienee ensimmäinen Uudenmaan rahastossa liikkeelle lähtenyt laajempi kulttuuripoliittinen hanke.

Linnankoski-mitalit

Uudenmaan rahastolla on yksi yhteistyömuoto yksityisen järjestön kanssa: Linnankoski-mitali. Vuonna 1970 hyväksyttyjen mitali-sääntöjen mukaan ”Johannes Linnankosken 100-vuotissyntymäpäivän johdosta on hänen nimeänsä kantava seura, Linnankoski-Seura ry. lyöttänyt Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston apurahan turvin muistomitalin kuvanveistäjä Armas Hutrin tekemän tilaustyön pohjalta vuonna 1969.” Mitalia jaetaan vuosittain uusmaalaisille henkilöille tai yhteisöille, joiden ”aikaansaannokset tieteeseen, taiteeseen, kirjallisuuden, talouselämän tai uusmaalaisen kotiseututyön alalla ansaitsevat julkista tunnustusta”. Lokakuussa jaettavien mitalien ”kulloisestakin määrästä ja niiden saajista päättävät Linnankoski-seuran johtokunta ja Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston edustajat yhdessä.”

Linnankoski-mitaleista on tullut varsin merkittävä huomionosoitus lähinnä itäisellä Uudellamaalla. Vastuu jakamisesta on jäänyt seuralle. Välillä ehdotukset ovat käyneet rahastossa siunattavina, välillä eivät, mutta luovutuskirja on ainakin allekirjoitettu ja usein men-ty jakojuhlaan. Vuonna 2005 hoitokunnassa havahduttiin

pyytämään ehdokkaiden nimet etukäteen ja pöytäkirjaan liitettiin luettelo kaikista siihenastisista mitalinsaajista.¹⁶³

Johannes Linnankoski oli toimittaja Vihtori Peltosen (1869–1913) kirjailijanimi. Kaunokirjallisten teostensa lisäksi hänet muistetaan Uudenmaan suomenkielisen väestön yhteiskunnallisena ja kulttuurisena herättäjänä, fooruminaan varsinkin *Uusimaa*-lehti.

Uudenmaan liiton kulttuuriohjelma – paluu rahaston lähtökohtaan?

Maakuntarahaston sääntömuutos 2004 päätti lopullisesti sääntömääräisen yhteyden Uudenmaan liiton kanssa. Jo ohentunut organisatorinen yhteys painui unhoon, varsinkin kun seutukaavaliittojen perintö viranomaistehtävineen on yhdistetyssä liitossa vahvemmassa asemassa kuin vanhan maakuntaliiton asiat. Muu yhteistyö on jäänyt vähäiseksi.

Uudenmaan liitossa oli 2000-luvulla kuitenkin havahduttu myös kulttuurikysymyksiin ja valmisteltu *Kulttuuristrategiaa*. Helmikuussa 2009 Uudenmaan liiton varapuheenjohtaja, vuorineuvos Krister Ahlström ehdotti yliasiamies Antti Arjavalle hiljattain valmistuneesta strategiasta esittely- ja keskustelutilaisuutta, ”jotta Uudenmaan alueen kulttuurin haasteet ja tavoitteet tulisivat tutuiksi, ja jotta voisimme pohtia miten ehkä yhdessä voimme parhaiten edistää erimuotoista ja eri tavoitteisiin tähtäävää kulttuurityötä.”¹⁶⁴

Ahlströmin sähköposti päättyi post scriptumiin, joka viittaisi siihen, että liiton toisen alkuhaaran historia oli tosiaan unohtunut.¹⁶⁵ ”Uudenmaan Liitto on tähän asti suunnitellut tieverkkoja, jäteratkaisuja, aluesuunnittelua yms., mutta koskaan ennen ei ole pohdittu ihmisten kulttuurisia tarpeita. Alueella on tietenkin valtavia kulttuurin voimavaroja, mutta myös haasteita.”

Strategian tavoitteena oli ”luoda näkemys siitä, miten kulttuuriset seikat voisivat monin tavoin tukea maakunnan kehittämistä” ja tähtäimessä vuosi 2015. Monipuolisen raportin lopuksi kirjattiin visio: ”Vuonna 2015 Uusimaa viestii itsestään luovana ja monipuolisena kulttuurin kasvualustana, jossa luovaan osaamiseen perustuva yritystoiminta vahvistaa alueen elinkeinorakennetta ja työllisyyttä. Kulttuuri vahvistaa suvaitsevaisuutta, monikulttuurisuutta ja yhteisöllisyyttä. Taide ja kult-

¹⁶³ Hk 3.11.2005.

¹⁶⁴ Ahlström Arjavalle 27.2.2009, tuloste tekijällä ja UUark.

¹⁶⁵ Heikki Kukkonen mukaan maakuntarahaston syntyhistoria maakuntaliiton helmas-oli kyllä ainakin puheiden tasolla tiedossa. Sähköposti tekijälle 16.4.2012.

tuuri ovat osa yksilöiden hyvinvoinnin perustaa.”¹⁶⁶

Strategiassa oli siis palattu moniin samoihin teeseihin, joihin oli vedottu maakuntarahastoa perustettaessa, kuten kulttuurin yhteisölliseen merkitykseen sekä kulttuurin ja elinkeinoelämän vuorovaikutukseen. Se sisälsi myös sellaista käytännön kehitykseen perustuvaa ennakointia, jota aikoinaan oli kaivannut vuosijuhlapuhuja Yrjö Blomstedt. Toki terminologia oli muuttunut, kieliryhmiä ei enää pidetty erillään ja muistettiin monikulttuurisuus.

Strategiatyöryhmän 13 jäsenestä kukaan ei varsinaisesti edustanut Uudenmaan kulttuurirahastoa, mutta hoitokunnan jäsen Heikki Kukkonen oli mukana kulttuuriympäristöjen ja kotiseututyön asiantuntijana. Paljolti strategiatyöryhmän jäsenistä perustettiin Uudenmaan liiton yhteyteen pysyvä kulttuurialojen asiantuntijaryhmä. Ryhmä kuuluu Uudenmaan elinkeino-yhteistyön toimialaan, ja se voi tehdä aloitteita ja kannanottoja. Maakuntarahasto ei nytkään ole suoraan edustettuna, mutta Jaakko Tapaninen hoitokunnasta kuuluu ryhmään julkaisutoiminnan asiantuntijana.¹⁶⁷

Kulttuuristrategian myötä Uudenmaan liitto palautti työohjelmaansa kulttuuripoliittisia tehtäviä, jonka kaltaisia maakuntaliitto oli hoitanut alkuvuosinaan, mutta joita koskevat odotukset olivat osittain siirtyneet maakuntarahastolle. Sen voimavarat puolestaan eivät riittäneet yli varainhankinnan ja apurahoituksen – eikä muu ehkä olisi ollut tarkoituksenmukaistakaan.

Vuonna 2007 Uudenmaan liitto vietti uusmaalaisen aluesuunnittelun 60-vuotisjuhlaa ja suuntasi onnittelukeräyksen maakuntarahastolle. Se käytettiin erillisenä Uudenmaan liiton apurahana, ehkä hiukan yllättäen säveltaiteilijan kansainvälisen uran edistämiseen.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Uudenmaan kulttuuristrategia 2015. Uudenmaan liitto 2008.

¹⁶⁷ Sivut: Kulttuuriyhteistyölle pohjaa kulttuurialojen ammattilaisten ryhmästä. <http://www.uudenmaanliitto.fi/index.phtml?s=1141> (16.4.2012)

¹⁶⁸ SKR:n vuosikertomus 2006–2007.

NIMIKKORAHASTOKEHITYSTÄ

Varsinaisia suurlahjoituksia Uudenmaan rahasto ei ole saanut, mutta ennen keskusrahaston tuen moninkertaistumista nimikkorahastoista tuli huomattava osuus maakuntarahaston apurahoista. Maakuntarahaston ensimmäisten nimikkorahastojen synty on selostettu ensimmäisten vuosikymmenten yhteydessä; tämä luku selostaa niiden myöhempiä vaiheita sekä uudempia nimikkorahastoja antaen joitain esimerkkejä myönnettyistä apurahoista.

Vanhojen rahastojen historiaan sisältyy monia kytkentöjä maakuntarahastoon, kartutuksia ja sääntömuutoksia. Uudemmat rahastot taas perustuvat lapsettomien, vähemmän tunnettujen kulttuurin suosijoiden testamentteihin. Keski-Uusimaan ja Winqvistin rahastoista on muutamain poikkeuksin jaettu apurahoja vuosittain, muut tulevat jakovuoroon harvemmin. Lääketieteelliseen tutkimukseen tarkoitettujen rahastojen apurahoista on vuodesta 2008 päätetty keskusrahaston jakopäätösten yhteydessä, mutta uusmaalaisille hakijoille.

VAIKUTTAJIA ONNITELLEN TAI MUISTOA KUNNIOITTAEN

Aluelehdet ja niiden rahastot – merkittävä osa maakuntarahaston historiaa

Muutamit maakunnallisten ja paikallislehtien päätoimittajat olivat alusta asti maakuntarahaston aktiiveja. Aluelehdet myös perustivat omia nimikkorahastoja, ensimmäiseksi *Keski-Uusimaa*, sitten *Uusimaa* ja *Länsi-Uusimaa*.

Vuonna 1918 perustettu lehti ja lehtiyhtiö Keski-Uusimaa on yhteinen nimittäjä monille rahaston vaikuttajille, jopa kolmelle puheenjohtajalle: Kauko Kammonen (1972–1980), Yrjö Soramies (1982–1987) ja Eero Lehti (1994–2001). He ovat myös etsineet jäseniä hoitokuntaan, esimerkiksi Olli Virtasta oli lähestynyt Yrjö Soramies¹⁶⁹. Viimeisin yhtiön mies hoitokunnassa on ollut johtaja Jukka Virta (2002–2004).

Keski-Uusimaan kuntasuhteiden, mutta myös lehden historia on ollut moni-

¹⁶⁹ Virtasen haastattelu, Keski-Uusimaa 6.4.1991.

vaiheista ja kilpailun sävyttämää. Siihen kuuluu mm. kunnallispoliittisten kiemuroiden siivittäjä muutto Keravalta Tuusulaan ja osake-enemmistön valtaus nuoren maisterin Eero Lehden toimesta.¹⁷⁰ Myöhemmin Eero Lehti hankki osake-enemmistöt myös porvoolaisesta *Uusimaa*-lehdestä ja *Hyvinkään Sanomista*. Vuonna 2005 kaikki lehtiomistukset yhdistettiin Suomen Lehtiyhtymäksi, jolla vuonna 2012 on viisi tilattavaa ja 17 ilmaisjakelulehteä.

Uusimaa-lehti on aluelehdistä vanhin ja Johannes Linnankoski -muistoinen perinteikkään. Sen päätoimittaja Heimo Huotari vaikutti hoitokunnassa ensimmäiset yhdeksän vuotta. Sitten yhteys ohentui, mutta *Uusimaan* pääkirjoitus, joka valitteli Kulttuurirahaston heikkoutta 1981, taisi käytännössä taas lähentää suhteita. Päätoimittaja Velling pyydettiin vuosijuhlapuhujaksi ja hoitokuntaan. Kun lehti täytti 90 vuotta syyskuussa 1984, se perusti tapauksen kunniaksi nimikkorahaston. Yhtiön lahjoittamasta peruspääomasta sekä onnittelusta kertyi 28.400 markkaa. Tarkoituksiksi määriteltiin ”*stipendejä jakamalla tai muuten tukea kulttuurityötä sanomalehti Uusimaan vaikutusalueella*” – eli Porvoossa ja ympäryskunnissa. Rahastoa kartutettiin onnittelulahjoituksin ainakin lehden 100-vuotisjuhlan yhteydessä.

Lohjalla ilmestynyt sanomalehti *Länsi-Uusimaa* vietti 75-vuotisjuhlaa 1990 ja perusti niin ikään nimikkorahaston. Pääoma jäi kuitenkin varsin pieneksi.¹⁷¹ Sittemmin *Länsi-Uusimaa* fuusioitui Janton -yhtymään, ja sen taas osti Eero Lehti vuonna 2004.

Fuusiot merkitsivät fuusioita myös nimikkorahastoissa. Sanomalehti Keski-Uusimaan rahaston nimi muuttui *Keski-Uusimaa -konsernin rahastoksi* ja lopulta muotoon *Suomen Lehtiyhtymän rahasto*. Siihen sisältyvät myös entiset Sanomalehti Länsi-Uusimaan ja Uusimaan rahastot. Vuodesta 2005 Uudenmaan maakuntarahasto voi julkaista korvaukset ilmoituksiaan konsernin lehdissä.

Vuonna 2010 Suomen Lehtiyhtymän rahaston ohjesääntöä täydennettiin niin, että apurahansaajien kotiseudut kirjattiin tarkemmin: Keski-Uudenmaan, Porvoon, Lohjan ja Hyvinkään seuduilta. Tarkoituksena oli varmistaa apurahoitus Lehtiyhtymän lehtien levikkialueille eli pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.¹⁷²

170 Puronen s. 35–.

171 Hk 9.1.1990.

172 Hk 18.1.2005. SKR:n vuosikertomus 2004–2005. Eero Lehti hk:lle 15.10.2009. Hk 22.4.2010.

Keski-Uusimaa -yhtiön ja Uudenmaan rahaston kaksi vahvaa miestä Yrjö Soramies ja Eero Lehti 1980-luvun alussa. Soramies oli Keski-Uusimaan toimitusjohtaja sekä päätoimittaja vuoteen 1980 asti, jolloin hän jäi eläkkeelle, mutta jatkoi lehtiyhtiön hallituksessa. Seuraavana vuonna hän palasi Uudenmaan rahaston hoitokuntaan ja pian puheenjohtajaksi, missä jatkoi kuolemaansa, kesään 1987 asti. Eero Lehti toimi rahaston puheenjohtajana vuosina 1993–2001.

Valt.maist. Eero Lehti (s. 1944) aloitti työuransa markkinatutkijana ja perusti vuonna 1971 hyvin menestyvän Taloustutkimus Oy:n. Vuodesta 1978 hän laajensi toimiaan lehtialalle ja osti Keski-Uusimaan osake-enemmistön. Eero Lehti on ollut Soramiehen tapaan aktiivinen Keravan kunnallispolitiikassa, missä kumpikin on edustanut kokoomusta. Vuodesta 2007 Lehti on vaikuttanut myös kansanedustajana.

Lehden puoliso ja kanssaomistaja, fl. maist. Ulpu Lehti os. Riola on kotoisin Tuusulanjärven rannalta ja hän edusti Eteläsuomalaista osakuntaa Uudenmaan rahaston ensimmäisessä hoitokunnassa. Ulpu Lehti on perinteentutkija, jonka erikoisalaa ovat Keski-Uudenmaan ja Vantaan paikannimet.

Kuva: Suomen Lehtiyhtymä

Einar ja Anna Winqvistin rahasto

Einar Winqvistin 1969 perustetun muistorahaston ohjesääntöä ajanmukaistettiin 1984. Tarkoituksiksi määriteltiin tuusulalaisen kulttuurin tukeminen. *”Hakijoista asetettakoon etusijalle syntyperäiset tuusulalaiset tai nykyisin kunnassa asuvat ja tieteen aloista maatalous- ja metsätieteet sekä kunnallishallinnon tutkimus. Rahasto voi tukea myös kunnan vähävaraisten, lahjakkaan nuorison opintoja.”* Rahasto sai silloin tällöin kartutuksia, esimerkiksi taiteilija Anna Winqvistin täyttäessä 70 vuotta 1987. Ystävättäret saattoivat jopa muistaa Annan nimipäivää pienellä lahjoituksella, rahasto siis oli hänelle tärkeä asia.¹⁷³ Anna Winqvist kuoli tammikuussa 1994.

Rahaston nimi muutettiin muotoon Einar ja Anna Winqvistin rahasto. Ohjesäännön kuulemispykälään tehtiin muutos, jonka mukaan ennen jakoa kuullaan sitä suvun jäsentä, joka omistaa Saksa-nimisen tilan. Tuusulan kuntaa ei enää mainittu. Dipl. ins. Lars Winqvist ei ole puuttunut ehdotuksiin, mutta on saattanut suositella jotakuta yhteydenottajaa. Hän on pitänyt tapanaan osallistua vuosijuhlisiin ja tavata ainakin Winqvistin apurahansaajan. Myös sisarukset, varsinkin agronomi Anna Kaarina Jaakkola, ovat jakoasioista kiinnostuneita.¹⁷⁴

Winqvistin kuten Holmankin rahastosta on tuettu oman ja lähikuntien taiteilijoita ja yhteisöjä. Esimerkiksi 2010 Winqvistin apurahat kohdistuivat Eläköön Tuusulanjärven tanssi -tapahtumaan ja Tulitikkujen Mäntsälä -näyttelyyn. Hyrylän varuskunnan ja Tuusulan maanpuolustuksellisten museoiden vuoksi pienehköjä apurahoja on usein jaettu sotilashistoriallisiin tarkoituksiin. Myös Tuusulan työläiskotimuseo on saanut tukea erityisesti rakennuksen ylläpitoon.

Markku Salosen rahasto

Uudenmaan maakuntarahaston asiamies Markku Salonen (1930–1977) sai muistolleen nimikkorahaston. Sitä ehdotti perheelle tuusulalainen Risto Ranta, Salosen vaalipäällikkö¹⁷⁵. Tämä on toinen kahdesta nimikkorahastosta, jonka ohjesääntöön kuuluu omaisten, tässä myöhemmin täsmennettynä rouva Liisa Salosen kuuleminen.

Ensivaiheessa tarkoituksiksi kirjattiin kunnallishallintoa koskevan tutkimuksen ja kehitystyön edistäminen. Apurahoja voitiin myöntää kunnallishallinnon tutkimuksiin, selvittelyihin ja jatko-opintoihin. Sopivista hakemuksista oli välillä

¹⁷³ Hk 7.6.1984.

¹⁷⁴ Lars Winqvistin haastattelu. ”Kukat kuihtuvat, lahjat pölyttyvät. Anna ja Einar Winqvistin rahasto on tuupannut eteenpäin hyviä hankkeita” – *Keski-Uusimaa* 24.10.2004.

¹⁷⁵ Leena Salosen haastattelu.

Lars Winqvist keskustelee vuosijuhlissa 2005 Winqvist-stipendiaattien Kaija Nuoranteen (oik.) ja Marjo Heiskasen kanssa. Apuraha myönnettiin poikkitaiteellisen laulukonsertin toteuttamiseen. Kuva: Heikki Tuuli

puutetta, joten 1985 tarkoitusta laajennettiin: *edistää yhteiskuntatieteiden, ensisijaisesti kunnallishallinnon tutkimusta ja kehitystyötä.* Sekä vanhaan että uuteen tarkoitukseen sopi esimerkiksi tutkimuspäällikkö Juhani Mannisen 1988 saama apuraha kunnallista tietohuoltoa käsittelevään lisensiaattityöhön.

Vuonna 2008, kun Uudenmaan rahasto oli luopunut tieteen tukemisesta, tarkoitus muotoiltiin uudestaan yhteisymmärryksessä rouva Salosen kanssa: *”uusmaalaisen kotiseututyön tukeminen ja kulttuuriympäristöjen kehittäminen”.* Niinpä vuonna 2010 Rakennustaiteen seura sai Salosen apurahan Uudenmaan kulttuuriympäristökohteita esittelevän oppaan kuvitukseen.

Heikki von Hertzenin rahasto

Rahasto perustuu varatuomari Heikki von Hertzenin muistamiseen hänen 70-vuotispäiviensä yhteydessä 1983. Alkupääoman, 50.000 markkaa lahjoitti von Hertzenin työnantaja Asuntosäätiö ja nimihenkilö ohjasi saamansa onnittelut rahastolle. Niistä kertyi noin 72.000 markkaa.

Von Hertzenin rahasto sai joitain ulkomaisiakin muistamisia.

Asuntosäätiön oli kuusi huomattavaa kansalaisjärjestöä perustanut 1951 parempaa asumista ja yhdyskuntasuunnittelua varten, ja von Hertzen oli toiminnut sen sieluna 1970-luvun lopulle asti, alkuun samalla Väestöliiton toiminnanjohtajana.¹⁷⁶

Perustettaessa tarkoitukseksi merkittiin, että se tukee stipendejä jakamalla tai muulla tavoin yksilön ja perheen asemaa ja elämänympäristöä koskevaa tutkimusta. Kulttuurirahaston vuosikertomukseen tarkoitukseksi kirjattiin yhdyskuntasuunnittelun edistäminen. Kun Heikki von Hertzen seuraavana vuonna, hiukan ennen kuolemaansa, halusi asemakaava-arkkitehti Bror Södermania palkittavaksi, rahaston tarkoitukseksi muutettiin ”*yksilöitä stipendein ja palkinnoin kannustamalla edistää luovaa suomalaista kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelua*”. Rahastosta jaettiin myöhemminkin palkintoja, toisen kerran 1988 arkkitehdeille Raili ja Reima Pietilä.

Vaikka rahaston ohjesääntöön ei ole sisällytetty omaisten kuulemista, alkuajoina oli tapana pitää heihin yhteyttä ennen jakopäätöksiä, ja esimerkiksi Pietilöiden tunnustuspalkinnon perustelut lähetti Markku von Hertzen. Sitten perhe on katsonut, ettei heillä enää ole pätevyyttä ottaa kantaa arkkitehtuuriin tai yhdyskuntasuunnitteluun.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Ks. myös painamaton nimikkorahastokortin teksti, Osuuskunta Sigillum/Seija A. Niemi.

¹⁷⁷ Faksi 1988 von Hertzen – Kääriäinen, Lähteneet 1985–88, SKRarkUU. Markku von Hertzenin haastattelu.

lansiväylä 24.6.88

Von Hertzenin rahasto elinympäristötutkimukseen

Professori Heikki von Hertzenin tähänastisen elämäntyön kunnioittamiseksi ja ihmiskeskeisen yhdyskuntasuunnittelun arvostamiseksi perustettiin Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston yhteyteen viime marraskuussa Heikki von Hertzenin rahasto.

Keskiviikkona von Hertzenille luovutettiin Uudenmaan kulttuurirahastossa adressi niistä yhteisöistä ja yksityisistä ihmisistä, jotka olivat muistaneet häntä hänen marraskuussa olle-

na syntymäpäivänään tukemalla rahastoa. Syntymäpäivälahjoituksista rahastoon kertyi varoja 130 000 markkaa ja summan toivotaan vielä kasvavan tuleville lahjoituksille.

Rahaston tarkoituksena on stipendejä jakamalla tai muulla tavoin tukea yksilön ja perheen asemaa sekä elinympäristöä koskevaa tutkimusta. Stipendejä on tarkoitus jakaa vähintään joka kolmas vuosi.

Heikki von Hertzen painotti kiitospuheessaan, ettei ihmisten ongelmia ratkaista hyvällä asutusuunnittelulla kuin 25 prosenttisesti, lopusta 75 prosentista huolehtiminen jää yhdyskuntasuunnittelijoille. Siksi hänkin aik-

Uudenmaan kulttuurirahaston puheenjohtaja Yrjö Soramies luovutti professori Heikki von Hertzenille adressin rahastoa tukeneista. Kuva: Erkki Talvila

naan kiinnostui yhdyskuntasuunnittelusta. — Vaikka ihmisillä olisi ympärillään kuinka upeat seinät tahansa, se ei tee heitä onnellisiksi, ellei lähistöllä ole myös tarvittavia palveluita, von Hertzen selvensi.

Von Hertzen toivoikin rahaston johtokuntaan tuliseluisia ihmisiä, joiden tavoitteena on muuttaa taas kaupungit inhimillisiksi, nykyisissä ei hänen mielestään voi elää. (PP).

Kauko Kammosen rahasto

Vuoden 1983 lahjoituksia kartutti myös runsaan 36.000 markan alkupääomalla aloittanut Kauko Kammosen nimikkorahasto. Talousneuvos Kammonen (1925–1983) oli toiminut Uudenmaan rahaston puheenjohtajana 1972–1980. Hänen muistoaan kunnioittivat lahjoituksella nimikkorahastolle lukuisat yksityiset ja yhteisöt, varsinkin Korson ja Tikkurilan suunnilta. Mm. Vantaan kaupunginkanslian henkilökunnalta oli 30 nimen lista. Vantaan kaupunki on muistanut rahastoa lahjoituksella myöhemminkin.

Rahaston tarkoitukseksi merkittiin tukea tiedettä ja taidetta niin, että apurahoja jaetaan ensisijaisesti vantaalaisille ja tuusulalaisille tieteen- ja taiteenharjoittajille.¹⁷⁸ Ensimmäinen Kammosen rahaston apuraha myönnettiin 1986 Tikkurilan laulajat ry:lle ohjelman uudistamiseen ja uusien sävellysten kokeilevaan esittämiseen. Tämä sopi hyvin nimikkorahastolle, jonka nimihenkilö oli ollut naapurikuoro Korson mieslaulajien kantavoimia.

Sirkka, Kauko ja Matti Holman rahasto

Winqvistien omistaman Saksan lisäksi Tuusulan kirkonkylässä oli toinen perinteinen ja huomattava maatila, Krapin. Sen isäntä, agronomi Kauko Holma (1911–1984) oli Einar Winqvistin ikäluokkaa ja samaan tapaan aktiivinen mies niin paikallisissa kuin valtakunnallisissa asioissa. Myös hän sai maanviljelysneuvoksen arvonimen. Jo 1970-luvulla Krapin tilalle perustettiin edelleen toimiva matkailuyritys Krapihovi.

Kauko Holman kuoltua huhtikuussa 1984 Sirkka-puoliso alkoi valmistella muistolahjoitusta ja nimikkorahastoa. Kun sitten saman vuoden syksyllä kuoli Kauko Holman poika Matti Holma, rahasto perustettiin kummankin muiston kunnioittamiseksi.¹⁷⁹ Sen peruspääoman muodosti noin 20.000 markan osakesalkku ja 26.000 markan rahalahjoitus. Vuonna 1995 Sirkka Holma kartutti pääomaa 90.000 markan osakkein. Seuraavana vuonna rahaston nimi muutettiin *Sirkka, Kauko ja Matti Holman rahastoksi*. Rahaston tarkoituksena on tukea kotiseututyötä keskisellä Uudellamaalla. Etusija on tuusulalaisilla hakijoilla ja Tuusulaa koskevalla kotiseututyöllä.

Toimistopäällikkö Sirkka Holma (1920–2007) toimi eläkkeellä monipuolisesti

¹⁷⁸ TvK 2.3.1983. Lahjoituslista SKRark 16.9:20. Nimikkorahastokortin teksti, Osuuskunta Sigillum/Markku Kivistö.

¹⁷⁹ Matti Holman puolison Salme Holman sekä veljen Mikko Holman haastattelu; Hk. 14.3.1985.

kotiseutu- ja järjestötyössä ja sai kotiseutuneuvoksen arvonimen vuonna 2000. Hän osallistui mielellään rahaston vuosijuhliin niiden osuessa lähiseudulle.

Joonas Kokkosen rahasto

Joonas Kokkosen nimikkorahaston perustamisaloite näyttää lähteneen Kulttuurirahaston suunnasta. Säveltäjäakateemikko oli keskusrahaston hallintoneuvoston kunniapuheenjohtaja, kun hänen 70-vuotispäivänsä lähestyi 1991. Sen kunniaksi järjestettiin onnittelukeräys, johon osallistui varsinkin maan musiikkiväki, mutta myös julkisyhteisöjä, kuten merkittävällä summalla säveltäjän kotikaupunki Järvenpää. Jo keräystä järjestettäessä rahasto uskottiin Uudenmaan rahaston hoiviin ”ja se merkitsee, että apurahoja saavat lähinnä uusmaalaiset tai muuten Uudenmaan lääniin sidoksissa olevat taiteilijat”, kertoi yliasiamies Paavo Hohti lehdistölle.¹⁸⁰

Joonas Kokkonen kuoli 1996 ja rahastoa kartutettiin muistokeräyksellä. Keräysuutisten yhteydessä rahaston tarkoituksiksi todettiin nuorten lahjakkaiden säveltaiteilijoiden tukeminen. Myöhemmin apurahan saajat rajattiin säveltäjiin. Niin myös ohjesäännössä, kun se valmistui syksyllä 2010: ”Rahaston tarkoituksena on edistää nuorten, lahjakkaiden säveltäjien työskentelyä myöntämällä apurahoja tai muilla sopivilla tavoilla.”

Tuusulan rantatien rahasto – Tuusulanjärven taiteilijayhteisön 100-vuotisjuhlarahasto

Tämä rahasto perustuu onnittelulahjoituksiin, jotka fil. maist. Juhani Kolehmainen sai täyttäessään 60 vuotta 1993. Kolehmainen on itse taiteilijayhteisön jälkeläisiä, taidemaalari Laura Järnefeltin poika ja hän on perheineen ylläpitänyt isoisänsä Eero Järnefeltin rakennuttamaa Suvirantaa. Suviranta on ainoa Tuusulan taiteilijayhdyskunnan kodeista, joka on edelleen perillisten asuinkäytössä. Kolehmainen toimi vakuutusosalalla, viimeiseksi Eläke-Varman toimitusjohtajana. Suomen Kulttuurirahaston piirissä hän on kuulunut johtokuntaan ja hallintoneuvostoon, hoitanut Yksityiskoulujen Eläkekassan rahastoa ja edustanut rahastoa Akseli Gallen-Kallelan museon edustajistossa.¹⁸¹

Syntymäpäivän lähestyessä Kolehmainen tarjosi onnittelijoille muistamismahdollisuuden Maanpuolustuksen tuki ry:n tai Tuusulan taiteilijayhteisön tutkimuksen

180 Ks. myös nimikkorahastokortti, Osuuskunta Sigillum/Markus Kivistö. Keski-Uusimaa 13.11.1991.

181 Nimikkorahasto-kortti, Sigillum/Markus Kivistö; Kolehmaisen haastattelu.

hyväksi. Oleellista jälkimmäisessä oli, että rahaston nimi ei viitannut Kolehmaiseen itseensä, jotta myös esim. kunnat eivät sen vuoksi epäroisi kartuttaa tiliä, vaikka myöhemminkin. Rahasto perustettiin nimellä *Tuusulan rantatien rahasto*.¹⁸²

Keräyksen tuoma pääoma, n. 57.000 markkaa, suunniteltiin jakaa pois kuudessa vuodessa. 1990-luvun lopun tuottokehitys oli kuitenkin niin hyvä, että jaettavaa riitti paljon pidempään. Vuonna 1998 ohjesääntö uusittiin ja nimeksi tuli *Tuusulanjärven taiteilijayhteisön 100-vuotisjuhlarahasto*. Vuonna 1997 oli nimittäin kulunut vuosisata siitä, kun Juhani Aho perheineen asettui Tuusulanjärven rannalle. Tarkoituksiksi on määritelty ”tukea toimintaa, joka tutkii ja tallentaa Tuusulanjärven ympäristön kulttuuriperinnettä ja tuottaa tietoa siitä. Rahasto tukee myös taiteellista toimintaa, jota harjoittaa pysyvästi tällä alueella asuva henkilö.” Ensimmäisen apurahan sai Juhani Ahon seura ry Aholan pysyväisnäyttelyn toteuttamiseksi ja samalla tarkoitukseen suunnattiin myös keskusrahaston tukea.

Vuonna 2010 kaikki tahot olivat valmiit purkamaan rahaston niin, että jäljellä oleva pääoma ja tuotto jaetaan loppuun. Kolehmainen toivoi rahan kohdistumista taiteilijayhteisöä koskeviin tutkimuksiin.¹⁸³ Vuonna 2011 tällaiset apurahat saivat taidehistorioitsija fil. tri Riitta Konttinen sekä fil. maist. Marko Toppi.

Orimattila-rahasto

Syyskuussa 1993 Uudenmaan rahaston hoitokunta kokoontui poikkeuksellisesti Orimattilan kulttuuritalolla. Matrikkeliteos *Koulutaival Orimattilassa* 1923–1993 oli valmistunut ja matrikkeliteoimikunnalle yli jäänyt summa 30.000 markkaa¹⁸⁴ lahjoitettiin rahastolle Orimattila-rahastoksi. Rahaston alkuperä oli siis erilainen kuin minkään muun nimikkorahaston. Sen tarkoitus oli ”apurahoin tai muulla tavoin tukea Orimattilan lukiosta lähteneiden opiskelijoiden kotiseudun nykyisyyteen ja perinteeseen liittyvää tutkimustyötä tai yleensä yhteisöjen tai yksityisten orimattilalaista kulttuuria ja elinkeinoelämää edistäviä tarkoituksia”.

Vuonna 2004 havahduttiin siihen, että rahastosta ei ollut jaettu yhtään apurahaa ja että Orimattila oli siirtynyt Päijät-Hämeeseen. Tammikuussa 2005, Orimattilan kaupungin suostumuksella, hoitokunta siirsi rahaston Päijät-Hämeen maakuntarahaston alaisuuteen. Siellä se yhdistettiin Orimattilan säästöpankin rahaston kanssa.

182 Kolehmaisen haastattelu. Hk 25.11.1993.

183 Sähköpostikirjeenvaihto Hovinheimo – Kolehmainen 15.4.2010. UUark 4, Kirjeenvaihtoa.

184 15.000 €/2011

UUDEMMAAT TESTAMENTTEIHIN PERUSTUVAT RAHASTOT

Vuoden 1993 jälkeen ei Uudenmaan rahastoon ole syntynyt keräyksiin perustuvia nimikkorahastoja. On kyllä ollut syntymäpäivien onnittelukeräyksiä, jotka on käytetty lähivuosina nimikkoapurahana. Uudet nimikkorahastot perustuvat testamentteihin, joiden merkittävin osa on ollut asunto-osake Uudenmaan alueella, ja jotka ovat tulleet osaksi Uudenmaan maakuntarahastoa keskusrahaston päätöksellä.

Impi Heinosen rahasto

Hyvinkäällä syntynyt ja kuollut varanotaari ja valtiotieteiden maisteri Impi Heinonen (1904–1993) työskenteli läpi työuransa, 1922–1967 kotipaikkakuntansa puhelinkeskuksessa, viimeksi valvojan virassa. Sairastaminen oli nuorena keskeyttänyt opiskelut, mutta hän jatkoi sitä työn ohella valmistuen ylioppilaaksi 1945 ja varanotaariksi 1952. Eläkeläisenä Heinonen vielä jatkoi opintoja. Poliittisen historian pro gradu *Hyvinkään kunnan kehitys poliittisen elämän kuvastajana* valmistui 1976 ja valtiotieteen kandidaatin (maisterin) tutkinto 1980. Eläkkeellä Heinonen myös valmisti elämäkerran isästään *Suomalainen mies* (1973). Isä oli Parta-Heinosena tunnettu rautatieläinen, joka vaikutti monella tavalla paikkakunnan kehitykseen. Tytär oli kaupungin- ja kirkkovaltuutettu, paikallislehden avustaja ja taloudellises-tikin läheisiä järjestöjä tukeva yhdistysaktiivi¹⁸⁵. Hän oli myös Uudenmaan maakuntarahaston perustajalahjoittaja.

Laatiessaan jälkisäädöstään 1976 Heinonen muisti Uudenmaan maakuntarahastoa. Impi Heinosen rahaston ohjesääntö hyväksyttiin 1993–1994 ja sen tarkoituksiksi vahvistettiin ”*tukea varattomia ja lahjakkaita lääketieteen tutkijoita, erityisesti sydän- ja verisuonitauteihin kohdistuvaa tutkimusta*”. Rahaston alkupääoma vastasi runsasta 100.000 euroa (2011). Sen ensimmäinen apuraha myönnettiin 1996. Vuodesta 2006 Heinosen rahaston apurahat käsitellään muiden Uudenmaan tieteeseen tarkoitettujen nimikkorahastojen tapaan keskusrahaston jaon yhteydessä. Myös Hyvinkää-Seuralla on Impi Heinosen stipendirahasto.

185 Hyvinkään kaupunginmuseon aiemman intendentin tiedonannot Pirjo Hämä-läisen kautta; Valtiotieteellisen tdk:n opinnäyteluettelo verkossa. Nimikkorahastokortti, Osuuskunta Sigillum/ Seija A. Niemi.

Veera Kaartolan rahasto

Helsinkiläinen Veera (Vera) Kaartola (1920–1995) oli suhteellisen vanhojen vanhempien ainoa lapsi. Isänsä kuoltua hän 20-vuotiaana aloitti kassa-apulaisena Suomen Pankissa ja jäi eläkkeelle toimistovirkailijana 1981. Kaartola harjoitti jonkin verran yliopisto-opintoja ja opiskeli omin päin kieliä, varsinkin englantia. Hiukan eristäytyvästä luonteesta huolimatta hän piti matkustelusta, Amerikkaa myöten. Myös lukeminen ja vaateompelu, ilmeisesti myös kuvataide kuuluivat harrastuksiin.

Vanhemmilta peritty yhteinen koti Töölössä oli pääomaisuus, kun Kaartola 1988 teki testamentin Suomen Kulttuurirahastolle, joka ajan tullen siirsi sen Uudenmaan rahastolle. Jälkeen jääneet lehtileikkeet ja sukulaisten muistot kertovat hänen seuranneen rahaston toimintaa ja toivoneen nimikkorahastoa¹⁸⁶. Kaartolan apurahoja on myönnetty apurahoiksi eri taiteenaloille, ensimmäinen musiikin maisteri Katriina Kortin jatko-opintoihin.

Jaakko Koskikallion rahasto

Teknikko Jaakko Koskikallio (1912–1992) oli syntynyt Nastolassa, mutta teki elämäntyönsä Helsingin kaupungin palveluksessa, erikoisalanaan työntutkimus. Harrastuksiin kuuluivat mm. matkailu ja kalastusretket Lapissa. Puoliso Margit os. Granö oli Helsingin kaupungin johtava lastensuojelutarkastaja.¹⁸⁷

Puolisoilla oli keskinäinen testamentti, joten Jaakko Koskikallion kuoltua 1992 hänen omaisuutensa jäi puolisolalle, kunnes tämä kuoli 1996 ja testamentin toinen osa astui voimaan. Jaakko Koskikallion osuuden sai Suomen Kulttuurirahasto, joka siirsi rahaston Uudenmaan rahastolle. Rahaston ohjesääntö hyväksyttiin keväällä 1997. Tarkoitusta ei ole rajattu. Ensimmäinen apuraha myönnettiin 2006 kuvatait. maist. Camilla Vuorenmaalle näyttelyn järjestämiseen.

Lempi ja Johannes Hämäläisen rahasto

Liikkeenharjoittaja, eläkeläinen Lempi Maria Hämäläinen (1914–2001) teki 70 vuotta täytettyään testamentin, jossa muistettiin sukulaisten ja hoitajan lisäksi Suomen Kulttuurirahastoa. Hän halusi säilyttää myös puolisonsa Johannes Hämäläisen (1911–1970) nimen nimikkorahastossa, ja määräsi tarkoitukseksi edistää lääketieteellistä tutkimusta, erityisesti sydäntautien alalla. – Johannes Hämäläinen oli kuollut sydänkohtaukseen.

186 Anja Toposen puhelinhaastattelu. Nimikkorahastoteksti, Sigillum/Seija A. Niemi.

187 Nimikkorahastokortti, Osuuskunta Sigillum/Markku Kivistö.

Lempi Hämäläinen os. Ojanen oli syntyisin Pusulasta ja Johannes Hämäläinen Karjalan kannaksen Kaukolasta. Pariskunta eli avioliittonsa aikana Pusulassa, Helsingissä, Hyrylässä, Vihdissä ja rouva leskeksi jäätyään Hyvinkäällä. Kauppiaspariskunnan kesämökki oli Karkkilassa ja hauta sijaitsee Vihdissä.¹⁸⁸ Suomen Kulttuurirahasto sijoitti nimikkorahaston Uudenmaan maakuntarahastoon. Vuoden 2012 jaossa fil. kand. Päivi Norja sai apurahan ihmisen parvovirusta käsittelevään väitöskirjatyöhön.

Sanni ja Anneli Strandströmin rahasto

Anneli Strandström (1926–2007) toimi konttoristina, kunnes vaikea pitkäaikaissairaus pakotti hänet eläkkeelle ja lopuksi sairaus kotiin. Vireänä henkilönä hän vastaanotti mielellään vieraita, myös Kulttuurirahastosta, jolle hän oli tehnyt testamenttinsa 1993. Rahaston nimessä Strandström halusi kunnioittaa myös 1970 edesmenneen äitinsä Sanni Strandströmin muistoa. Tarkoituksena hän määräsi lääketieteellisen tutkimustyön.¹⁸⁹ Keskusrahasto sijoitti nimikkorahaston Uudenmaan maakuntarahastoon. Ohjesääntö hyväksyttiin 2008. Esimerkiksi vuoden 2012 jaossa lääket. lis. Jani Oiva sai apurahan äkillistä haimatulehdusta käsittelevän väitöskirjan viimeistelyyn.

Marjo Kaarina Hetemäen rahasto

Keväällä 2012 vahvistettiin ohjesääntö Marjo Kaarina Hetemäen (1947–2011) rahastolle, jolla on harvinainen mutta hyvin tervetullut käyttötarkoitus: *runoilijoiden tukeminen myöntämällä apurahoja sekä muilla vastaavilla, sopivilla tavoilla.*

Fil.kand. Marjo Hetemäki oli julkaissut omakustanteena kaksi runokokoelmaa, *Minun lauluni* (1995) ja *Elämän huuto* (1997). Hän opiskeli myös Ruotsissa ja toimi siellä museovirkailijana ja vt. kirjastonhoitajana, mutta sairastuttuaan palasi kotimaahan. Testamentissaan hän oli toivonut helsinkiläiskotinsa säilyttämistä sellaisenaan, mutta siihen varat eivät olisi riittäneet, joten testamentti tulkittiin niin, että varat annettiin Suomen Kulttuurirahastolle nimikkorahastoa varten.¹⁹⁰

188 Nimikkorahastokortti, Osuuskunta Sigillum/ Seija A. Niemi. Testamenttiasiakirjat, SRK:n toimisto.

189 Ohjesääntö ja Pia Kettusen (SKR) tiedonanto.

190 Kirsti Hetemäki-Günsbergin tiedonanto.

KEILLE, MIHIN?

Stipendiaatteja 1966 Järvenpäässä ja 2012 Vantaalla. Kuvat SKR ja Heikki Tuuli

Apurahojen jakaumia ja tuloksia

Kaikkien Suomen Kulttuurirahaston maakuntarahastojen ohjesäännöissä ilmaistaan tarkoituksiksi ”maakunnan henkisen ja taloudellisen kulttuurin vaaliminen ja kehittäminen. Rahasto toteuttaa tarkoitustaan jakamalla apurahoja ja palkintoja sekä edistämällä muillakin tavoin maakunnan kulttuurielämää.” Uudenmaan rahaston ehdottomasti tärkein rooli on ollut itse apurahojen jakaminen. Tätä lukua varten on tarkasteltu erityisesti nollaan ja viiteen päättyviä vuosia, mutta esimerkkejä on poimittu muistakin jakoluetteloista.

JAKOPERUSTEIDEN VALINTOJA

Apurahojen jakaumaa aloittain määrittelee suunnilleen hakemusten suhde, joskin pieniä ja uusia aloja suositaan hiukan. Joinain vuosina suositaan tiettyä alaa vähän enemmän, kuten 2011 taideteollisuutta – olihan tulossa Helsingin World Design Capital -vuosi.¹⁹¹ Muutaman kerran Uudenmaan rahastossa on harkittu hakualojen vuosittaista vuorottelua. Tämä säästäisi hakijoiden ja käsittelijöiden vaivaa, mutta menettelyssä on tunnistettu niin paljon ongelmia, ettei sitä ole otettu käyttöön.

On monta muutakin periaatteellista kysymystä, joita voidaan perustellusti ratkaista eri tavoin. Yhä uudestaan on harkittu, onko pidettävä välivuosia, ennen kuin sama hakija voi hakea uudestaan. Uudellamaalla on yhden vuoden karenssi, mutta joko hakijat välttävät nopeaa uudelleen hakemista tai sitten uudelleen rahoittamista on kartettu, sillä vuosien 1995–2011 apurahalistauksessa näkyy varsin vähän samoja nimiä ainakaan enää kolmatta kertaa, poikkeuksena muutamat yhteisöt.

Ammattilaiset ja harrastajat

Toisin kuin keskusrahasto, maakuntarahastot jakavat apurahoja myös (ryhmien) harrastustoimintaan. Ero ei ole yksiselitteinen; usein ryhmät tai yhteisöt työllistävät ammattilaisia. Joka tapauksessa ammattilaisten ja harrastusyhteisöjen apurahoituk-

¹⁹¹ Arjavan ja Hovinheimon haastattelut.

sen suhde on keskustelunalaista ja oli yksi teemoista Uudenmaan strategiakeskusteluissa 2008–2009. Tässä suhteessa on ollut erilaisia kausia.

Aivan ensimmäiset Uudenmaan rahaston apurahat jaettiin vain yksilöille taiteellisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin. Tavoitetta ilmaisi Waldemar Hakaman puhe ensimmäisessä vuosijuhlassa: Tarvitaan sosiaalista mieltä lahjakkuuksien hyväksi. Mutta heti toisena vuonna hoitokunta teki yhden lisäyksen työvaliokunnan esitykseen ja todennäköisesti saman Waldemar Hakaman esityksestä: Heinämaan Pitsinkutojat ry. sai apurahan näyttelyn järjestämiseen, ”järjestön poikkeuksellisuuden huomioon ottaen”. Kieltämättä Orimattilan yhteen syrjäkylään keskittynyt pitsiperinne onkin erityinen ilmiö.

Vuonna 1970 hoitokunta totesi, ”ettei rahaston tarkoituksena ole tukea yksityisiä orkesteriyhdistyksiä, mutta tässä tapauksessa tehdään poikkeus Keski-Uusimaan rahaston toivomuksesta ja siitä syystä että em. orkesterit avustavat tämänkertaisen vuosijuhlaohjelman suorittamista.” Joksikin aikaa tuli tavaksi muistaa stipendillä vuosijuhla- paikkakunnan esiintyvää kuoroa tai orkesteria.

Tieto stipendeistä levisi ja 1977 puheenjohtaja Kauko Kammonen kertoi, että aivan viime vuosina on hakijoiksi tullut entistä enemmän yhtyeitä, kuoroja ja orkestereita. Voimavarat eivät riitä niiden normaalin toiminnan tukemiseen, vaan tuen edellytyksenä täytyy olla jokin erityispiirre. Muutamaa vuotta myöhemmin Kammonen totesi, että paitsi aloittelevia nuoria tutkijoita ja taiteilijoita rahasto tukee toimintaansa aloittelevia taide- ja muita kulttuurijärjestöjä.¹⁹²

Nyt harrastajaryhmille tosiaan jaettiin useita apurahoja. Esimerkiksi 1979 Hangon Harrastajateatteri sai tukea näytelmän ”Hangon silmä” puku- ja lavastusmateriaaleihin sekä Järvenpään Kamarikuoro nuotteihin, naisten esiintymispukuihin ja konserttien järjestämiseen. Vuoden 1980 apurahojen saajista, heitä oli 19, puolet on pääteltävissä ammattilaisiksi tai ammatin opiskelijoiksi, toinen puoli vapaaehtois-yhteisöiksi. Tässäkin raja voi häilyä. Kun Järvenpään Musiikkiyhdistys järjesti Soiva Järvenpää -musiikkijuhlia, esiintyjiksi varmasti kutsuttiin ammattilaisia.

Harrastusyhteisöiden lisäksi apurahansaajina vakiintuivat 1980-luvulla kylä-, kaupunginosa- ja kotiseutuyhdistykset, kotiteollisuusyhdistykset, settlementit jne.. Valtion tuki taiteilijoille oli kehittynyt, joten ehkä pienten apurahojen jakaminen ammattilaisille ei tuntunut mielekkäältä, vaikka hakijoita kyllä oli. Pienikin lisäraha talkootyön tukena taas saattoi saada aikaan jotain näkyvää. Itse Kulttuurirahasto oli kiinnittänyt huomiota sellaisiin kulttuuria tukeviin työaloihin kuin museot,

¹⁹² Jakopuheet 1977 ja 1980, 16:9:16.

kirjastot ja joukkotiedotus¹⁹³. Myös hoitokunnan kokoonpano, paljolti Uudenmaan maakuntaliiton kautta tulleita paikallisvaikuttajia, johdatti omien alueiden yhteisöjen tukemiseen.

Vuoden 1985 apurahoissa, joita oli 15 ynnä yksi palkinto, yksikään apuraha ei kohdistunut esiintyvälle ryhmälle, sen sijaan saajina oli muita yhteisöjä, osin epäsuorasti. Keravalainen musiikinjohtaja-kanttoriurkuri sai matka-apurahan kuoron- ja orkesterinjohtoon jatko-opintoihin Stuttgartissa, ortodoksiseurakunnan kirkonpalvelija Hyrylän venäläisen sotilaskirkon historian tutkimiseen ja toimittaja paikallistraditustyöhön liittyvään opintomatkaan Yhdysvaltoihin. Saman vuoden muut yhteisölliset apurahat kohdistuivat Lohjan Kotiseutututkimuksen Ystävät ry:lle perinnearkiston järjestämiseen, Setlementti Louhelan 40-vuotisjuhla-juhlaan, Uudenmaan kotiteollisuusyhdistykselle Tuusulan kansallispuvun valmistusohjeisiin ja Sampo-yhdistykselle (Elias Lönnrotin) Lammin museorakennuksen pärekaton uusimiseen. Vielä sai eräs äidinkielen opettaja pienen summan omien oppilaiden stipendeiksi. Vuoden yksilöstipendeistä kaksi kohdistui laudatur-töihin, kaksi nuorten musiikkiopintoihin, yksi ammattilaisen soitinhankintaan ja vain kaksi ammattitaiteilijan työskentelytueksi.

Vuoden 1990 13 apurahasta viisi kohdistui taiteen ammattilaisille, yksi musiikin opiskelijalle, kolme harrastajaryhmälle, yksi väitöskirjan tekijälle, kaksi paikallishistoriallisiin teoksiin ja yksi kehitysvammaisten luovan toiminnan ohjaajille.

Vuonna 1995 harrastajayhteisöjen osuus putosi kahteen kaikkiaan 15 apurahasta. Oli vuorostaan nähtävissä trendi kohti useampia ja suurempia työskentelyapurahoja taiteilijoille ja väitöskirjantekijöille. Taiteen tukemisessa trendi oli päinvastainen kuin valtiolla. Valtion taiteilijatukea kehitettiin työskentelyapurahapainotteisena 1960-luvulta 1990-luvun puoliväliin asti. Tuolloin painopistettä alettiin siirtää projektitukiin, joista osa korvamerkittiin suoraan jonkin politiikkaohjelman toimeenpanoon. Taiteen autonomian kunnioitus siis väheni.¹⁹⁴ Ei ole selvää, kuinka tietoista toisin rahoittaminen oli, mutta ainakin 2000-luvulla Kulttuurirahastossa on aktiivisesti pohdittu roolia, rahoitetaanko täydentäen valtion ja markkinoiden tuomaa rahoitusta, aukkoja korvaten vai tällaisista pohdinnoista riippumattomasti? Ainakin Uudellamaalla on pohdittu myös jakosuhtetta vakiintuneiden ja vaurastuneiden sekä nuorempien, mutta ei vielä niin ansioituneiden kesken.¹⁹⁵

193 Erkki Salonen maakuntarahastojen neuvottelukokouksessa 1976.

194 Taiteen edistämistä varten, s. 40.

195 Ks. esim. Antamisen taito (2011). Hovinheimon.

Kirjailija Laura Lindstedt käsitteli vuosijuhlan 2012 kiitospuheessa apurahataiteilijoiden edelleen muita heikompaa sosiaaliturvaa.

Kuva: Heikki Tuuli

Vuoden 2000 43:sta apurahasta varsinaiset harrastajaryhmät eivät saaneet yhtään, joskin kolme yhdistystä sai tukea suurehkoihin musiikkiprojekteihin. Sinä vuonna oli vielä käytössä erilliset koululaisapurahat, joita tällä kertaa jaettiin kahdeksalle opettajalle nimettyyn tarkoitukseen. 17 taiteilijaa sai työskentelyapurahaa, muutama rahoitusta hankintoihin ja kaksi tutkijaa väitöskirjaan. Harrastajat palasivat tukikohteeksi 2002, jolloin usea yhdistysmuotoinen taho sai tukea, esimerkiksi ulkomaanmatkaan.

Vuodesta 2006 Uudenmaan rahasto on määritelty uusmaalaisen taiteen ja kotiseututyön (tai paikalliskulttuurin) tukijaksi. Pääsääntöisesti paikalliskulttuurin hankkeiden on määrä olla ”tieteellisiä tutkimuksia tai harrastuspohjaisia, yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen toteuttamia”.

Taidehankkeetkin voivat olla vapaaehtois- ja ammattilaistyön yhdistelmää. Yksi esimerkki on Mätäjoki-verkkogalleria, jota Uudenmaan rahasto rahoitti neljän muun tahon kanssa 2001. Usean tekijän ympäristötaidetta sijoitettiin kolmekilometrisen rantareitin varteen, yhteistyökumppaneina Kannelmäki-seura ja Kumppanuustalo Horisontti.

Vuosi 2008 oli periaatteessa (Helsingin ulkopuolisen) kulttuuritoiminnan tukemisen vahvinta aikaa, mutta ammattilaisia ei laiminlyöty. Harrastajatahot saivat alle kymmenen apurahaa 119:sta ja parikymmentä suuntautui ammattilaisille johonkin harrastajapainotteiseen projektiin. Ammatilainen ei välttämättä ole enää taiteilija, vaan hänen koulutuksensa saattaa myös olla kulttuurituottajan tai -ohjaajan. Varsinaisia kuvataiteilijoiden, kirjailijoiden ja säveltäjien työskentelyapurahoja ilman kohdemäärittelyä oli vajaa 50, niistä kahdeksan suuruudeltaan yli 10.000 €.

Vuoden 2010 jaossa noin neljännes 107:stä apurahansaajasta oli jotain projektia toteuttavia yhdistyksiä. Seitsemän näistä oli helsinkiläisiä kaupunginosayhdistyksiä, jotka kaikki saivat 1.500 euroa samanlaiseen Kotikaupunkipolku-tarkoitukseen. Muita vapaaehtoiskohteita olivat esim. Musiikkia Sipoossa ry:n PopJazz-kesäleiri, Porvoon saaristossa sijaitsevan Piirlahden Kyläyhdistyksen historiakirja ja Kanta-Helsingin Omakotiyhdistyksen käsikirja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden pihojen ja näkymien vaalimista varten. Jotkut yhdistyksistä ovat ammattilaisten yhteenliittymiä, mutta projekti suuntautui harrastajille, kuten Q-teatteri ry:n kansainvälinen teatterileiri nuorille. Rahallisesti tällaiset hankkeet saivat alle kymmenyksen jakosummasta. Suuria summia tuskin haettiinkaan.

Samana vuonna 2010 vajaa puolet jakosummasta myönnettiin määrittelyillä taiteelliseen/kirjalliseen työskentelyyn ja tai näyttelyiden järjestämiseen, siis ilman erityistä projektitarkoitusta. Suunnilleen saman verran kohdistui ammattilaisten projektityöskentelyyn, joka suuntautuu suurelle yleisölle. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että strategiakeskustelun vaiheet eivät juurikaan ehtineet näkyä apurahajakauksissa paikalliskulttuuri – ammattilaiset -akselilla.

Lastenkulttuuri ja julkinen sektori

Lasten ja nuorten kulttuuri tuli Kulttuurirahaston yhdeksi painopisteeksi 1990-luvun puolivälissä. Valtion puolella oltiin vähän varhaisempia; Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaosto perustettiin 1987. Kulttuurirahastossa maakuntarahastot saivat keskusrahastolta erityismäärärahan tarkoitukseen. Uudellamaalla sitä kohdistettiin alkuun yksittäiselle taiteilijalle, kirjailijalle tai teatteriryhmälle, joka

luo lapsia tai nuoria varten, mutta pian saajiksi tuli myös lapsi- tai nuorisoryhmiä, jotka valmistivat jonkin tapahtuman opettajan tai ohjaajan johdolla.

Vuonna 1998 keskusrahasto päätti antaa kaikille maakuntarahastoille 100.000 markkaa koululaisprojekteja varten. Se oli periaatteellinen kiitos siitä, että juuri kansakoululaiset keräsivät rahaston alkupääomaa 1938. Uudenmaan rahastossa summa jaettiin ensiksi kymmenenä yhtä suurena osana peruskoulun opettajille, joilla oli hyviä ideoita sen käytöstä. Seuraavina vuosina varioitiin vähän enemmän. Lastenkulttuurirahoja jaettiin myös taiteen perusopetusta antaville kunnallisille tahoille erilaisiin projekteihin.

Muutaman kerran jälkeen heräsi kuitenkin kysymys, onko rahaston järkevää tukea julkisen sektorin työryhmiä. Toisaalta, useimmat koululaisprojektit olivat sellaista ylimääräistä toimintaa tai varustelua, jota kuntien määrärahoista tuskin olisi rahoitettu. Problematiikka lieveni, kun Keskusrahasto lakkasi 2007 edellyttämästä tukensa suuntaamista erityiskohteisiin, kuten lastenkulttuuriin. Toive sen tukemisesta on edelleen voimassa.

Vuoden 2006 jakopuheessa puheenjohtaja Korhonen totesi, että julkishallintoa edustavien työryhmien hakemukset olivat lisääntyneet, mikä viesti kuntien kiristyvästä taloustilanteesta. ”Aikuisprojekteissakin” todellinen kohde saattoi olla kunnallinen, vaikka raha haettiin yksityisen taiteilijan nimissä. Se oli hoitokunnalle hämmentävää, sillä se halusi suosia vapaata taiteellista työtä.¹⁹⁶

Lastenkulttuurin rahoitusproblematiikkaa kuvaa lehtikirjoitus vihtiläisestä Taidetalo Siirilästä 1999. ”Siirilän kehittämistä alueelliseksi lasten kulttuurikeskukseksi tukee valtio, mutta ei kunta.” Valtion tuki tuli Uudenmaan taidetoimikunnan kautta ja maakuntarahastokin avusti kunnollisesti taloa ylläpitävää yhdistystä lastenkulttuurin määrärahoista.¹⁹⁷ Tuona vuonna kunta ilmeisesti vain katseli päältä, kun muut tahot tukivat koululaisten ja päiväkotilasten taidetunteja. Menettely tuskin saattoi jäädä pysyväksi.

Nuorille naisille?

”Nuoret taiteilijat ja tutkijat” on mainittu usein, milloin Kulttuurirahastoa tai sen alarahastoja on eri vuosikymmeninä esitelty julkisuudessa. Ensimmäisiä apurahoja

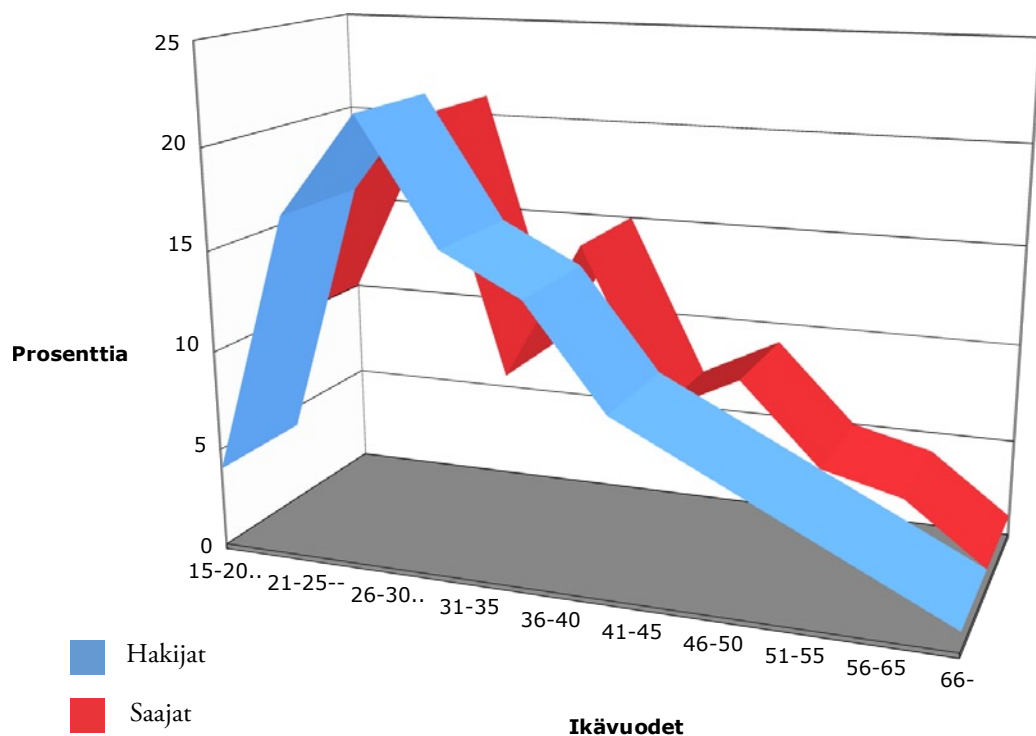
196 Hk 8.6.2006, keskusteltiin julkissektorin hakukelpoisuuden poistamisesta; Korhonen, vuosijuhlapuhe 11.5.2006; Hk 16.4.2009: ”... *Selvitys kertoo siitä, että apurahan varsinainen saaja oli julkisyhteisö ja taiteilija toimi sen puolesta hakijana. – Merkittiin tiedoksi.*”

197 Luoteis-Uusimaa 18.3.1999.

miettiessään työvaliokunta kirjasi, että *”olisi annettava tukea nuorille kyvykkäille hakijoille”*.¹⁹⁸ Vuosijuhlassa 1980 puheenjohtaja Kauko Kammonen linjasi, että erityisen mielellään rahasto tukee *”tutkija- tai taiteilijauransa alussa olevia lahjakkaita nuoria naisia ja miehiä”*.

Jo ensimmäisessä jaossa kuitenkin annettiin palkinto varttuneelle teatteriharrastajalle ja ainakin yksi stipendiaatti oli yli 50-vuotias. Jakovaran kasvaessa ja suuntautuessa kunnollisiin työskentelyapurahoihin myös kokemus ja näytöt ovat edelleen painottuneet. Vuoden 2000 yksilöapurahan saajista (opettajat pois lukien) 18 oli alle ja 11 yli neljäkymmenen vuoden. Suurimman apurahan sai 55-vuotias taidemaalari ja vanhin stipendiaatti oli 65-vuotias. Ohjeessa asiantuntijoille, esim. vuotta 2003 varten, mainittiin kuitenkin, että *”vakiintuneen tavan mukaan valtaosa apurahoista annetaan kyvykkäille nuorille yksityishenkilöille tieteelliseen ja taiteelliseen työhön.”* Vuoden 2005 ikäjakaumasta kertoo graafi:

Hakijat ja saajat 2005

¹⁹⁸ TvK 6.3.1964.

On tunnettua, että naiset ovat (olleet) monilla elämänalueilla miehiä heikommassa asemassa ja mahdollisesti tarvitsevat positiivista syrjintää tasa-arvon saavuttamiseksi. Siksi on paikallaan tarkastella apurahan saajien sukupuolta¹⁹⁹:

	1964	1980	1990	1995	2000	2010	2012
Nainen	3	4	4	9	27	39	61
Mies	7	9	5	3	15	26	57
Ryhmä	-	10	3	3	3	18	30

Jakosuhde kääntyi siis lukumääräisesti naisten hyväksi 1990-luvulla. Entä rahamäärä? Vuonna 2000 miehet saivat 275.000 markkaa, naiset 510.000 ja kolme yhdistystä yhteensä 80.000 markkaa. Jos jätetään huomiotta opettajat koululaisapurahoihin, naisen keskimääräinen apuraha oli 20.500, miehen 21.800 markkaa. Näin katsoen naisten asema on hyvä, mutta heitä on enemmän hakijoissakin. On myös ajateltavissa, että muiden tahojen monivuotiset apurahat lankeaisivat useammin miehille, jolloin naisten on turvauduttava maakuntarahastoon.

Onko maakuntarahaston apurahan status matalampi kuin esimerkiksi keskusrahaston? Eero Hämeenniemen mukaan *”raha ei haise. Kymppitonni on kymppitonni”* eli apurahan lähdettä ajatellaan harvoin meriittinä.²⁰⁰

Kotipaikka kriteerinä

Vaikka maakuntarahastojärjestelmä perustettiin aluepoliittiselle ajattelulle – asuinpaikasta riippuvien mahdollisuuksien tasaamiselle – asuinpaikkaa ei nykyään haluta pitää merkittävänä apurahan kriteerinä. Problematiikkaa, erityisesti kuntarahoituksen ja Helsingin osalta on edellä jo käsitelty.²⁰¹

¹⁹⁹ Jos saman apurahan jakaa useampi nimetty henkilö – yleistävä tapa –, kukin on tässä laskettu erikseen. Nimeltä mainittu + työryhmä on luokiteltu nimihenkilön mukaan.

²⁰⁰ Hämeenniemen haastattelu.

²⁰¹ Maakuntarahastojen merkityksestä todetaan 2011: *”Maakuntarahastojärjestelmän rakentamisella Kulttuurirahasto loi taloudellista ja toiminnallista pohjaa kulttuurielämän monipuolistamiseksi ja maakunnallisen aloitteellisuuden tukemiseksi.”* Antamisen taito s. 15.

Yksi aiempi tapa oli hieman painottaa jaossa vuosijuhlapaikkakuntaa.²⁰² Toi-
nen aluepohjainen erikoispiirre Uudenmaan rahastossa on aiempi Keski-Uusimaa-
-painotus. Se johtui ensin rahaston alkuhistoriasta, sitten keskistä Uttamaata suo-
sineista nimikkorahastojen perustajista. Näiden nimikkorahastojen osuus oli esim.
1980 noin kuudennes kaikista apurahoista. Kun keskusrahasto 2000-luvun alussa
alkoi tukea Uudenmaan rahastoa voimakkaasti, nimikkorahastojen suhteellinen
osuus laski. Muutosta havainnollistaa apurahansaajien vertailu:

	2000	2010
Helsinki	17	48 (+ <i>muutama maa-/valtakunnallinen järjestö</i>)
Espoo ja Vantaa	11	9
Keski-Uusimaa	7	7
Itä-Uusimaa	3	11
Länsi-Uusimaa	5	7

Helsingin seudun vetovoimaa kuvaa se, että 57 apurahansaajasta, joiden koti-
paikka 2010 oli pääkaupunkiseutu, 34:n syntymäpaikka oli muualla. Esimerkiksi
kolmen kokovuotisen apurahan saajista kaksi oli syntyisin Tampereelta, kolmas
Enosta. Syntymäpaikka ei välttämättä ole kasvupaikka, mutta voinee tulkita, että
maakuntarahastot ja alueelliset taidetoimikunnat ovat onnistuneet: Jos ne eivät
olisi rahoittaneet ja vireyttäneet maakuntien kulttuurielämää, olisiko siellä voinut
kehittyä niin paljon nuoria, joilla oli valmiudet lähteä kouluttautumaan kulttuurin
ammattilaisiksi – pääkaupunkiseudulle? Vaikutteita on toki antanut mediakin.

Uudellamaalla on myös kehitetty työnjakoajatusta aluepohjaisuudesta irrottaen
niin, että keskusrahaston rahoittaessa ”mainstreamia” maakuntarahasto tukisi uutta
ja kokeilevaa. Tosin ”*useimmat säätiöt haluavat profiloitua uusien asioiden löytäjinä
ja aloittajina*”²⁰³.

Suomen Kulttuurirahasto perustettiin *suomalaiskansallisen* kulttuurin tueksi,
mikä käytännössä tarkoitti suomenkielisyyttä. Suhdetta ulkomaalaisiin ja maahan-
muuttajiin on pitänyt pohtia viimeistään 2000-luvulla. Keskusrahasto laati vuonna
2009 muistion, jossa tulkittiin perustamiskirjan käsitteitä. ”*Suomalaiskansallinen on
nyttämmin Kulttuurirahastossa ymmärretty paitsi kaikkien suomalaisten myös Suomessa*

202 Kirjeessä kunnanhallituksille 28.5.1978: ”*Apurahoja jakaessaan rahasto pitää eräänä
kriteerinä alueellista tasapuolisuutta kuitenkin siten, että vuosijuhlan pitopaikka suuntaa
apurahojen alueellista kohdentumista.*”

203 Antamisen taito s. 33.

asuvien kulttuuriksi ja myös suomalaisen kulttuurin edistämiseksi maailmalla.”²⁰⁴

Uudenmaan rahasto on tukenut esimerkiksi *Finlandiya Türkleri Birliği* yhdistys-
tä tuomaan tatarstanilainen teatteriseurue esiintymään (2008), *Hakunilan Kansain-
välisen yhdistyksen* monikulttuurista taideopetusta Vantaalla (2009), ja monikansal-
lista ammattimaista *European theatre collective association ry:tä* (2010). Yksilöapu-
rahoja maahanmuuttajille näkyy jakoluetteloissa harvakseltaan, mutta lisääntyvästi.
Vuonna 1987 stipendin sai Jugoslaviasta muuttanut porvoolainen keraamikko Srbo
Lukic, vuonna 2002 somalitaustainen runoilija Amran Mohamed (2002), myö-
hempi Vuoden pakolaisnainen. Lääket. lis. Mulki Mölsä sai väitöskirja-apurahan
maahanmuuttajavanhusten mielenterveyskysymysten tutkimiseen (2007). Vuosien
2009–2010 apurahaluetteloissa on ainakin yksi espanjalais- ja yksi ranskalaislähtöi-
nen kuvataiteilija. Sekä Leonor Dubrovin Ruiz että Nicolas Schevin ovat kuitenkin
suomalaisten oppilaitosten kasvatteja.

Entä ruotsinkieliset?

Raja ruotsinkielisiin pysyi selvänä 2000-luvulle asti. Esimerkiksi 1983, kun Äm-
nesföreningen Historicus haki tukea seminaarimatkalta Skåneen, listan reunaan oli
merkitty ”ei = ruotsink.”. Sama merkintä oli kirkkonummelaisen säveltäjän vieres-
sä.²⁰⁵ Vastaavasti kunnilta pyydettiin pennejä ”suomenkielistä asukasta kohden”.

Ratkaisut koettiin varmasti käytännöllisenä, ei enää ideologisena. Olihan ruot-
sinkielisiä varten Nylands svenska landskapsförbund ja omat rahastonsa. Alkuvuo-
sina hoitokunta keskustelun jälkeen päätti olla kutsumatta ruotsinkielisiä kun-
nanhallituksen jäseniä vuosijuhliin, mutta 1964 lähetettyjen kutsujen listalla oli
ensimmäisenä Finlands svenska landskommuners förbund ja paippislainen rkp:n
kansanedustaja. Keräyslistalta löytyy tammisaarelainen rkp:n kansanedustaja 10
markan panoksella²⁰⁶. Kaiken kaikkiaan, kielirauha näyttää vallinneen.

2000-luvulla maininnat suomenkielisyydestä esim. hakuilmoituksissa on jätetty
pois. Mainitussa keskusrahaston muistiossa todetaan: ”*Tällä hetkellä Kulttuurirahas-
to jakaa apurahoja myös ruotsinkielisille, joskin ruotsinkielisten osuus on hyvin pieni
ruotsinkielisten säätiöiden edelleen vahvan aseman ja korkean myöntöprosentin takia.
Liberaalia kielilinjaa on pidetty periaatteellisesti tärkeänä. Eräillä nimikkorahastoilla
on kielikysymykseen tiukempi raja.*” Missään Uudenmaan nimikkorahastossa ei

204 SKR, Muistio 17.11.2009.

205 Hk 10.3.1983.

206 Lahjoitusilmoitukset 16.9.20.

Myös 1980-luvulla kunnat vastasivat vuosijuhlan tarjoiluista kunnanhallituksen päätöksin. Kielikysymykset eivät ole kunnallispolitiikassa herättäneet intohimoja vuosikymmeniin, mutta oliko Hangötidingenin (27.3.1980) tarkka uutisointi eräänlaista kontrollia suomenkielisten tahojen eduista?

ole kielirajausta ja tuntuneet loogiselta hyväksyä maan toisella kielellä tehdyt hakemukset, varsinkin kaksikielisiin tarkoituksiin, kun aivan vieraslähtöisetkin hakemukset ovat tervetulleita. Samalla ruotsinkielisten rahoittaminen voidaan kokea ”vapautumisena ärhäkkäimmän fennomanian painolastista”²⁰⁷.

Ruotsinkielisten säätiöiden ”edelleen vahvaa asemaa” valaisee vertailu vuodelta 2011. Nylands Svenska Kulturfonden jakoi apurahoja 1,4 miljoonan euron verran, hakijoita oli 976 ja saajia 706. Uudenmaan Kulttuurirahaston vastaavat luvut olivat 656.000 euroa, 1578 hakemusta ja 127 saajaa.²⁰⁸

Sekä Svenska Kulturfonden että Konstsamfundet alarahastoineen rahoittavat suurten hankkeiden ohella paikallista kulttuuritoimintaa, jopa koulujen iltapäivä- ja elokuvakerhoissa ja varsinkin nuorisoseuroissa ja muissa sivistysyhdistyksissä. Juuri ryhmien kannustaminen varmasti onkin hyvä kielivähemmistöä tukeva strategia. Useimmat Nyland-apurahoista olivat 1.000–2.000 €, pienimmät 250,-. Toki taiteilijoille ja tutkijoille riittää päärahastoista myös varsinaisia työskentelyapurahoja, ja esimerkiksi Svenska Teaternin musikaali sai 200.000 €.²⁰⁹

207 Petja Hovinheimon haastattelu.

208 Uusimaa 28.4.2011, ”Apurahalla saa oppilaille pientä extraa”. Uutinen kertoo ruotsinkielisen rahaston suhtautuvan positiivisesti ja UU:n kielteisesti koulujen anomuksiin.

209 www.konstsamfundet.fi ja www.kulturfonden.fi. Svenska Kulturfondenin pyrkimyksiä todetaan: att stöda och stärka det svenska språket och den svenska verksamheten i Finland, att utveckla kunnande, kompetens och kreativitet bland finlandssvenskar, att stöda finlandssvensk samhörighet och identitet, att stöda det svenska språkets samhällsbarande ställning i Finland. Konstsamfundetin tukikohteet ovat finlandssvensk kultur;

Pieniä, suuria, varmoille vai riskihankkeille?

Alkuvuosikymmeninä oli luonnollista jakaa suhteellisen pieniä apurahoja, että niitä riittäisi edes kymmenkunnalle. Muutoin esim. kuntien lahjoituksia olisi ollut liki mahdotonta saada. Jakovaran kasvaessa jo keskusrahaston suosituksesta siirryttiin vähitellen suurempiin summiin ilman, että apurahan saajien lukua olisi kasvatettu samassa suhteessa. 2000-luvulla ei pieniä summia jaeta ainakaan työskentelyapurahoiksi. Tätä on painotettu myös keskusrahaston taholta. Mietitään myös, kannattaako apurahaa antaa ollenkaan, jos sitä ei voi antaa anotussa määrässä. Asiantuntijaohjeissa kehoitetaan tarkkailemaan, voidaanko hanke toteuttaa ehdotetulla summalla.²¹⁰

Nuoren Kulttuurirahaston suosima ”kulttuurin kansanomaistaminen” merkitsi mm. mahdollisuuksien tasaamista syntyjään eliittiin kuuluvien ja kuulumattomien kesken. Samaan tähtää minkä tahansa nykyisen hyvinvointivaltion kulttuuripolitiikka. Niinpä 2000-luvulla suomalainen yhteiskunta tasaa jo varsin hyvin sosiaalis-ekonomisesta epätasa-arvosta johtuvia eroja mahdollisuuksissa toteuttaa luovaa lahjakkuutta. Uudenmaan rahastossa onkin kiinnitetty huomiota myös mahdollisuuksien tasaamiseen ulottuvuudella: ”varmat ja vakiintuneet” sekä ”uudet alueet ja riskihankkeet”. Keskusteluissa on painotettu, että kun keskusrahastonkin apurahoista niin suuri osa tulee Uudellemaalle, maakuntarahasto voi joustavammin rahoittaa sellaisiakin tekijöitä ja hankkeita, joiden onnistuminen on epävarmaa tai työn kohde esimerkiksi taiteenalojen rajapinnassa, joita ei ”vielä” tai ”enää” arvos-teta. ”Voidaan pelata upporikasta tai rutiköyhää.”²¹¹ Pienehkönkin oikea-aikaisen tuen palkintona voi olla jotain todella uraa uurtavaa.

Ilmeisen epäonnistuneita hankkeita ei tunneta tai tunnusteta, mutta kirjallisuuden hakemuksia käsitellyt hoitokunnan jäsen kuitenkin kertoo: ”Yritin valita kiinnostavimpia hakemuksia rohkeimmilta tekijöiltä, mutta kaikista suunnitelmista ei syntynyt koskaan kirjaa. Itse asiassa hukkaprocentti tuntuu varsin korkealta, sillä muistan heti lukuisia hakijoita, joista ei ole apurahan jälkeen kuulunut yhtään mitään.”²¹² Toki stipendikertomus on pitänyt tehdä ja lähettää.

musik, litteratur, publicistik, bildkonst och teater. Konstsamfundet understöder också yrkesutbildning, det svenska språkets ställning och informationsspridning på svenska.

210 Ks. myös Antamisen taito, s. 5 ja passim.

211 Lainaukset Eero Hämeenniemen haastattelusta.

212 Pirjo Härmäläisen tiedonanto.

Esimerkkejä apurahakohteista ja apurahojen merkityksestä

ALKUVUOSIKYMMENET: ROHKAISUA TAITEILIJAKSI

Uudenmaan rahaston apurahat eivät pitkiin aikoihin voineet suoda henkilösääjilleen muuta kuin mahdollisuuden lyhyeen virkavapaaseen, matkarahat – merkittävää ennen halpalentoja – tai jotain varustusta. Pienen apurahan ensisijainen merkitys saattoikin olla ensisijaisesti siinä tunnustuksessa, jota se merkitsi saajansa pyrkimyksille ja tieteentekijän tai kulttuurin luojan roolille.

Tätä havainnollistaa säveltäjä ja kanttori Jouko Linjaman kertoma: ”Olin opiskellut sävellystä seitsemän vuotta, viimeiset kaksi vuotta Kölnin Musiikkikorkeakoulussa. Juuri Rahaston perustamisen edellä 1962 tulin valituksi kanttoriksi Tuusulaan, mutta jouduin Kölnin opiskelun vuoksi anomaan heti kaksi vuotta virkavapautta. Vuonna 1968 pidin ensisävellyskonsertin Helsingissä.”²¹³ Vuonna 1969 Linjama sai Einar Winqvistin rahaston ensimmäisen apurahan sinfonian säveltämiseen. Linjaman saama 1.000 markkaa merkitsi silloisen matalamman tulo- ja elintason aikana ehkäpä reilun kuukauden nettopalkkaa. Merkittävämpää saattoi olla, että näkyvästi *Keski-Uusimaa* -lehdessä julkistettu tieto vahvisti seurakuntalaisille, että nuori kanttori on oikea säveltäjäkin. Linjama sai myöhemminkin apurahoja Uudenmaan rahastolta ja muistakin säätiöistä, mutta merkittävin virkavapauksien mahdollistaja oli Uudenmaan taidetoimikunta. Tunnustettu säveltäjän status teki virkavapauksien hakemisen luontevaksi.

Linjama oli hakenut Tuusulaan sen rikkaan kulttuuriperinteen innostamana eikä pettenyt. Kanttorilan naapurissa asui Einari Vuorela, jonka runoja Linjama sävelsi seitsemisenkymmentä. Kirkkoon mennessä reitti vei Aleksis Kiven haudan ohi – hänenkin runojaan Linjama sävelsi, omistaen yhden edesmenneelle Einar Winqvistille. Valmistui myös oratorio Kunnianosoitus Aleksis Kivelle. Myöhemmin Linjama on antanut musiikkiasua Pekka ja Maija Halosen kirjeille.

Toiseksi esimerkiksi alkukauden pienistä, mutta rohkaisevista apurahoista voi nostaa sen 2.000 markkaa (350 e), jonka nelikymmenvuotias hyvinkääläinen Eino Vesalainen sai 1964. Kuten monet sukupolvensa taiteilijat, Vesalainenkin – evak-

²¹³ Linjaman sähköpostiviesti tekijälle 7.12.2011 ja haastattelu.

kopoika Käkisalimesta – oli käynyt ensin opettajaseminaarin. Siellä hän sai taidekipinän ja jatkoi Kuvataideakatemiassa. Valmistuttuaan kuvataideopettajaksi hän työskenteli Hyvinkäällä. Ainakin kesälomat antoivat mahdollisuuden omaan työskentelyyn metalligrafikan parissa ja Uudenmaan rahaston apurahan saadessaan Vesalaisella oli jo ulkomaistakin menestystä. Pari vuotta aiemmin hän oli saanut Hyvinkään ensimmäisen kulttuuripalkinnon.

Vesalaisesta tuli Hyvinkään kansainvälisten lasten maalauskilpailujen ja sittemmin Lasten ja nuorten taidekeskuksen isä, sitten läänintaiteilija. ”Hän pysyi oman tiensä kulkijana, jonka grafiikka ja maalauksista erityisesti surrealistinen sarja vuosilta 1950–2010 sekä ekspressionistinen myöhäisvaihe jäivät elämään suomalaisessa taiteessa”, kertoo muistokirjoitus vuodelta 2010.²¹⁴ Myös Vesalaiselle apurahan ensisijainen merkitys oli todennäköisesti taiteilija-statusen voimistaminen. Valtion tukijärjestelmä sitten vahvisti sen läänintaiteilijan viralla.

1980-luvun kuvataideapurahojen saajia voi edustaa porvoolainen Antti Linnovaara, joka sai stipendin 25-vuotispäivänään 1985. Hän identifioitui ammatti-taiteilijaksi alun perin. Se merkitsi, että leipä oli tiukassa: ”Linnovaara muistuttaa, että summa²¹⁵ voi tuntua yhtäkkiä kuultuna suurelta, mutta taiteilijan on pystyttävä elämään sillä useita kuukausia, ” kerrottiin vuosijuhlan jälkeen *Uusimaa* -lehdessä. Tulojen täydennykseksi Linnovaaran kerrotaan opettaneen peruskoulussa ja kansalaisopistossa ja tehneen oppikirjaa. Takana oli kuitenkin menestyksekkäs ensimmäinen näyttely.

Linnovaaran tapauksessa apuraha tuki jo valittua uraa ja hän kertoo nyt apurahan olleen käänteentekevä²¹⁶. Ura on johtanut valtakunnalliseen ja kansainväliseenkin tunnettuuteen. Linnovaara sai Uudenmaan maakuntarahaston apurahan myös vuonna 2002, silloin yhtenä seitsemästä samankokoisesta kuvataidestipendistä. Saman tien hänet rekrytoitiin rahaston hoitokuntaan, jossa hän oli aktiivinen jäsen ja varapuheenjohtaja. Tammikuussa 2012 Linnovaara nimitettiin Suomen Taideakatemian säätiön johtoon, kenties meriittinä myös kokemus Uudenmaan rahastosta. Yksi periaatteellinen ratkaisu tuli tehtäväksi 2011, kun Linnovaara haki kolmannen kerran apuraha. Hoitokunta päätti, että hoitokuntajäsenyydestä ei saa rangaista enää kauden päätyttyä.

Kirjailija Kari Saviniemi sai apurahan lamavuonna 1993 ja kertoi toimittajalle:

²¹⁴ <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/3492/eino-vesalainen>

²¹⁵ 6.000 mk/1850 €/2011.

²¹⁶ Linnovaaran tiedonanto.

”Apuraha on merkki siitä, että joku arvostaa työtäni. Tunsin, että se antaa minulle sosiaalisen luvan ajatella kirjallisia asioita”.²¹⁷ Keravalainen Saviniemi oli julkaissut runokokoelmat 1968 ja 1976. Ehkä Saviniemeäkin Uudenmaan rahaston apuraha todella rohkaisi, sillä seuraava oma kokoelma ilmestyi 1999 ja 2000-luvulla hän on julkaissut useita kirjoja.

Sinänsä kaunokirjallisuus (ja käännöstyö) ei ole ollut erityisen merkittävä kohde Uudenmaan rahastossa. Vuosina 2005–2010 lajin osuus on ollut suuruusjärjestyksessä viides, tanssin ja sirkuksen jälkeen, mutta ennen kotiseututyötä. Rahaston tuella on kyllä julkaistu kirjoja, mutta ne ovat useammin tavalla tai toisella historiaan liittyviä. Suomessa kirjallisuutta rahoittaa ylivertaisesti taiteen keskustoimikunta²¹⁸.

TAITEILAJA-APURAHOJA MYÖS PITKÄJÄNTEISEEN TYÖSKENTELYYN

Vuonna 1969 säädetty *Laki valtion taiteilija-apurahoista ja taiteilijaprofessoreiden viroista* mahdollisti vuosi-, kolmivuotis- ja viisivuotisapurahat. Neljässä vuosikymmenessä erimuotoinen valtion tuki taiteelle nelinkertaistui. 1990-luvulla kasvu hidastui: 90 miljoonasta sataan miljoonaan kesti kymmenen vuotta, kun taas säätiöiden tuki taas kasvoi vuosina 1993–2000 40 miljoonasta sataan. Suomen Kulttuurirahasto pääsi jakamaan kolmivuotisia apurahoja ja maakuntarahastotkin pystyivät rahoittamaan pitkäjänteisempää työskentelyä.²¹⁹ Vuonna 2002 tapahtui ensimmäistä kertaa, että maan säätiöt rahoittivat taidetta enemmän kuin valtio.

Uudenmaan rahastossa jakovara ja hakemukset ”räjähtivät” juuri vuonna 2002. Tuolloin kaksi kolmannesta apurahoista myönnettiin eri taiteiden harjoittajille, neljännes tieteen tekijöille ja 10 % muihin kohteisiin. ”*Hieman yleistäen voidaan sanoa, että Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto on uusmaalaisten taiteen rahoittaja*”, kerrottiin lehdistötiedotteessa.²²⁰

Kuvataide rahoitettuin taiteenala

Vähintään yksi apuraha kuvataiteilijalle näyttää sisältyneen joka jakokierrokseen heti alusta alkaen. 1990-luvulla tavallisesti neljä-viisi kuvataiteilijaa sai tukea taiteelliseen työskentelyyn, näyttelyn järjestämiseen tai materiaalikuluihin. Lisäksi kuvataiteilijat

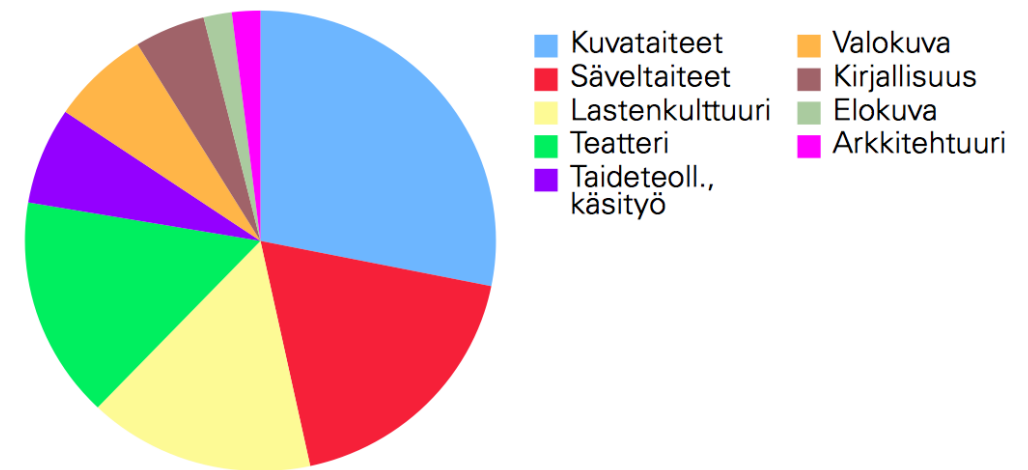
²¹⁷ Keski-Uusimaa 28.5.1993.

²¹⁸ Antamisen taito s. 29.

²¹⁹ Taiteen edistämistä varten, s. 195 (graafi)

²²⁰ Tiedote viestimille 16.5.2002. UUark, kansio Tiedotteita.

Taiteen apurahat 2005

saattoivat saada apurahoja johonkin yhteisölliseen projektiin. Jokunen henkilökoh-
taisista stipendeistä oli pahimman laman mentyä jo melko huomattava; vuodesta
1998 lähtien apuna olivat keskusrahaston myöntämät Paavo Koskisen stipendit.

Vuonna 2001 tilanne muuttui ratkaisevasti. Parikymmentä kuvataiteilijaa sai
apurahan, mikä teki 28 % jakovarasta, lisäksi valokuva- ja elokuvataide sai muu-
taman prosentin. Vuonna 2002 seitsemän kuvataiteilijaa sai kukin 8.500 euron
apurahan, mikä merkitsi n. 2/3 valtion vuosiapurahasta. Lisäksi viisi kuva- tai valo-
kuvataiteilijaa sai pienemmän summan. (Vuoden suurimmat (väitöskirja)apurahat
olivat 9.000 €.) Seuraavan vuoden panostus kuvataiteeseen ei ollut aivan yhtä suuri,
mutta suunta oli selvä. Vuonna 2004 Uudenmaan rahasto jakoi historiansa ensim-
mäisen kokovuotisen apurahan, jonka sai kuvanveistäjä Nils Haukeland Sipoosta.

Taiteenaloista juuri kuvataide on saanut eniten Uudenmaan rahaston apura-
hoja 2000-luvulla. Kuvataiteilijat ovat keskittyneet pääkaupunkiin ja kun rahasto
avattiin myös helsinkiläisille, heistä tuli paljon uusia hakijoita. Juuri kuvataiteilijoi-
den rahoittamisen problematiikka näyttää osaltaan laukaisseensa strategiakeskustelun
maakuntarahaston linjasta.

Ehkä hallitsevuutensa tai sitten luonteensa vuoksi kuvataiteen apurahoitus sai
haastatteluissa muutaman kerran spontaanisti lievää epäluuloa: Voivatko asiantun-
tijat todella erottaa korkeimman laadun ja lahjakkuuden, vai vaikuttavatko myös
arvioijien suosimat virtaukset? Muista aloista tällaista ei kuulunut. Hoitokunnan
periaatekeskusteluissa nostettiin joskus esille, että apurahoista huomattava osa ka-

navoituisi gallerioille.²²¹

Muut visuaaliset alat, taideteollisuus, valokuva, elokuva ja arkkitehtuuri ovat Uudenmaan rahaston jakotilaston häntäpäässä, mutta niiden osuus ja varsinkin summat ovat 2000-luvulla kasvaneet.

2000-luvun kuvataiteilija-stipendiaatteja edustaa tässä Lotta Määttänen, joka sai Uudenmaan rahaston vuoden 2005 suurimman apurahan, 16.000 euroa. Vuonna 1968 Muurlassa syntynyt, Helsinkiin asettunut Määttänen kuuluu alan kärkeen ja on saanut vuosittaisia apurahoja valtakunnallisilta rahoittajilta. Vuonna 2005 toinen apuraha tuli Suomalais-ruotsalaiselta kulttuurirahastolta, kuuluihan vuoteen Tukholmassa pidetty yksityisnäyttely. Samana vuonna Määttäsellä oli yksityisnäyttely myös Helsingissä ja hän osallistui neljään yhteisnäyttelyyn.²²² Uudenmaan rahaston apuraha varmisti taloudellisia edellytyksiä.

Määttänen kertoo: ”Minusta on aina tuntunut siltä, että taiteellinen työskentely on kuin henkinen koti elämässä, jossa pääsen kaikkein lähimmäksi itseäni. Apuraha mahdollistaa työskentelyn. Sehän on itsestään selvää. Ilman apurahaa taiteilijat tekevät opetustöitä, siivoustöitä, kaikenlaista hanttihommaa, joista töistä maksetaan niin vähän, että niitä täytyy tehdä paljon, josta taas seuraa, ettei jää aikaa taiteelliseen työhön. Olen kiitollinen saamistani apurahoista ja tiedän olevani onnekas, koska työskentelyäni on tuettu monta kertaa.”

Määttänen suree, että vaikka apurahojen vaikutusta, taiteilijoiden toimeentuloa ja työllistymistä tutkitaan ja jo tiedetään, että naiskuvataiteilijat ovat kaikista vähävaraisimpia, niin asiat muuttuvat kovin hitaasti. Apurahoja ei ole juuri tullut lisää, eivätkä ne ole suurentuneet.²²³

Säveltaiteen apurahoja varsinkin opintoihin ja musiikkijuhliin

Säveltaide on toiseksi eniten rahoitettu taiteenlaji Uudenmaan rahastossa. Muusikoistakin huomattava osa asuu Uudenmaan alueella. Työskentelyapurahojen kysyntä ei kuitenkaan ole yhtä suurta kuin kuvataiteissa, sillä huomattava osa esiintyvistä muusikoista, ainakin varttuneemmista, on palkkatyössä. Kuitenkin esimerkiksi vuonna 1979 musiikinopiskelija Anita Ranta sai apurahan ooppera- ja konserttiohjelman harjoittamiseen ja pianisti Liisa Soinne taiteelliseen työskentelyyn. Ranta oli juuri voittanut Timo Mustakallio -kilpailun. Soinne lukeutui Sibelius-Akatemian

221 Hk 19.4.2005.

222 Lotta Määttäsén kotisivu.

223 Määttäsén viesti tekijälle 20.2.2012.

Jousia Ensemblen kvartetti soittaa Vivaldia vuosijuhlassa 2010 Fiskarsin seuratalo Lukaalissa. Musiikin maisteri Eriikka Maalismaa (oik.) ja kamariorkesteri saivat apurahan konsertointiin.

opettajiin.

Muusikoiden apurahatarve kohdistuu paljolti heidän pitkään koulutukseensa. Yhteiskunta kyllä tarjoaa tutkinto-opinnot, mutta kaikkina vuosikymmeninä on haettu tukea erillisiin kursseihin ja opiskeluun ulkomailla. Tyypillisiä stipendiaatteja ovat olleet ”musiikinopiskelija Jukka Ollila, pianonsoiton opiskeluun Varsovassa” (1980) ja ”diplomilaulaja Markku Suomela jatko-opintoihin prof. Herbert Brauerin johdolla Länsi-Berlinissä” (1990). Alkuaikoina maakuntarahasto tuki myös aikuisia harrastajia, jotka tähtäsivät eteenpäin musiikkiuralla.

Palkkatyösuhte ei koske säveltäjiä eikä solisteja. Heitä on maakuntarahaston apurahan saajissa jonkin verran, usein työkohte nimettynä, esim. ”musiikin maisteri Folke Gräsbäck pianoillan järjestämiseen Sibeliuksen kantaesityksistä” (2000) tai ”musiikin maisteri Heidi Peltoniemi ja Medea Ensemble kamarimusiikkikonserttien järjestämiseen Uudellamaalla” (2010).

Tapahtumien ja -festivaalien rahoittaminen on kolmas tuen laji musiikille, mutta tuki oli pitkään vaatimatonta. Esimerkiksi 1980 Järvenpään Musiikkijuhdistys sai 2000 markkaa (alle 1000 euroa) musiikkijuhlia varten. Vuonna 2010 sekä Emäsalon että Hangon musiikkijuhlat saivat 15.000 ja Vantaan kansanmusiikkiviikko 3.000 euroa.

Kuorojen ja orkestereiden lisäksi on tuettu erilaisia musiikkileirejä ja lasten tapahtumia. Saman verran kuin Soiva Järvenpää sai samana vuonna Keravan Suzuki-soittajien kannatusyhdistys kesäleiriin. Esimerkkinä erilaisesta säveltaiteen alaan lasketusta hankkeesta voi nostaa esiin dipl.ins. Heikki T. Tuomisen apurahan, jonka hän sai 2010 kehittääkseen esiintymispaikan akustiikkaa parantavan varustesarjaa

pienten esiintyjäryhmien käyttöön. Teollinen muotoilija Matti Kähönen sai samassa jaossa apurahan huilun suokappaleen kehittämiseen.

Maakunnalliset soittimet

Merkittävä musiikin tukemisen muoto on Uudellamaallakin ollut soitinhankintojen rahoittaminen. Esimerkiksi niukkana vuonna 1982 viidennes apurahoista muodostui koululainen Jonni Hämäläisen viulu- ja opiskelija Raimo Juhani Palmun käyrätorvi-apurahoista. Kummastakin on tullut näiden soittimien tunnustettuja ammattilaisia. Kaksi vuotta sen jälkeen, kun harmonikka 1977 oli hyväksytty Sibelius-Akatemian oppiaineeksi, sai 18-vuotias musiikinopiskelija Marjut Tynkkynen tukea harmonikan hankintaan ja harmonikkataiteilija Helka Kymäläinen samaan tarkoitukseen 1985. Tynkkynen oli ensimmäisiä alan opiskelijoita Sibelius-Akatemiassa ja on myöhemmin mm. kantaesittänyt suomalaisten nykysäveltäjien harmonikkasävellyksiä. Kymäläinen on puolestaan opettaja Sibelius-Akatemiassa.

Soitinhankinta on vanhastaan ollut merkittävä haku- ja apurahakohde, ja Suomen Kulttuurirahasto perusti jo 1960-luvulla arvokkaan lainattavan soitinkoelman. Sen rinnalle on 2000-luvun puolivälissä, keskipohjalaisesta aloitteesta, perustettu ns. Maakunnalliset soittimet -hanke. Kulttuurirahasto hankki vajaalla miljoonalla eurolla soittimia, jotka sijoitettiin konservatorioiden yhteyteen. Soittimien hallinnointia ja lainapäätösten tekoa varten perustettiin kymmenen alueellista soitintoimikuntaa.

Uudellamaalla soitintoimikunta perustettiin syksyllä 2005. Helsingin konservatorio nimesi kaksi edustajaa, Pop&Jazz Konservatorio yhden ja rahasto kolme. He olivat Keskisen Uudenmaan musiikkiopiston rehtori ja hoitokunnan jäsen Seppo Tuominen, sekä konserttimestari Erkki Palola ja musiikkitoimittaja Hannu-Ilari Lampila. Rehtori Janne Murron tekemän selvityksen mukaan muusikotkin sijoituvat vahvasti Etelä-Suomeen ja soitintoimikunta laski, että Uudellemaalle pitäisi soitinrahasta tulla vähintään 20 %. Huhtikuussa 2006 toimikunta teki hankintatoimikunnalle esityksen n. 200.000 euron soittimista. Kaksi kolmannesta listasta toteutui, joulukuussa 2006 soittimet julistettiin haettavaksi ja 17 soittajaa sai soittimet kahden vuoden lainaan 1.2. 2007.

Soitintoimikunta toimii varsin itsenäisesti, eikä perustamisvaiheen jälkeen juuri näy rahaston asiakirjoissa, paitsi milloin hoitokunnan kulloinenkin musiikin asiantuntija on nimetty jäseneksi. Vuonna 2009 todettiin asiantuntijoiden ehdotus, että apurahoja ei myönnettäisi sellaisten soitinten hankintaan, joita on mahdollista

hakea maakunnallisista soittimista. Omien soitinten huoltoon voidaan myöntää apurahoja.²²⁴ Vuonna 2012 jaettiin viisi apurahaa muiden soittimien hankintaan.

Teatteria harrastaja- ja ammattilaisvoimin

Tarkentamattomien tietojen mukaan erityisesti teatteritoiminta oli nostettu esiin, kun Hyvinkäällä valmisteltiin ehdotusta maakuntarahastosta. Helsingin ulkopuolisella Uudellamaalla ei ollut ammattiteattereita ja kiertueetkin harvoja. Sen sijaan harrastajateatteri on ollut uusmaalaistenkin suosiossa heti nuorisoseurojen ja työväenyhdistysten perustamisesta lähtien.

Nurmijärvellä on toteutettu Kivi-juhlaa vuodesta 1953 ja se on tiettävästi vanhin talkoovoimin toteutettu toistuva kesätapahtuma Suomessa. Juhlat ovat saaneet maakuntarahaston tukea ainakin 1991, 1997, 2001 ja 2004. Järvenpäässä, Hangossa, Hyvinkäällä jne. on vakiintuneita harrastajateattereita, monessa tapauksessa ammattimaisessa ohjauksessa. Lohjalle sellainen perustettiin 1910-luvulla ja sen aktiiveihin kuulunut Birger J. Blom sai tunnustuspalkinnon Uudenmaan rahaston ensimmäisessä jakotilaisuudessa. Toinen lohjalainen teatterimies Martti Tschokkinen sai 1969 apurahan kotimaiseen työskentelyyn ja ulkomaiseen opintomatkaan.

Muutoin teatterin apurahat kohdistuivat lähinnä harrastajille, kunnes syntyi uudentyyppejä pieniä ammattiteattereita. Varhainen esimerkki on vuodelta 1989: Teatteri Kehä III sai yhden vuoden suurimmista apurahoista pienoismusikaalin valmistamiseen. Matti Pasasen ja Anne Nielsenin perustama teatteri oli ensimmäisiä, joka palkkasi henkilökunnan produktiokohtaisesti. Aluksi kierrettiin ihmisläheisesti Vantaan lähiöitä. Musiikkiteatteriesitykset aloitettiin monitoimitalo Vernissassa Tikkurilassa.

Ammattinäyttelijöiden pienimuotoiset produktiot olivat kuitenkin vielä harvinaisia, eikä isojen teattereiden rahoittaminen kuulu Kulttuurirahaston toimenkuvaan. Mutta vuosituhaten vaihteessa täytyi jo olla piilevää kysyntää, sillä vuonna 2002, jakovaran yhtäkkiä kasvettua ja teatteritaiteen edustaja Timo Torikan tultua hoitokuntaan, apurahoja jaettiin viiteen ammattilaisproduktioon ja kahdelle harrastajateatterille. Vuonna 2005 teatterirahojen saajissa oli 16 eri henkilönimeä, usea kahden–kolmen hengen ryhmässä.

Torikka muistaa tämän jaon saajista erityisen positiivisesti *Myllyteatteria*. Ammattilaisryhmä oli perustettu kaksi vuotta aiemmin, johtajanaan Miira Sippola.

²²⁴ Soitinpankki-asiakirjakokonaisuus kansiossa Hankkeet. (UUark). Hk 19.4.2005, Hk 16.4.2009. http://www.konservatorio.fi/fi/maakunnalliset_soittimet

Nurmijärven Kivi-juhlat ovat saaneet useita Uudenmaan rahaston apurahoja ja rahasto puolestaan vuosijuhlaohjelmaa, tässä "Toukolan väkeä" 2004.

Kotisivujensa mukaan "Myllyteatteri on lainsuojaton ammattiteatteriryhmä joka on päässyt Valtion näyttämötaidetoimikunnan vuotuisen toiminta-avustuksen sekä Helsingin kaupungin Kulttuuriasiainkeskuksen kehittämistuen piiriin. Kiitämme tukijoitamme: panemme koko tarmollamme ja taiteellamme tuen kiertämään." Uudenmaan kulttuurirahasto voi ottaa osansa kiitoksista, varmaan 5.000 euron apuraha auttoi jonkin kynnyksen yli.

Myös harrastajateatterit saavat edelleen maakuntarahaston apurahoja.

Tanssi ja sirkus nousussa

Tanssi ja sirkus ovat 2000-luvun puolivälistä olleet maakuntarahaston neljänneksi rahoitetuin taiteenala. Uudellamaalla on tartuttu ehkä hiukan muita aiemmin uusiin aloihin. Ainakin rahasto on edelläkävijä sirkuksen rahoittamisessa, vuonna 2004 myös keskusrahasto lähti tukemaan alaa.²²⁵ Uudellamaalla ensimmäinen tukikohde oli klovneriakurssi. Myös sellaiset yhdistelmät kuin tanssijoiden Sanna ja Lotta Kuu-

²²⁵ Puh.joht. Korhonen vuosijuhlissa 2005. SKR:n vuosikertomus 2009-2010 s. 46.

*Free Okapi Ensemble
yhdisti musiikkia ja improvisaatiota vuosijuhlissa
2009.*

Kuvat: Heikki Tuuli

siston sekä klovni Susanne Söderströmin esitykset Porvoon sairaalan lastenosastolla olivat tulleet tuen piiriin (2002). Tietyntausta ennakkointia oli apuraha, jonka hum. kand. Lotta Mattila sai 1979 tutkiakseen keravalaisen Sirkus Sariolan historiaa.

Tanssija Marja Wolska kävi rahaston tuella Pariisissa jo 1960-luvulla ja tutustui mm. Béjartin koreografioihin. Vuoden 1982 stipendiaateissa oli kolme tanssinopettajaa. Heistä Soili Hämäläinen nimitettiin seuravana vuonna Teatterikorkeakoulun ensimmäiseksi tanssitaiteen laitoksen johtajaksi. Vuonna 2005 hoitokuntaan tuli ensimmäinen tanssin edustaja. Alan painoarvon nousua osoittaa se, että vuoden 2010 kolmesta kokovuotisesta apurahasta yhden sai tanssitaiteilija Hanna Korhonen ja toisen sirkustaiteilija Samuli Männistö.

Free lance -toiminta tai pieni oma ryhmä on melko tavallista myös tanssissa. Esimerkiksi keravalainen tanssija ja koreografi Anne Jouhtinen on saanut maakuntarahastosta apurahan vuosina 1991, 1995, 2008 ja 2011²²⁶. Harrastajapuolella mielenkiintoinen apurahan kohde oli esiintymispukujen suunnittelu ja toteuttaminen

²²⁶ Jouhtisen kotisivut. UU:n apurahat vuosilta 1991 ja 1995 on virheellisesti merkitty keskusrahaston antamiksi. Keskusrahaston ja maakuntarahaston sekaantumista tapahtuu usein.

Hecho A mano -flamencoryhmälle 2003. ”Enää eivät helmat juutu pyörätuoliin” uutisoi Keski-Uusimaa jo saman vuoden syksyllä, ja seuraavassa vuosijuhlassa liikuntavammaisten esittämää flamencoä katseltiin vuosijuhlassa.²²⁷

UUSMAALAISILLE TUTKIJOILLEKIN HIUKAN TUKEA

Ensimmäisellä jakokierroksella 1964 jaettiin kolme tutkimusapurahaa. Yksi saajista oli lisensiaatiksi valmistuva ja tohtorin tutkintoon jatkava 25-vuotias Hyvinkään kaupunginkanslian kanslias sihteeri Heikki J. Koski. Väitöskirja *Kuntalaisten osallistuminen kunnallishallintoon* valmistui 1970. Silloin työn ohella opinnäytteitään tehnyt Koski oli siirtymässä Porin apulaiskaupunginjohtajasta kaupunginjohtajaksi. Sitten hänestä tuli Alkon pääjohtaja ja Länsi-Suomen läänin ensimmäinen maaherra.

Toisen apurahan sai porvoolainen 39-vuotias maisteri Mauri E. Virtanen työväenopisto-aiheiseen lisensiaatintyöhön. Hänestä tuli myöhemmin kouluhallituksen vapaan sivistystyön osaston johtaja ja sitä paitsi muutamaksi vuodeksi maakuntarahaston hoitokunnan jäsen. Kolmannen stipendin sai hum.kand. Esko Vierikko ”Vihtori Peltonen – Johannes Linnankosken puheiden tieteelliseen tutkimiseen”. Myöhemmin Vierikko on kirjoittanut mm. televisioesiintyjen oppaita.

Einar Winqvistin rahaston tarkoituksiin kuului alun perin maatalouden edistäminen, mikäli edistäjä oli tuusulalainen. Tätä kautta tuettiin muutamia kertoja

²²⁷ Keski-Uusimaa 19.10.2003.

kunnassa sijaitsevan Anttilan kohtilan tutkijoita, jotka valmis- telivat opinnäytteitä. Ensimmäinen heistä, maat. ja metsät. lis. Eero Varis kertoo: ”Sain tosiaan 1000 mk:n [330 e] stipendin Winqvistin rahastosta. Julkaisu- olivat jo tekeillä, samoin väitöskirja [perunoiden keitto- laadusta] sai vauhtia, sillä se valmistui jo saman vuoden tou- kokuussa. Ei ollut aikaa vielääkään levä- tä laakereilla, sillä Helsingin Yliopiston kasvinviljelytieteen professori aukeni ja minut valittiin professoriksi vuonna 1976. Siitä alkoi kokonaan uudenlainen työ- ura. Stipendi oli varmaan rohkeutta lisäävä kannuste, mitä voi kiittolisella mielellä muistella.”²²⁸ Tässä tapauksessa stipendi oli todella lähinnä tunnustusta.

Lääketiede, joka muutoin on lahjoituksiin ja testamentteihin perustuvien rahastojen kärkeä, on Uudellamaalla ollut vaatimattomassa osassa. Melko monena vuonna 1980–1990 –luvuilla, jo ennen lääketieteelle omistettuja nimikkorahastoja, alalle kuitenkin jaettiin yksi apuraha. Mitään erityistä linjaa näistä ei hahmotu.

Tutkintotavoitteista opiskelua Uudenmaan rahasto ei juurikaan ole tukenut. Joillain muilla maakuntarahastoilla on oma opinto- jopa koululaisstipendien kiintiö. Winqvistin rahasto kuitenkin on ohjesääntönsä mukaisesti jonkin verran tukenut opiskelijoita ja satunnaisia muita poikkeuksia löytyy. Esimerkiksi 1979 koululainen Terho Hämäläinen sai Keski-Uudenmaan rahastosta tukea konservaattoriksi opiskeluun ja koululainen Päivi Jukola kuvataidemateriaalin hankintaan. Lisäksi taidealojen opiskelijat ovat saaneet kurssi- ja opintomatkatukea.

²²⁸ Eero Varis tekijälle tammikuussa 2012.

TIETOA KOTIMAAKUNNASTA

Tiedeapurahat joka tapauksessa olivat Uudenmaan rahastossa vähemmistössä. Mikäli kysyntää oli, suosittiin aiheita, jotka lisäävät tietoa kotimaakunnasta ja vuodesta 2006 lähtien rajoituttiin vain Uttamaata koskeviin perinnetieteellisiin aiheisiin. Pääkaupungin ulkopuolista Uttamaata koskeva aihe oli edellytyksenä, jos helsinkiläiselle tutkijalle annettiin apurahaa ennen vuotta 1998.²²⁹

Varhainen esimerkki luonnontieteiden puolelta oli 1969 myönnetty apuraha Lohjan alueen glasiaaligeologiaa ja Salpausselän muinaisrantoja koskevaan väitöskirjatyöhön, jonka sai fil.lis. Gunnar Glückert. Hän väitteli 1970 ja jatkoi samoilla teemoilla tuotteliaaksi tutkijaksi ja Turun yliopiston geologian professoriksi. Vuonna 1980 suurimman apurahan sai viiden luonnontieteilijän työryhmä Uudenmaan uhanalaisten kasvilajien kasvupaikkakartoitukseen. Fil.toht. Juha Suominen piti juhlan esitelmän kyseisistä kasveista – hyvä aihe lehtiutisiin. Vuonna 1983 tutkijan, toimittajan ja valokuvaajan ryhmä sai, keskusrahaston projektituen turvin, vuoden suurimman apurahan Pernajanlahden luonnontilan kuvaukseen.

Vuonna 1990 hakijoiden joukossa oli fil.maist. Markus Hiekkänen, joka tutki väitöskirjatyönään keskiaikaiseen Turun hiippakuntaan kuuluneiden kirkkojen luokittamista ja ajoittamista. Hänelle myönnettiin kevään 1990 jaossa 20.000 mk²³⁰ Uudenmaan kirkkoja käsittelevä osuuden kirjoittamiseen. Puolet summasta oli keskusrahaston projektitukea. Hiekkänen kartoitti tarkkaan kaikki Suomen keskiaikaiset kivikirkot ja kehittyi aihepiiriin johtavaksi asiantuntijaksi.

Hiekkasen rahoitustaktiikkana oli tehdä paljon pienehköjä hakemuksia. Taktikka toimi. Vuonna 1994 valmistuneen väitöskirjan *The stone churches of the medieval diocese of Turku : a systematic classification and chronology* esipuheessa kiitetään tasapuolisesti 13 eri tahoa²³¹. Tyypillistä apurahatutkijoille ja -taiteilijoille on, että

229 Ks. luku 2000-luvun linjaukset ja identiteettikriisi.

230 4.700 €.

231 Hiekkänen Hovinheimolle ja tekijälle. Kiitettävien lista kuvaa humanististen alojen tukijoiden kenttää: Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan ja Etelä-Pohjanmaan rahastot, A. Ahlström Oy, Ella och Georg Ehrnrooths stiftelse, Thure Galléns stiftelse, Gerda och Anna Åbergers minnesfond (Svenska Kulturfonden), Aune Lindströmin ja Irja Maliniemen rahastot, Oskar Öflunds stiftelse, Alfred Kordelinin rahasto, Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyön arkeologinen komitea, Eesti Muinsuskaitse Selts ja Kulturfonden för Sverige och Finland. Huomiota kiinnittää, että SKR:n Varsinais-Suomen rahasto ei antanut tukea, mutta Neuvostoliitosta vasta irtautunut Viro kyllä.

yksittäinen apuraha on yksi monien joukossa, hyvin tarpeellinen silti. Ennen tutkijakouluja useimmat väittelijät keräsivätkin rahoituksensa useilta tahoilta.

Myöhempiä historiatieteiden tuettuja väitöskirjatöitä ovat olleet esimerkiksi Hanna Elomaan tutkimus, joka sai apurahan 2001 ja valmistui 2006 nimellä *Idylliä etsimässä: identifiointi ja itseymmärrys tammisaarelaisessa sivistyneistöperheessä 1880-luvulta 1930-luvulle*.

Tiedon lisäämiseen voi laskea myös dokumentointiprojektit. Esimerkiksi Hyvin-kää-Seura sai 1979 apurahan paikkakunnan kiviteollisuuden muistojen tallettamiseen kaitafilmiin. Vuonna 1988 yksi rahoituksen kohde oli ”Vihdin kulttuurihistoriallisesti tärkeiden suojeltujen rakennusten valokuvaaminen Vihdin museon kokoelmiin”. Hakijana oli kansatieteellisiin kohteisiin erikoistunut valokuvaaja István Kecskemeti. Keskusrahaston projektituen vuoksi hän sai vuoden suurimman apurahan.

KANSANPERINTEEN JALOSTUKSEEN

Vihtiläiset ovat muutenkin osanneet hakea tukea historiansa tallettamiseen ja jalostamiseen, esimerkiksi 1979 ”arvokkaan kansatieteellisen perinne kokoelman toimittamiseen”. Tuloksena oli joulukuun ilmestynyt kokoelma 1800-luvulla muistiinmerkittyjä kansansatuja. Vihdin tapauksessa paikallinen säätiö on kuitenkin ollut maakuntarahastoa merkittävämpi kotiseututyön ja perinteen tuki. Esimerkiksi museon perusmenot on kyllä saatu kunnalta, mutta näyttelyt ovat olleet Elli ja Artturi Hiidenheimon säätiön varassa.²³²

Vuosijuhlassa 1975 puheenjohtaja Kauko Kammonen oli kiinnittänyt huomiota siihen, että Uudellamaallakin on kansanperinnettä ja se oli muutaman edellisen vuoden aikana tullut näkyviin myös hakemuksissa. Kammonen nosti esiin mäntsäläläisen Sepän soitto -nimisen kansanmusiikkijuhlan. Sepän soitto voitaneenkin laskea yhdeksi valtakunnalliseksi vuotuistapahtumaksi, jota Uudenmaan rahasto on ollut auttamassa alkuun. Ehkä niin järjestäjät kuin rahasto olivat saaneet mallia Kaustisten kansanmusiikkijuhlista, jotka olivat alkaneet 1968 Keski-Pohjanmaan kulttuurirahaston tuella.²³³ ”Sepän Soiton yhteykilpailussa sadat suomalaiset pelimanniyhtyeet eri puolilta maata ovat saaneet asiantuntevaa palautetta osaamisestaan ja varmuutta esiintymisiin. Lisäksi kansanmusiikin ja kansantanssin maakunnalliset voimat on yhdistetty näyttäväksi ta-

232 Pirkko Aurellin tiedonanto.

233 Määttälä s. 50.

pahtumaksi”, kuvaa Suomen Kansanmusiikkiliiton puheenjohtaja.²³⁴

Uudenmaan alueen kansallispukujen kokoamiseen ja ohjeistukseen on annettu tukea useina vuosina ja usein mukana on ollut keskusrahaston projektitukea. Esimerkiksi 1983 kaksi kotiteollisuusopettajaa sai apurahan Nurmijärven miehen ja naisen kansallispukujen tutkimiseen ja perinteisten valmistusohjeiden laatimiseen. Kaksi vuotta myöhemmin vuorossa oli Tuusulan kansallispuku, johon tuli tukea sekä Winqvistin rahastosta että keskusrahastolta. Samana vuonna sai projektitukea myös Robert Boldtin perinnearkisto Lohjalla.

2010-luvulla, kun maakuntarahasto ei muutoin halua rahoittaa kunnallisia ta-hoja, kunnallisten museoiden erityisprojektit ovat olleet poikkeuksia.²³⁵

HUOMIONOSOITUKSIA

Alkuaikoina pieni osa Uudenmaan rahaston apurahoista myönnettiin huomion-osoituksina ilman hakemusta. Sillä tavoin hoitokunnan jäsenet saattoivat vaikuttaa oman paikkakuntansa hyväksi, mutta varmaan ehdotuksia tuli sivultakin. 1970-luvulla vuosijuhlapaikkakunnan musiikkiyhteisöt saattoivat saada anomatta pienen apurahan kuin esiintymispalkkiona. Heikki von Hertzenin rahaston varhaiset jaot olivat nimenomaan tunnustuspalkintoja.

Maaliskuussa 1991 hoitokunta keskusteli erityisestä 50.000 markan kulttuuripalkinnosta, joka olisi koottu keräyksellä ja joka olisi kiinnittänyt huomiota niin rahastoon kuin palkinnon saajaankin. Hoitokunnan mielessä saattoi olla juuri von Hertzenin palkinnon saama huomio. Asia kuitenkin hautautui.

Suomen Kulttuurirahastolla on sarja mitaleja, joita myönnetään joko kulttuurin tai rahaston hyväksi tehdystä työstä. Uudenmaan rahasto on luovuttanut kaksi mitalia 40-vuotisjuhlassa 2003. Professori Matti Klinge, joka kuului perustamiskirjan allekirjoittajiin, sai *Perustamiskeräysmitalin* ansioistaan uusmaalaisen ja suomalaisen kulttuuri-identiteetin pohtijana. Keravan taidemuseon perustaja ja johtaja Aune Laaksonen sai *Agricola-mitalin* merkittävästä kuvataiteen edistämiseksi tehdystä työstä.²³⁶

²³⁴ Antti Koirasen tiedonanto helmikuussa 2012.

²³⁵ Maiju Putkosen tiedonanto.

²³⁶ Vuonna 2002 oli Keravalla kunnallispoliittinen kiista Aune Laaksonen asemasta oman säätiönsä ja kaupungin taidesäätiön yhteydessä. UU:n rahaston edellinen puh. joht. Eero Lehti käynnisti kunnanvaltuutettuna oikeudenkäynteihin johtaneen prosessin,

Uudenmaan Kotiteollisuusyhdistyksen edustajat luovuttavat Tuusulan kansallispuvun valmistusohjeineen kunnalle 1987. Kuva SKRark.

Vuonna 2011 Uudenmaan rahaston hoitokunnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että ”suomalaisten suurmiesten” mitalisarja käsittää todella vain miehiä. Oopperalaulaja Lea Pilttiä kunnioittava mitali on ainoa naisen mukaan nimetty rahaston mitali. Liisa Suvikumpu ehdotti uudeksi mitalikohteeksi uusmaalaisesta Tove Janssonia, mutta kuultiin, että Keskusrahastossa ei enää haluta jatkaa sarjaa. Asiamies Hovinheimo esitti vaihtoehdoksi hakemuksetta jaettavaa Uudenmaan rahaston tunnustuspalkintoa, mitä pidettiin hyvänä ajatuksena.²³⁷ Linnankoski-mitalien myöntämisen yhteydessä Uudenmaan kulttuurirahasto saa pientä lehtihuomiota, vaikka sen panos myöntämisprosessissa on tavallisesti ollut vähäinen.²³⁸

jonka Laaksonen voitti. SKR:n leikekokoelma sekä HS 7.11.2007 (myös verkossa).

²³⁷ Hk:n ptk:t v. 2011.

²³⁸ Leikekokoelma SRKark.

SUURIN VAIKUTTAVUUS MAAKUNTAJÄRVEN MAISEMISSA?

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston apurahat ovat olleet monessa yksittäistapauksessa ratkaisevia, mutta ehkä vain yksi kokonaisuus saa kiittää juuri niitä kehittymisestään: Tuusulanjärven ympäristön kulttuuri.

1890-luvulla Tuusulanjärven rantamille asettunut taiteilijayhteisö on ollut seudun kulttuurisen erityisyyden päätekijä, mutta jo Aleksis Kivi kuuluu pitäjän historiaan. Taiteilijayhteisön perintö on kerännyt seudulle lisää kulttuuriväkeä.

Winqvistin nimikkorahasto on suunnannut apurahat ensisijaisesti tuusulalaisille, Kammosen rahasto on tarkoitettu vantaalaisille ja tuusulalaisille. Juhani Kolehmainen perustama rahasto Tuusulanjärven taiteilijayhteisön tutkimukselle sekä Keski-Uusimaan ja Holman nimikkorahastojen tuki Keski-Uusimaalle ovat palanen kerrallaan tuoneet melkoisen rahoituksen sen lisäksi, että myös yleisrahastosta on tuettu näiden seutujen kulttuuritoimintaa. Varhainen esimerkki on vuonna 1969 myönnetty tunnustuspalkinto taiteilija Antti Haloselle Tuusulan kulttuurihistorian hyväksi suoritetusta työstä.

1980-luvulla Tuusulanjärven perinteeseen liittyvät apurahat vahvistuivat. Juhani Ahon seura sai merkittävän apurahan nimihenkilönsä asuintalon Aholan saattamiseksi museokäyttöön. Vuonna 1996 vuorossa oli Aholan pysyväisnäyttely. Kummallakin kerralla rahoitus tuli nimikkorahastoista sekä keskusrahaston projektitukena. Vuonna 1996 myönnettiin tukea myös Tuusulan Taiteiden yöhön (Winqvist), Tuusula-Seuran 50-vuotishistoriikkiin (Holma) sekä Tuusulan Harrastajavalokuvaajien näyttelyyn. Yhtenä vuonna melkein neljännes vuoden apurahoista yhdelle pitäjälle! Aholan museokäytön edistämisellä oli tietysti myös kansallista merkitystä.

Varhaisempia kohteita ovat olleet tuusulalainen tekstiiliperinne (kaksi apurahaa 1980), nuorisoseuran näytelmätoiminta (1980) ja Kamarikuoro Sonosin kilpailumatka Wieniin (1990). Fil.maist. Eero Vartio sai 1985 ja 1989 apurahan Tuusulan rantatielle ja Onnelan huvilaan (näkövammaisten lomakoti) sijoittuvan näytelmäkirjoitukseen. Välissä annettiin yksi apuraha Tuusulan rantatietä käsittelevän kirjaan, jota sellaisenaan ei näytä julkaistun, ehkä työ oli apuna jollekin muulle. Vuonna 1990 avustettiin arkkitehtiopiskelijaa, joka teki historiikkia Kellokosken ruukin alueesta sekä Aino Sibeliuksen kirjekokoelman toimittamista ja 1991 Tuusula-Seuran kotiseutuaiheista vuosijulkaisua. Luettelo ei suinkaan ole tyhjentävä. Puheenjohtaja Markku von Hertzen muisteli haastattelussa, että Tuusula oli monen hoitokuntajäsenen ”soft spot” ja historia-aiheet tuntuivat painottuvan jo liikaa.

Tuusulan kartta vuodelta 1898, jolloin Rantatien taiteilijayhteisö oli syntymässä. Rantatie oli avattu 1862 ja asemataajamat Järvenpää (pohjoisessa) ja Kerava (kaakossa) kasvussa, mutta vielä osana Tuusulaa. Tuusulan rantatie kulkee Järvenpään ja Hyrylän välissä ja osa sen kulttuurikohteista sijaitsee Tuusulan, osa Järvenpään puolella. Kuva: Tuusulan museo/Museokuva

Myöhempiä apurahakohteita ovat mm. Eläköön Tuusulanjärven tanssi -tapah-tuma (2010), taidehistorioitsija Riitta Konttisen kirjoitustyö Tuusulanjärven taitei-lijayhteisöstä (2009 ja 2011), Tuusulan reserviupseerikerhon historia ja Tuusulan so-tilasperinnenäyttely (2008) sekä Kellokosken ruukki ennen ja nyt -näyttely (2009). Juuri ja vain tuusulalaiset ovat voineet saada Winqvistin rahastosta opintoapurahoja. Sivulaudaturtyö Vanhankylän palkollisista (1985) vahvisti samalla paikallishistorial-lista tietämystä, mutta myös kotiseutuun liittymättömiä opinnäytteitä on tuettu.

Järvenpään suunnattuja apurahoja voisi myös poimia useita, vaikka mikään nimikkorahasto ei suuntaudu juuri sinne. Ainakin Järvenpään musiikkitahtumat ovat saaneet toimintatukea, mikä on siis suuntautunut myös uuteen kulttuuriin. Kaupunki oli yksi uskollisista rahoittajista niin kauan kuin kuntarahoitusta kerä-ttiin. Esimerkiksi suurena Tuusula-vuonna 1996 kaksi mainittavaa lahjoittajaa olivat Järvenpään ja Vantaan kaupungit.

Kaiken tämän panostuksen, jonka Uudenmaan rahasto nimikkorahastoinen on suunnannut Tuusulanjärven kulttuurikohteiden ja kansalaistoiminnan on täy-tynyt vaikuttaa siihen, että alueen potentiaali on nykyään huomattavassa valtakun-nallisessa kulttuuri- ja kulttuurimatkauskäytössä.

Joillain paikkakunnilla on myös omia säätiöitä paikallisen kulttuurin ja muun toimeliaisuuden tukemiseen. Esimerkiksi Elli ja Artturi Hiidenheimon säätiö jakaa 2010-luvulla vuosittain 50.–60.000 euroa Vihtiin. Kordelinin rahastoon sisältyy erillinen Hyvinkää-rahasto. Se ”tukee Hyvinkään kaupungissa harjoitettavaa esit-rävää ja luovaa taidetta sekä kaupungin kaunistamista taideteoksia”. Lisäksi monet kaupungit, kärjessä Helsinki, tukevat taiteilijoita henkilökohtaisin apurahoin.

Jos erityyppisten säätiöiden vaikuttavuutta haluaisi vertailla, hyvä pari voisi olla Uudenmaan maakuntarahaston k.o. nimikkorahastot sekä Hiidenheimon säätiö. Mitä ne ovat saaneet aikaan toinen Tuusulan-Järvenpään alueella, toinen Vihdissä? Kumpakin on rahoittanut myös maakuntarahaston yleisrahasto.

Arjen puurtajien rahasto

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahaston alku oli toiveikas, mutta perus-tamiskeräysten jälkeen asiallinen, populismia karttava ja hiukan valitteleva vetoa-minen ei innostanut yritysmaailmaa eikä yksityishenkilöitä lahjoituksiin, poik-keuksena muutamat muistokeräykset. Uudenmaan rahaston erityispiirteeksi tuli maakuntaliiton kannustama kuntarahoitus. Hitaasta kartunnasta huolimatta yksi ja toinen alkava taiteilija sai rohkaisua, harrastaja kiitosta, ryhmä tai hanke materiaa-leja, työskentely taiteen ja tieteen piirissä positiivista huomiota. 1990-luvun lopulta lähtien apurahat saattoivat jo turvata työskentelyedellytyksiä merkittävästi. Omiin kulttuuriavauksiin hoitokunnan voimavarat eivät riittäneet.

Rahasto perustettiin pääkaupungin ulkopuolisen Uudenmaan voimin ja varoilla, mutta parinkymmenen vuoden jälkeen Helsinkiin yritettiin saada lahjoittajakun-naksi. Tämä onnistui 1990-luvun lopulla ja pian helsinkiläisistä tuli stipendiaattien enemmistö. Hakupaine kasvoi niin, että keskusrahasto tuli apuun huomattavalla rahallisella tuella. Sen ja hyvän taloudellisen kehityksen vuoksi jakovara moninker-taistui muutamassa vuodessa. Samanaikaisesti vanha kytkentä maakunnan liittoon purettiin lopullisesti myös Uudellamaalla.

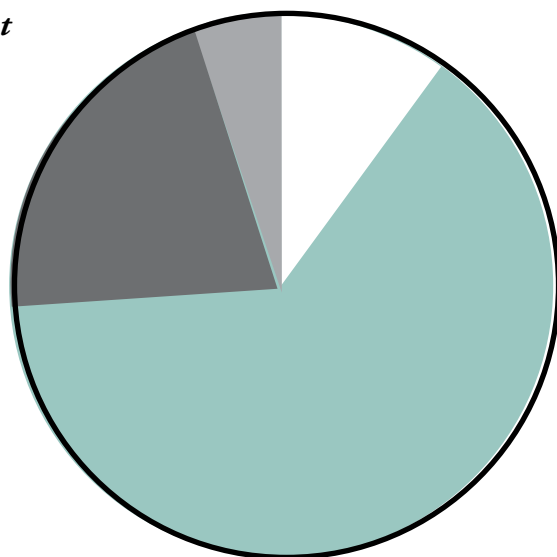
Alusta asti ainakin yksi apuraha annettiin kuvataiteilijalle ja kuvataiteen apura-hoja haetaan ja jaetaan jatkuvasti eniten. Tieteen hakemuksia tuli niukasti ja vuo-desta 2006 rahasto on määrittellyt itsensä uusmaalaisen taiteen ja kotiseututyön rahoittajaksi eli tiedettä ei enää rahoiteta, muutamien nimikkorahastopoikkeuksien. Erityisesti vuosina 2006–2009 rahastossa keskusteltiin voimakkaammasta maakun-nallisesta profiloitumisesta. Päätettiin kuitenkin suosia mahdollisimman korkealaa-tuista ammattitaidetta, paikalliskulttuuria silti unohtamatta.

Petettinkö lupaukset, kun helsinkiläisiä ruvettiin rahoittamaan jopa enemmistö-nä, vaikka rahasto perustettiin ja alkupääoma kerättiin nimenomaan muun Uuden-maan hyväksi? Näin voisi sanoa, jos jakovara koostuisi vain omista varoista, mutta keskusrahaston ratkaiseva tuki muuttaa asetelman.

Toinen kysymys: Onko aiempien vuosikymmenten (alue)poliittisempi toimin-ta ehkä saanut turhan kielteistä sävyä Kulttuurirahaston nyttemmin korostaessa eri

Vuoden 2012 jakovaran lähteet

- Uudenmaan rahaston yleisrahasto
- Keskusrahaston tuki
- Paavo Koskisen apurahoina
- Neljä jakovuorossa olevaa nimikkorahastoa

alojen asiantuntemusta ja laatua. Nimenomaan paikallis- ja maakuntapoliitikothan, seutujensa väestön edustajina, huolehtivat Uudenmaan kulttuurirahaston perustamisesta, jatkuvuudesta ja jonkinlaisesta rahoituksesta siihen asti, että varainhankinnasta ei enää tarvinnut kantaa huolta. Vasta sitten hoitokunta voitiin muodostaa apurahojen saajien asiantuntijaedustajista.

Toivottavasti tämä hoitokuntatyöhön painottunut historia tekee oikeutta rahaston aiemmille vastuunkantajille. Vakavamieliset puurtajat ja monitoimivaikuttajat, oivapinniojat, einarwinqvistit, markkusaloiset ja yrjösoramiehet eivät ehkä hehkuneet luovan työn karismaa, mutta ajoivat vilpittömästi yhteistä hyvää. Velvollisuudentuntoisen kunnallis- ja liikeväen, arkisten pienlahjoittajien sekä keskusrahaston taitavien varainhoitajien ansiosta Uudenmaan rahastolla on nyt mahdollisuus tukea yhä uusin ennätyssummin taidetta ja paikalliskulttuuria. Kulttuurin parissa itse työskentelevät uuden polven hoitokuntajäsenet pääsevät jatkossa toivottavasti toteuttamaan myös rahaston omia kulttuurihankkeita ja muutenkin vahvistaamaan sen omaa profilia keskusrahaston lähimpänä naapurina.

Uusimaa on kulttuurisesti vielä ”rikkinäisempi” kuin puoli vuosisataa sitten. Hyvä niin. Juuri moniaineksisuus on tämän maakunnan ja maakuntarahaston voima ja anti Suomen kulttuurille.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Uudenmaan maakuntarahaston arkisto joka noin vuoteen 1985 sijaitsee Suomen Kulttuurirahaston arkistossa (SRKark), tunnuksena numero 16, siitä eteenpäin pääsääntöisesti toimistohuoneessa (UUark). Asiakirjat kummassakin arkistossa on pyritty järjestämään SKR:n arkistokaavan mukaisesti, mutta osa materiaalista on kansioissa aiempien toimihenkilöiden jäljiltä melkein sellaisenaan. Kansion tunnus on ilmoitettu, mikäli se ei ole ilmeinen, kuten pöytäkirjojen.

Suomen Kulttuurirahaston arkisto tapauskohtaisesti.

Hyvinkään kaupunginarkisto Kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 1963, Kulttuuritoiminnan asiakirjoja.

Työväen arkisto, Henkilöhakemisto verkossa (Oiva Pinnioja).

PAINETUT LÄHTEET

Aatteista tekoihin. Suomen Kulttuurirahaston kulttuuripoliittiset päämäärät ja oma kulttuuritoiminta. SKR [2008].

Antamisen taito - Suomen Kulttuurirahaston apurahojen jaon kehitys ja nykyiset periaatteet. SKR [2012].

Osuuskunta Sigillum, Nimikkorahastokortit.

Suomen Kulttuurirahaston vuosikertomukset 1962–2011.

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cupore/ Pasi Saukkonen ja Kaisa Herranen, Suomen Kulttuurirahaston maakuntarahastojen apurahojen vaikuttavuus, Pilotiselvityksen loppuraportti 26.4.2010.

Uudenmaan kulttuuristrategia 2015. Uudenmaan liitto 2008.

SVT 1964

INTERNET-LÄHTEET ilmoitettu viitteissä.

KIRJALLISUUS

Behm, Kimmo ja Kallio, Riitta, Uudenmaan maakuntaliitto ry 1934-1964. –Teoksessa Uudenmaan maakuntaliitto ry:n 50-vuotisjuhlakirja. Uudenmaan maakuntaliitto 1984.

Heikkilä, Suvi, Viisi vuosikymmentä vaikuttamista. Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahasto 1959–2009. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XXV, Pori 2010.

Myös: www.srk.fi/ Maakuntarahastot/ Satakunnan rahasto.

Julkunen, Jutta, Sivistyksen etulinjassa. Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto 1961–2011. SKR 2011. www.skr.fi/ Maakuntarahastot /Etelä-Savon rahasto.

Kulha, Keijo, Kulttuurin etulinjassa. Erkki Salonen. SKS 2010.

Kulttuurissa on lakeuden voima. Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahasto 1959–2009. Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahasto 2009.

Mäkinen, Jarmo, Alue ja kulttuuri maakuntarahastojen verkostossa. Jyväskylän yliopisto 2002.

Mäkinen, Jarmo, Säätiö ja maakunta. Maakuntajärjestelmän kentät ja verkostot. Jyväskylän yliopisto 2005. SKR 2009.

Määttä, Viljo S., Kulttuurisampo takomassa. Tapahtumia ja muistikuvia Keski-Pohjanmaan Kulttuurirahaston 40-vuotistaipaleelta. SKR:n Keski-Pohjanmaan rahasto 2003.

Osuuskauppamiehiä. Kulutusosuuskuntien Keskusliitto 1961.

Peltola, Jarmo, Tiedettä ja taidetta tukien. Pirkanmaan kulttuurirahasto 1961–2011. SKR 2011. Verkkojulkaisu, www.skr.fi/ Maakuntarahastot /Pirkanmaan rahasto.

Pohls, Maritta, Suomen Kulttuurirahaston historia. WSOY 1989.

Puronen, Martti, Haastaja. Keski-Uusimaan kasvu Suomen Lehtiyhtymäksi. Suomen Lehtiyhtymä 2008.

Suomen talouselämän vaikuttajat. www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat. 2008–.

Taiteen edistämistä varten. Taidetoimikunnat 40 vuotta. Kirj. Heikki Jokinen ja Pauli Rautiainen. Taiteen keskustoimikunta 2008.

Tieteen ja taiteen vuoksi. Keski-Suomen Kulttuurirahasto 1958–2008. [SKR] 2009.

Uudenmaan maakuntaliitto ry:n 50-vuotisjuhlakirja 1934–1984. Uudenmaan maakuntaliitto 1984.

Uusmaalaisen aluesuunnittelun vuodet 1946–2006. Uudenmaan liitto 2006.

SANOMALEHDET

Hyvinkään Sanomat 1961–62, leikekokoelma SKR ja leikkeitä UUark.

HAASTATTELUT HENKILÖKOHTAISESTI

Juhani Airas ja Olli Virtanen

Antti Arjava

Mikko Holma, Juhani Kolehmainen, Jouko Linjama, Ulpu Lehti, Liisa Salonen, Martti Vahermo ja Lars Winqvist

Petja Hovinheimo

Teppo Korhonen ja Heikki Kukkonen

Juhana Lassila

Eero Lehti

Antti Tuomikoski

Annukka Larkio ja Maaret Toivanen-Koivisto

Markku von Hertzen

Eero Hämeenniemi

Hoitokunta kokouksessaan 15.11.2011

TIEDONANTOJA PUHELIMITSE, SÄHKÖPOSTITSE TAI TAVATESSA

Antti Ahlström, Pirkko Aurell, Kirsti Hetemäki-Günsberg, Heikki S. von Hertzen, Markus Hiekkänen, Paavo Hohti, Salme Holma, Hannu Huvinen, Pirjo Hämäläinen, Pia Kettunen, Matti Klinge, Antti Koiranen, Paavali Kääriäinen, Antti Linnovaara, Lotta Määttänen, Maiju Putkonen, Kaarle Salmivuori, Ralf Sunell, Anja Toponen, Timo Torikka, Eero Varis, Marjatta Väänänen.

LIITTEET

UUDENMAAN RAHASTON PUHEENJOHTAJAT JA ASIAMIEHET

Agronomi, maanvilj.neuvos Einar Winqvist	1963–1968
Konttoripäällikkö Oiva Pinnioja	1969
Kaupunginjohtaja Lauri Lairala	1970
Kaupunginjohtaja Osmo Anttila	1971
Toimitusjohtaja Kauko Kammonen	1972–1980
Maaherra Kaarlo Pitsinki	1981–1982
Toimitusjohtaja Yrjö Soramies	1982–1987
Professori Tuomas Anhava	1988
Toimitusjohtaja Markku von Hertzen	1989–1992
Kunnanjohtaja Aulis Aaltonen	1993–1994
hoiti varapuheenjohtajana	1992
Toimitusjohtaja Eero Lehti	1994–2001
Päiväkodinjohtaja Annukka Larkio	2002–2004
Dosentti Teppo Korhonen	2005–2010
Vuorineuvos Maarit Toivanen-Koivisto	2011–
Yht.maist.Markku Salonen	1963–1977
Fil.kand. Martti Vahermo	1977–1980
Toiminnanjohtaja Paavali Kääriäinen	1981–1988
Fil.maist. Hannele Tarkka-Tierala	1988–1991
Pankinjohtaja Olli Virtanen	1991–2001
Ohjelmajohtaja Juhani Airas	2001–2004
Fil.maist. Elina Leppänen	2005–2009
Fil.maist. Petja Hovinheimo	2009–

UUDENMAAN RAHASTON HOITOKUNNAN VARSINAISET JÄSENET 1963 –

Suluissa varsinaisena jäsenenä toimineen henkilön mahdollinen varajäsenkausi.

Kunnanjohtaja Aulis Aaltonen	1988–1994
Professori Antti Ahlström	1990–1998
Johtaja Juhani Airas	1992–2001
Kunnallisneuvos Kalevi Alen	1999–2001
Professori Tuomas Anhava	1981–1989
Varatuomari Esko Ala-Ketola	1987–1992
Yliasiamies, dosentti Antti Arjava	2009–
Kaupunginjohtaja Osmo Anttila	1971–1977
Professori Yrjö Blomstedt	1972–1980
Fil.yo Ebba Brännback	1972–1974
Professori Marcus Castrén	2011–
Henkilöstöpäällikkö Ritva Erkama	1999–2001
Käräjätuomari Ritva Erma	1990–1998
Fil.yo Inge Fransman	1969–1971
Toimitusjohtaja Erkki Haarla	1963–1965
Agronomi Matti Hakala	1994–2001
Päätoimittaja Waldemar Hakama	1963–1968 (1969–1971)
Taidegraafikko Marjatta Hanhijoki	1999–2002
Kunnanjohtaja Ahti Haukkavaara	1972–1977, 1981–1989
Apulaiskaup.joht. Heikki S. von Hertzen	1981–1983
Toimitusjohtaja Markku von Hertzen	1984–1992
Päätoimittaja Heimo Huotari	1963–1971
Rehtori Matti Huttunen	1972–1980
Kunnanjohtaja Tapio Hyyryläinen	1972–1977, 1984–1988
Dosentti, säveltäjä Eero Hämeenniemi	2008–2010
Toimittaja Pirjo Hämäläinen-(Forslund)	2002–2009
Toiminnanjohtaja Jaakko Itälä	1972–1980
Sivistysjohtaja Simo Juva	2007–2009
Pääjohtaja Yrjö A. Jäntti	1963–1971
Toiminnanjohtaja Markku Jääskeläinen	1990–1991
Apulaiskaupunginjoht. Mauno Kankaanpää	1981–1989
Toim.joht./talousneuvos Kauko Kammonen	1972–1980
Aluekulttuurisihteerin Arja Keränen	2007–
Varatuomari Raisa Kiesi	2005–2009

Hallituksen puheenjohtaja, vuorineuvos	
Maarit Toivanen-Koivisto	2005–
Dosentti Teppo Korhonen	2002–2010
Kaupungineläinlääkäri Paavo Koskijoki	1990–1992
Arkkitehti Heikki Kukkonen	2005–
Kulttuuriasiamies, fil.tri Eija Kurki	1999–2005
Tanssija Lotta Kuusisto	2008–
Päätoimittaja Keijo Kylävaara	1981–1986
Kansanopistonjohtaja Matti Kähäri	1963–1971
Toiminnanjohtaja Paavali Kääriäinen	1981–1983
Kunnan/kaupunginjohtaja Lauri Lairala	1963–1971
Päiväkodinjohtaja Annukka Larkio	1996–2004
Toimitusjohtaja Eero Lehti	1993–2001
Luokanopettaja Sirkka Lekman	2002–2009
Psykologi Eevi Lindholm	1978–1980
Taidemaalari Antti Linnovaara	2003–2010
Viihdepäällikkö Tapio Lipponen	1981–1983
Apulaiskaupunginjohtaja Ritva Markkula	1988–1995
Tanssitaiteen lehtori Katariina McAlester	2005–2007
Hallituksen puh.joht. Ensio Miettinen	1987–1992
Fil.kand. Ursula Ojanen	1966–1968
Rehtori Pirjo Olsson	2005–2007
Professori Mikko Paalanen	1999–2007
Professori Toivo J. Paloposki	1981–1989
Johtaja Jukka Peltomäki	2003–2005
Kauppalan/kaupunginjohtaja Toivo Peltonen	1963–1968
Konttori/taloustalouspäällikkö Oiva Pinnioja	1963–1969
Maaherra Kaarlo Pitsinki	1981–1982
Fil.tri , prof. L. Arvi P. Poijärvi	1963–1971
Näyttelijä Irina Pulkka	2011–
Kulttuuriasiansihtööri Ismo Porna	1990–1992
Kaupunginjohtaja Einar Pyykkö	1969–1974
Kuvataiteilija Katarina Reuter	2011–
Hum.kand. Ulpu Riola	1963–1965
Asessori Manu Ruski	1993–2001
Kaupunginjohtaja Kaarle Salmivuori	(1972–1974), 1975–1980, 1993–1998

Kouluneuvos Olli Sampola	1969–1971
Herastuomari Pekka Sirén	1969–1971
Talousneuvos Yrjö Soramies	1981–1987
Pääsihteeri, dosentti Kaisa Spoof	2011–
Kaupunginsihteeri Sampo Suihko	1990–1998
Arkkitehti Pirkko Sukselainen	1999–2001
Toimittaja Leena Suoniemi-Särkijärvi	1993–1998
Dosentti Liisa Suvikumpu	2011–
Intendentti Marjatta Tamminen	1993–2001
Toimitusjohtaja Jaakko Tapaninen	2009–
Kaupunginjohtaja Teppo Tiihonen	1972–1980
Fil.yo/maist. Hannele Tarkka (-Tierala)	1975–1980
Näyttelijä Timo Torikka	2002–2010
Apulaisjohtaja Matti Tukiainen	1992–1994
Toiminnanjohtaja Antti Tuomikoski	1981–1986
Rehtori Seppo Tuominen	2002–2010
Lehtori Soili Tuominen	1993–1998
Apulaisjohtaja Olavi Utukka	1981–1983
Toimitusjohtaja, kauppaneuvos Kai Vakkuri	1971–1971
Toimitusjohtaja Tauno Valo	1969–1971
Toimitusjohtaja Veijo Wallenius	1972–1980
Kansanedustaja Päivi Varpasuo	1984–1992
Päätoimittaja Rauno Velling	1984–1989
Postikonttorin päällikkö Isto Virmajoki	1972–1980
Ekonomi Jukka Virta	2002–2004
Osastopäällikkö Mauri E. Virtanen	1981–1982
Pankinjohtaja Olli Virtanen	1984–1991
Opintosihteeri Veikko Vöntänen	1978–1980

VUOSIJUHLAT

1964	9.4.	Orimattila	Yhteiskoulun juhlasali
1965	9.4.	Lohja	Kauppaoppilaitoksen juhlasali
1966	14.4.	Järvenpää	Ammattikoulun juhlasali
1967	12.4.	Porvoo	Porvoontalo
1968	9.4.	Helsingin mlk.	Tikkurilan ammattikoulu
1969	9.4.	Tuusula	Kunnallisopisto
1970	28.4.	Kerava	Kansalaiskoulu
1971	7.4.	Lapinjärvi	Wasagården
1972	28.4.	Mäntsälä	Keskuskansakoulu
1973	10.4.	Hyvinkää	Kauppaoppilaitos
1974	19.4.	Lohja	Lohjan yhteislyseo
1975	23.4.	Järvenpää	Ammattikoulu
1976	21.4.	Orimattila	Kotitalousopisto
1977	20.4.	Vihti	Nummelan koulu
1978	27.4.	Tuusula	Riihikallion koulu
1979	20.4.	Vantaalla	Peltolan koulu, Tikkurila
1980	23.4.	Hanko	Kaupungintalon juhlasali
1981	9.4.	Helsinki	Valkoinen sali
1982	7.4.	Espoo	Työväenopisto, Leppävaara
1983	7.4.	Hyvinkää	Hyvinkään taidekeskus
1984	12.4.	Myrskylä	Keskuskoulu
1985	11.3.	Vantaa	Seurakuntakeskuksen auditorio
1986	9.4.	Kirkkonummi	Pääkirjaston Porkkala-sali
1987	8.4.	Helsinki	Liikenneministeriön juhlasali
1988	7.4.	Tuusula	Valtuustosali
1989	9.4.	Vantaa	Tiedekeskus Heureka
1990	17.4.	Orimattila	Jymylinna
1991	16.5.	Karkkila	Karkkilasali
1992	10.4.	Espoo	Kulttuurikeskus
1993	22.4.	Järvenpää	Järvenpää-talo
1994	25.3.	Lohja	Laurentius-sali
1995	26.3.	Hyvinkää	Hyvinkää-salin lämpiö
1996	21.4.	Kerava	Keravan taidemuseo
1997	20.4.	Nurmijärvi	Kirjastogalleria
1998	5.4.	Porvoo	Borgå Gymnasium

1999	11.4.	Vihti	Taidetalo Siirilä
2000	7.5.	Hyvinkää	Hyvinkää-sali
2001	15.5.	Järvenpää	Kirjastogalleria
2002	16.5.	Helsinki	Kaupungintalon juhlasali
2003	6.5.	Hyvinkää	Taidemuseo
2004	25.5.	Vantaa	Lumo-keskus, Korso
2005	24.5.	Porvoo	Porvoon lyseo
2006	11.5.	Lohja	Lohjan yhteislyseo
2007	10.5.	Järvenpään	Lukion Areena
2008	20.5.	Espoo	Näyttelykeskus WeeGee
2009	8.5.	Nurmijärvi	Nurmijärven yhteiskoulu
2010	18.5.	Fiskars	Seuratalo Lukaali
2011	3.5.	Loviisa	Kino Marilyn
2012	8.5.	Vantaa	Kulttuurikeskus Vernissa

